ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳು: ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ನೆಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ
ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು
ಮುನಿರಾಜ್ ಎಸ್.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಕೆ. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ

ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ
ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಿಕಾಯ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩ ೨೭೬
೨೦೧೬

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳು:
ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ನೆಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ
ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು

ಮುನಿರಾಜ್ ಎಸ್.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಕೆ. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ

ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ

ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ
ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಿಕಾಯ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩೨೭೬

೨೦೧೬

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರ

ಮುನಿರಾಜ್ ಎಸ್. ಅವರು **ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳು: ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ನೆಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ** ಎಂಬ ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಪದವಿ ಅಥವಾ ಇತರೇ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಮೂಲಕ ದೃಢೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಕೆ. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ–೫೮೩ ೨೭೬

ದಿನಾಂಕ : ೩೧.೦೫.೨೦೧೬
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಸಂಶೋಧಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳು: ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ನೆಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂಬ ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ **ಡಾ. ಕೆ. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ** ಇವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಪದವಿ ಅಥವಾ ಇತರೇ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಂಶೋಧಕರು

Muniraj.S

ಮುನಿರಾಜ್ ಎಸ್.
ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಸಂಶೋಧನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ–೫೮೩ ೨೭೬

ದಿನಾಂಕ :
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಒಂದು

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ರಚನಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಯಾಮಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪ

೧.೧. ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ

೧.೨. ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

೧.೩. ರಚನಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಯಾಮಗಳು

೧.೪. ಅಧ್ಯಯನದ ಸ್ವರೂಪ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಒಂದು

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ರಚನಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಯಾಮಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪ

ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಯುರೋಪ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಅರಿವು ಹಾಗೂ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಶೂಮನ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ 'ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಬಲಪ್ರಯೋಗದ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರವು ತನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಶೋಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಸ್ವಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನೀತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುವರು.[೧] ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಪ್ರಭಾವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅದರ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಎನ್ನುವುದು ಆಧುನಿಕವಾದ, ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ, ಬಂಡವಾಳಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾದ ಹಾಗೂ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಒಡಂಬಡಿಕೆ, ಹೇರಿಕೆ, ಬಲಪ್ರಯೋಗ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದುಬಂದಿರುವಂತದ್ದು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಎನ್ನುವುದು ಬಂಡವಾಳದೊಂದಿಗೆ ತಳಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಬಂಡವಾಳ ಶೇಖರಣೆಯೇ ಅದರ ಮೂಲ ಮಂತ್ರ, ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅದು ಹೊಸ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತನ್ನ ಗಡಿಯನ್ನು ಸದಾ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿರುವ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳಗಾರನ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ.[೨]

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಶಾಹಿಗಳಾದರು. ಸುಮಾರು ಎರಡೂವರೆ ಶತಮಾನಗಳ ನಿರಂತರ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಭಾರತದೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ, ಅವರ ಗುರಿ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಮಾರ್ಗ ಪೂರ್ವಯೋಜಿತವಾದದ್ದು. ಅದು ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಬುಡಮೇಲಾಗಿಸಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿನ ವಿರೋಧವನ್ನು ತಮಗೆ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಔರಂಗಜೇಬ್ ೧೭೦೭ ಮಾರ್ಚ್ ೨ರಂದು ಪತನವಾಗಿ ಸಣ್ಣ-ಪುಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿತ್ವದ ಹೊಸ ಯುಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೭ರ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನ ಮತ್ತು ೧೭೬೪ರ ಬಕ್ಸಾರ್ ಕದನಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿತ್ವದ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಘಟನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೭ರ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದ ತೆರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅನುಮತಿ ಪತ್ರ(ದಸ್ತಕ)ಗಳನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ನವಾಬನಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ಕೊಡದೆ ವಂಚಿಸಿದರು. ಕಂಪನಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಲ್ಕತ್ತದ ಪೋರ್ಟ್ ವಿಲಿಯಂ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನವಾಬನ ವಿರೋಧಿಗಳ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಸತೊಡಗಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕರಾದ ಮೀರ್‌ಜಾಫರ್, ರಾಯ್‌ದುರ್ಲಬ್ ಪ್ರಮುಖರು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನವಾಬನು ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ೨೩ ಜೂನ್ ೧೭೫೭ರಂದು ಸಿರಾಜುದೌಲ ಮತ್ತು ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್‌ನ ನಡುವಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೀರ್‌ಜಾಫರ್ ಮತ್ತು ರಾಯ್‌ದುರ್ಲಬ್ ಅವರುಗಳ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತುಕತೆಯಿಂದ ಸಿರಾಜುದ್ದೌಲನು ಸೋತುಹೋದನು. ಮೀರ್‌ಜಾಫರ್‌ನ ಮಗ ಮೀರಾನ್ ಸಿರಾಜುದ್ದೌಲನನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದನು.

ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೋಡಿದಾಗ ಮೀರ್‌ಜಾಫರ್ ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನಾದರೂ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕೈ ಸೇರಿತು. ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರ ಕಂಪನಿಯು ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿತು. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕಂಪನಿ ಭಾರಿ ಲಾಭ ಗಳಿಸಿತು. ಅಂದರೆ ಮೀರ್‌ಜಾಫರ್‌ನಿಂದ ಒಂದು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು, ೨೪ ಪರಗಣಗಳ ಜಮೀನ್ದಾರಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಚರಿತ್ರೆಕಾರರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ಪ್ರಕಾರ 'ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನ ಬೀರಿದಷ್ಟು ತಕ್ಷಣವೇ ಆದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮತ್ತ್ಯಾವ ಯುದ್ಧವೂ ಬೀರಲಿಲ್ಲ.'[೩]

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೬೪ರ ಬಕ್ಸಾರ್ ಕದನದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನಾದ ಮೀರ್‌ಖಾಸಿಂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವಭಾವದವನಾಗಿದ್ದು, ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲು

ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡಲು ಆತ ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ಹೀಗಾಗಿ ಕಂಪನಿ ಮತ್ತು ನವಾಬನ ನಡುವೆ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಾದ ಉಂಟಾಯಿತು. ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪರಮಾಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ನವಾಬನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆರಹಿತ ವ್ಯಾಪಾರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದ ಕಂಪನಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಲಾಭ ಗಳಿಸುತ್ತ ನವಾಬನಿಗೆ ಸುಂಕ ಕೊಡದೆ ವಂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ನ್ಯಾಯಬಾಹಿರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ವಿಫಲನಾದ ನವಾಬ ಕೊನೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಿದ. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತೀಯ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕುವಂತೆ ನವಾಬನನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಇದನ್ನು ನವಾಬ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದೇ ಬಕ್ಸಾರ್ ಕದನಕ್ಕೆ ನೇರ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ೨೨ನೇ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೭೬೪ರಂದು ಬಕ್ಸಾರ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಮೀರ್‌ಖಾಸಿಂ, ಸಿರಾಜುದ್ದೌಲ, ೨ನೇ ಷಾ ಆಲಂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೇನೆ ಸಂಯುಕ್ತಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿತು. ಈ ವಿಜಯ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸೇನಾ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿತಲ್ಲದೆ ಭಾರತೀಯರ ಮಿಲಿಟರಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಬಯಲುಮಾಡಿತು. ಈ ಕದನದ ಪರಿಣಾಮ ಎಂದರೆ ಬಿಹಾರ, ಬಂಗಾಳ, ಒರಿಸ್ಸಾಗಳ ದಿವಾನಿ ಹಕ್ಕು, ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕು, ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಂಪನಿಗೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ದಖ್ಖನಿನಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯದ ಕೆಲವು ಉತ್ತರದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಜಹಗೀರು ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಂಪನಿ ಪಡೆಯಿತು.

ಇನ್ನೊಂದು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಚಾರವೆಂದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಮುದ್ರಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಮತ್ತು ನೌಕ ಪಡೆಗಳು, ಸೈನ್ಯಗಳು, ಕೋಟೆಗಳು ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಳಿಗೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಭಾರೀ ಮೊತ್ತದ ಹಣ ಕಂಪನಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸರಕಾರಕ್ಕಾಗಲಿ, ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗಾಗಲಿ ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸುವಷ್ಟು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಲ್ಕತ್ತ, ಮದ್ರಾಸ್, ಮುಂಬಯಿ ಮೊದಲಾದ ತೀರ ಪ್ರದೇಶದ ಕೋಟೆಗಳಿಂದಲೂ, ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದರ ಮೂಲಕ ಕಂಪನಿಯು ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ತಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾದ ಹಂತವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು. ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲು ಅಪಾರವಾದ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಯಿತು. ಅಂತಹ ಹೂಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಿತವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟನ್ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿತು.[೪]

ಬಿಪನ್‌ಚಂದ್ರ ಅವರು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಸಾಹತು ನೀತಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಹೊಸ ಉತ್ಪಾದನಾ ವಿಧಾನವಲ್ಲ, ಅದು ಹಲವಾರು ಉತ್ಪಾದನಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಳಗೆ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ, ಜೀತ, ಶೋಷಣೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಕೃಷಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ.'[೫]

ವಸಾಹತು ಇರುವುದೇ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತಿಯಡಿ ಈ ಹೊಸ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪದ್ಧತಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ತಾಯ್ನಾಡಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟನ್ ಹಾಗೂ ವಸಾಹತುಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗಿತ್ತೆಂದರೆ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿ ಬ್ರಿಟನ್ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ವಸಾಹತುಗಳು ಕಚ್ಚಾಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದವಲ್ಲದೆ, ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳಾದವು. ತಮ್ಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವಸಾಹತು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಂದು ಹಾಕಿ, ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಒದಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವಸಾಹತುಗಳು ತಮ್ಮ ಕಚ್ಚಾಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕ್ರಮೇಣ ಬಡವಾಗುತ್ತ ಹೋದವು, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಪೋಷಣೆ ಹಾಗೂ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಕುಸಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು.[೬]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ತರುವ ಆಧುನೀಕರಣವು ಕೇವಲ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತ ವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಆಯಾ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದ ಮೇಲೂ ಗಾಢವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುವಂತದ್ದು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದೇ ಅದರ ಮೊದಲ ಕೆಲಸ. ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್‌ಪೂರ್ವ ಅವಧಿಯನ್ನು 'ಕತ್ತಲೆಯುಗ' ಎಂದು ಕರೆಯಿತು. ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬಂಡವಾಳವು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತರುವಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತದ್ದು ಎಂದು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ಮಾಡಿತಲ್ಲದೆ, ಭಾರತವು ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಲಾಗದಿದ್ದನ್ನು, ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಸಾಧಿಸಬಹುದು ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ವಾದವಾಗಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ರೀತಿ–ನೀತಿಗಳು ಎಂಥವರನ್ನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಳಿಸುವಂತಹದು. ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ ಪಲ್ಲಟಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಲಾಭದಾಯಕವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಧೋರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ನೀತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುವಾದ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದರು. ಆ ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ 'ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ', ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ 'ದತ್ತುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ', ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಕಾಲೆ ಅವರ 'ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಶಿಕ್ಷಣ', ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕ್‌ರ 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು'. ಇವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿತ್ವದ

ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದವು. ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ 'ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ'ಯ ಕರಾರುಗಳಿಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆಂದರೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ, ಕರ್ನಾಟಕದ ನವಾಬ, ತಂಜಾವೂರಿನ ಸರ್ಫೂಜಿ, ಮೈಸೂರಿನ ಒಡೆಯರು, ಮರಾಠರ ಪೇಶ್ವೆ, ಔದ್‌ನ ನವಾಬ, ಬೀರಾರ್‌ನ ರಾಜಬೋಸ್ಲೆ. ಗ್ವಾಲಿಯರ್‌ನ ಸಿಂಧ್ಯ. ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿ 'ದತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೇಲೆ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯಗಳೆಂದರೆ ೧೮೪೮ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸತಾರ ನಂತರ ಜೈತ್‌ಪುರ್, ಸಂಬಾಲ್‌ಪುರ್, ಭರತ್‌ಪುರ, ಉದಯ್‌ಪುರ್, ಕತಾಲಿ, ಆರ್ಕಾಟ್, ಝಾನ್ಸಿ, ನಾಗಪುರ ಮುಂತಾದವು. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಳಗೆ ಗುಲಾಮರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯು 'ನಾನು ಭಾರತವನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದವನು. ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಖಂಡವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದೆ ಎಂದು ಬರೆದನು.[೭]

ವಸಾಹತುನೀತಿಯಿಂದ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಆದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪಮೇಲ ನೈಟಿಂಗೇಲ್ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ 'ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವುದನ್ನು ಮೂಕಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.'[೮]

ಪಾರ್ಕರ್ ಮೂನ್ ಅವರು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಉದ್ದೇಶವು ಭಾರತೀಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಕೇವಲ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೋಸ್ಕರ.'[೯]

ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಹೇಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳಿಂದ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲಾದ ಪ್ರಭಾವ ಪರಿಣಾಮಗಳೇನು, ಪರಿವರ್ತನೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಾರ ಮೇಲೆ, ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ಪರಿವರ್ತನೆ ಎನ್ನುವುದರ ಕುರಿತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ನಿಲುವು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಚಿಂತಕರು ಹಾಗೂ ಚರಿತ್ರೆಕಾರರು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಮ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಯಿಂದ ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿ ಗುಲಾಮಗಿರಿಗೆ ದೂಡಲ್ಪಟ್ಟರು. ಭಾರತವು ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭಾರತ ತನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಇಡೀ ಜನ ಗುಲಾಮಗಿರಿಗೆ ಒಳಗಾದರು. ಅಂದರೆ ವಿವಿಧ ವರ್ಗದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು, ನಾಗರಿಕರು

ಹಾಗೂ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಅತೃಪ್ತಿ, ಹಗೆತನ ಬೆಳೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಈ ಅತೃಪ್ತಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ಇತ್ತೇ ಹೊರತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಚರಿತ್ರೆಕಾರರು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದರು ಹಾಗೂ ವಾದ ಮಂಡಿಸಿದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತವನ್ನು ಆಳಲು ಅರ್ಹರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ವಸಾಹತು ಪ್ರದೇಶದ ಜನರನ್ನು ಅಥವಾ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರನ್ನು ಸುಸಂಸ್ಕೃತರನ್ನಾಗಿಸುವುದಾಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ 'ಬಿಳಿ ಜನರ ಮೇಲಿನ ಹೊಣೆ' (White Man's Burden Theory) ಯನ್ನು ಹೊತ್ತ ದೇವತೆಗಳು ತಾವೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವುದಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆ ಅವಶ್ಯಕ ಮತ್ತು ಅದು ಪ್ರಗತಿಪರ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಬಳಕೆಯಾಯಿತು.[೧೦]

ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಸಾಹತುವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಭಾರತವನ್ನು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಏಕರೂಪಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆದವು. ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿಯ ಏಕರೂಪದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಒಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಸಂದರ್ಭದ ಎಲ್ಲಾ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೊಸ ಗಡಿರೇಖೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು. ಮೂರು ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಖಂಡವಾದ ಒಂದು ಭಾರತವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಮರ್ಕೆಂಟೈಲ್, ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಹಾಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ಧೋರಣೆಗಳು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದವು.[೧೧]

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದವರೊಳಗೆ ಮನಸ್ತಾಪವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹದ್ದುಬಸ್ತಿಗೆ ಬಾರದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಮರಾಠರು, ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ, ಹೈದರಾಲಿ ಹಾಗೂ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ (ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು) ಯುದ್ಧಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿ ತಿರುವಾಂಕೂರು, ಕೊಚ್ಚಿನ್ ಸೈನ್ಯಗಳ

ಪರಾಭವದವರೆಗೂ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದವು. ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ೪ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಪತನದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ತಮ್ಮ ಏಕಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಹಲವು ತುಂಡುಗಳನ್ನಾಗಿ ಒಡೆದು, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮದ್ರಾಸ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಪರಾಧೀನ ತುಂಡುಗಳಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಆಡಳಿತಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಹಲವಾರು ಘಟಕಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿತಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧಿಸಿತ್ತು.[೧೨]

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬೆದರಿಕೆ, ವಂಚನೆ, ಸಂಚುಗಳಿಂದ ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋದಹಾಗೆ ವಿರೋಧವಾದ ದಂಗೆಗಳು, ವಿದ್ರೋಹಗಳು, ಹೋರಾಟಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋದವು. ಈ ತರನಾದ ವಿದ್ರೋಹಗಳನ್ನು ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದು ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಗಳಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ತಮಗೆ ಒಂದು ಬಲಿಷ್ಠ ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಮನಗಂಡರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೧೮೦೦ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವಸಾಹತು ಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಯೊಂದನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಅದರ ಮುಖೇನ ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಾಜರನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡದೇ ಆ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ರೆಸಿಡೆಂಟನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಇವರ ನಿರ್ದೇಶನದಂತೆ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನ್ಯದ ಮಾದರಿಯ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳಿಗೆ ತಾವು ಭಾರತೀಯರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಎನ್ನುವ ಆಧುನಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎನ್ನುವ ಪದವು ಫ್ರೆಂಚ್ ಪದವಾದ ಕ್ಯಾನ್‌ಟೋನ್(Canton) ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಈ ಪದದ ಅರ್ಥ 'ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಗಳು ನೆಲೆಸುವ ಸ್ಥಳ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಲಷ್ಕರ್, ದಂಡು ಪ್ರದೇಶ, ದಂಡಿನ ಛಾವಣಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದಂತಹ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು

ಇವರ ನೇರ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಮಂಗಳೂರು ಮುಂತಾದ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಕುರುಹುಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧.೧. ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯು 'ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳು: ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ನೆಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು, ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳು ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಈಡೇರಿಕೆಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮಿಲಿಟರಿ ನೆಲೆಗಳಾಗಿರುವವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ಇವರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿನ ನಗರಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬಗೆ, ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಬೀರಿರುವ ಪ್ರಭಾವ, ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದಲೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸ್ಥಳೀಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಭಾರತದ ಉಳಿದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳೊಂದಿಗೆ ಇವು ಹೊಂದಿದ್ದಂತಹ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

೧.೨. ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಉದ್ದೇಶಪೂರಿತವಾದ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಯಶಸ್ಸು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ಆ ಸಂಶೋಧನೆಗೊಂದು ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಅಥವಾ ಮಿತಿ ಇರುವುದು ಮುಖ್ಯ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಧ್ಯಯನವು ಗೊಂದಲಮಯವಾಗಿ ಸಂಶೋಧಕರನ್ನು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾತ್ರ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಮಿಲಿಟರಿ ನೆಲೆಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

೧.೩. ಚರಿತ್ರೆ ರಚನಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಯಾಮಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ 'ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ನೆಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಈವರೆಗೆ ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬಿಡಿ ಲೇಖನಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. Jacob T. ಅವರ 'Cantonments in India' ಕೃತಿಯು ಭಾರತದಂತಹ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ

ಬ್ರಿಟನ್‌ನಂತಹ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ಬಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಉದಯಗೊಂಡವು, ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದರು, ೧೮೫೭ರ ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆಯ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಮಿಲಿಟರಿ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಗಳಿಗಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜೇಮ್ಸ್ ಎಂ. ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಬೆಲ್ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಈತ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ 'Gazetter of The Bombay Presidency Vol XXI Belgaum' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿರುವನು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃತಿಯು ಬೆಳಗಾವಿ ಪ್ರದೇಶವು ವಸಾಹತುಪೂರ್ವದ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುವನು. ಇವನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಆಕರಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಚರಿತ್ರೆ ರಚಿಸುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

Rajan M.D. ಅವರ ತಮ್ಮ ಲೇಖನವಾದ 'Administration of Bangalore Cantonment'ನಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ಮೂಲತಃ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದು, ಇದರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ವಹಿಸಲು ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನ, ಆ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗಾಗಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದ ವಿವರವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು ಎಂಬುದರ ಕುರಿತ ವಿವರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೆ. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಅವರ 'ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣ' ಕೃತಿಯು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದರು, ವ್ಯಾಪಾರಿ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಇವರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಗೆ ಹೇಗೆ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು, ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಬಳಸಿದ ಕುಟಿಲೋಪಾಯಗಳು ಯಾವುವು, ಭಾರತವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಅವುಗಳಿಗೆ ಇವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟುಗಳು ಯಾವುವು, ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಾಣಿಜ್ಯೀಕರಿಸಿ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿ, ಜೊತೆಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ-ವಾಣಿಜ್ಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡರು, ಆ ಮೂಲಕ ನಗರಾಡಳಿತವನ್ನು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿನ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು,

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರೈಲ್ವೆ ಮತ್ತು ರಸ್ತೆಯು ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಈ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿರುವರು.

ಅಕ್ಕಿ ಬಿ.ಎನ್. ಅವರ 'Municipal Administration the Princely State of Mysore' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಸಾಹತು ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಾಯಿತು ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಗರಾಡಳಿತ ವಿಧಾನ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ವಿಧಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂದು ಬಂಗಾ ಅವರ Studies in Urban History ಕೃತಿಯು ನಗರೀಕರಣದ ಕುರಿತ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ 'The City in Indian History' ಕೃತಿಯು ನಗರಗಳು ಪ್ರಾಕ್ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾಲದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದವರೆಗೂ ಬೆಳೆದುಬಂದ ಬಗೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ತಪನ್‌ರಾಯ್ ಚೌಧುರಿ ಮತ್ತು ಇರ್ಫಾನ್ ಹಬೀಬ್ ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ 'The Cambridge Economic History of India' ಕೃತಿಯು ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿರುವ ಬಗೆ ಹಾಗೂ ಅವು ಪಡೆದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಡ್ಯೂಕ್ ಆಫ್ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್‌ಟನ್ ಅವರ 'Supplementary Despatches and Memoranda of Arthur Duke of Wellington' ಕೃತಿಯ ೩ನೇ ಸಂಪುಟವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈತ ತನ್ನ ಸೈನಿಕ ವೃತ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧೀನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಿ.ಎಲ್. ರೈಸ್ ಅವರ 'Mysore Gazetteer' ಕೃತಿಯು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ಮಿತಾ ಸುರೇಬಾನಕರ ಅವರ 'ಬೆಳಗಾವಿ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ನಿಧಿ' ಎನ್ನುವ ಕೃತಿಯು ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲಘಟ್ಟದಿಂದಲೂ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುಬಂದ ಬಗೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಬೆಳಗಾವಿಯು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ವೇಳೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು, ೧೮೧೮ರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಿದ ವಸಾಹತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಕುರಿತ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನುಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಡೆಸಲಾಗಿದೆ.

೧.೪. ಅಧ್ಯಯನದ ಸ್ವರೂಪ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಒಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ. ಚರಿತ್ರೆ ರಚನಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಯಾಮಗಳು, ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದರು, ನಂತರ ಇಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು, ಕ್ರಮೇಣ ತಮ್ಮ ವಸಾಹತು ನೀತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹೇಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳಾದರು, ಎನ್ನುವುದರ ಅಧ್ಯಯನದ ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತದ ಬಗೆಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಬರಹಗಾರರ ನಿಲುವುಗಳ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪದದ ಅರ್ಥ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಬಗೆಗೆ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲವು ಆಯ್ದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಉಗಮ ಹಾಗೂ ವಿನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟುಗಳು, ಇವುಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಉಗಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರೇರಕ ಅಂಶಗಳು, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಮತ್ತು ಈ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಶ್ವತ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು, ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳ ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವು ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳು, ಕಮೀಷನರ್‌ಗಳು, ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳು, ಇವರುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದ ಕಾಯಿದೆಗಳು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಜನಗಳ ಕುರಿತ ಜನಗಣತಿಯ ವಿವರಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ನಂತರ ಇವರ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಗರಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯಾವ ರೀತಿ ನಡೆಯಿತು. ೧೮೫೭ರ ಸಿಪಾಯಿದಂಗೆಯ ನಂತರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ ಬಗೆ

ಹೇಗಿತ್ತು, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಡೆದವು ಎನ್ನುವುದರ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಗರಗಳ ಯೋಜನೆಗಳು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದವು, ಹಾಗೆಯೇ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಂದಾಗಿ ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯನದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಪೂರಕವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯನ್ನು ವಾಣಿಜ್ಯೀಕರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ತಿರುಳನ್ನು ತಾವು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲು ಹೊರಟ ವಿಧಾನ, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪಾರ–ವಾಣಿಜ್ಯವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗೆ, ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಾಪಾರ–ವಾಣಿಜ್ಯದ ಮೂಲಕ ಭಾರತವನ್ನು ಅವರು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ಆರ್ಥಿಕತೆಯು ಯಾರ ಪರವಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ವರ್ತಕರು ಯಾವ ಯಾವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದವರು, ಈ ಸಮುದಾಯಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು, ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಮಿಷನರಿಗಳು, ಕ್ಲಬ್‌ಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರಗಳು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿನ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರನ್ನು ತಾವು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯಿದೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ ಯಾಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು, ಇದಲ್ಲದೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ನರ ಚರಿತ್ರೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಜನಗಣತಿಯ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸ್ಥಿತಿ–ಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತಹದ್ದು. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ, ಇಂದಿಗೂ ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ, ಇವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಧ್ಯೆ ಹೇಗೆ ಗುರುತಿಸಿ ಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ವಿವರಗಳನ್ನು ಭೌತಿಕ ರಚನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಜನಪದ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು ಎನ್ನುವ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ನಿವೇಶನಗಳು, ಕಟ್ಟಡಗಳು, ರಸ್ತೆಗಳು ಯಾವ ರೀತಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಯಾರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿವೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಇಡೀ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪವಾಗಿದ್ದು, ಒಟ್ಟು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಬಿಪನ್ ಚಂದ್ರ, ಅಮಲೇಶ ತ್ರಿಪಾಠಿ, ಬುರನ್ ಡೇ, ಫ್ರೀಡಂ ಸ್ಟ್ರಗಲ್, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಹೊಸ ದೆಹಲಿ, ೧೯೯೩, ಪು. ೨.

೨. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ.ಕೆ., ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭, ಪು. ೧೦೫.

೩. ಶಾರದಪ್ರಸಾದ್ ಎನ್.ಎಸ್., ಭಾರತದ ಪ್ರೌಢ ಇತಿಹಾಸ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೧೨, ಪು. ೫೮೪.

೪. ಬಿಪನ್ ಚಂದ್ರ, ಅಮಲೇಶ ತ್ರಿಪಾಠಿ, ಬುರುನ್ ಡೇ(ಮೂಲ), ಅನಂತರಾಮಯ್ಯ ಆರ್.ಎಲ್, (ಅನು) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಹೊಸ ದೆಹಲಿ, ೨೦೦೧, ಪು. ೪೩.

೫. ಬಿಪನ್ ಚಂದ್ರ, ನ್ಯಾಷನಾಲಿಸಂ ಅಂಡ್ ಕಲೋನಿಸಂ ಇನ್ ಮಾಡ್ರನ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಓರಿಯಂಟ್ ಲಾಂಗ್‌ಮನ್, ನ್ಯೂಡೆಲ್ಲಿ, ೧೯೯೯, ಪು. ೧೪.

೬. ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂಡ, ಚರಿತ್ರೆ ವಿಶ್ವಕೋಶ, ಸಂ–೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೧, ಪು. ೧೭೨.

೭. ಗ್ರೀಪ್ ತೀಸ್, ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಇಂಪ್ಯಾಕ್ಟ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ. ಮ್ಯಾಕ್ ಡೋನಾಲ್ಡ್ ಯುನಿರ್ವಸಿಟಿ ಆಫ್ ಮಿಚಿಗನ್, ಅಮೆರಿಕ, ೨೦೦೬, ಪು. ೩೯೧.

೮. ಪಮೇಲ ನೈಟಿಂಗಲ್, ಟ್ರೇಡ್ ಆ್ಯಂಡ್ ಎಂಪೈರ್ ಇನ್ ವೆಸ್ಟ್ರನ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್ ಯುನಿರ್ವಸಿಟಿ ಪ್ರೆಸ್, ಲಂಡನ್, ೧೯೭೦, ಪು. ೨೭೧.

೯. ಡೇವಿಡ್ ಅರ್ನಾಲ್ಡ್, ನೇಚರ್ ಕಲ್ಚರ್ ಇಂಪಿರಿಲಿಯಿಸಂ, ಆಕ್ಸಫರ್ಡ್ ಯುನಿರ್ವನಿಸಿಟಿ, ಲಂಡನ್, ೧೯೯೭, ಪು. ೨೭೧.

೧೦. ಗೋಲ್ಕರ್ ಎಸ್. ವಿ., ಜೋಷಿ ಪಿ ಎಸ್., ಎ ನ್ಯೂ ಬುಕ್ ಆನ್ ಮಾರ್ಡನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಹಿಸ್ಟರಿ, ಚಾಂದ್ ಅಂಡ್ ಕಂಪನಿ ಪ್ರೈವೇಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ನ್ಯೂ ಡೆಲ್ಲಿ, ೧೯೮೮, ಪು. ೧೩೨.

೧೧. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಕೆನರಾದ ವಿಭಜನೆ ಹತ್ತಿ ರಾಜಕೀಯದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೦, ಪು. ೫.

೧೨. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್.,(ಮೂಲ), ನಾಗಣ್ಣ(ಅನು), ದಕ್ಷಿಣಭಾರತ–ವಸಾಹತುಶಾಹಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೧, ಪು. ೭.

❖❖

ಅಧ್ಯಾಯ : ಎರಡು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಅರ್ಥ, ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆ

೨.೧. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪದದ ಅರ್ಥ, ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆ

೨.೨. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯ(ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್)ಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು

೨.೩. ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ : ಎರಡು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಅರ್ಥ, ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆ

೨.೧. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪದದ ಅರ್ಥ, ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆ

ವಿಶ್ವದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಪಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು, ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಅಥವಾ ಸೈನಿಕರಿಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಿ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ರಾಜನಿಗೆ ನೆರವಾಗುವಂತಹದು ಸೈನ್ಯ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಅರಸುಮನೆತನಗಳು ಭದ್ರವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಗತ್ಯತೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ತುಕಡಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಗಿದ್ದವು.

ಚರಿತ್ರೆಯ ಕೆಲವು ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ಅದು ಯಾವುದೇ ರಾಜನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಘಟಿಸಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಯೋಜನೆ ಇರಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಹಲವಾರು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ದಾಹ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಹತೋಟಿ, ವಸಾಹತುಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುವು. ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ತಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣ ವಾಗಿ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರು ವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಾದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜು ಗೊಳಿಸುವ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು(ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್) ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಶಬ್ದವು ಮೂಲತಃ ಫ್ರೆಂಚ್ ಪದವಾಗಿದೆ. ಇದು ಫ್ರೆಂಚ್‌ನ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್(canton) ಎಂಬ ಮೂಲ ಪದದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಕ್ಯಾಂಟೋನ್

ಎಂದರೆ ಯುರೋಪ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ 'ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗ' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇದೆ. ಈ ಅರ್ಥದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಿ ಯುರೋಪಿನ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದ ರೀತಿಯನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು ಫ್ರೆಂಚ್ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತದ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೯೦ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ರಚಿಸಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೦೦ ಸುಮಾರಿಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ತದನಂತರ ರಾಯಭಾರಿಗಳ ಕಚೇರಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೦೧ರ ಜನವರಿ ೨೮ರಲ್ಲಿ ಲೂಯಿ ೮ರ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ೩೦ರಿಂದ ೫೦ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳಾಗಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕಡಿತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಫ್ರೆಂಚ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಹೊಸ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ, ೧೮೦೧ ಮತ್ತು ೧೮೦೨ರ ಬುಲೆಟಿನ್ ಡೆಸ್ ಲೂಯಿಸ್ ರಾಜ್ಯಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಕೆಲವು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹೊಂದಿರುವ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಕೈಬಿಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಬೆಳೆಯಿತು.[೧]

೧೬ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ಒಕ್ಕೂಟವು ೧೩ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ೧೩ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಇಬ್ಭಾಗಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು. ಉಳಿದ ಏಳು ನಗರ ಪ್ರದೇಶ ಸ್ವರೂಪದ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ಪವಿತ್ರ ರೋಮನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದವು. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೯೯ರಲ್ಲಿ ಮಾಕ್ಸಿ ಮಿಲಿಯನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳಾದವು. ಏಳು ನಗರ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಟುಂಬಗಳಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಿತ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆರು ಅರಣ್ಯ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯಂತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆಧುನಿಕ ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್‌ನ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೬ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳಿದ್ದು, ಪ್ರಸ್ತುತ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸದಸ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿರುವವು. ಪ್ರತಿ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೮ರಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ "ವೆಸ್ಟಾಲಿಯ ಒಪ್ಪಂದ"ದ

ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರತಿ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು ತಮ್ಮ ಗಡಿ, ಸೈನ್ಯ, ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು.[೨]

ಈ ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಯುರೋಪಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಂಟೋನ್‌ಗಳು ಭೌಗೋಳಿಕ ವಾಗಿಯು ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವುವು.

ಭೌಗೋಳಿಕ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ನಂತರ ಅನೇಕ ಪಶ್ಚಿಮ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಪೌರಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದವು. ಪೌರತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬದಲಿಗೆ 'ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆ' ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಲಾಯಿತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ತಾವು ನೆಲೆಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯುರೋಪ್ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬೆಂಬಲವು ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನರಿತಿದ್ದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಬ್ರಿಟನ್ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ವಿವಿಧ ಶಬ್ದಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧. Oxford English Dictionaryಯಲ್ಲಿ The cantoning or Quartering of troops The place of lodging assigned to a section of a force when cantoned out; the place of encampment formed by troops for a more permanent stay in the course of a campaign or while in a winter Quarters in India the permanent military stations are so termed.

೨. New Webster's Dictionaryಯಲ್ಲಿ The assignment of troops to temporary quarters.

೩. Cambridge Dictionaryಯಲ್ಲಿ The Temporary Quarters of troops taking part in manoeuvres or active operations in India. formerly a permanent military town.

೪. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಇಂಗ್ಲಿಶ್-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ-ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಬಗೆಗೆ.

   ೧. ಸೇನಾವಸತಿ, ಸೈನ್ಯವಸತಿ, ಸಿಪಾಯಿಬೀಡು.

   ೨. ಲಷ್ಕರ್, ದಂಡು, ಸೈನಿಕರ ನಗರ, ಸಿಪಾಯಿ ಪೇಟೆ, ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸೈನಿಕರ ಬೀಡು ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

೫. Comprehensive Persian English Dictionaryಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪದದ ಸಮಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ Laskkar(ಲಷ್ಕರ್) ಪದವನ್ನು

1. An army, a host, a military force, a camp, an encampment.
2. A military camp parade, or any place where an army is quartered or manoeuvres.

೬. ಪಾಣ್ಯಂ ರಾಮಶೇಷ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಅವರ ತೆಲುಗು-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪದವನ್ನು "ಸ್ಕಂಧಾವಾರಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು. ಈ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು "ಸೇನಾ ಶಿಬಿರ" ಎಂಬುದಾಗಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿವರಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಾದರೆ ಯುರೋಪಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನೆಲೆಸುವ ತಾಣಗಳೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ "ಸೈನಿಕ ಪಡೆಗಳು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನೆಲೆಸುವ ಸ್ಥಳ"ಗಳಿಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಲಷ್ಕರ್, ಪಾಳ್ಯ, ದಂಡುಪ್ರದೇಶ, ದಂಡಿನ ಛಾವಣಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಗಳಿಂದಲೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದಂತಹ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಇವರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದವು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ನಗರೀಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ನಗರದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಉದಯಿಸಿದವು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆ

ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದವರೆಗೂ ಯುದ್ಧಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಪ್ರಬಲ ಎರಡು ಅರಸು ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪರಾಜಿತಗೊಂಡು ಮತ್ತೊಂದು ಗೆಲುವು ಸಾಧಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡುಬರುವುವು. ಯುದ್ಧದ ಉದ್ದೇಶ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಯುದ್ಧದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಯುದ್ಧದ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯಲ್ಲಾಗಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ಆಯುಧಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು, ಹಾಗೆಯೇ ಯುದ್ಧಗಳ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಒಪ್ಪಂದಗಳು ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ ವಾಗುತ್ತವೆ.

ಯುದ್ಧಗಳು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಜರುಗಿವೆ. ಸೋಜಿಗವೆಂದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯುದ್ಧ ತನ್ನ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪದೊಂದಿಗೆ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ಛಾಯೆಯನ್ನು ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ನಾಗರಿಕತೆಗಳ

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜನರು ಸಣ್ಣ-ಸಣ್ಣ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಆಹಾರ, ವಸತಿ, ನೀರು ಮೊದಲಾದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೇ ಸ್ವರೂಪದ ಸೌಕರ್ಯಬೇಕೆಂದು ಬೇರೆ ಗುಂಪಿನ ಜನರು ಬಯಸಿದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಅವರವರಲ್ಲೇ ಯುದ್ಧಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಾಯಿತು. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಒಂದು ಸಮುದಾಯದವರು ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಹ, ಕ್ಷಾಮಗಳಂತಹ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪಗಳು ಎದುರಾದಾಗ ಅವರು ವಲಸೆ ಹೋಗ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾದಾಗ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮುದಾಯದೊಡನೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಹೋರಾಟದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳು ಜರುಗಿದವು.

ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚದುರಿಹೋಗಿದ್ದ ಸಮುದಾಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಾಗಿ, ಅವರು ನೆಲೆಸಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿ ಕೊಂಡವು. ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಾದವು. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಧಾರಣೆಯ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಶೋಷಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವು. ಯುದ್ಧಗಳಿಂದಾಗಿ ಹಲವು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ ಹಾಗೆಯೇ ನಶಿಸಿವೆ. ನಾಗರಿಕತೆಯ ಸುಂದರ ಪುಟಗಳು ಯುದ್ಧದ ತೀವ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಬಸವಳಿದು ನಾಶ ಹೊಂದಿವೆ.

ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ, ಯುದ್ಧಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಸುಸಜ್ಜಿತವಾಗಿ ತಯಾರುಗೊಳಿಸುವ "ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರ"ಗಳಿಗೂ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರ(ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್)ಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು "ಮಿಲಿಟರಿ ಕ್ಯಾಂಪ್"ಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಗ್ರೀಕ್ ನಾಗರಿಕತೆ

ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತೊಟ್ಟಿಲು ಎಂಬುದಾಗಿ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಕರೆಯ ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಗ್ರೀಕರ ಕೊಡುಗೆ ಅಪೂರ್ವವಾದುದಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೧೫೦೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆ ನಿಂತವು. ಕ್ರಮೇಣ ಒಂದು ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ತದ ನಂತರ ಆ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಗ್ರೀಕ್ ನಾಗರಿಕತೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು.[೩]

ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಕ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕರು ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ಹಲವಾರು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೮೦೦ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿಡಿ-ಬಿಡಿಯಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಮುದಾಯಗಳು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಮಾಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೇ

ಮುಂದೆ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟವು. ಇದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರವು ವೃದ್ಧಿಸಿತು ಹಾಗೂ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದವು. ಸಮುದಾಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಗೊಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯಿತು. ವಾಸ್ತವ್ಯದತ್ತ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸುತ್ತಲೂ ರಕ್ಷಣೆಯ ಗೋಡೆಗಳು ಬೃಹತ್ತಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುಳ್ಳ ಸರಕಾರವೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವು ಗ್ರೀಕರು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.[೪] ಗ್ರೀಕ್‌ನ ಪರ್ವತಮಯ ಪ್ರದೇಶ ಅನೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳ ಏಳಿಗೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಿತವಾದ ವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಗ್ರೀಕ್‌ನ ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಅನುಕೂಲ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ನಗರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಏಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗ್ರೀಕರ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರಜೆಯೂ ನೇರವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸು ವಂತಹ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ನಗರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಿತವಾದ ವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಕ್ರಿ.ಪೂ.೮೦೦-೫೦೦ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಅನುಕೂಲ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ವಿಸ್ತಾರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದು, ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಜನರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಅವರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಉತ್ಕಟಾಭಿಮಾನ ವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದವು. ಈ ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ನಗರ-ರಾಜ್ಯವೇ ಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿದ್ದಿತು. ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಅಂತ್ಯ ತಮ್ಮ ಅಂತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು.

ಗ್ರೀಕ್‌ನ ಎಲ್ಲ ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳು ಕ್ರಿ.ಪೂ.೪-೫ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಇತರೇ ಸಮಕಾಲೀನ ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ನಗರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಸಂಗತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕಂಡವು. ಆದರೆ ಅಥೆನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪಾರ್ಟ್ ನಗರ ರಾಜ್ಯಗಳು ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ನಗರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡವು. ಇವೆರಡು ರಾಜ್ಯಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ತತ್ವಗಳ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಸ್ಪಾರ್ಟ ನಗರ ರಾಜ್ಯ

ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳ ಉದಯದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಾರ್ಟ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತು. ಈ ನಗರ-ರಾಜ್ಯದ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಉಗಮವು ಸಹ ಭಿನ್ನತೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿತು. ಇದು ಗ್ರೀಕ್ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಿಂತ

ಮೊದಲು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ನಗರ-ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಪಾರ್ಟ ಡೋರಿಯನ್ನರ ಪ್ರಮುಖ ನಗರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸ್ಪಾರ್ಟ ಕೆಲವೇ ಮಂದಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲೀ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದಂಡನಾಯಕರನ್ನು ಮತ್ತು ವೀರಯೋಧರನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿತು.

ಸ್ಪಾರ್ಟ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಸೈನಿಕ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಲೈಕರ್ಗಸ್‌ನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ಪಾರ್ಟ ರಾಜ್ಯಾಂಗವು ಸೈನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಿತು. ಶಿಸ್ತಿನ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಜೀವನ ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಲೈಕರ್ಗಸ್ ಕಾನೂನುಗಳು ಕಠಿಣಕರವಾದ ಶಿಸ್ತಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಕಾನೂನುಗಳು ಸ್ಪಾರ್ಟದವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಾ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದ್ದವು. ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮ ಸೈನಿಕನಾಗಿ ಮತ್ತು ದೃಢಕಾಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ವಹಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಸ್ಪಾರ್ಟ, ನಗರವನ್ನು 'ಶಾಶ್ವತ ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರ'ವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ೭ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ "ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರ"ದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ಬೆಳೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಸೈನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಗಳೇ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ತಮ್ಮ ೨೦ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮಿಲಿಟರಿ ಸೇವೆ ೬೦ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ಪಾರ್ಟ ನಗರವು ೩,೦೦೦ ಸಾವಿರ ಚದರ ಮೈಲಿಗೂ ಅಧಿಕ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸೈನಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿತ್ತು.[೫]

೧೫೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗ್ರೀಕರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಾಗೂ ಚಿಕ್ಕ ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳು ವಿಶ್ವದ ಚರಿತ್ರೆ ಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದವುಗಳು. ಗ್ರೀಕರು ಅಖಂಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆ ದೇಶದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಅನೈಕ್ಯತೆಯೇ ಕಾರಣ. ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸಂಕುಚಿತ, ಅತ್ಯಂತ ಆಳವಾದ ಸ್ಥಾನಿಕ ಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಸಂಕುಚಿತವಾದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರೇಮ ಭಾವನೆಯು ಗ್ರೀಕರ ಐಕ್ಯತೆಗೆ ಕಂಟಕಪ್ರಾಯವಾಯಿತೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸಂಗತಿ. ನಗರ-ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪೈಪೋಟಿ, ಕಲಹಗಳೇರ್ಪಟ್ಟು ಆಗಾಗ ಯುದ್ಧಗಳು ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಥೆನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪಾರ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಜರುಗಿದ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೪೩೧-೪೦೪) ಯುದ್ಧ ಗ್ರೀಕರ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಗೊಳಿಸಿತು.

ಮೆಸಪೊಟೋಮಿಯ ನಾಗರಿಕತೆ

ಮೆಸಪೊಟೋಮಿಯ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬ್ಯಾಬಿಲೋನಿಯನ್ ನಾಗರಿಕತೆ ಅಥವಾ ಬ್ಯಾಬಿಲೋನಿಯನ್ ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ ನಾಗರಿಕತೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಏಷ್ಯಾದ ಯೂಫ್ರಟಿಸ್ ಮತ್ತು ಟೈಗ್ರಿಸ್ ನದಿಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ನಾಗರಿಕತೆಯಾಗಿದೆ. ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಮೆಸಪೊಟೋಮಿಯವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ

ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನ್ಯ ಜನಾಂಗಗಳ ದಾಳಿಗೆ ಸಿಲುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಹೆಚ್.ಇ.ಬಾರ್ನೆಸ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವಂತೆ "ಮೆಸಪೊಟೋಮಿಯವು ಒಂದು ಜಲಾಶಯದಂತಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿದುಬಂದರು." ಉತ್ತರ, ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಗಳಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾದ್ದುದರಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪರಕೀಯರ ದಾಳಿಗೆ ಈಡಾಯಿತು. ಸದಾಕಾಲ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಭಯ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗಿತ್ತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮೆಸಪೊಟೋಮಿಯವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಮೇರಿಯನ್ನರು, ಬ್ಯಾಬಿಲೋನಿಯನ್ನರು ಹಾಗೂ ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ ಜನಾಂಗಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತು. ಈ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಜನಾಂಗಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಮಿಶ್ರ ನಾಗರಿಕತೆ ಎಂದು ಕರೆದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.[೬]

ಸುಮೇರಿಯನ್ನರು

ಮೆಸಪೊಟೋಮಿಯ ನಾಗರಿಕತೆಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮೇರಿಯನ್ನರು ಮೊದಲಿಗರಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವರು. ಇವರು ಕ್ರಿ.ಪೂ.೪೦೦೦ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಆಗಮಿಸಿ ಫಲವತ್ತಾದ ಯೂಫ್ರಟಿಸ್ ಮತ್ತು ಟೈಗ್ರಿಸ್ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ಇವರು ನೆಲೆಸಿದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ 'ಸುಮೇರ್' ಅಥವಾ 'ಸುಮೇರಿಯಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಸುಮೇರಿಯನ್ನರ ಜೀವನದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಅವರು ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಪ್ರಾಶ್ಯಸ್ತ್ಯ ನಗರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಯುದ್ಧಗಳಿಂದಾಗಿ ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯ ವಾಗಿದ್ದಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ರಾಜನೂ ಪ್ರಬಲವಾದ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕವಚ, ತಲೆಯ ಟೋಪಿ ಮತ್ತು ಈಟಿಗಳನ್ನಿತ್ತು ಸುಸಜ್ಜಿತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಉತ್ತಮವಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ಕೌಶಲ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಸೆಮೆಟಿಕ್ ಜನಾಂಗದ ವಲಸೆಗಾರರನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಲು ಸುಮೇರಿಯನ್ನರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರು.[೭]

ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ನರು

ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ನರು ಮೊದಲಿಗೆ ಟೈಗ್ರಿಸ್ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಸಮುದಾಯಗಳಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ಯಾಬಿಲೋನಿಯನ್‌ರ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ನಂತರ ಬದಲಾದ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರದ ಚುಕ್ಕಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಕ್ರಿ.ಪೂ.೮೦೦ ರಲ್ಲಿ ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ನರು ಮೆಸಪೊಟೋಮಿಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಪೂ.೧೩೦೦ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ.೬೧೨ರವರೆಗೂ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ನರು ಉಳಿದ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಗುಣ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇವರು ಮೂಲತಃ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ತಾವು ಬೆಳೆದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿಯೇ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳನ್ನು

ಅರಿತಿದ್ದರು. ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ನರು ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಉನ್ನತವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ರಾಜ್ಯದ ಉಳಿದವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜನು ರಾಜ್ಯದ ದರ್ಪಿಷ್ಟ ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದನು. ಸರ್ಗನ್–IIನಂತಹ ರಾಜನು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಅಂಜದೇ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ. ಪೂರ್ವದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ನರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ಯಾರಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ "ಸೈನ್ಯವೇ ರಾಜ್ಯ"ವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸೈನಿಕ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ನರ ಕಾಲಾವದಿಯು ದಿಗ್ವಿಜಯಗಳ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದು, ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಇವರ ಪ್ರಬಲ ಸೈನ್ಯಗಳು ಒಂದು ಯುದ್ಧರಂಗದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಿಸುತ್ತ ಅನೇಕ ವಿಜಯಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿ ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. 'ಅಸ್ಸೂರ್' ಇವರ ಮೊದಲ ರಾಜಧಾನಿ. ಆಮೇಲೆ ಅವರು ಇದನ್ನು 'ನಿನವೆ' ನಗರಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು. ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಸರ್ಗನ್, ಸೆನ್ನಾ ಚೌರಿಚ್, ಇಸರ್ ಹ್ಯಾಡ್ಡನ್ ಮತ್ತು ಆಸ್ಸುರ್ಬನಿಪಾಲ್‌ಗಳು ಪ್ರಮುಖರು. ಕ್ರಿ.ಪೂ.೬೧೨ರಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ಡಿಯನ್ನರಿಂದ ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ನಾಶಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ನರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ನೈಜತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ದೊರಕಿದ್ದಿತು. ಈ ಕಲೆಗೆ ವಸ್ತು ಬಹುಪಾಲು ಸೈನಿಕ ಜೀವನದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅಸ್ಸೀರಿಯನ್ನರ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣ, ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಧನೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು.

ರೋಮ್ ನಾಗರಿಕತೆ

ಗ್ರೀಕ್ ನಾಗರಿಕತೆಯಂತೆ ರೋಮನ್ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಗ್ರೀಕ್ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಮುಂದುವರೆದ ಭಾಗವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರೀಕ್‌ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದವರಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ನರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿರುವರು. ಈ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ರೋಮ್ ನಗರವು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮತ್ತು ರೋಮಿನ ನಾಗರಿಕರು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣಕರ್ತರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇದು ರೋಮನ್ ನಾಗರಿಕತೆ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ರೋಮ್ ನಾಗರಿಕತೆಯ ತವರು ಇಟಲಿ. ಇದು ಯುರೋಪಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ರೋಮ್‌ನ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಪ್ರಕಾರ 'ರೊಮುಲಸ್' ಮತ್ತು 'ರೀಮಿಯಸ್' ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಸಹೋದರರು ಕ್ರಿ.ಪೂ.೭೫೩ರಲ್ಲಿ ರೋಮ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಎಟ್ರೊಸ್ಕನ್ಸ್ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟನ್ನರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ರೋಮ್ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ರಾಜನ ದುರಾಡಳಿತದಿಂದ ಬೇಸತ್ತ ಜನರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೫೧೦ರಲ್ಲಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿ 'ರಿಪಬ್ಲಿಕ್' ಅಥವಾ 'ಗಣರಾಜ್ಯ' ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು.

ರೋಮ್ ನಗರ-ರಾಜ್ಯವು ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ವಿಶ್ವದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳ ನಿರಂತರವಾದ ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟದ ಫಲವಾಗಿ ರೋಮ್ ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ರೋಮಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಗಗಳ ಹೋರಾಟ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ರೋಮಿನ ದಂಡನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯಗಳು ಹೊರಗಡೆ ಅನೇಕ ವಿಜಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ರೋಮಿನ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರು. ರೋಮನ್ನರ ಶೌರ್ಯ, ಸಾಹಸ ಮತ್ತು ಸೇನಾ ದಂಡನಾಯಕರ ಅಪ್ರತಿಮ ಯುದ್ಧ ಕೌಶಲ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾದವು. ಇದಲ್ಲದೆ ರೋಮನ್ನರು ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ಶಕ್ತರಾಗಿದ್ದುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಾವು ಗೆದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು.[೯]

ಚೀನಾ ನಾಗರಿಕತೆ

ಚೀನಾ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕತೆಯಂತೆ ಏಷ್ಯಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ. ಚೀನಾದ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಗರಿಕತೆಯಾಗಿದ್ದು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಇದರ ಸಮಕಾಲೀನ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಅನೇಕ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕ್ಸಿಯಾ ಮತ್ತು ಶಾಂಗ್ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿರುವುದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಂಗ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಜನರು ಕ್ರಿಪೂ. ೧೫೨೩ರಿಂದ ೧೯೨೭ರವರೆಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕಂಚಿನ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧರಥಗಳನ್ನು ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಲದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಾದ ಅಡ್ಡಬಿಲ್ಲು(cross bow) ಮತ್ತು ಹಲವು ಕಬ್ಬಿಣದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಚೀನಾದ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸುದೀರ್ಘ ಹಾಗೂ ನಿರಂತರವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧದ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಈ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಒಂದು ನೇರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸದೇ ಅನೇಕ ವಿಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡು ಅನೇಕ ವಿಶೇಷತೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ.[೧೦]

ಜಪಾನ್ ನಾಗರಿಕತೆ

ಭಾರತ ಮತ್ತು ಚೀನಾಗಳಂತೆ ಜಪಾನಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಲಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದಲ್ಲ. ಜಪಾನಿಯರು ಅನೇಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಭಾರತ ಮತ್ತು ಚೀನಾಗಳಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಅಂತಹ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮೆರುಗನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಜಪಾನಿಯರು ಅನೇಕ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟರು. ಇವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಖಾಸಗಿ ಭೂ ಒಡೆಯರ ಸಮುದಾಯಗಳು ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಯಾನ್ ಮತ್ತು ಕಾಮಕುರ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ.

ಜಪಾನ್ ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಪಷ್ಟ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಖಾಸಗೀ ಭೂ ಒಡೆಯರ ಸಮುದಾಯಗಳು ಪ್ರಭಾವ ಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಭೂಮಿ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಸ್ವತ್ತಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಗೊಂಡವು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ವಿರೋಧಿಸಿ ದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಭೂಮಿಗಳು ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲಿನ ಹಲವು ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ 'ಫುಜಿವಾರ' ಸಮುದಾಯ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ನಾಮಾಂಕಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಸಹ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಕಿದ ಗೆರೆಯನ್ನು ದಾಟದೇ ಕಾಲ ತಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು. ಈ ಸಮುದಾಯದವರು ಅಶಕ್ತರಾದ ತರುವಾಯ ತಯಿರ ಮತ್ತು ಮಿನಮೋಟೋ ಸಮುದಾಯಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕಿಳಿದರು.[೧೧]

೧೧೮೫ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹೈಜಿ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಗಳಾದ ಮಿನಮೋಟೋ ಮತ್ತು ತಯಿರಾ ಸಮುದಾಯಗಳು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಆಸ್ಥಾನದ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡರು. ಇವರುಗಳ ಸೇನಾಬಲ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಬಲಗಳು ವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಪ್ರಬಲ ಸಮುರಾಯ್ ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡವು. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಜಯಿಯಾದ ತೈರಾ ನೊಕಿಯೊಮೊರಿ, ಓರ್ವ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಸಲಹೆಗಾರನಾದ. ರಾಜ ಪ್ರಭುತ್ವದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ತೆರನಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಸೈನಿಕ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಸಮುರಾಯ್ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಆ ಮೂಲಕ ನಾಮ ಮಾತ್ರ ಪದವಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದನು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಆತ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರದ ಹತೋಟಿಯನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಆದರೂ ತನ್ನ ನಂತರದ ಅಥವಾ ಸಂಭವನೀಯ ವಾರಸುದಾರನಾದ ಮಿನಾಮೊಟೋಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ತೈರಾ ಸಮುದಾಯ ಇನ್ನೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶೀಲವಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಸೇನಾಬಲವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಅಥವಾ ಬಲಗೊಳಿಸುವ ಬದಲಿಗೆ ತನ್ನ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಹಾಗೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಲು ತೈರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು.

ತೈರಾ ಮತ್ತು ಮಿನಾಮೊಟೊ ಸಮುದಾಯಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೮೦ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಂಘರ್ಷ ಕ್ಕಿಳಿದು "ಗೆಂಪೀಯುದ್ಧ"ವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೮೫ರಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಗೆಲುವು ಪಡೆದ ಮಿನಾಮೊಟೋನ ಯರಿಟೊಮೊ ಆಳುವ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದ ಮೇಲಿನ ಸಮುದಾಯಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ. ೧೧೯೦ರಲ್ಲಿ ಆತ ಕ್ಯೋಟೊಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೯೨ರಲ್ಲಿ 'ಸೈತೈಶೊಗುನ್' ಆಗಿ, "ಕಾಮಕುರ ಶೊಗುನಾಟೆ" ಅಥವಾ "ಕಮಾಕುರಾ ಬಕುಫು" ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ. ಕ್ಯೋಟೋದಿಂದ ಆಳುವ ಬದಲಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಮೂಲ ನೆಲೆ

ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಚರಣಾ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ "ಕುಮಾಕುರ"ದಲ್ಲಿ ಆತ ಶೂಗುನಾಟೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ. 'ಬಕುಮು' ಎಂದರೆ "ಗುಡಾರದ ಸರ್ಕಾರ" ಎಂದರ್ಥ. ಒಂದು ಸೇನಾ ಸರ್ಕಾರವಾಗಿ ಬಕುಮುವಿನ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಅನುಸಾರ ಇದನ್ನು ಸೈನಿಕರು ವಾಸಿಸುವ ಪಾಳೆಯ ಅಥವಾ ಶಿಬಿರಗಳಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.[೧೨]

ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕ್ತನ ಆಕರಗಳು ವಿಪುಲ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ.೨೫೦೦ ಹಿಂದೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದುದು ಸಿಂಧೂ ಬಯಲಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳಾದ ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತಗಳು ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಗಳ ಪ್ರತೀಕಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ರಾಮಾಯಣ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಮ ಮತ್ತು ರಾವಣನ ನಡುವೆ, ದೇವ-ದಾನವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆದಿರುವ ಬಗೆಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮೂಲ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಕಾಂಡವಾಗಿ ಯುದ್ಧಕಾಂಡವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು, ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿಯಾಗುವುದು, ರಾವಣನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಲಂಕಾದಹನ ಮಾಡುವುದರ ವಿವರಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುವುವು. ರಾಮ-ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಹನುಮಂತನು ತಾನು ಕಂಡ ಲಂಕೆಯ ರಕ್ಷಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸೈನ್ಯಬಲ, ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಗುಪ್ತಚರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಹನುಮಂತನಿಂದ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ರಾಮನ ನೇತೃತ್ವದ ಸೈನ್ಯವು ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖ ವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿತು. ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಾ ಅವರು ಹಸಿರಿನಿಂದ ಆವೃತವಾದ ಸಹ್ಯ ಪರ್ವತವನ್ನು ನದಿ, ಝರಿ ಹಾಗೂ ಕಾಡುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಲಯ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಂಡರು. ನಂತರ ಮುಂದೆ ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತವನ್ನು ತಲುಪಿದರು. ರಾಮನು ಈ ಪರ್ವತವನ್ನೇರಿ ಮೀನು, ಆಮೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಂಡನು. ಅನಂತರ ಸಹ್ಯ ಮತ್ತು ಮಲಯ ಪರ್ವತವನ್ನು ದಾಟಿ ಅವರು ಸಾಗರ ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಸಾಗರದ ಉತ್ತರ ತೀರದಲ್ಲಿ ವಾನರ ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ರಾಮನು ತನ್ನ 'ಸೈನ್ಯ ಶಿಬಿರ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿಯು ಯುದ್ಧಕಾಂಡದಿಂದ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.[೧೩]

ಮಹಾಭಾರತದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೌರವರು ಮತ್ತು ಪಾಂಡವರ ನಡುವೆ ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗೈಗಾಗಿ ಹಲವಾರು ಯುದ್ಧಗಳು ಜರುಗಿವೆ. ಕೌರವರ ಅಂಧ ದೊರೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಪುತ್ರ ವ್ಯಾಮೋಹ, ಅವನ ಮಗನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನ ರಾಜ್ಯ ಲಾಲಸೆ, ದಾಯಾದಿ ಮತ್ಸರ ಮತ್ತು ಪಾಂಡವರ ಸದ್ಗುಣ, ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಕಂಡ ಅವನ ಅಸೂಯೆ ಕೊನೆಗೆ ೧೮ ದಿನಗಳ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಜನರ ಸಾವಿನೊಂದಿಗೆ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಯಿತು.

ಹೀಗಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದಿಂದಲೂ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧ ೧೮ ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಡೆಯಿತೆನ್ನಲಾಗಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಕೌರವರ ಪರವಾಗಿ ೧೧ 'ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿ ಸೈನ್ಯ' ಮತ್ತು ಪಾಂಡವರ ಪರವಾಗಿ ೭ ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿ ಸೈನ್ಯ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದವು. ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿ ಸೈನ್ಯ ಎಂಬುದು ಆಯಾ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಒಂದು ತುಕಡಿ ಅಥವಾ ಈಗಿನ ರೆಜಿಮೆಂಟ್ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪದಾತಿದಳ, ಕುದುರೆಗಳು, ಆನೆಗಳು ಮತ್ತು ರಥಗಳು ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಸೈನ್ಯದ ತುಕಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ೨೧,೮೭೦ ರಥಗಳು, ೨೧,೮೭೦ ಆನೆಗಳು, ೬೫,೬೧೦ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ೧,೦೯,೩೫೦ರಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪದಾತಿದಳ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧವು ಹದಿನೆಂಟು ದಿನಗಳವರೆಗೂ ನಡೆದಿರುವುದಾದರೆ ಈ ಎರಡು ಕುಲಗಳ ನಡುವೆ ಯೋಜಿತವಾದ ಸೈನ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರಗಳ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.[೧೪]

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಆತನದೇ ಆದ ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಸಮೂಹ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಲೋಚನಾ ರೀತಿಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಾನವನ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಆತನ ಎಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆ ಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಯುದ್ಧವೆನ್ನುವುದು ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರಸನು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆರ್ಯರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅದರ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದಕಾಲೀನ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅರಸನೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರಿ. ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಕೇಂದ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿ. ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದಾಗಿ ಬಲಿಷ್ಠ ಅರಸರು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅರಸನಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು 'ಸೇನಾನಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈತ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು ಅಲ್ಲದೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಸೇನಾಪತಿಯ ಮೇಲಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದಗಳ ಕಾಲದ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾಗಿದ್ದು, ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ 'ಗ್ರಾಮೀಣಿ' ಸೈನ್ಯದ ತುಕಡಿಯೊಂದರ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಗ್ರಾಮೀಣಿ' ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಅರಸನನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವೇದಗಳ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಸೈನ್ಯ ಅಗತ್ಯವೆನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು.[೧೫] ವೇದಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು

ಗ್ರಾಮಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸೈನ್ಯದ ತುಕಡಿಯೊಂದನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು ಎಂದು ತಿಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರಗಳು ಆರ್ಯರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಗುರುತಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವೇದಗಳ ಕಾಲದ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದವಾಗಿದ್ದು ಉತ್ತರಕಾಲೀನ ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವು ಕ್ರಮೇಣ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಗೊಂಡವು. ಅದರ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಸ್ತರಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದತ್ತ ಚಲಿಸಿ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ಆರ್ಯರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಫಲವತ್ತಾದ ನದಿ ದಡಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಸಾಹಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಆರ್ಯರ ಒಂದು ಗುಂಪು ವಿಂಧ್ಯ ಪರ್ವತವನ್ನು ದಾಟಿ ಡೆಕ್ಕನ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ.ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿ.ಶ. ಕಾಲದ ಸೈನ್ಯ, ಯುದ್ಧ, ಕೋಟೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ತುಂಬಾ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯನು ಚತುರಂಗಬಲ ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವನು. ತನ್ನ ಕೃತಿಯಾದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನೂರ ನಲವತ್ತೇಳನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ 'ಸೈನ್ಯ ಶಿಬಿರ ನಿವೇಶ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿ ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರಗಳ ಕುರಿತ ವಿವರವನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಸಿರುವನು.

"ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವೆನಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸೇನಾಪತಿ, ಬಡಗಿ, ಜ್ಯೋತಿಷಿ ಇವರುಗಳು ಗುಂಡಾಗಿ ಉದ್ದವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಸಮಚೌಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲುಗಳು, ಆರು ದಾರಿಗಳು, ಒಂಬತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಸೈನ್ಯ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಅಳೆದು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೂರು ಧನುಃ ಪ್ರಮಾಣ ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ಅದರ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಅಗಲವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ವಾಸ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಪಶ್ಚಿಮಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವನ ಅಂತಃಪುರವಿರಬೇಕು. ಅದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಃಪುರ ರಕ್ಷಕ ಸೈನ್ಯವಿರಬೇಕು. ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳ ಸ್ಥಾನ, ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಖಜಾನೆ, ಶಾಸನ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸ್ಥಾನಗಳು ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಆನೆ, ಕುದುರೆ ಮತ್ತು ರಥಗಳ ಸ್ಥಾನ, ಅಲ್ಲಿಂದ ನೂರು ಧನುಸ್ಸುಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಶಕಟಗಳಿಂದ, ಮುಳ್ಳಿನ ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳಿಂದ, ಗಟ್ಟಿಮರದ ಸ್ತಂಭಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕೋಟೆಯಿಂದ ಆವೃತವಾದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಅದರೊಳಗೆ ಮೊದಲನೆಯದು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತರು, ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಗ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಡುಗೆ ಮನೆ, ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಪ್ಯಾಗಾರ ಮತ್ತು ಆಯುಧಾಗಾರಗಳು ಇರಬೇಕು. ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ವಂಶ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ಮತ್ತು ಸಂಬಳದ ಸೇನೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕುದುರೆ, ರಥ ಮತ್ತು ಸೇನಾಪತಿಗಳ ಸ್ಥಾನ, ಮೂರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳು, ಶ್ರೇಣಿಬಲ, ಪ್ರಶಸ್ತ ಇರುವ ಸ್ಥಾನ, ನಾಲ್ಕನೆಯದರಲ್ಲಿ

ನೌಕರರು, ನಾಯಕ, ತನ್ನವರ ಬಲ, ಪ್ರಶಸ್ತ ಇರುವ ಸ್ಥಾನ, ನಾಲ್ಕನೆಯದರಲ್ಲಿ ನೌಕರರು, ನಾಯಕ, ತನ್ನವರ ಕೈ ಕೆಳಗಿರುವ ಮಿತ್ರ ಶತ್ರು ಮತ್ತು ಕಾಡುಜನರ ಸೇನೆಗಳಿರಬೇಕು."[೧೬]

ವೈದಿಕ ಯುಗದ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳಿದ್ದವು. ಗುಪ್ತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಈ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಗಣತಂತ್ರಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ದಂಡನೀತಿ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಪಾಣಿನಿ ಮತ್ತು ಕೌಟಿಲ್ಯರು ಕೆಲವು ವಂಶಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವರು. ಮಹಾಭಾರತ ಮತ್ತು ಹಲವು ಜೈನ ಪ್ರಭುತ್ವ–ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥಗಳು ಗಣರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಯುಕ್ತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೊಳ ಗೊಂಡಿದೆ. ಗ್ರೀಕ್ ಬರಹಗಾರರು ಪಂಜಾಬ್ ಮತ್ತು ಸಿಂಧ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಾವು ನೋಡಿದ ಅನೇಕ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಪ್ರಕಾರ ಗಣಗಳು ಯಶಸ್ವಿ ವಿದೇಶಾಂಗ ನೀತಿಗೂ, ಸೈನ್ಯ ಸನ್ನದ್ಧತೆಗೂ, ಯುದ್ಧತಂತ್ರಕ್ಕೂ, ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ನಿಯಮಗಳಿಗೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಗಣಗಳು ಒಂದು ಕುಲ ಅಥವಾ ಪಂಗಡಕ್ಕಾಗಲಿ, ವರ್ತಕರ ಸಂಘಗಳಿಗಾಗಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗಣ ಎಂದರೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ, ಗಣತಂತ್ರ ಎಂಬುದು ಸರ್ವವಿಧಿತ.

ಗಣತಂತ್ರಗಳು ಪಾಣಿನಿಯ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದವು. ಪಾಣಿನಿ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಘಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅನೇಕ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಹೆಸರಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ಸನ್ನಿವೇಶ, ವಿಸ್ತೀರ್ಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವನು. ಪಾಣಿನಿ ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯೌಧೇಯ, ಪಾರ್ಶ್ವ, ವೃಕ, ದಾಮಿನಿ, ದಂಡಕಿ, ಕೌಷ್ಟಕಿ, ಮಾದ್ರ, ವೃಷ್ಣಿ, ಮಾಳ್ವ, ವೃಜ್ಜಿ ಮೊದಲಾದವು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಪಾಣಿನಿಯು ಗಣರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು "ಆಯುಧ ಜೀವಿಗಳು" ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಸಂಬೋಧಿಸಿರುವನು. ಕೌಟಿಲ್ಯನು ಗಣರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು 'ಶಸ್ತ್ರೋಪ ಜೀವಿಗಳು' ಎಂದು ಕರೆದಿರುವನು. ಯೌಧೇಯ ಗಣರಾಜ್ಯದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ 'ಯೌಧೇಯ ಗಣಸ್ಯಜಯ' ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಭರ್ಜಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿರುವ ಯೋಧನೊಬ್ಬನ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಪಾಣಿನಿ ಹಾಗೂ ಕೌಟಿಲ್ಯರ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಈ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ವತಂತ್ರವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಗಣರಾಜ್ಯಗಳು ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಿದ್ದವು. ಮ್ಯಾಸಿಡೋನಿಯಾದ ಲೇಖಕರು ಪಾಣಿನಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಕ್ಷುದ್ರಕ, ಮೊಳ್ವ ಮುಂತಾದ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವು ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರಾಜ್ಯಗಳು ಅನೇಕ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಜನಭರಿತವಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದವು. ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ ಬಹುತೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗಣತಂತ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರೆಯನ್ ಮತ್ತು ಕ್ವಿಂಟಿಸ್ ಕರ್ಟಿಯಸ್ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರೀಕ್ ಚರಿತ್ರೆಕಾರರು ತಿಳಿಸಿರುವರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಗಣರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಗಣ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಗಣ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಸೈನ್ಯದ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದ. ಗ್ರೀಕ್ ಬರವಣಿಗೆಕಾರರು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳು ಸೈನ್ಯಗಳ ವೀರಾವೇಶದ

ಹೋರಾಟವನ್ನು ಕುರಿತು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗಣತಂತ್ರದ ಸೈನ್ಯಗಳ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧತೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದ ಆಕ್ರಮಣ ಗ್ರೀಕರನ್ನು ಚಕಿತಗೊಳಿಸಿದವು. ಮಹಾಭಾರತ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸೈನಿಕರ ಆಯುಧಗಳ ಬಳಕೆಯ ವೈಖರಿ ಮತ್ತು ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.[೧೭]

ಈ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳು ಮಹತ್ವಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ನೆರೆಹೊರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಇವುಗಳ ನಡುವಿನ ಹೋರಾಟಗಳು ಕೊನೆಯಾಗದೇ ನಂತರವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಂದರ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರಮುಖ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಅದರ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯ. ರೋಮನ್ ಬರಹಗಾರ ಪ್ಲಿನಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಅವನಲ್ಲಿ ೬,೦೦,೦೦೦ ಕಾಲ್ದಳ, ೩೦,೦೦೦ ಅಶ್ವದಳ, ೯,೦೦೦ ಸಾವಿರ ಆನೆಗಳಿದ್ದವು. ಇನ್ನೊಂದು ಮೂಲ ಮೌರ್ಯರಲ್ಲಿ ೮,೦೦೦ ರಥಗಳಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ಒಂದು ನೌಕಾಬಲವನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಬೃಹತ್ ಸೇನಾ ಬಲದ ಆಡಳಿತವು ಐದೈದು ಸದಸ್ಯರಿದ್ದ ಆರು ಸಮಿತಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಗೊಂಡಿದ್ದ ೩೦ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಮೆಗಸ್ತನಿಸ್ ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಸೇನಾಬಲವು ಕಾಲ್ದಳ, ಅಶ್ವದಳ, ಗಜದಳ, ರಥಗಳು, ನೌಕಸೇನೆ ಮತ್ತು ಸಾರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸರಬರಾಜು. ಈ ರೀತಿ ಆರು ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಒಂದೊಂದು ಸಮಿತಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.[೧೮] ಗಣರಾಜ್ಯಗಳ ತರುವಾಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ರಾಜ್ಯದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವು.

ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿಯ ಬಳಿಕ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕುಶಾನರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಶಾತವಾಹನರ ರಾಜ್ಯಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಬೆಳೆದವು. ಕುಶಾನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವಶೇಷಗಳ ಮೇಲೆ ತಲೆ ಎತ್ತಿ, ಎದ್ದು ನಿಂತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೊಂದು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಕುಶಾನ ಹಾಗೂ ಶಾತವಾಹನ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಬಹುಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಗುಪ್ತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾದುದಲ್ಲವಾದರೂ ಕ್ರಿ.ಶ. ೩೩೫ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ.೪೫೫ರವರೆಗೆ ಒಂದು ಶತಮಾನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಉತ್ತರ ಭಾರತವನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಗುಪ್ತರ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಬಳಿ ಶಾಶ್ವತ ರೂಪದ ಸೈನ್ಯವಿತ್ತು. ಅಗತ್ಯ ಬಿದ್ದಾಗ ಆ ಸೇನಾಬಲವು ಸಾಮಂತರು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೇನಾಬಲಗಳಿಂದ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಥಗಳು ಹಿಂದೆ ಸರಿದಿದ್ದವು. ಅಶ್ವದಳಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸ್ಥಾನಗಳಿಸಿದವು. ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತೇ ಬಾಣ ಬಿಡುವುದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಯುದ್ಧತಂತ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಗುಪ್ತರ ಅಧಿಪತ್ಯದ ಅಂತ್ಯದ ನಂತರ ಅವರ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಸ್ಥಾಣೇಶ್ವರ ಸಂತತಿಯ ಹರ್ಷನು ಪ್ರಬಲನಾದನು. ಇವನು ಕನೌಜ್‌ನ್ನು ತನ್ನ ಬಲದ ಮೂಲ ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಹರಡಿದನು. 'ಸ್ಕಂಧಾವಾರ'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾದವು. ಇವು ವಿಶಾಲ ಭೂ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹತೋಟಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಸೈನಿಕ ಸಂಚಲನ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಅಥವಾ ದುರ್ಗಗಳಾಗಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದವು. ಕನೌಜ್ ಇಂತಹ ಒಂದು ಜಾಗ. ಈ ಜಾಗವು ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಗಳಿಸುತ್ತಾ ಬಂತು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಉಬ್ಬು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದು, ಸುಲಭವಾಗಿ ದುರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಗಂಗಾ-ಯಮುನ ನಡುಬಯಲಿನ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಇರುವ ಆ ಸ್ಥಳ ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಅದರ ಬಲ ಹಾಗೂ ಎಡಬದಿಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಸೈನಿಕರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಭೂ ಹಾಗೂ ಜಲಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದು ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು.[೧೯]

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಿದೇಶಿ ದಾಳಿಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೨೦೬ರಿಂದ ೧೫೨೬ರವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಟರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನರು ಗುಲಾಮಿ ಸಂತತಿ, ಖಿಲ್ಜಿ ಸಂತತಿ, ತುಘಲಕ್ ಸಂತತಿ, ಸೈಯದ್ ಸಂತತಿ ಮತ್ತು ಲೂದಿ ಎಂಬ ಐದು ಸಂತತಿಗಳು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದವು. ದೆಹಲಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಆಡಳಿತವು ಜಾತ್ಯಾತೀತತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರದೇ ಇಸ್ಲಾಂ ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವಾನುಸಾರ ರೂಪಿತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇಸ್ಲಾಂನ ಔನ್ನತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಂತರಿಕ ಕಲಹ, ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಂ ಅರಸರ ಅವಧಿಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ನಡೆಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಸುಲ್ತಾನರ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಬಿಗಿ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಸೈನ್ಯಾಡಳಿತದ ಬಲದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಈ ರಾಜ್ಯ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಸೈನ್ಯವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿ, ಅರಬ್, ಅಫಘಾನ್, ಪರ್ಶಿಯನ್, ಭಾರತೀಯ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಸೈನಿಕರಿದ್ದರು. ದಿವಾನ್-ಇ-ಅರಜ್ ಎಂಬ ಇಲಾಖೆಯು ಸೈನ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದಿನ್ ಖಿಲ್ಜಿಯು ಮಹತ್ವದ ಸೈನಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಆರಂಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಿಡಿಮದ್ದನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈತನು ಶಾಶ್ವತ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದನು. ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಸೈನ್ಯವು ಕಾಲ್ದಳ, ಅಶ್ವದಳ ಮತ್ತು ಗಜದಳ ಎಂಬ ಮೂರು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.[೨೦]

ಮೊಗಲರ ಸೈನ್ಯವು ಹಲವಾರು ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಅಶ್ವದಳ, ಕಾಲ್ದಳ, ಫಿರಂಗಿಪಡೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ದಳಗಳ ಪೈಕಿ ಅಶ್ವದಳ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ಸೈನ್ಯದ ನಿರ್ವಹಣೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗ ಬಂದೂಕುದಾರಿ ಸೈನಿಕರಿದ್ದರು. ಇವರ ಸೈನ್ಯದ ಮೂಲಭೂತವಾದ ರಚನೆಯು ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಸೈನಿಕರು

ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಟನಿಂದಲೇ ನೇಮಕವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನ್‌ಸಬ್‌ದಾರರು ಅವರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದಲ್ಲದೆ, ಸರ್ಕಾರವು ತಮಗೆಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೊತ್ತದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟಾದರೂ ಆ ಸೈನಿಕರು ಆ ಮನ್‌ಸಬ್‌ದಾರನಿಗೆ, ತಮ್ಮ ದಂಡ ನಾಯಕರಿಗೆ ನಿಷ್ಠೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಗೌರವಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಏನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ದಂಡನಾಯಕ ದಂಗೆ ಎದ್ದಾಗ, ಜನತೆಯೂ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಮ್ರಾಟರ ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ್ ಸೈನ್ಯದ ವೈಭವ ಹಾಗೂ ಪ್ರದರ್ಶನ ಅದರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನಾಶವಾಗಲು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅಹಮದ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮಹಾಶಿಬಿರದ ಬಗ್ಗೆ ಗ್ರಾಂಟ್ ಡಫ್ ಅವರು ಹೀಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. "ಇಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗಾಗಿ ಏರುತ್ತಿದ್ದ ವೆಚ್ಚ ಅವನ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತಡ ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಅದು ಸೇನೆಯ ಚಲನವಲನಕ್ಕೆ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸೇನೆ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಕುಂಠಿತಗೊಂಡವು. ಈ ರೀತಿಯ ಶಿಬಿರ ಜೀವನ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖಭೋಗ ಮತ್ತು ಅಶಿಸ್ತನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಉಂಟುಮಾಡಿತು. "ಜಹಾಂಗೀರ್ ಹಾಗೂ ಷಾಹಜಾನ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಈ ಕುಸಿತ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು.[೨೧]

ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಅರಸರು ಕೇವಲ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಮರಾಠರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉದಯ ಕೇವಲ ಒಂದು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಘಟನೆಯಾಗಿರದೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ಅಂಶಗಳು, ಸಂತರ ಬೋಧನೆ, ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಣತಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯ ನಾಯಕತ್ವದ ಫಲಿತಾಂಶ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಅನೇಕ ಪ್ರೇರಕ ಅಂಶಗಳು ಮರಾಠರು ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಬರಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಮರಾಠ ರಾಜ್ಯ ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಿಂದಲೂ, ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದತ್ತ ವಿಂದ್ಯಾ ಮತ್ತು ಸಾತ್ಪುರ ಘಟ್ಟಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿವೆ. ಇವೆರಡರ ಹೊರತಾಗಿ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಹವಾಗುಣ ಮತ್ತು ಜನರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಶಿವಾಜಿಯ ರಾಜ್ಯ ಒಂದು ಮಿಲಿಟರಿ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಯಾವಾಗಲೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜನೇ ಸ್ವತಃ ಸೇನಾನಾಯಕನಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಇರುವ ಸೇನಾಪತಿ ಸೈನ್ಯಾಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ವೈರಿಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯಗೆಡಿಸಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸುವುದೇ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.[೨೨] ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಪೂನಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭೂಭಾಗವಾದ ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ 'ಮಾವಲ್' ಪ್ರದೇಶದ ಜನರನ್ನು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಕಾಲ್ದಳಗಳು ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿ ತಮ್ಮ ರಹಸ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿತು ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ 'ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಯುದ್ಧ' ತಂತ್ರವು ಮರಾಠ ಸೈನ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ತಂತ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಎ.ವಿ. ಅವರ 'ಮರಾಠರ ಪಾರಮ್ಯ ಭಾಗ-೨' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳ ವಿವರಗಳು ಲಭ್ಯವಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿನ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

"ಮಳೆಗಾಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಗಳು ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ದಂಡು(ಲಷ್ಕರ್)ಗಳಿಗೆ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದವು. ದಸರಾ ದಿವಸ ಸೈನ್ಯವು ಶಿಬಿರದಿಂದ ಹೊರಟು ರಾಜನು ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶದತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಶಿಬಿರದಿಂದ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಹೊರಡುವ ಮುನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತನ್ನೊಡನೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಎಲ್ಲಾ ಸೊತ್ತುಗಳ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಂಟು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಗಳು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗಿನ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು". ಎಂಟು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ವಾಪಸ್ಸಾದ ಬಳಿಕ ಸೈನಿಕರು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ತಂದ ಸೊತ್ತುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಆದಾಯವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವನನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. "ವಾಪಸ್ಸು ಬಂದ ಅನಂತರ, ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಜನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ, ತಾವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದಂಡಯಾತ್ರೆಯಿಂದ ಮರಳಿ ಬಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.[೨೩]

೨.೨. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯ(ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್)ಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು

ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ರಕ್ಷಣೆಯುಳ್ಳ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ರಕ್ಷಣಾ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಳಸಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಎದುರಾಗುವ ದಾಳಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕ್ರೂರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಅಪಾಯವಾಗದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೀವನಾವಶ್ಯಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಒಳಗಿರುವವರು ಆಕ್ರಮಣಕಾರರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ರಾಜಧಾನಿ, ನಗರ ಪಟ್ಟಣದ ಅಳಿವು-ಉಳಿವು ಕೋಟೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಕೋಟೆಯು ಆಯಾ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿತ್ತು.[೨೪]

ರಾಜ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸಗಳುಳ್ಳ ಕೋಟೆಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡವು. ಕೋಟೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸವಾಲಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದೊಂದು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗಗಳು ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನೇ ಒತ್ತೆಯಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೋಟೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಅರಸರಿಗೆ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ರೂಪುಗೊಂಡು ರಾಜಕೀಯ ಹಗೆತನ ಆರಂಭಗೊಂಡಿರುವುದೇ

ಕೋಟೆ-ಕೊತ್ತಲಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೋಟೆ-ಕೊತ್ತಲಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಪ್ರಜೆಗಳ ಬದುಕಿನ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಾಗಿರದೆ, ಪ್ರಭುತ್ವದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಧೋರಣೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಕೋಟೆ-ಕೊತ್ತಲಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕೋಟೆಗಳು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದವೇ ಹೊರತು ಶಾಶ್ವತ ಭದ್ರತೆಯನ್ನಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸವಲತ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಮತ್ತು ಬೀಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು.[೨೫]

ಕೋಟೆಯ ಮುತ್ತಿಗೆಗೆಂದು ಬಂದವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಡುವಾಗಲೂ, ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗಲೂ ತಮಗೆ ಎದುರಾಳಿಗಳಿಂದ ತೊಂದರೆಯುಂಟಾಗದಂತೆ ತಮ್ಮ ಪಾಳೆಯ(ಸೈನಿಕ ನೆಲೆ)ಗಳ ಸುತ್ತಲೂ 'ತಳಿ' 'ಮುಳುವೇಲಿ'ಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ಮಾತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರ್ಣಕ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಕಾಲದ ಯುದ್ಧದ ಹುರುಪಿನಲ್ಲಿ, ಅಗಳಿನಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತೆ ಬೇಕೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಗಳಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಕೂಡ ಈ 'ತಳಿ' 'ಮುಳುವೇಲಿ'ಗಳನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಡಿಗೊಂಟೆಯ ವಿಚಾರವು ವಸ್ತುಕ ವರ್ಣಕಗಳೆರಡ ರಲ್ಲಿಯೂ ಬರುವುದು. ಪಡಿಗೊಂಡೆ ಎಂದರೆ 'ಪ್ರತಿದುರ್ಗ' ಅಂದರೆ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಕೃತ್ರಿಮ ದುರ್ಗ. ಇವು ಯುದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಏರಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಬೇಕೆಂದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದುವಲ್ಲದೆ, ಸೈನ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ ಇವುಗಳ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತಿರಬಹುದು. ಈ ಪಡಿಗೊಂಟೆ ಮುಂದೆ ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ 'ಮೇರುವೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಣಕ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಗೋಟೆ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಈ 'ನಡೆಗೋಟೆ'ಗಳು 'ತಳಿ' 'ಮುಳುವೇಲಿ'ಗಳಂತೆ ಪಾಳೆಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. 'ನಡೆಗೋಟೆ', 'ಪಡಿಗೋಟೆ'ಗಳ ಸುತ್ತಲೂ 'ಪಡಿಯ'ಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಕವಿಯು(೧೪೩೦) ತನ್ನ 'ಮಹಾಭಾರತ'ದ ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯ ಸಂರಕ್ಷಕ ಸಾಧನಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವನು.

"ಗುಡಿಗಳನು ಬೀಸಿದರು ಲೋಹದ
ತಡಿಕೆಗಳನಳವಡಿಸಿ ಬೀಡಿನ
ನಡುವೆ ರಚಿಸಿದರವನಿಪಾಲನ ರಾಜಮಂದಿರವ(ಸಂಧಿ ೧: ಪದ್ಯ ೫೧)
"ಅಳವಿ ನಾಲ್ವತ್ತೆಂಟರೊಳಗಿಟ್ಟಳಸಿ
ಬಿಟ್ಟುದು ಸೇನೆ ಕೋಟಾ
ವಳಯ, ಅಗಳಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಳಿ, ಮುಳುವೇಲಿ ಪಡಿಯಗಳು;

ಕೆಲದೊಳೊಪ್ಪುವ ಭೋಗವತಿ

ನಿರ್ಮಲ ಗಂಭೀರೋದಕದ ನದಿ ಕುರು

ಬಲದ ಪಾಳೆಯದಂಗವಿದು ಕೇಳಯ ಮಹಿಪಾಲ" (ಸಂಧಿ ೧; ಪದ್ಯ ೫೨)

ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತನು(೧೫೮೫) 'ಚನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವನು.

"ಲಗ್ಗೆವರೆ ಮೊಳಗಿದುವು ಕೂಗದುವು ತಮತಮಗೆ

ಬೊಗ್ಗುಹೆಗ್ಗಾಳೆಗಳ್ ಬಿಡದೆ 'ನಡೆಗೋಂಟೆ'ಗಳ

ಮೊಗ್ಗರಂ ನೊಂಕಿದವು ಪುರದ ಪೊರಬಳಸಿನೋಳ್ ಪಡಿಯಟ್ಟಣೆಗಳೆದ್ದುವು

ಬಿಗ್ಗಿನಿಂ 'ಬದ್ದರ'ದ ಬಂಡೆವಿಂಡೈದಿದುವು;

ವೆಗ್ಗಳಿನ ಬಿರುದಿನಾಳ್ 'ತಳಿ'ಯನಗಳಿನ ಸರಿಸ–

ಕಗ್ಗಳಿಕೊಯಿಂ ಸೇರಿಸುತ್ತಿರ್ದಂರೆಲೆ ಸಿದ್ದರಾಮ ಕೇಳಚ್ಚರಿಯನು

(ಸಂಧಿ ೪೨; ಪದ್ಯ ೨೪)

ಗೋವಿಂದ ವೈದ್ಯನ(೧೬೪೮) 'ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ವಿಜಯ'ದಲ್ಲಂತೂ ಈ 'ತಳಿ' 'ಮುಳುವೇಲಿ' 'ವೇರುವೆ' ಸಂದರ್ಭ ಆರೇಳು ಸಲ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

'ತಳಿ, ಮುಳುವೇಲಿ, ಮೇರುವ ಫಿರಂಗಿಗಳಿಗಾ

ಗಳವಟ್ಟ ತವಗ, ಸುರಂಗ,

ಬಳಸಿಯೊಪ್ಪಿದುವಾ ಕೋಟೆಯಗಳ ಹೊರ

ವಳಯದೊಳತಿ ಚೋದ್ಯವಾಗಿ

(ಸಂಧಿ ೧೨; ಪದ್ಯ ೧೬)

ಒತ್ತರಿಸಿಯೆ ತಳಿ ಮೇರುವೆಗಳನಿಟ್ಟು

ಮುತ್ತಿಗೆಯಿಕ್ಕಿದ ಬಲವ

ಮತ್ತೆ ಕಂಠೀರವೇಶ್ವರ ಕಂಡು ದಳವಾಯ

ಹತಿತ್ರ ಕರೆದು ಇಂತೆಂದ

(ಸಂಧಿ ೧೩; ಪದ್ಯ ೪೮)

ಪಿರಿದಾದ ತಳಿ ಮೇರುವೆಗಳನಡಸಿಯ

ಕಿರಿದಾಗಿಸಿದ ದುರ್ಗವನು! (ಸಂಧಿ ೧೬; ಪದ್ಯ ೩೪)

ಮುಳುವೇಲಿ, ಮೇರುವೆ, ತಳಿ –ಸುರಂಗಗಳಿಂದೆ

ಬಳಸಿ ಬಂಧಿಸಲಾ ಪುರವೆ"(ಸಂಧಿ ೧೬; ಪದ್ಯ ೬೩)

'ಮೇರುವೆ' 'ತಳಿ'ಗಳ ವಾಸ್ತವರೂಪವನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

"ಗಗನಮಾರ್ಗವ ತುಡುಕುವ 'ಮೇರುವೆ'ಗಳ
ಮಿಗೆ ಚೌದೆಸೆಯಲಿ ಬಲಿದು(ಸಂಧಿ ೧೬; ಪದ್ಯ ೭೫)
ಬಳಿಕಾಗ ಪುರವ ಚೌದೆಸೆಯಲಿ ತಳಿಗಳ
ನಳವಡಿಸೆಯೆ ಮನ್ನೆಯರು(ಸಂಧಿ ೧೮; ಪದ್ಯ ೧೦)
ಇರುಹೆ ನುಸುಳಲಳವಲ್ಲದ ಮುಳುವೇಲಿ
ಗರುಡನ ಮಾರ್ಗವನಡರ್ವ
ಪಿರಿದಪ್ಪ ಮೇರುವೆಗಳು ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದೆ
ಪುರವ ಬಂಧಿಸಿದುವೇವೇಳ್ವೆ(ಸಂಧಿ ೧೮; ಪದ್ಯ ೬೮)

ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದರಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ 'ಮೇರುವೆಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ವಿಷಯ 'ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ವಿಜಯ'ದಿಂದ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

"ಒಡನೆ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗದೊಳಂಬಿರವನ್ನು
ತುಡುಕುವ ಸರ್ವಸನ್ನಹದೆ
ಕಡುಗಲಿ ದಳವಾಯ ಮೇರುವೆಯೊಪ್ಪಿತು
ಪಡಿಯಾಗಿ ಕೈಲಾಸಗಿರಿಗೆ!
ಬಳಿಕ ಎತ್ತರ ದೆಸೆಯಲಿ ಲಿಂಗರಾಜೇಂದ್ರ
ತಳುವದಂದೊಲಿದೆತ್ತಿಸಿದ
ಬಲವಾಂತ ಮೇರುವೆ ಗೋವರ್ಧನಾದ್ರಿಯೋಲ್
ಸತಿ ರಂಜಿಸಿತು ಉನ್ನತದೆ!
ವರ ಚೆನ್ನರಾಯ ಪಟ್ಟಣದ ದೊಡ್ಡೇಂದ್ರನು
ತುರುಗಳೆಯೊಳ್ವ ಹಂಪೇಂದ್ರ
ಪಿರಿದೆತ್ತಿಸಿದ ಬಲಮೇರುವೆ ಮೆರೆದುದು
ಸುರುಚಿರ ನೀಲಾದ್ರಿಯಂತೆ (ಸಂಧಿ ೧೮; ಪದ್ಯ ೯೬-೭೦-೭೧)[೨೬]

ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಆದಿಯಾಗಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲವು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಳ ಕುರಿತ ವಿವರಗಳು ಲಭ್ಯವಿದ್ದು, ಪಾಳೆಯವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಸಾಧನಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

೨.೩. ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಂತೆ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕದಂಬರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿರುವುದು ಆಕರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಿಕೇಶಿಯು ಉತ್ತರದ ಹರ್ಷವರ್ಧನನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ 'ದಕ್ಷಿಣ ಪಥೇಶ್ವರ'ನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಕೂಡ ಪರಿಣಿತಿ ಹೊಂದಿದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಅಶ್ವದಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದರ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಆರಂಭವಾದುದು ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆಂದು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಅರೇಬಿಯಾದಿಂದ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೂರನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನ 'ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ' ಕೃತಿಯು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರಲ್ಲಿ ಆರು ವಿಧದ ಸೈನ್ಯಗಳಿದ್ದುದನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಹೊಯ್ಸಳರು ಅಶ್ವದಳಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದರು. ಅರಸರು ಅಶ್ವಾರೋಹಿಗಳನ್ನು ತರಬೇತಿಗೊಳಿಸಲು ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ್ದು, ಇವರನ್ನು 'ಅಶ್ವಸಾಹಸಿ'ಗಳೆಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಸೇವುಣರು ಕೂಡ ಅಶ್ವದಳಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಿದ್ದರು. ಐದನೆಯ ಬಿಲ್ಲಮನು ಹೊಯ್ಸಳರ ವಿರುದ್ದ ಕೈಗೊಂಡ ಸೊಗಟೂರು ಕದನದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುದಾಗಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.[೨೭]

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮಾಜ್ರ ತನ್ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರವು ಸದಾಕಾಲವೂ ನೆರೆಹೊರೆಯ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಮಿಲಿಟರಿ ಆಡಳಿತವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು, ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹ ಜಾಗರೂಕವಾಗಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಇವರು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿಕೇಂದ್ರಿಕರಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಅದರನ್ವಯ ಅರಸನಿಂದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದ ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಯಕರು ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸದಾ ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅರಸರು ಅಗತ್ಯದ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರವು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಸೈನ್ಯದ ವಾಸಸ್ಥಳ. ಇದನ್ನು ಕೌಟಿಲ್ಯನು ಸ್ಕಂಧಾವಾರವೆಂದು ಕರೆದಿರುವನು. ಸೇನಾಶಿಬಿರದ ಆಕಾರ ರಚನೆ ಕುರಿತು ಬರೆದ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣ ಇವನ ಗ್ರಂಥವಾದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಬರವಣಿಗೆಗಳು, ರಾಯವಾಚಕಮು ಮತ್ತು ರಾಮರಾಯನ ಬಖೈರು ಮತ್ತಿತರ ಕೆಲವು ಆಕರಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನ್ಯೂನಿಜ್ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಕೈಗೊಂಡ ರಾಯಚೂರು ದಂಡಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಹಾಕಿದ್ದ ಶಿಬಿರವನ್ನು ನ್ಯೂನಿಜ್ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವನು. "ರಾಜನ ಡೇರೆಯ ಸುತ್ತ ಮುಳ್ಳಿನ ದೊಡ್ಡ ಬೇಲಿ ಹಾಕಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಮಾತ್ರ ಬಾಗಿಲು

ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತಣ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಯವರು ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದು, ಇದು ಶಿಬಿರ ಮತ್ತು ಅದರ ರಕ್ಷಣೆಯಾದರೆ ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರವೊಂದು ನಗರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು. “ದಂಡು ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪಾಳೆಯವನ್ನು ಬೀದಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದರು.[೨೮]

ಬಹಮನಿಗಳ ಆಡಳಿತವು ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು, ಹಾಗಾಗಿ ಇದು ಸಹ ಮಿಲಿಟರಿ ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇದರ ಸೈನ್ಯ ಬಲದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿತ್ತು. ದುರ್ಬಲತೆಯ ಚಿಹ್ನೆಯು ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಆಹ್ವಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸೈನ್ಯ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆದರೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿದ್ದವು. ರಾಜ್ಯವು ವಿಸ್ತಾರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹಮನಿಗಳಾಗಲಿ, ಬಿಜಾಪುರಿಗಳಾಗಲಿ ಅಥವಾ ವಿಜಯನಗರವಾಗಲಿ ಅದರ ರಾಜಕೀಯ ಚರಿತ್ರೆ ತುಂಬಾ ಯುದ್ಧಗಳು, ದಂಡಯಾತ್ರೆಗಳು, ಕಲಹಗಳು ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಂದಗಳೇ ತುಂಬಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅವಧಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಸುಲ್ತಾನರು ಸಹ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಸದಾ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಅರ್ಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜ್ಯದ ಭಂಡಾರದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲ ವೆಚ್ಚ ಸೈನ್ಯದ್ದೇ. ಸುಲ್ತಾನನು ಮೊದಲು ಯೋಧ, ಆಮೇಲೆ ಅರಸ ಆಗಿದ್ದನು. ಸೇನಾಬಲವೇ ಗುಣ, ಸೇನಾ ದುರ್ಬಲತೆಯೇ ಅವಗುಣ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.[೨೯]

ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಫೆರಿಸ್ತಾನ ತನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಎರಡನೆಯ ದೇವರಾಯನ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವೊಂದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಶಿಬಿರದ ವಿವರ: ಹಿಂದೂ ಬಿಡಾರದ ಎದುರುಗಡೆ ನದಿಯ ಉತ್ತರ ದಡದ ಮೇಲೆ ಸುಲ್ತಾನ ಒಂದು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಪಾಳೆಯ ರಚಿಸಿದ. ವೈರಿಗಳ ಕಾಲ್ದಳ ರಾತ್ರಿ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡದಂತೆ ತಡೆಯಲು ರೋಮ್‌ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಬಿಡಾರವನ್ನು ವಾಹನಗಳಿಂದ (ಬಂಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಸರಕು ಬಂಡಿಗಳು) ಸುತ್ತುವರಿದಿದ್ದನು.[೩೦]

ವಿಜಯನಗರ ಪತನದಿಂದಾಗಿ ಇವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟುಗಳು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿ ಉದಯಿಸಿದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಾಮಂತ ಅರಸರು ಬೇಡ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ‘ಪಾಳೆಯಗಾರರು’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ‘ಪಾಳೆಯಗಾರರು’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಎಂ.ಎಸ್.ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಅವರು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಸಿರುವರು. “ದಂಡಿನೊಳಗೆ ಪಾಳೆಯವನ್ನು ಹಾಕಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡು ಕದನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕವರು ಪಾಳೆಯಗಾರರು”. ಪಾಳೆಯಗಾರರು ವಿಜಯನಗರದ ಯುದ್ಧಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅರಸರ ಸೈನ್ಯ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ರಾಜಧಾನಿಯ ಹೊರಗಿನ ‘ಪಾಳೆಯ’ ಎಂಬ ಸೈನ್ಯ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾಳೆಯ ಎಂಬ ಪದ ದಂಡು, ಸೈನ್ಯ, ಸೇನಾವಿಭಾಗ, ಶಿಬಿರ, ಠಾಣ್ಯ ಮುಂತಾದ ಅರ್ಥ ನೀಡುವುದು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮಂತರಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೬೮ರಿಂದ ೧೭೭೯ರವರೆಗೆ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿರುವರು. ಇವರು ಕೋಟೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದರೋ, ಅಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸೈನಿಕ ವಸತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ನೀಡಿದ್ದರು. ಕೋಟೆ ಕಾಯುವ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಕೋಟೆಯ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇಂತಹ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕೋಟೆಯ ಆಯಾಕಟ್ಟಿನ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸೈನಿಕ ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸುವ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಇಲ್ಲ. ಅವು ಶಿಥಿಲಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡದ ಅವಶೇಷಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ವಸತಿ ನೆಲೆಗಳಂತೆ ಇದರ ವಸತಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಗುಂಪು–ಗುಂಪಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಲಾಲ್‌ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ, ಜಾಗಟೆ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಫಿರಂಗಿ ಕೋಟೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಝುಂಡಾ ಬತೇರಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಕಾಲು ಬಸವಣ್ಣ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಸವನ ಬುರುಜಿನ ಕೆಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ವಸತಿ ಕಟ್ಟಡದ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.[೩೧]

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೦೦ರಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಆರಂಭಿಸಿ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೧೦ರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಂಡು ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ೧೭೬೧ರಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರು ದುರ್ಬಲರಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೈದರಾಲಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇವನ ನಂತರ ಮಗನಾದ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಟಿಪ್ಪು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕುಟಿಲೋಪಾಯಗಳಿಂದಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಒಂದು ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಟಿಪ್ಪು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದನು. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ನಗರವು ಕೋಟೆ, ಹಳೇ ಅಗ್ರಹಾರ, ದೊಡ್ಡಪೇಟೆ ಮತ್ತು ಲಷ್ಕರ್ ಮೊಹಲ್ಲಾಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. 'ಲಷ್ಕರ್ ಮೊಹಲ್ಲಾ' ಎಂದರೆ ಸೈನ್ಯ ಪ್ರದೇಶ, 'ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್' ಅಂದರೆ ಸೈನಿಕರು ನೆಲೆಸುವ ತಾಣವಾಗಿತ್ತು. 'ಲಷ್ಕರಿ' ಎಂಬ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಪದದಿಂದ ಲಷ್ಕರ್ ಪದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ 'ಗ್ವಾಲಿಯರ್' ಬಳಿ ಇದೇ ಮಾದರಿಯ 'ಲಷ್ಕರ್ ಪಟ್ಟಣ' ಅಂದರೆ ಸೈನ್ಯ ನೆಲೆಸುವ ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದುದು ಆಕರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಟಿಪ್ಪು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ನಜರಾಬಾದ್ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿನ ಲಷ್ಕರ್ ಮೊಹಲ್ಲಾದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.[೩೨]

ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ವೃತ್ತಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಇತ್ತೆಂದು ಕೆಲವು ಚರಿತ್ರೆಕಾರರು ವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೯೦ರಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿಯೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ

ಮೂರು ಲಕ್ಷ ನಲವತ್ತು ಸಾವಿರದಷ್ಟು ಕಾಲ್ದಾಳವು ಇದ್ದರೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಇದರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಕಾರ್ಯಾ ಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಖಚಿತವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೈಸೂರು–ಮರಾಠರ ಸಂಘರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಅಂಕಿ–ಅಂಶಗಳ ನೆರವಿನಿಂದಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅಂದಾಜಿಸ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ೧೭೮೬ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಲು ಸಿದ್ಧವಿದ್ದ ನಾನಾ ಫಡ್‌ನಾವಿಸ್‌ಗೆ, ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮ ೨೫.೦೦೦ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸವಣೂರಿನ ನವಾಬನ ರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ಗಣೇಶ್‌ಪತ್ತಿನ ೧೫,೦೦೦ ಸಾವಿರ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಧಾರವಾಡವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ನಿಂತಿದ್ದ ಬಾಪೂ ಹೋಲ್ಕರ್‌ಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ೧೫,೦೦೦ ಸಾವಿರವನ್ನು ನೀಡಿ, ೧೫,೦೦೦ ಸೈನಿಕರೊಂದಿಗೆ ತಕೋಜಿ ಹೋಲ್ಕರ್ ಕಿತ್ತೂರಿಗೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಪ್ಪಾ ಬಲವಂತ್ ಮತ್ತು ರಘುನಾಥ್‌ರಾವ್ ಕೈಯಲ್ಲಿ ೨೦,೦೦೦ ಸೈನಿಕರಿರುವರು. ಟಿಪ್ಪುವಿನ ದಾಳಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಅದೋನಿಯ ಮಹಾಬಾತ್ ಖಾನ್‌ನಿಗೆ ನಿಜಾಮನು ಒದಗಿಸುವ ಸೈನಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೫,೦೦೦. ಬಾಜೀಪಂತ್ ಅನ್ನಾನ ಹುದ್ದರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುವಿನನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಹೊರಟ ಹರಿಪಂತ್‌ನ ಸೈನಿಕರು ೨೦,೦೦೦. ಕೊಪ್ಪಳಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ರಘುನಾಥರಾವ್ ಪಟವರ್ಧನ್ ೧೦,೦೦೦ ಸೇರಿ ಹರಿಪಂತ್ ಒಂದು ಲಕ್ಷದ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಬಳಿ ೭೫,೦೦೦ ಸೈನಿಕರಿದ್ದರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯ ಅರಸರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆ ತಲೆದೋರಿತು. ಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಮುಗಿಸುವ ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸೈನಿಕರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಬಾಹ್ಯ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಟಿಪ್ಪು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಮಿಲಿಟರಿ ನಗರವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ. ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಲೇಬರ್ ಮಾರ್ಕೆಟ್ ವೃತ್ತಿಯು ಪಾಳ್ಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. 'ಪಾಳ್ಯ' ಎಂದರೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸೈನಿಕ ತುಕಡಿ. ಅದು ನೆಲೆಸಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು 'ಪಾಳ್ಯ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಇವು ಖಾಸಗಿ ಪಾಳ್ಯಗಳು. ಇವುಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಹಿಂದೆ ಆರ್ಥಿಕ ಲಾಭ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ತರದ ಅಧಿಕಾರದ ರಾಜಕಾರಣಗಳು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ೧೭೦೦ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪಾಳ್ಯಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಟಿಪ್ಪುವಿನ ನಿಧನದ ನಂತರ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಡೆಯರ್ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯ ನೀತಿಗೆ ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ನೀತಿಯ ಅನ್ವಯ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದ ರಾಜ್ಯಗಳು ತುಕಡಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ರಾಜ್ಯದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು

ಕಂಪನಿಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಬದಲಾಗಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ಶಕ್ತಿಗಳ ಹಲ್ಲೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಕಂಪನಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ. ಈ ನೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಂತ ಸೈನಿಕ ಶಕ್ತಿ ದುರ್ಬಲಗೊಂಡರೂ ಪದೇ ಪದೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದಾಳಿಗಳು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿದವು. ೧೭೯೯ರ ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಂಪನಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ೧೮೧೦ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪಾಳ್ಯಗಳು ಹದಿನೆಂಟನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ೧೭೦೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಜನ್ಮ ಪಡೆಯತೊಡಗಿದ ಪಾಳ್ಯಗಳು ೧೮೦೦ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆದಿದ್ದವು.[೩೩]

ವಿಶ್ವದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವೂ ಅರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸದೃಢಗೊಳ್ಳಲು ಅನೇಕ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ತವಕದಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲು ಅನೇಕ ಪ್ರಬಲ ರಾಜ್ಯಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿ ಉಳಿದ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವೂ ಒಂದು. ಹಾಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧಗಳ ಮೂಲಕ ಈಡೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ಧಾರಕ ಅಂಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಯಾವುದೇ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವು ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಲು ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ತಳಹದಿ ಯಾಗಿತ್ತು. ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ತಯಾರುಗೊಳಿಸುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರಗಳ ಪಾತ್ರ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರಗಳು ಮೊದಲಿಗೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಕ್ಯಾಂಪ್ ಅಥವಾ ಸೈನ್ಯ ಶಿಬಿರಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದು ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪಾಳ್ಯಗಳ ವಿವರ

ಜಿಲ್ಲೆ	ತಾಲ್ಲೂಕು	ಗ್ರಾಮ
ಬೆಂಗಳೂರು	ಆನೇಕಲ್	ತಿರುಪಾಳ್ಯ
ಬೆಂಗಳೂರು	ದೇವನಹಳ್ಳಿ	ಪಾಳ್ಯ
		ಪಾಳ್ಯ
ಬೆಂಗಳೂರು	ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಾಪುರ	ಗೆದ್ದಲಪಾಳ್ಯ(ಗುಂಡ್ಲುಪಾಳ್ಯ)
		ವೀರಭದ್ರನಪಾಳ್ಯ
		ಶಾಸ್ತ್ರೀಪಾಳ್ಯ
ಬೆಂಗಳೂರು		ಅಗ್ರಹಾರಪಾಳ್ಯ
		ಅಹೋಬಲಪಾಳ್ಯ
		ಕೃಷ್ಣರಾಜಪಾಳ್ಯ
		ಕೊರಟಗೆರೆಪಾಳ್ಯ

ಜಿಲ್ಲೆ	ತಾಲ್ಲೂಕು	ಗ್ರಾಮ
		ಕೋಡಿಪಾಳ್ಯ
		ಗವಿಪಾಳ್ಯ
		ಗಿರಿಯನಪಾಳ್ಯ
		ಗೊಲ್ಲರಪಾಳ್ಯ
		ಚಿಕ್ಕನಪಾಳ್ಯ
		ನರಸಿಂಹಪಾಳ್ಯ ೧
		ನರಸಿಂಹಪಾಳ್ಯ ೨
		ನರಸಿಪಾಳ್ಯ
		ನಾರಾಯಣಪ್ಪನಪಾಳ್ಯ
		ಬಾಲಗುರುವನಪಾಳ್ಯ
		ಬೀಡನಪಾಳ್ಯ
		ಮರಿಯನಪಾಳ್ಯ
		ಮನಿಯನಪಾಳ್ಯ
		ಮುನಿಯನಪಾಳ್ಯ
		ರಾಮಪಾಳ್ಯ
		ವಡ್ಡರಪಾಳ್ಯ
		ವಾಜರಪಾಳ್ಯ
		ವೀರರಾಘವನಪಾಳ್ಯ
		ಶ್ಯಾಮಭಟ್ಟರಪಾಳ್ಯ
		ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್‌ಪಾಳ್ಯ
		ಸೀತಾರಾಮಭಟ್ಟರಪಾಳ್ಯ
		ಸೈದಮಿಯಪಾಳ್ಯ
		ಹಾಜೀಪಾಳ್ಯ
		ಹುಚ್ಚನಪಾಳ್ಯ
		ಹೊಸಹಳ್ಳಿಪಾಳ್ಯ
ಬೆಂ.ಉತ್ತರ		ಗಂಗಮನಗುಡಿಪಾಳ್ಯ
		ಬೈಲಗುಟ್ಟೆಪಾಳ್ಯ
		ಸಜ್ಜೇಪಾಳ್ಯ
		ಸಣ್ಣೀಗುರುವನಪಾಳ್ಯ
		ಹೂಸಹಳ್ಳಿಗೂಲ್ಲರಪಾಳ್ಯ(ಹೊಸಹಳ್ಳಿ)
ಬೆಂಗಳೂರು ದಕ್ಷಿಣ		ನ್ಯಾನಪ್ಪನಪಾಳ್ಯ
		ನ್ಯಾನಪ್ಪಸೆಟ್ಟಿಪಾಳ್ಯ
		ಪಂತರಪಾಳ್ಯ
		ರಾಘವನಪಾಳ್ಯ
		ವಡ್ಡರಪಾಳ್ಯ ೧
		ವಡ್ಡರಪಾಳ್ಯ ೨

ಜಿಲ್ಲೆ	ತಾಲ್ಲೂಕು	ಗ್ರಾಮ
ಬೆಂಗಳೂರು	ಮಾಗಡಿ	ಅಣ್ಣಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿಪಾಳ್ಯ
		ಆಲದಕಟ್ಟೆಪಾಳ್ಯ
		ಕಲ್ಲಹಟ್ಟಿಪಾಳ್ಯ
		ಕುರುಬರಪಾಳ್ಯ
		ಕೋಡಿಪಾಳ್ಯ
		ಗುಡೇಪಾಳ್ಯ
		ಗೂಲ್ಲರಪಾಳ್ಯ
		ಚಿಕ್ಕಪಾಳ್ಯ
		ತ್ಯಾಗದೆರೆಪಾಳ್ಯ
		ತೂಬರಪಾಳ್ಯ
		ನಾಯಕನಪಾಳ್ಯ
		ಪಾಪಶಾಸ್ತ್ರಿಪಾಳ್ಯ
		ಪಾರ್ವತಪಾಳ್ಯ
		ಪಾಳ್ಯದಹಳ್ಳಿ
		ಪುರದಪಾಳ್ಯ
		ಪೆದ್ದನಪಾಳ್ಯ
		ಬಸವನಪಾಳ್ಯ
		ಬೆಟ್ಟದಾಸೀಪಾಳ್ಯ
		ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪಾಳ್ಯ
		ಮುದ್ದಯ್ಯನಪಾಳ್ಯ
		ರಘುವನಪಾಳ್ಯ
		ರಂಗಚಾರಿಪಾಳ್ಯ
	ಮಾಗಡಿ	ವಡ್ಡರಪಾಳ್ಯ
		ಸುಬ್ಬಾಶಾಸ್ತ್ರಿಪಾಳ್ಯ
		ಹಂಚೀಬಸವನಪಾಳ್ಯ
ಬೆಂಗಳೂರು	ಹೊಸಕೋಟೆ	ದಂಡುಪಾಳ್ಯ
ರಾಮನಗರ	ರಾಮನಗರ	ಕೆಂಪಯ್ಯನಪಾಳ್ಯ
		ಗೊಲ್ಲರಪಾಳ್ಯ
		ಯರೆಪಾಳ್ಯ
ಕೋಲಾರ	ಕೋಲಾರ	ಗರುಡಪಾಳ್ಯ
		ಗರುಡಪಾಳ್ಯ
ಕೋಲಾರ	ಗೌರೀಬಿದನೂರು	ದಾರಿನಾಯಕನಪಾಳ್ಯ
ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ		ಕರಿಗನ(ಗೇನ)ಪಾಳ್ಯ
		ನಲ್ಲಗುಟ್ಟಪಾಳ್ಯ

ಜಿಲ್ಲೆ	ತಾಲ್ಲೂಕು	ಗ್ರಾಮ
	ಚಿಂತಾಮಣಿ	ಗುಟ್ಟಪಾಳ್ಯ
		ದಂಡುಪಾಳ್ಯ
	ಬಾಗೇಪಲ್ಲಿ	ಜೂಲಪಾಳ್ಯ
		ಪಾತಪಾಳ್ಯ
		ಪೈಪಾಳ್ಯ
	ಮಾಲೂರು	ಹಳೇಪಾಳ್ಯ
	ಮಾಲೂರು	ಹಳೇಪಾಳ್ಯ
	ಮುಳಬಾಗಿಲು	ಸೋಮೇಶ್ವರಪಾಳ್ಯ
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	ಕಡೂರು	ಚಟ್ನಪಾಳ್ಯ
ತುಮಕೂರು	ಕುಣಿಗಲ್	ಕೋಡಿಪಾಳ್ಯ
		ಜೋಡಿಪುಟ್ಟನಪಾಳ್ಯ(ಪುಟ್ಟನಪಾಳ್ಯ)
		ತೆರೆಮರದಪಾಳ್ಯ
		ದೇವರಾಯನಪಾಳ್ಯ
		ಲಿಂಗವೀರನಪಾಳ್ಯ
		ಸೋಮದೇವರಪಾಳ್ಯ
	ಕೊರಟಗೆರೆ	ಓಬನಾಯ್ಕನಪಾಳ್ಯ
		ಕೆಂಗನಪಾಳ್ಯ
		ಚಿಕ್ಕಪಾಳ್ಯನಹಳ್ಳಿ
		ಚಿಕ್ಕಸಂಜೀವೆಗೌಡನಪಾಳ್ಯ
		ದೊಡ್ಡಸಂಜೀವೆಗೌಡನಪಾಳ್ಯ
		ದೊಡ್ಡಪಾಳ್ಯದನಹಳ್ಳಿ
		ದೊಡ್ಡೇಗೌಡನಪಾಳ್ಯ
		ಬುಡಮುದ್ದನಪಾಳ್ಯ
		ಬ್ಯಾಟರಾಯನಪಾಳ್ಯ
		ಮಾಧವರಾಯನಪಾಳ್ಯ
		ಮೂಡಲಕೆರೆಪಾಳ್ಯ
	ಗುಬ್ಬಿ	ಕಳ್ಳೀಪಾಳ್ಯ
		ಘಮ್ಮಲಿಪಾಳ್ಯ
		ಬಡಕನಪಾಳ್ಯ
		ಬಡವನಪಾಳ್ಯ
		ಬಿಲಿಕಲುಪಾಳ್ಯ
		ಬೋರಪ್ಪನಪಾಳ್ಯ
		ಮೂಡಲಪಾಳ್ಯ
		ಹುಚ್ಚನಪಾಳ್ಯ

ಜಿಲ್ಲೆ	ತಾಲ್ಲೂಕು	ಗ್ರಾಮ
	ತುಮಕೂರು	ಕರಿಗಿರಿಪಾಳ್ಯ
		ಕಲ್ಲನಪಾಳ್ಯ
		ಕಂಬದಜ್ಜಪಾಳ್ಯ(ಕಂಬಾಜಿಪಾಳ್ಯ)
		ಚನ್ನಿಗನಪಾಳ್ಯ
		ಚೆಂದರಗಿಪಾಳ್ಯ(ಚೆಂದಗಿರಿಪಾಳ್ಯ)
		ತಿಮ್ಮನಪಾಳ್ಯ
		ತಿರುಮನಪಾಳ್ಯ
		ದಾಸಾಚಾರಿಪಾಳ್ಯ
		ನಾಗನಾಯಕನಪಾಳ್ಯ
		ನಾಯ್ಕನಪಾಳ್ಯ
		ಬಸಪ್ಪನಪಾಳ್ಯ
		ಮಾರನಾಯ್ಕನಪಾಳ್ಯ
		ವೀರನಪಾಳ್ಯ
		ಸಾರಂಗಿಪಾಳ್ಯ
		ಸಿದ್ದೇಗೌಡನಪಾಳ್ಯ(ಸಿದ್ದಪನಪಾಳ್ಯ)
		ಸಿಂಗನಪಾಳ್ಯ
		ಸೀಗೇಪಾಳ್ಯ
		ಹೂಟ್ಟೆಮಲ್ಲನಪಾಳ್ಯ
	ಮಧುಗಿರಿ	ಕತ್ತಿಜೋಗಿಪಾಳ್ಯ
		ಕೂರಂಕೋಟೆ ತಿಮ್ಮನಪಾಳ್ಯ
		ಗಿರಿಯನಪಾಳ್ಯ
		ಗೊಡ್ಡನಪಾಳ್ಯ
		ಚಿಕ್ಕತಿಮ್ಮನಪಾಳ್ಯ
		ಚಿಕ್ಕನಾಯ್ಕನಪಾಳ್ಯ
		ಪಾಳ್ಯದಹಳ್ಳಿ
		ಬ್ಯಾಡರಪಾಳ್ಯ
		ಬಿಸಡೆಕರಿಯನಪಾಳ್ಯ
		ಮುದ್ದಪ್ಪನಪಾಳ್ಯ
		ಮುದ್ದಯ್ಯನಪಾಳ್ಯ
		ಯರಪ್ಪನಪಾಳ್ಯ
		ರಂಗನಪಾಳ್ಯ
		ಸೀಬಯ್ಯನಪಾಳ್ಯ
	ಸಿರಾ	ಬಾಲನಪಾಳ್ಯ ೧
		ಬಾಲನಪಾಳ್ಯ

ಜಿಲ್ಲೆ	ತಾಲ್ಲೂಕು	ಗ್ರಾಮ
ಮೈಸೂರು	ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ	ಅರೇಪಾಳ್ಯ ಆಂಡಿಪಾಳ್ಯ ಕಂಡೆಯನಪಾಳ್ಯ ಪಾಳ್ಯ ಪಾಳ್ಯ ಪಿ.ಜಿ ಪಾಳ್ಯ ಪಿ.ಜಿ ಅರಣ್ಯ ಸೂಳೇರಿಪಾಳ್ಯ
ಚಾಮರಾಜನಗರ		ತಿಮ್ಮೇಗೌಡನಪಾಳ್ಯ
	ಯಳಂದೂರು	ಮಲಾರಪಾಳ್ಯ

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಕ್ಯಾಂಟೋನ್ಸ್ ಆಫ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್, ವಿಕಿಪೀಡಿಯ, ಗೂಗಲ್.

೨. ಕ್ಯಾಂಟೋನ್ಸ್ ಆಫ್ ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್, ವಿಕಿಪೀಡಿಯ, ಗೂಗಲ್.

೩. ನಿರಂಜನ (ಪ್ರಸಂ), ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿ, ಸಂ.೧, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ ಪ್ರಕಾಶಕ ಮಂದಿರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೦, ಪು. ೨೦.

೪. ರಾಮಲಿಂಗಪ್ಪ ಎಚ್., ನಾಗರಿಕತೆಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೦, ಪು. ೧೮೧.

೫. Burns, Ralph, Lerner, Meachan, 1991, World Civilization, Goal Soab Publishers, Delhi, P. 179.

೬ ರಾಮಲಿಂಗಪ್ಪ ಎಚ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೯೮೦, ಪು. ೭೦.

೭ ರಾಮಲಿಂಗಪ್ಪ ಎಚ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೯೮೦, ಪು. ೭೧.

೮. ಅದೇ, ಪು. ೬೧.

೯. ರಾಮಲಿಂಗಪ್ಪ ಎಚ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೯೮೦, ಪು. ೨೨೧-೨೨೨.

೧೦. ಸರ್ವಮಂಗಳ(ಲೇ), ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ-೪, ಚರಿತ್ರೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೧, ಪು. ೧೧೮.

೧೧. ಷೇಕ್ ಅಲಿ, ಆಧುನಿಕ ಏಷ್ಯಾ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦, ಪು. ೭೦.

೧೨. ಸಮುರಾಯ್ ಹಿಸ್ಟರಿ, ವಿಕಿಪೀಡಿಯ, ಗೂಗಲ್.

೧೩. ಸಂಕಾಲಿಯ, ಎಚ್.ಡಿ., ಇತಿಹಾಸದ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೦, ಪು. ೧೨೮.

೧೪. ಬಾಲಸೂರಿ ಎಚ್.ಕೆ., ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ, ಅನೂಹ್ಯ ಕ್ರಿಯೇಶನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩, ಪು. ೪.

೧೫. ಶ್ರೀಧರ ಎಚ್.ಜಿ., ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕಲೆ, ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ೨೦೦೨, ಪು. ೧೧.

೧೬. ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಶಂಕರಭಾರತಿ ಸ್ವಾಮಿ, ಕೌಟಲ್ಯಿನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೫೦೦.

೧೭. ರಂಗಸ್ವಾಮಯ್ಯ ಜಿ.ಆರ್., ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತ, ಅನಂತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೭, ಪು. ೨೫೦–೫೧.

೧೮. ಶರ್ಮ ಆರ್.ಎಸ್., ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೭, ಪು. ೧೩೧

೧೯. ಶರ್ಮ ಆರ್.ಎಸ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೨೨೮.

೨೦. ಮುಝುಮಿಲ್ಲಾ ಖಾನ್(ಲೇ), ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ.೨; ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದ ಆಧುನಿಕಪೂರ್ವ ಚರಿತ್ರೆ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೦, ಪು. ೪೦೦.

೨೧. ಮಜುಮ್‌ದಾರ್, ರಾಯ್‌ಚೌದರಿ, ದತ್ತ(ಮೂಲ), ಶಾರದಾ ಪ್ರಸಾದ್(ಅನು), ಭಾರತದ ಪ್ರೌಢ ಇತಿಹಾಸ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೩, ಪು. ೪೯೭

೨೨. ಮುಝಾಮಿಲ್ಲಾ ಖಾನ್(ಲೇ), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೧೦, ಪು. ೪೪೪.

೨೩. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಎ.ವಿ., ಮರಾಠರ ಪಾರಮ್ಯ, ಭಾಗ–೨, ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೪, ಪು. ೨೬೫.

೨೪. ಶ್ರೀಧರ ಎಚ್.ಜಿ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೨, ಪು. ೧೩೯.

೨೫. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಜನತೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪, ಪು. ೧೯೪.

೨೬. ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ ಬೆಟಗೇರಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಜೀವನ, ಸಾಗರ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫, ಪು. ೫೯–೬೨.

೨೭. ಸೋಮಶೇಖರ್ ಎಸ್.ವೈ.(ಲೇ), ಚರಿತ್ರೆ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂ.೬, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೨, ಪು. ೯೩.

೨೮. ಸೋಮಶೇಖರ್ ಎಸ್.ವೈ., ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಸೈನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ನೀತಿ, ಸಂಚಿತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ೨೦೦೯, ಪು. ೧೧೪–೧೧೫.

೨೯. ಷೇಕ್ ಅಲಿ ಬಿ., ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಂಪುಟ ೫, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೭, ಪು.೨೦೧.

೩೦. ಸೋಮೇಶೇಖರ್ ಎಸ್.ವೈ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೯, ಪು. ೧೧೫.

೩೧. ಶಿವಪ್ಪ ಆರ್., ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದ ಸೈನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ನೀತಿ: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಅಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ, ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೨೦೦೬, ಪು. ೧೩೫-೩೬.

೩೨. ಗೌರಿಸತ್ಯ(ಲೇ), ಮೈಸೂರು ದರ್ಶನ, ಸಂ.೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೧೧, ಪು. ೩೫೬-೩೫೭.

೩೩. ಮನು ವಿ. ದೇವದೇವನ್, ಹೊಸತು, ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೦, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೩೨-೩೩.

❖❖

ಅಧ್ಯಾಯ : ಮೂರು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಉಗಮ ಹಾಗೂ ವಿನ್ಯಾಸ

೩.೧. ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟುಗಳು

೩.೨. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಉಗಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರೇರಕ ಅಂಶಗಳು

೩.೩. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಯ್ಕೆ

೩.೪. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಮೂರು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಉಗಮ ಹಾಗೂ ವಿನ್ಯಾಸ

೩.೧. ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟುಗಳು

ಭಾರತವು ಹಲವು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರ. ಇಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ತಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಿದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ನೀರು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಸಿಗುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿ ಬೆಳೆ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಸಾಟೀ ವಿನಿಮಯ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಒಂದು ಕಡೆ ಭತ್ತ ಬೆಳೆದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ರಾಗಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಬೆಳೆಕಾಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ತಾವು ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಅವರವರಲ್ಲೇ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೃಷಿ ಭೂಮಿ ಎಂಬುದು ಅಘೋಷಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಮುದಾಯದ ಒಡೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಸಾಮ್ರಾಟರು ಸಾಮಂತರ ಮೇಲೂ, ಸಾಮಂತರು ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರ ಮೇಲೂ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜರು ಈ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಮೊಘಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ವಿಧಿಸುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ನೆಗೆತ ಕಂಡಿತು. ನೀರಾವರಿಯ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಸೈನ್ಯದ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮುದಾಯಗಳಿಂದ ಗೇಣಿ ವಸೂಲು ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಗೇಣಿಯಿಂದ ಸೈನ್ಯದ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವು ಸುಬೇದಾರರು, ಮನಸಬ್ದಾರರು ಮತ್ತು ಜಾಗೀರ್ದಾರರಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೇ ನೋಡಿದರೆ ರಾಜ ಮತ್ತು ಉಳುಮೆದಾರರ ನಡುವೆ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಾಗಲೀ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಯಾಗಲೀ ಇರಲಿಲ್ಲ.[೧]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಜಗತ್ತಿನ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಒಂದು ಬೌದ್ಧಿಕ ವರ್ಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ವರ್ಗವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು ಇವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಂತೆಯೇ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಚಿಂತಕರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತದ ಜೊತೆಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಚಿಂತಕರು ಯುರೋಪ್ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಭಾರತದಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ತುಲನೆ ಮಾಡಿ, ಯುರೋಪ್ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಅತ್ಯಂತ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು ಎಂದರು. ಯುರೋಪಿನ ನಾಗರಿಕರ ಪ್ರಭುತ್ವ ಅದರ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ, ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿ, ಉತ್ಪಾದನಾ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪದ್ಧತಿ, ಭೂಮಿಯ ಮಾಪನಕ್ರಮ ಎಲ್ಲವೂ ಜಾಗತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಮೌಲ್ಯಯುತವಾದುದು ಎಂದು ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅದೇ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ವಸಾಹತು ದೇಶಗಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲಾಯಿತು. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಯುರೋಪ್ ತಾನೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಾಗ ಅವರಿಗೆ ಅವರೇ ರೂಪಿಸಿದ ಮಾನದಂಡಗಳು ಹೆಚ್ಚು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಹೇರುವಾಗ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಚಿಂತಕರ ಮನಸ್ಥಿತಿಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿತು.[೨]

ಯುರೋಪ್‌ನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಯ ಕೆಲವು ತುಣುಕುಗಳು ಭಾರತದಂತಹ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಲವು ವಲಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಮೊದಲಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಭೂ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಭೂಮಿ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಂಪನಿಯು ೧೭೬೭ರಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್‌ರೆನಾಲ್ ಎನ್ನುವ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮೂಲಕ ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸರ್ವೇಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಕಾರ್ಯವು ಹಾಗೆ ಮುಂದುವರೆದು ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರವು ಭಾರತದ ತ್ರಿಕೋನ ಮಿತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿತು. ಇದರ ಮೂಲಕ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಿವಿಧ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಇಬ್ಭಾಗ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಯುರೋಪ್ ಕೇಂದ್ರಿತ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ೧೮೬೦ರ ಭೂ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಸರ್ಕಾರಿ

ಭೂಮಿಯ ಸರ್ವೇ ಮತ್ತು ಗಡಿ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಗಲುವ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಗದ್ದೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವೇ ಭರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಖಾಸಗಿ ಅತಿಕ್ರಮಣ ಅಥವಾ ಖಾಸಗಿ ಜಾಗವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗೀ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಭರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯಂತೆ ಸರ್ಕಾರ ಒಮ್ಮೆ ಗಡಿ ಗುರುತು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ, ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಆ ಭೂಮಿಯ ಮಾಲೀಕರ ದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ.[೩]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಾದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಗೇಣಿ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇಬ್ಭಾಗ ಮಾಡಿದರು. ಯುರೋಪ್ ಕೇಂದ್ರಿತ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಮೋಜಣಿ ಮಾಡಿ, ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟರು. ಅವನ್ನು ಬಾಂದ್‌ಕಲ್ಲು ಅಥವಾ ಬಾಂಡ್‌ಕಲ್ಲು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅರಣ್ಯಭೂಮಿ, ಕೃಷಿಭೂಮಿ, ಬಂಜರು ಭೂಮಿ, ಗೋಮಾಳ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಅಳೆದು ಭೂಮಿಯ ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬಾಂಡ್‌ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಒಂದು ಊರಿಗೂ ಮತ್ತೊಂದು ಊರಿಗೂ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಗಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಒಂದು ಊರು(ಹಳ್ಳಿ) ಎಂದರೆ ಅದು ಇಷ್ಟೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾದುದು ಎಂಬ ಗಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ರೈತರು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಬಾರದು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ನಿರ್ಬಂಧ ಹೇರಿದರು. ಇವುಗಳನ್ನು ಮ್ಯಾನೇಜ್ ಮಾಡಲು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಅರಣ್ಯ ಕಾಯಿದೆ ಮತ್ತು ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಭೂಮಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಗಳನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಭೂಮಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು ಅಥವಾ ಭೂಮಿಗೆ ಖಾಸಗಿ ಒಡೆಯರು ನಿರ್ಮಾಣವಾದರು. ಈ ಮೂಲಕ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದು ಇವರ ಪ್ರಧಾನ ಉದ್ದೇಶವಾಯಿತು. ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನದ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಾಗೂ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲು ಮಾಡಲು ವಿವಿಧ ಜನರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಭೂ ಕಂದಾಯವು ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಕೆಯಾಗದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು.[೪]

ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದ ಭೂಕಂದಾಯ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದಾಗ ಅಂಥವರ ವಿರುದ್ಧ ಸೈನ್ಯದ ಮೂಲಕ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳು ಕಂಡುಬಂದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆ(ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್)ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಮಟ್ಟ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಭೂಕಂದಾಯದ ವಿಚಾರದಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ

ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ೧೭೧೦ರಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್‌ನ ಮೂಲಕ ಈಡೇರಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ೧೭೧೦ರಿಂದ ಭಾರತದ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮೂಲಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು. ಇಲ್ಲಿನ ಸೈನಿಕ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ವಿಸ್ತರಣೆ ಹೊಂದಿದ ಹಾಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಇನ್ನುಳಿದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅದರ ಮುಖೇನ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮನ್ವಯತೆ ಸಾಧಿಸಿ, ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವ ಇರಾದೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು.[೫]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ೧೮೦೦ರಿಂದ ೧೮೩೭ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿಖರವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಎಲ್ಲಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನೀಡಿದರು. ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೊಂದಿಗಿನ ಒಪ್ಪಂದ ಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದವು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದ ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇವರು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಭೂಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದರು. ಈ ನಕ್ಷೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪ್ರತಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿಖರವಾದ ಮಾಹಿತಿಯು ಇವರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿನ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾದರಿಯು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮೂಲದಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಸುತ್ತಳತೆ, ಅದರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ನೆಲಮಟ್ಟದಿಂದ ಎರಡು ಅಡಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಡ್‌ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ನಗರಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಂಡ್‌ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನೆಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಎಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ರೋಮನ್ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಎಸ್.ಬಿ.(SB) ಎಂದು ಉಳಿಯಿಂದ ಕೆತ್ತಲಾಗಿತ್ತು. ಎಸ್.ಬಿ. ಎಂಬುದರ ಪೂರ್ಣರೂಪ

'ಸ್ಟೇಶನ್ ಬೌಂಡರಿ' ಎಂಬುವುದಾಗಿತ್ತು.[೬] ೧೮೦೦ ರಿಂದ ೧೮೩೨ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಮಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಗಳು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಎಲ್ಲೆಗಳು: ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಪ್ರದೇಶವು ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶ ೧೨°೫೭ರಿಂದ ೭೭°೩೮ ಪೂರ್ವ ರೇಖಾಂಶಗಳ ನಡುವೆ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೩೦೦೦ ಸಾವಿರ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು, ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು, ನೈರುತ್ಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು, ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸೇಲಂ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.[೭]

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಕೊನೆಗೊಂಡ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿಗಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ೧೮೦೯ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ಅಡಳಿತವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿತು. ಅಂದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು. ದೇಶದ ಇತರೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶ ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರಾಜಮನೆತನದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ(ಇಂಪಿರಿಯಲ್ ಕ್ರೌನ್) ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು.[೮]

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ೬ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಆರು ವಿಭಾಗಗಳಿಗೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಂಡ್‌ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನೆಡಲಾಗಿತ್ತು.

೧. ೧ ಮತ್ತು ೨ನೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗಡಿ(ಎಲ್ಲೆ)ಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಬಾಂಡ್‌ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಲಸೂರು ವಿಭಾಗದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ೪ನೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಾಂಡ್‌ಕಲ್ಲನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ೩೦, ೩೧ರಿಂದ ೩೯ರವರೆಗೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ವೀಲ್ಡರ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹಲಸೂರು ಕೆರೆಯ ಬಳಿ, ಕೆನ್‌ಸಿಂಗ್ ಟೌನ್‌ರಸ್ತೆಯ ಬಳಿ, ೨೭ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಗುರುತು ಮಾಡಿ ಟ್ರಿನಿಟಿ ಚರ್ಚ್‌ನ ಬಳಿ ನೆಡಲಾಗಿತ್ತು.

೨. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಪರಿಸರದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸೌತ್ ಪರೇಡ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಾಂಡ್‌ಕಲ್ಲನ್ನು ನೆಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಲ್ಲಿನ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ೧೯, ೨೦ ರಿಂದ ೨೭ರವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕ್ಯಾವೆಲ್ರಿಬ್ಯಾರಕ್ಸ್, ಮೌಂಟೆಡ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ

ಸಂಪಂಗಿ ಕೆರೆ ಹಾಗೂ ಲಾಲ್‌ಬಾಗ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ೧೫, ೧೬, ೧೭, ೧೮, ೧೯ನೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನೆಡಲಾಗಿತ್ತು.

೩. ಈಸ್ಟರ್ನ್(ಪೂರ್ವ) ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್ ವಿಭಾಗದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸೈಂಟ್‌ಜಾನ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸೌತ್ ಪರೇಡ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕೆನ್‌ಸಿಂಗ್ ಟೌನ್‌ರಸ್ತೆಗೆ, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ನಾಲಿಯನ್ ಪಿಳ್ಳೆ, ಮೇನ್‌ಗಾರ್ಡ್ ಕ್ರಾಸ್, ಬ್ರಿಗೇಡ್ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಲು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

೪. ವೆಸ್ಟರ್ನ್ (ಪಶ್ಚಿಮ) ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್ ವಿಭಾಗದ ಉತ್ತರದ ಸ್ಟೆಂಟ್ ಜಾನ್ ಚರ್ಚ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣದ ಸೌತ್ ಪರೇಡ್ ರಸ್ತೆಗೆ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ನಾರಿಯನ್ ಪಿಳ್ಳೆ ರಸ್ತೆ, ಮೇನ್‌ಗಾರ್ಡ್ ಕ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಗೇಡ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕಾಕ್‌ಬರ್ನ್ ರಸ್ತೆ, ಬ್ರಾಡ್‌ವೇ, ಹೊಸ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಸರಹದ್ದಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಬಾಂಡ್ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಲಾಗಿದ್ದಿತು.

೫. ಕ್ಲೆವ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಟೌನ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೨, ೩, ೪, ೫, ೬ನೆಯ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಬಾಂಡ್‌ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ದಕ್ಷಿಣದ ಮಿಲ್ಲರ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸೈಂಟ್ ಜಾನ್ ರಸ್ತೆ, ಟ್ಯಾಂಕ್ ಲೈನ್ ರಸ್ತೆ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ವೀಲ್ಹರ್ ರಸ್ತೆ, ದೊಡ್ಡಗುಂಟೆ, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸ್ಟೇಶನ್ ಬೌಂಡರಿಯ ೬ ಮತ್ತು ೭ನೇ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆಯ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಲು ಬಾಂಡ್ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು.

೬. ಹೈಗ್ರೌಂಡ್ ವಿಭಾಗದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸೈಂಟ್ ಜಾನ್ ರಸ್ತೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರೆದು ಈದ್ಗಾ ಹಾಗೂ ಮಿಲ್ಲರ್ ರಸ್ತೆಗೆ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬನ್ ರಸ್ತೆಗೆ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕೂಕ್‌ಬರ್ನ್, ಬ್ರಾಡ್‌ವೇ, ಹೊಸ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ, ಜನರಲ್ ಪರೇಡ್ ಗ್ರೌಂಡ್, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಅವಿನ್ಯೂ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಬಾಂಡ್‌ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.[೯]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎಲ್ಲೆಗಳು: ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಕರಾರಿನಂತೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ದತ್ತಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ೧೮೦೦ರಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪಟ್ಟಣವು ಉತ್ತರ ಆಕ್ಷಾಂಶ ೧೫°೧೦ರಿಂದ ೭೬°೫೩ ಪೂರ್ವ ರೇಖಾಂಶಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪಟ್ಟಣವು ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ೧೫೦೦ ಅಡಿಗಳ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕಡಪ ಮತ್ತು ಕರ್ನೂಲು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ತುಂಗಭದ್ರ ನದಿಯು ಗಡಿಯಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ರಾಜ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಗಡಿಯ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಉಳಿದ ಎರಡೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವು

ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಗಡಿಯು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿತ್ತು.[೧೦]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಎಲ್ಲೆಗಳು: ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪಟ್ಟಣವು ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶ ೧೫°೫೧ ರಿಂದ ೭೪°೩೧ ಪೂರ್ವ ರೇಖಾಂಶಗಳ ನಡುವೆ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ೨೫೦ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮೀರಜ್ ಮತ್ತು ಜತ್ ರಾಜ್ಯಗಳಿವೆ. ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಲಾದಗಿ ಅಂದಿನ (ಬಿಜಾಪುರ) ಜಿಲ್ಲೆ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಜಮಖಂಡಿ ಮತ್ತು ಮುದೋಳ ರಾಜ್ಯಗಳು ತನ್ನ ಗಡಿಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡಿವೆ. ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಮದುರ್ಗ ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉಪವಿಭಾಗವಾದ ನವಲಗುಂದ, ನೈರುತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಗೋವ ರಾಜ್ಯ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕೆನರಾ, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸಾವಂತರಿ ಮತ್ತು ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಗಡಿಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡಿತ್ತು.[೧೧]

ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎಲ್ಲೆಗಳು: ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡುವ ದಕ್ಷಿಣ ಕೆನರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಸಮುದ್ರ ತೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಪಟ್ಟಣವು ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ೪೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶ ೧೨°೫೨ ರಿಂದ ೭೪°೫೩ ಪೂರ್ವ ರೇಖಾಂಶಗಳ ನಡುವೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ೫೫ ಮೈಲಿ ಉದ್ದದ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ೫೮ ಮೈಲಿಗಳ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಪಟ್ಟಣದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಉಡುಪಿ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಉಪ್ಪಿನಂಗಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕಾಸರಗೋಡು, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರ ತೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಮದ್ರಾಸ್ ನಗರದಿಂದ ೩೮೦ ಮೈಲಿ ಹಾಗೂ ಬಾಂಬೆ ನಗರಕ್ಕೆ ೪೧೮ ಮೈಲಿಗಳ ಅಂತರಗಳ ನಡುವೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ನೆಲೆಗೊಂಡಿತ್ತು.[೧೨]

ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಗಮನದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಆಧಾರಿತ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಯ ಭೂಮಿಯ ಎಲ್ಲೆಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾಗಾಗಿ ಕೃಷಿ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಗುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೆರನಾದ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆದ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರಕದಿದ್ದಾಗ ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಇಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಗೇಣಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಾಡಿಗೆಗೆ ನೀಡಿ ಅದರಿಂದ ಲಾಭ ಗಳಿಸುವ ಉದ್ಯಮವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಇದರ ಮುಂದುವರೆದ ಭಾಗವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮಗಳ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ

ಗಡಿ(ಎಲ್ಲೆ)ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ತಮಗೆ ಹಿತಕರವೆನಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಭದ್ರತೆ ಒದಗಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇವರು ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಏಕಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುವ ಹಾಗೂ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಲಭಿಸುವ ಹಾಗೆಯೇ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಯುರೋಪಿಯನ್ನರನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಭಾರತೀಯರ ದಾಳಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕಾರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಗಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಆ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಅರಿವು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡರೂ ನಂತರದ ನಗರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನಗರದ ಯಾವ ಯಾವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನಗಳೇನು ಎಂಬ ಅಂಶಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಇವರ ಕಾಲದ ನಗರೀಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ಬಗೆಗೆನ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಯಿತು.

೩.೨. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಉಗಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರೇರಕ ಅಂಶಗಳು

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮದಲ್ಲದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಿಯದೇ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರಿಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಸೈನ್ಯವು ಸಹ ಅಷ್ಟೇ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಸೈನಿಕ ಚಲನವಲನಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್(ಸೈನಿಕ ನೆಲೆ)ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರೇರಕ ಅಂಶಗಳಿದ್ದವು.

* ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯ ವರ್ತಕರ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ರಕ್ಷಣೆ.
* ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ನಿರಂತರ ಯುದ್ಧಗಳು.
* ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯರಿಂದ ಎದುರಾದ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳು.
* ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿ–ನಿಯಮಗಳ ಹೇರಿಕೆ.
* ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ರಕ್ಷಣೆ.
* ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಭೌಗೋಳಿಕ ರಚನೆ.

ಬ್ರಿಟಿಶರ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿ ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವ ಹಾಗೂ ಇವರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿ ಲಾಭ ಗಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯ ವರ್ತಕರು ಈ ಖರೀದಿ ಮತ್ತು ಮಾರಾಟಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅವಶ್ಯವಿದ್ದ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ತಲುಪುವ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಿದ್ದ ಯುದ್ಧ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಂದು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೭೭೫ರ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೂಗ್ಲಿ ನದಿಯ ಸಮೀಪದ 'ಬ್ಯಾರಕ್‌ಪುರ್'ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.[೧೩]

ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನದ ಬಳಿಕ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದ ಬಂಗಾಲದ ನವಾಬ, ಅವದ್‌ನ ನವಾಬ, ರಜಪೂತರು, ಜಾಟರು, ಸಿಖ್ಖರು, ಪಠಾಣರು ಮತ್ತು ರೋಹಿಲರು, ಮರಾಠರು ಪ್ರಮುಖ ರಾಗಿರುವರು. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಉಗಮವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿತ್ವದ ಹೊಸ ಯುಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷವಹಿಸುತ್ತ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೊಬ್ಬರನ್ನು ಎತ್ತಿಕಟ್ಟಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಂಪನಿಯ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಭಾರತದ ಅರಸರಲ್ಲಿನ ಅನೈಕ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ವೈಷಮ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ತದನಂತರ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಬಳಿಸಲು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೭೫೭ರ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನ, ೧೭೬೩ರ ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ಕದನ, ೧೭೬೪ರ ಬಕ್ಸಾರ್ ಕದನಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಅಡಿಗಲ್ಲಿಗೆ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಘಟನೆಗಳಾದವು. ಹಲವಾರು ದಶಕಗಳ ತನಕ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಬೆಳೆದ ಅವರ ರಾಜಕೀಯ–ಸೈನಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಯಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಅವರು ವ್ಯಾಪಾರದೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಒಂದು ಜನ ವರ್ಗವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡರು. ಯುದ್ಧಗಳ ಮುಖಾಂತರ ರಾಜ್ಯ ರಚಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಮರಾಠರನ್ನು ಲಸ್ವಾರಿ(Laswari) ಕದನದಲ್ಲಿ ಮಣಿಸುವ ಮೂಲಕ ೧೮೦೩ರಲ್ಲಿ ಮೀರತ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಭಾರತದಂತಹ ಮೂರನೇ ರಾಷ್ಟ್ರವೊಂದು ಸಂಪತ್ತಿನ ಆಕರ. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಯಾವ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಆದಾಯ ಬರುವುದೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರದ ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆಗಳು ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಫಲವತ್ತಾದ ಜಮೀನುಗಳು ಅಗಾಧ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಭೂ ಮಾಲೀಕರ ವಶವಾದವು. ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ್ ಹಾಗೂ ಒರಿಸ್ಸಾಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಸಂಯುಕ್ತ ಮತ್ತು

ಮಧ್ಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೂ ವಿಸ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಹೇರಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಆದಿವಾಸಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ. ಅದು ಬಂಗಾಳ, ಒರಿಸ್ಸಾ, ಬಿಹಾರ್, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಅಸ್ಸಾಂ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗದ ದಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ. ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಆದಿವಾಸಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ವಾಸಿಸುವುದೇ ಈ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ದೇಶಿಯ ಭೂ ಮಾಲೀಕರ ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು. ಮೊದಮೊದಲು ಆದಿವಾಸಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಿದ್ದುದ ರಿಂದ ಆದಿವಾಸಿಗಳು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳಿಂದ ನಿಧಾನವಾಗಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಜೀತಗಾರರಾದರು. ಅನೇಕ ಆದಿವಾಸಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಾಶದಿಂದಾಗಿ ಭೂ ಮಾಲೀಕರ ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಗಾದವು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಅಣಿಯಾದವು.

ಆದಿವಾಸಿಗಳಿಗಿದ್ದ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಸಹಜ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಫೋಟಿಸಲು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಒರಿಸ್ಸಾ, ಅಸ್ಸಾಂ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗದ ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಉಗ್ರ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಸೋಲುಗಳು ಸಂಭವಿಸಿ ದ್ದವು. ನಾಗಾಗಳು, ಬೋಡೋ, ಸಂತಾಲ, ಮೀಜೋ ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಯುದ್ಧತಂತ್ರವನ್ನು ಭೇದಿಸುವುದು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಭೇದ್ಯ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ದಿಢೀರನೆ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸಿ ಬಿಡುವ ಆದಿವಾಸಿಗಳ ತಂಡಗಳೆದುರು, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸೈನ್ಯ ಕೈಚೆಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಆದಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ಪಳಗಿಸುವ, ಅವರನ್ನು ಅತಂತ್ರರನ್ನಾಗಿಸುವ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳ ಕುರಿತು ಅವರು ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಭಾರತದಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವುಳ್ಳ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುತ್ವದಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಆರಂಭದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ವಿಫಲಗೊಂಡವು.[೧೪]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹುನ್ನಾರಗಳಿಗೆ ದೇಶಿಯ ರಾಜರು ಮತ್ತು ಜನತೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ನಂತರ ಮೈತ್ರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಒಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೂ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಈ ರಾಜರುಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂಬಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಂಗ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಆಯಾ ರಾಜರನ್ನು ಹೊರಗಿನ ಆಕ್ರಮಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಈ ಸೈನ್ಯ ಇತ್ತಾದರೂ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಸನ್ನದ್ಧವಾದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಸುಮಾರು ಅರ್ಧಭಾಗ ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಮಿಕ್ಕ ಭಾಗಗಳು ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಥಾನದವರ

ವಶದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದವು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಬೆಂಗಳೂರು ದಂಡು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಕೊಡಗು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಮೀಶನರ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿತ್ತು. ಹೈದರಾಬಾದ್, ಮೈಸೂರು, ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಉಳಿದ ಭಾಗ ದೇಶೀರಾಜರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ವಿಂಗಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.[೧೫]

ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಪತನದ ಬಳಿಕ ಗೆದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯು ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕ್ರಮೇಣ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೂ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸ ಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೮೧೭ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ಬಾಜೀರಾಯನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸೋತು ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿಜಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದಂತಾಯಿತು. ಇವರು ತಾವು ಗೆದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಾವು ಗೆದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಸುಭದ್ರಗೊಳಿಸಲು ಅಧೀನ ರಾಜರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಂಡರು.[೧೬]

೩.೩. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಯ್ಕೆ

ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಮೊದಲಿಗರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವಿನ ವೈಮನಸ್ಸುಗಳ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗಿ ಇವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರ ಲಾಭವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರ ನಂತರ ಆಗಮಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಯೋಜನೆಗೆ ಚಾಲ್ತಿ ನೀಡಿದವರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದ ನಾಯಕನಾದ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್‌ನು ಪ್ರಮುಖನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವನು. ಇವನು ೧೭೬೫ರಿಂದ ೧೮೦೦ರ ಅವಧಿಯ ಭಾರತದ ಬಂಗಾಳ, ಒರಿಸ್ಸಾ, ಬಿಹಾರ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಭೂ ಕಂದಾಯದ ವಸೂಲಿಗೆ ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ಹಿತವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಾಟ್ನ, ಮೊಂಗೀರ್, ಬ್ಯಾರಕ್‌ಪುರ್, ದೈನಾಪುರ, ಬೆಹರಾಮ್‌ಪುರ್, ಖಾಸಿಂಬಜಾರ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮನವಿ ಪತ್ರ ಒಂದನ್ನು ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್‌ಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವನು. ಇವನ ಮನವಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ ಮಂಡಳಿಯು ಇವನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆಯೇ ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.[೧೭]

೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಅವನತಿಯ ನಂತರ ಮೈಸೂರು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಲಾಯಿತು. ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ವಯ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆ (ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್)ಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಬಾಂಬೆ, ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಪಟ್ಟಣಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ೧೮೦೦ ರಿಂದ ೧೮೩೨ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾದ ಪ್ರದೇಶ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಮರಣಾನಂತರ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೈನಿಕ ಶಕ್ತಿ ನಾಶವಾದರೂ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಅದನ್ನು ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಹವಾಗುಣ ಮತ್ತು ಮಲೇರಿಯಾ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸಿದರು. ೧೮೦೯ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದ ಸೈನಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದುವರೆಗೂ ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ವಿಶೇಷ ವರಮಾನವೊಂದನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇ ದಂಗೆ ಎದ್ದರು. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರು ದಂಗೆ ಎದ್ದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ತುಕಡಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲು ಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಆಗ ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯ ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಕ್ಲೋಸ್ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಸಂಧಿಸದಂತೆ ಮಾಡಿ ದಂಗೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದರು. ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯಲ್ಲಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರೇ ದಂಗೆ ಎದ್ದದ್ದು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡುಕ ಉಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರು ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಹತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ವೃತ್ತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಮದ್ರಾಸ್‌ನಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ನೇರ ರೈಲ್ವೆ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧಿಸುವುದು ಸುಲಭವಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಭೌಗೋಳಿಕತೆಯು ಸಹಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹವಾಗುಣವು ತಂಪಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮುಂದಾದರು.[೧೮]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಬೆಳಗಾವಿಯು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ೧೬೭೬ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ಇಟಲಿಯ ಪ್ರವಾಸಿಯೊಬ್ಬ ಬೆಳಗಾವಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವೆಂದೂ ಇಲ್ಲಿನ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸರದಾರ

ಭದ್ರವಾದ ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿರುವನೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಆಧುನಿಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಶ್ಚಿಮ ಹಾಗೂ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಗೋವಾದಿಂದ ಉಪ್ಪು, ಮಲಬಾರಿನಿಂದ ಸಂಬಾರು ವಸ್ತುಗಳು, ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ರೇಷ್ಮೆ, ಕಿರುಮಂಜಿ, ಔಷಧಿಗಳು, ನಾಗಪುರದಿಂದ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಗೂ ದೇಶದ ಇಂತಹ ಒಳಭಾಗಗಳಿಗೂ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಭಾರತವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ನಂತರವೂ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಸಮುದ್ರ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಯುರೋಪಿನ ಇತರ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಶಕ್ತಿಗಳ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚಗೀಸರು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯು ಒಂದು, ಕೆಳದಿ ನಾಯಕರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕಾಳುಮೆಣಸು ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೇಲೆ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ತೀವ್ರವಾದ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರೋರ್ಚಗೀಸರು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೆರೆಯ ಗೋವಾವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಎದುರಾಳಿಯು ನೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಲು ಒಂದು ಸುಸಜ್ಜಿತ ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದ್ದಿತು.[೧೯]

ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಅನೇಕ ದಂಗೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದವು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತದ ಹಂಗನ್ನು ತೊರೆದು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಲು ಜನರು ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಿತ್ತೂರಿನ ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ಪ್ರತಿರೋಧ(೧೮೨೮), ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನ ದಂಗೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರನ್ನು ಚಿಂತೆಗೀಡುಮಾಡಿದವು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ನೆಲೆಯನ್ನು(ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್) ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಅಧಿಪತ್ಯದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪದ, ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಶಕಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ನಡುವಿನ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮೈಸೂರಿನ ಸೇನಾನಿಯಾದ ಹೈದರನು ೧೭೬೧ರ ವೇಳೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬಿಗು ನಿಲುವು ತಳೆದಿದ್ದ ಹೈದರನು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಅಶ್ವದಳದ ತುಕಡಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ

ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರ ಸುಪರ್ದಿಗೆ ಬಂತು. ಆಡಳಿತದ ನಿರ್ವಹಣೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ನಿಜಾಮರು ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 'ದತ್ತಕ ಜಿಲ್ಲೆ'ಗಳಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು.[೨೦]

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ದಂಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದವರು ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು. ೧೮೦೦ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲು ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋನನ್ನು ಮೊದಲ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿ ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈತ ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಮಟ್ಟಹಾಕಿ(ಪಾಳೆಯಗಾರತ್ವ) ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಅವರಿಗೆ ಮಾಸಾಶನ ಒದಗಿಸಿದ ಇದರಿಂದ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ಗುಡೇಕೋಟೆ, ಜರಿಮಲೆ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಎದ್ದರು. ಬಳ್ಳಾರಿಯು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರಮುಖ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮೂಲತಃ ಎರಡು ದೇಶಿಯ ಅರಸರ(ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮ) ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಗಡಿಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಪರಕೀಯರಾದ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ದೇಶಿಯ ಅರಸರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಮಟ್ಟ ಹಾಕುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಹತ್ತಿ ವರ್ತಕರ ಹಿತವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ನೆಲೆ(ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್)ಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು.[೨೧]

ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣ. ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಸಣ್ಣ–ದೊಡ್ಡ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣ. ಪರ್ಷಿಯನ್ನರು, ಅರೇಬಿಯನ್ನರು ಹಾಗೂ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು ಮಂಗಳೂರಿನ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. 'ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮದ ದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಕಿಟಕಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೬ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಮೈಸೂರು ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದವರಿಗೆ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳೂರು ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣಾ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಸುಲ್ತಾನರು ಮಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಕಟ್ಟುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಹೊಸ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು. ನಿರಂತರ ಯುದ್ಧಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಹೊಸ ನಗರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಆಂಗ್ಲೋ–ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತ ನೌಕಾ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು

ಈ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳೂರು ಬಳಕೆಯಾಯಿತು.

ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ವಿರುದ್ಧ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ನೆರವಾದ ವಿಟ್ಲ, ಕುಂಬಳೆ ಹಾಗೂ ನೀಲೇಶ್ವರದ ರಾಜರು ತಾವು ಸ್ವತಂತ್ರರೆಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರನ್ನು ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇವರ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಂಪನಿಯು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು. ಕಂಪನಿಯು ಇವರನ್ನು ಜಮೀನ್ದಾರರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪರಿಗಣಿಸಿ ವಾರ್ಷಿಕ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಿರೋಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದರ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ವಿರೋಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಕೆನರಾದ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಮುನ್ರೋ ಈ ಬಗೆಯ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ತುಂಬ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಅರಾಜಕತೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ವರಮಾನ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಹುದು ಎನ್ನುವುದು ಮುನ್ರೋ ಆತಂಕವಾಗಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೇಲೆ ನೇರ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೋರಾಟವೆಂದರೆ ೧೮೩೭ರ ಕೊಡಗಿನ ಅಮರ ಸುಳ್ಯದ ಹೋರಾಟ. ಪುಟ್ಟಬಸಪ್ಪನ ಹೋರಾಟ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿತ್ತು. ಹೋರಾಟಗಾರರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿಯುವ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಿದರು. ಮಂಗಳೂರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪುಟ್ಟಬಸಪ್ಪನ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ಪುಟ್ಟಬಸಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಅವನ ಬೆಂಬಲಿಗರು ೧೮೩೭ ಏಪ್ರಿಲ್ ೫ರಂದು ಮಂಗಳೂರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬ್ರಿಟಿಶರಲ್ಲಿ ಆತಂಕವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೇನಾ ತುಕಡಿ ಪುಟ್ಟಬಸಪ್ಪನನ್ನು ಎದುರಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಥವಾಯಿತು. ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತೆರವು ಮಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿ ಎದುರಾಯಿತು. ತದನಂತರ ಬಾಂಬೆ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೇನೆ ಆಗಮಿಸಿ ದಂಗೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಯುರೋಪಿಯನ್ ವರ್ತಕರನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಶಾಹಿ ವರ್ಗ ಈ ಭಾಗದ ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಮುಂದಾದರು.[೨೨]

ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಸಾಹತುವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಾ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಪ್ರಭುತ್ವದ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆಗಳು, ವಿದ್ರೋಹಗಳು,

ಹೋರಾಟಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋದವು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರವಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಸೈನ್ಯದ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ತೆರನಾದ ವಿದ್ರೋಹಗಳನ್ನು, ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಇವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದು ಬಲಿಷ್ಠ ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಉದಯಿಸಿ ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ನಿರಂತರಗೊಳಿಸಿದವು.

೩.೪. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ

ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿನ ೧೮ ಮತ್ತು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧಿಸಲು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಮೂಲನಿವಾಸಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಅರಣ್ಯಗಳಿಂದ ತೆರವುಗೊಳಿಸಲು ಸೈನ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ೧೭೬೫ರಿಂದ ೧೮೫೭ರವರೆಗೆ ಕೈಗೊಂಡರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಹಾಗೂ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.[೨೩] ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿ, ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ಅತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಪದಚ್ಯುತ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಅವರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಿಕರು, ಜಮೀನ್ದಾರರು ಮತ್ತು ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಇವರ ಜೊತೆಗೆ ಕೃಷಿಕ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ಈ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು. ೧೭೫೭ರ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತ ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಈ ಪೌರ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳೂ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದವು. ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಒತ್ತಡ, ಕಂಪನಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆರಂಭಿಸಿದ ಸುಲಿಗೆ, ಹಳೆಯ ಜಮೀನ್ದಾರರನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಇತ್ಯಾದಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿತು. ಇದರಿಂದ ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡ ಜನತೆ ನೇರವಾಗಿ ದಂಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ೧೮ ಮತ್ತು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ೧೭೬೩ರಿಂದ ೧೮೦೦ರವರೆಗೆ ನಡೆದ ಸನ್ಯಾಸಿ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಂದ ರೈತರು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತ ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ದಂಗೆಗಳು ಆರಂಭವಾದುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು.[೨೪]

ಭಾರತದ ಈ ವರ್ಗವನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಭಾರತದ ಭೌಗೋಳಿಕತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂರಚಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸಿದರು. ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ತರಲು ೧೭೭೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ 'ಸೈನಿಕ ವಿಭಾಗ'ವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸ್ಥಳೀಯರ ಸಹಯೋಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಯಾರುಗೊಳಿಸುವ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಇವುಗಳ ಫಲವಾಗಿ ೧೭೬೫ರಿಂದ ೧೮೦೦ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಉದಯಿಸಿದವು.[೨೫] ವಸಾಹತು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದಿನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಕೋಟೆಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟು ಸ್ಥಳೀಯರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡಿದ್ದವು.[೨೬] ೧೮೦೬ರಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಕಮಾಂಡರ್ ಚೀಫ್‌ಗಳಿಗೆ ಹೊರಡಿಸಿರುವ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರು ಇವರ ಅಧೀನ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಕ್ವಾರ್ಟರ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳಿಗೆ ಇದರ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಒಂದು ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ನೀಡಲು ಮುಂದಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.[೨೭]

೧೮೦೬ರಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದ ಆಜ್ಞೆಯು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಯಿತು. ಅನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಸೈನಿಕರ ದಿನ ನಿತ್ಯದ ಬಳಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಮಿಲಿಟರಿ ಬಜಾರ್‌ಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದವು. ಸದಾ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಲಾಭವನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಮೇಲೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಂಕವನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ೧೮೦೯ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಯಿದೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರಣವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ಮಿಲಿಟರಿ ಬಜಾರ್‌ಗಳು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ಬರುವಂತೆ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮರು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.[೨೮]

೧೮೦೯ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾದ ಕಾಯಿದೆಯು ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಇನ್ನುಳಿದ ಬಾಂಬೆ, ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಲು ಕೆಲವು ಪ್ರಾಂತೀಯ ತೊಡಕುಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ೧೮೧೦ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು

ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಯಿದೆಯ ಮೂಲಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಬಜಾರ್‌ಗಳು ಬರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಆ ಮೂಲಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ಗಳ ಬಳಿ ಹಾಗೂ ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕಛೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಹಾಗೇ ಆದೇಶವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲಾಯಿತು.[೨೯] ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಬಲು ಪ್ರಯಾಸದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಏಕರೂಪಗೊಳಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಅಷ್ಟೇ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಮೊದಲಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಆಶ್ರಿತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಅನೇಕ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಇವುಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ವೇಳೆಗೆ ಅವರು ಜನಾಂಗೀಯ, ಭಾಷೆ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಜನತೆಯ ಅನುಕೂಲತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಹರಿಸದಿದ್ದ ಅವರ ಧೋರಣೆಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ವೈಚಾರಿಕ ತಳಹದಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿಂಗಡನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅನುಸರಿಸಿದ ನಿಲುವು ಬಹುಪಾಲು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೆ ಹೊರತು ಜನತೆಯ ಪರ ಇರಲಿಲ್ಲ.[೩೦]

೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುವನ್ನು ಮಣಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ತಯಾರುಗೊಳಿಸುವ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದರ ಭಾಗವಾಗಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಮಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಕಾಲಾನಂತರ ಇವುಗಳ ಗಾತ್ರ, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ವಿಸ್ತಾರಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ತಯಾರುಗೊಳಿಸಿದರು.

ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವಿನ್ಯಾಸ: ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೌಗೋಳಿಕ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ತೀರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರವು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ–ವಹಿವಾಟು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೊಂದು ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಮಂಗಳೂರು ನಗರದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿತ್ತು. ಸೈನಿಕರ ಕಟ್ಟಡಗಳು(ಸಿಪಾಯಿ ಲೈನ್ಸ್)ಹಾಗೂ ಪರೇಡ್‌ಗ್ರೌಂಡ್ ದಕ್ಷಿಣದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಿಗಾವಹಿಸಲು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ೬೦ ಜನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯ ತಪಾಸಣೆ ನಡೆಸುವಷ್ಟು ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು.

ಇದಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಎರಡು ಬೆಟಾಲಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇಡೀ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲಾಗಿ, ಪ್ರತಿ ವಿಭಾಗಗವು ೮೧ ಅಡಿ ಉದ್ದ, ೧೬ ಅಡಿ ಅಗಲವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತು.

ಇವರ ಆಡಳಿತದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜೈಲುಗಳು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ಎತ್ತರವಾದ ಹಾಗೂ ವಿಶಾಲವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಜೈಲೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಅದರಂತೆ ೨೪೦ ಅಡಿಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ, ಚೌಕಾಕಾರದ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಚಿನ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇದು ಒಟ್ಟು ೨೦ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೦ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಪುರುಷ ಖೈದಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಎರಡು ಕೋಣೆಗಳು ಮಹಿಳಾ ಖೈದಿಗಳಿಗೆ, ಒಂದು ಕೋಣೆಯನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ, ಒಂದು ಕೋಣೆಯನ್ನು ಕಾಯಿಲೆಗಳಿಂದ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಖೈದಿಗಳಿಗೆ, ಎರಡು ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಮಾನಸಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥರಿಗಾಗಿ, ಒಂದು ಕೋಣೆಯನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ಕೋಣೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಉಳಿದ ಮೂರು ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ದಾಸ್ತಾನು ಮಳಿಗೆಗಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದವು ೧೬ ಅಡಿ ಅಗಲ, ೧೨ ಅಡಿ ಉದ್ದದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಒಂದೇ ಬಾರಿಗೆ ೫೦೦ ಜನರನ್ನು ಕೂಡಿ ಹಾಕುವಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಜೈಲಿನ ಸುತ್ತಲೂ ೧೦೨ ಅಡಿ ಉದ್ದವಾದ ಹಾಗೂ ೧೮ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಕೋಣೆಗಳು, ಅಡುಗೆ ಮನೆಯೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಐದು ನೀರಿನ ನಳಗಳ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು.[೩೧]

ಜೈಲಿನ ಆವರಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯು ೯೬ ಅಡಿ ಉದ್ದ ಹಾಗೂ ೧೬ ಅಡಿ ಅಗಲವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೬೦ ಜನ ಖೈದಿಗಳಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದಿತು. ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥರ ಕೋಣೆಯು ೫೨ ಅಡಿ ಉದ್ದ ಹಾಗೂ ೧೬ ಅಡಿ ಅಗಲವಾದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ೪೦ ಜನರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು.[೩೨]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವಿನ್ಯಾಸ: ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ನಗರವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ೩೧೬ ಮೈಲಿ(೫೦೫ ಕಿ.ಮೀ.) ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಇದ್ದಿತು. ಈ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಎರಡನೇ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ನಗರವಾಗಿತ್ತು.[೩೩]

ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಪೇಟೆಯ ನೈರುತ್ಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮಿಲಿಟರಿ ಬಜಾರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಇದರ ಸನಿಹದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕ್ಯಾವೆಲ್ರಿ(ಅಶ್ವದಳ)ಯ ಸೈನಿಕರ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಸಹ ಇಲ್ಲಿದ್ದವು. ೧೮೪೪ರ ವೇಳೆಗೆ ಇಡೀ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅಪ್ಪರ್(upper)ಮತ್ತು ಲೋವರ್(lower) ಪೋರ್ಟ್‌ಗಳು ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅಪ್ಪರ್‌ಪೋರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳ, ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರ, ಫಿರಂಗಿಗಳು, ಮೋತಿಖಾನೆ, ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟಂಟ್ ಚರ್ಚ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಬಂಗಲೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಲೋವರ್ ಪೋರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ೧೦೦ ಯಾರ್ಡ್(೩೦೦ ಅಡಿ) ವಿಸ್ತಾರದ ಕೋಟೆಯೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರ ಒಳಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ, ಕೆಲವು ದ್ವಿತೀಯ ದರ್ಜೆಯ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಗಳು ಹೈಗ್ರೌಂಡ್‌ನ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಪಡೆಗಳ ಸುತ್ತಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದಿತು.[೩೪] ಹಳೆಯ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸೈನಿಕರ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲರ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡುವ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊಸ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಒಂದು ಮೈಲಿ ದೂರದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ದೇಶೀಯ ಸೈನಿಕರ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕೋಟೆಯ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಇದರೊಟ್ಟಿಗೆ ದೇಶೀಯ ಅಶ್ವದಳದ ೧೦ ಪಡೆಗಳು, ಅವರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ದೇಶಿ ಕಾಲ್ದಳದ ಮೂರು ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನೈರುತ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರ ಕೊಠಡಿಯು ಅಲ್ಲಿತ್ತು.

ದೇಶಿಯ ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೂರು ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರ, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ಜೈಲು ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದ್ದವು.[೩೫]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೧ ಕೋಣೆಗಳಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ಪುರುಷ ಖೈದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಕೋಣೆಗಳು ೧೪ ಅಡಿ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲದೆ ೬ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಮಹಿಳಾ ಖೈದಿಗಳಿಗಾಗಿ, ವಿಚಾರಣಾಧೀನ ಖೈದಿಗಳಿಗಾಗಿ ೮ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಜೈಲಿನ ಮುಖ್ಯದ್ವಾರವು ೫೦ ಯಾರ್ಡ್(೧೫೦ ಅಡಿ)ಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ದೇಶಿಯ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯು ಎರಡು ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.[೩೬]

೧೯೦೪ರ ವೇಳೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಟ್ಟು ೩೧ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ನಗರವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಮನೆ

೨. ಉಪ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ

೩. ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯ

೪. ಜಿಲ್ಲಾ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯ

೫. ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ

೬. ಟ್ರಿನಿಟಿ ಚರ್ಚ್

೭. ಹಿರಿಯ ಮತ್ತು ಕಿರಿಯ ಇಂಜಿನಿಯರ್‌ಗಳ ಕಛೇರಿಗಳು

೮. ಮುಖ್ಯ ಕಾವಲುಗಾರ

೯. ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಆಹಾರ ಸರಬರಾಜು ಉಗ್ರಾಣ

೧೦. ನಗರದ ಕಿರಿಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕಛೇರಿ

೧೧. ಜಿಲ್ಲಾ ಪೊಲೀಸ್ ಕಛೇರಿ

೧೨. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ

೧೩. ವಾರ್ಡ್ಲ್ ಕಾಲೇಜು

೧೪. ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರವಾಸಿ ಮಂದಿರ

೧೫. ರಾಣಿ ಛತ್ರಂ

೧೬. ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಘೋಷ ಆಸ್ಪತ್ರೆ

೧೭. ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ಕಛೇರಿ

೧೮. ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ತರಬೇತಿ ಶಾಲೆ

೧೯. ಅಲ್ಲಂ ಬಸಪ್ಪ ಅವರ ಮನೆ

೨೦. ಜಿಲ್ಲಾ ಪೊಲೀಸ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆ

೨೧. ಸಭಾಪತಿ ಮೊದಲಿಯರ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆ

೨೨. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನೆ

೨೩. ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಬೆಲ್ ಮನೆ

೨೪. ಮಿಶನ್ ಚಾಪಲ್

೨೫. ರಿಪ್ಪನ್ ಗರ್ಲ್ಸ್ ಶಾಲೆ

೨೬. ಡೈನ್ ಮುದ್ರಣಾಲಯ

೨೭. ಬ್ರೂಸ್ ಪೇಟೆ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆ

೨೮. ಬ್ರೂಸ್ ಪೇಟೆ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯ

೨೯. ಸಭಾಪತಿ ಮೊದಲಿಯರ್ ಮುದ್ರಣಾಲಯ

೩೦. ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಛೇರಿ

೩೧. ತಾಲೂಕು ಕಛೇರಿಗಳಿದ್ದವು.[೩೭]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಏಕೈಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೆಳಗಾವಿಯದ್ದು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಆಡಳಿತದ ಮಾದರಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಈ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವಿನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದ್ದಿತು.

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಯಾಂಪ್ ಮತ್ತು ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದರು. ಕ್ಯಾಂಪ್ ಪ್ರದೇಶವು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದಿತು. ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ನಿಖರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ೨೪ ಪಿಲ್ಲರ್‌ಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇದರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ೧೫೨೪ ಎಕರೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಯು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಸದರ್ ಬಜಾರ್‌ಗೆ ನಿಗದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪಿಂಚಣಿದಾರರ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವು ಸದರ್‌ಬಜಾರ್‌ನಿಂದ ೬೦೦ ಯಾರ್ಡ್(೧೮೦೦ ಅಡಿ)ಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುವು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ೯೦೦ ಅಡಿಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ರೆಜಿಮೆಂಟಲ್ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇದೇ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸೈನಿಕರ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಟೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್(ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿ)ಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದ್ದರು.[೩೮]

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ನಕ್ಷೆಯಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹೇಗೆ ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ರಚನಾ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ಅರಿಯಬಹುದು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ದಕ್ಷಿಣದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಬಲ ಮತ್ತು ಎಡ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ದೇಸಿ ಸೈನಿಕರ ಕಾಲ್ದಳಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಮಾರುಕಟ್ಟೆ, ಸ್ಟಾಟರ್‌ಹೌಸ್‌ಗಳು ಕಂಡುಬರುವುವು. ದೇಸಿ ಕಾಲ್ದಳದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಮಸೀದಿಯನ್ನು, ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ದನಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕೊಠಡಿ, ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ಕಛೇರಿ, ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್‌ಗಳನ್ನು ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ನಗರದ

ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸದರ್‌ಬಜಾರ್ ಮತ್ತು ಚರ್ಚ್‌ಗಳಿದ್ದವು. ನೈರುತ್ಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೈನ್ಯದ ಬ್ಯಾಂಡ್ ತಂಡದ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹಳೆಯ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸಾಲು ಮನೆಗಳು, ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಕಂಡುಬರುವುವು. ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ, ಪೊಲೀಸರ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಜೈಲು, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ನಾಗರಿಕರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರವಾಸಿ ಮಂದಿರ, ಕಿರಿಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕಛೇರಿ ಹಾಗೂ ಮಮಾಲ್‌ದಾರರ ಕಛೇರಿಗಳಿದ್ದವು.

ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಹಿಂದೂಗಳ ಸ್ಮಶಾನ, ಚರ್ಚ್ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕಛೇರಿಗಳಿದ್ದವು. ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಜಮಖಾನಗಳು, ನೀರಿನ ಕೊಳ, ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಸ್ನಾನ ಗೃಹಗಳು ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಹಾಗೂ ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದರು.[೩೯]

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವಿನ್ಯಾಸ: ೧೮೦೦ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವ್ಯಾಪಾರೀಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ನಗರವಾಗಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮಾರ್ಗಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರವನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಇದರ ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡಿತು. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅರಿತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ೧೮೦೦ ರಿಂದ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಆಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭದ್ರತೆಯ ನೆಪವೊಡ್ಡಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಭೂಪಟವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದ ಬ್ರಿಗೇಡ್ ಮೇಜರ್ ಆಗಿದ್ದ ಲ್ಯಾಂಬ್‌ಟನ್ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ವಿನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ೧೮೦೬ರಲ್ಲಿ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದರು.[೪೦]

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹಲಸೂರಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೧೮೦೭ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಹಲಸೂರನ್ನು ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರವನ್ನಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಲಾಯಿತು.[೪೧]

೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ Report on the medical Topography and statistics of the Mysore division of the Madras Army. ಕೃತಿಯು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರ ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ರೇಸ್‌ಕೋರ್ಸ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ದರ್ಜೆಗಳಿಗನು ಗುಣವಾದ ಉತ್ತಮವಾದ ಮರದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಆಸನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಉದಾರ ದಾನದಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜರು ಒದಗಿಸಿದ್ದರು.

ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಮಡಿದ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಸ್ಮಶಾನವನ್ನು ಹಲಸೂರಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ ಭದ್ರತೆ ಒದಗಿಸುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ತಡೆಗೋಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಶ್ವದಳದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು 'ದಿ ಡ್ರ್ಯಾಗ್ಯಾನ್ ಬ್ಯಾರಕ್ಸ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೮ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರ ೧೨೬ ಅಡಿಗಳಷ್ಟಿದ್ದಿತು. ಪ್ರತಿ ಕಟ್ಟಡವು ೨೨೪ ಅಡಿ ಉದ್ದ, ೪೩ ಅಡಿ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಟ್ಟಡಗಳು ೧೨ ಅಡಿ ಎತ್ತರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಒಟ್ಟು ೮ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಹಾಗೂ ೩೨ ಕಿಟಕಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಕಿಟಕಿಗಳು ೯ ೧/೨ ಅಡಿ ಅಗಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಸೈನಿಕರ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯು ಎರಡು ಸಮಾನಾಂತರವಾದ ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಈ ಕಟ್ಟಡವು ದಕ್ಷಿಣದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮುಖಮಾಡಿದ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ವಾರ್ಡ್‌ಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನ ವಾರ್ಡ್ ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದು ೧೧೧ ಅಡಿ ಉದ್ದ, ೧೮ ಅಡಿ ಅಗಲ, ೧೨ ೩/೪ ಅಡಿ ಎತ್ತರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಪೂರ್ವದ ಕಡೆಯ ವಾರ್ಡ್ ೬೧ ಅಡಿ ಉದ್ದ ಹಾಗೂ ೧೮ ಅಡಿ ಅಗಲವಾಗಿತ್ತು. ಪಶ್ಚಿಮದ ವಾರ್ಡ್‌ಗಳನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ೩೪ ೧/೪ ಅಡಿ ಉದ್ದ, ೧೮ ಅಡಿ ಅಗಲ, ಮತ್ತೊಂದು ೨೫ ಅಡಿ ಅಗಲ, ೧೮ ಅಡಿ ಉದ್ದದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಕಾಯಿಲೆಗಳಿಂದ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ವಿಭಾಗವು ಒಂದಿತ್ತು. ಇದು ೮೪ ಅಡಿ ಉದ್ದ, ೧೮ ಅಡಿ ಅಗಲ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಲೂ ಮೊಗಸಾಲೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ ನಡೆಸುವ ಕೋಣೆ, ಶವಾಗಾರ, ದಾಸ್ತಾನು ಕೊಠಡಿ, ಲಗೇಜು ಇಡುವ ಕೋಣೆಗಳಿದ್ದವು. ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಕಟ್ಟಡದ ಸುತ್ತಲೂ ೯ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ತಡೆಗೋಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಇದು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ೨೭೦ ಅಡಿ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ೨೦೦ ಅಡಿ ಉದ್ದದ ಗೋಡೆಯಾಗಿತ್ತು.[೪೨]

ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಕಟ್ಟಡಗಳು ದಕ್ಷಿಣ, ಪೂರ್ವ, ಪಶ್ಚಿಮದ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುವು. ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಟ್ಟಡದ ಭಾಗವು ಮೂರು ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಪ್ರತಿ ಕೋಣೆಯು ೧೩೫ ಅಡಿ ಉದ್ದ, ೧೮ ಅಡಿ ಅಗಲ, ೧೪ ಅಡಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಗಿನ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಮೂರು ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿ ಕೊಠಡಿಯು ೧೬೬ ಅಡಿ ಉದ್ದ, ೧೮ ಅಡಿ ಅಗಲ, ೧೮ ಅಡಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಇವರಿಗಾಗಿ ನಿಯೋಜಿತರಾಗಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಾಗಿ

ವಾಸಿಸುವ ಕಟ್ಟಡಗಳಿದ್ದವು. ಒಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿ ೮೦೦ ಜನರ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾವಲುಗಾರನ ಕೊಠಡಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರದ ವಿನ್ಯಾಸವು ೧೮ ಅಡಿ ಉದ್ದ ಹಾಗೂ ೧೨ ಅಡಿ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದಿತು.[೪೩]

ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ೮ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದು ಎರಡು ಸಮಾನಾಂತರದ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದ್ದಿತ್ತು. ಒಂದು ೫೧ ಅಡಿ ಮತ್ತೊಂದು ೬೧ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾದ ತಡೆಗೋಡೆಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಸರಣಿಯು ೧೫೮ ಅಡಿ ಉದ್ದ, ೧೮ ಅಡಿ ಅಗಲ, ೧೧ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿವೆ. ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೊಗಸಾಲೆ ೮ ಅಡಿ ಅಗಲವಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ಕಟ್ಟಡವು ಎರಡು ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಒಂದು ೧೦೫ ಅಡಿ ಉದ್ದ ೫೩ ಅಡಿ ಅಗಲವಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಒಳಾಂಗಣದ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಎರಡು ಕೋಣೆಗಳಿದ್ದವು. ಅವು ೧೯ ಅಡಿ ಉದ್ದ ೧೮ ಅಡಿ ಅಗಲವಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಇಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಸುಣ್ಣದಿಂದ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರ ಕಿಟಕಿಗಳು ೫ ೧/೨ ಅಡಿ ಎತ್ತರ, ೪ ಅಡಿ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆಯೇ ೬ ಸಣ್ಣ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ ನಡೆಸುವ ಕೊಠಡಿ, ಶವಾಗಾರ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಇಡುವ ಕೋಣೆ ಹಾಗೂ ದಾಸ್ತಾನು ಕೋಣೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯು ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಅಡುಗೆ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಸ್ಕಿಟಲ್‌ಕೋರ್ಟ್, ರೆಜಿಮೆಂಟಲ್ ಬಜಾರ್ ಹಾಗೂ ವಿವಾಹವಾದ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ೯ ಸಣ್ಣ ಗುಡಾರಗಳನ್ನು ೨೩೪ ಯಾರ್ಡ್(೭೦೨ ಅಡಿ) ಅಗಲವಾದ, ೪೩೪ ಯಾರ್ಡ್(೧,೩೦೨ ಅಡಿ) ಉದ್ದದ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಗೇಡ್ ಮೇಜರ್ ಅವರ ಕಟ್ಟಡ ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯ ಕಾವಲುಗಾರರ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಎರಡು ಕಟ್ಟಡಗಳು ಹಾಗೂ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರ ೨೫೦ ಯಾರ್ಡ್(೭೫೦ ಅಡಿ) ಗಳಷ್ಟಿತ್ತು.

ದೇಶಿ ಸೈನ್ಯದ ಕಾಲ್ದಳದವರಿಗಾಗಿ ೪ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರು ಬಳಸುವ ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ೯೦ ಅಡಿ ಉದ್ದ ೨೦ ಅಡಿ ಅಗಲವಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್‌ನ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ಕೊಠಡಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ಮಶಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಗ್ಯಾರಿಸನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯು ದೇಶಿ ಹಾಗೂ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಗಾಯಾಳು ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ ನಡೆಸುವ ಕೊಠಡಿಯೊಂದಿದೆ. ಇದು ೭೦ ಅಡಿ ಉದ್ದವಿದೆ. ಉಳಿದ ಕೊಠಡಿಗಳು ೬೫ ಅಡಿ ಉದ್ದ ೧೮ ಅಡಿ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಉಳಿದಂತೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಎರಡು ದಾಸ್ತಾನು ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಅದಲ್ಲದೆ, ಸೈನಿಕರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇಡಲು ಕ್ಲಾಕ್ ರೂಮ್, ಶವಾಗಾರ, ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಅಡುಗೆ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ತಡೆಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಸನಿಹದಲ್ಲಿ ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೊಠಡಿಗಳು ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದವು.

ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಾಗಿ ಬಿಷಪ್‌ನ ಆಡಳಿತವಿರುವ ಚರ್ಚ್‌ಗಳು ಇದ್ದವು. ಇದರೊಟ್ಟಿಗೆ ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಚರ್ಚ್‌ಗಳಿದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಲಂಡನ್ ಮಿಶನರಿ ಸೊಸೈಟಿಯು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಡ್ರ್ಯಾಗನ್ ಪಡೆಯ ಸೈನಿಕರ ತುಕಡಿಯ ಕಟ್ಟಡದ ಬಳಿ ಇರುವ ಚರ್ಚನ್ನು ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯನ್ ಪಂಥದವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು.

ಸೈನಿಕರಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಅಶ್ವದಳಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಎದುರಿಗೆ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಮತ್ತು ಸಿನಿಮಾ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು.[೪೫]

ಹೀಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ೧೮೦೯ರಿಂದ ೧೮೮೧ರವರೆಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ವಿನ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದು ವಿವಿಧ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಂತೆ ಇದರ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಂಡಿತು. ೧೮೮೧ರ ವೇಳೆಗೆ ೧೨೧/೨ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ೧೮ ಉಪನಗರಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಯೋಜನೆಯ ಮೂಲಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೆಳೆದಿತ್ತು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ(ಅದರಲ್ಲೂ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ) ಹಿತವನ್ನು ಕಾಯುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರೂಪಿತವಾದದ್ದು. ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ವಿಸ್ತಾರವಾದಂತೆ ಅದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಒತ್ತಾಸೆಗಳಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೂ ರೈಲ್ವೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದು ಅವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನಿಲುವುಗಳು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಯಾರ ಪರ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು

ನಮಗೆ ನಿಖರವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಮದ್ರಾಸ್ ರೈಲ್ವೆ, ಸದರ್ನ್ ಮರಾಠ ರೈಲ್ವೆ ಮೈಸೂರು ಸ್ಟೇಟ್ ರೈಲ್ವೆ ಹಾಗೂ ನಿಜಾಮ್ ಸ್ಟೇಟ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ತರುವುದು ಇವರಿಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇವರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವಿನ್ಯಾಸದ ಮಾದರಿಯು ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯಿತು. ಅನಂತರ ಸುಸಜ್ಜಿತಗೊಂಡು ಇವರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ಬಂದಿತು.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ. ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೮, ಪು. ೨೫.

೨. ಕೇಶವಶರ್ಮ ಕೆ., ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವ, ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಕಾಶನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೨೦೧೧, ಪು.೧೩೬.

೩. ಭಾಸ್ಕರಶೆಟ್ಟಿ ಎಸ್., ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೌತ್‌ಕೆನರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೂ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಸಮಾಜರಚನೆ, ಅಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೧, ಪು. ೬೭-೬೮.

೪. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ., ೨೦೦೮, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೨೬.

೫. Jacab T., Cantonments in India , Reliance Publishing House, New Delhi, 1994, P. 16.

೬. Rajan M.D., History of Bangalore Cantonment up to 1930, MPhil Thesis , Bangalore University , Bangalore ,1981, P. 21.

೭. Hayavadana Rao C., (Ed) Mysore Gazetteer Vol 5 B.R. Publishing Corporation, Delhi, P. 1.

೮. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್., ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ ಸಂ-೧, ಉದಯ ಕಲಾಭಾನು ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು. ೨೦೦೫, ಪು. ೧೧೬.

೯. Rajan M.D., Ibid, P. 27-29.

೧೦. John Kelselshal, Manual of Bellary District, Govt Press, Madras, 1872, P. 1.

೧೧. Hunter W. W., The Imperial Gazetteer of India, Vol 5 Trubner and co, London, P. 511.

೧೨. Report of the Sanitary Commissioner for Madras, 1876, P. 94.

೧೩. ನಂಬೂದಿರಿಪ್ಪಾಡ್ ಇ.ಎಂ.ಎಸ್.(ಮೂ), ಮಾದವ ಬಿ.(ಅನು), ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ, ಭಾರತೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೮, ಪು. ೧೦೧.

೧೪. ಪ್ರಭಾಕರ ಎ.ಎಸ್., ಬುಡಕಟ್ಟು ಬದುಕಿನ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦, ಪು. ೩೮೬

೧೫. ಬಿಪನ್ ಚಂದ್ರ, ಅಮತೀಶ್ ತ್ರಿಪಾಠಿ, ಬುರಾನ್ ಡೇ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟ, ನ್ಯಾಷನಲ್‌ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ದೆಹಲಿ, ೧೯೭೨, ಪು. ೯.

೧೬. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್.(ಮೂಲ), ನಾಗಣ್ಣ(ಅನು), ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ: ವಸಾಹತುಶಾಹಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦, ಪು. ೭.

೧೭. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್., ಆಧುನಿಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಂದೋಲನಗಳು, ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನ, ತಿಪಟೂರು, ಪು. ೧೨೧.

೧೮. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ(ಲೇ), ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಸಮಿತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೪೩.

೧೯. ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಎನ್.ಎಸ್., ಮೈಸೂರು ಕೈಪಿಡಿ, ಮೈಸೂರು ವಿದ್ಯಾಶಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೩೭, ಪು. ೧೯೬.

೨೦. ನಿಖಿಲೇಶ್ ಗುಹಾ(ಲೇ), ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ.೬, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೭, ಪು. ೨೦೭.

೨೧. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ವಸಾಹತುಕಾಲೀನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೯, ಪು. ೧೭.

೨೨. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಬೇಡ ನಾಯಕರ ಹೋರಾಟಗಳು, ಚಿನ್ನ ಹಗರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೦೦೯, ಪು. ೧೩.

೨೩. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ(ಲೇ), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೧೦, ಪು. ೨೩೧.

೨೪. Jacob.T., Cantonments In India, Evolution and Growth, Reliance Publishing House, New Delhi, 1994. P. 97.

೨೫. King, A.D. The British Cantonment In India, A Cultural- Specific Environment IXth International Congress of Anthropological Ethnological Science Chikago, 1973, P.367.

೨೬. Jacob.T .,, Ibid, P. 97.

೨೭. Jacob.T .,, Ibid, P. 99.

೨೮. Jacob.T .,, Ibid, P. 103.

೨೯. Report on The Medical Topography and Statistics of Province of Malabar and Canara, Government of Madras, Madras. 1844, P. 45.

೩೦. Report on The Medical Topography and Statistics of The Province of Malabar and Canara, Government of Madras, Madras. 1844, P. 46.

೩೧. John Walker, Charles Walker, A Gazetteer Of Southern India, Pharoah and Co., Madras. 1856, P. 91.

೩೨. John Walker, Charles Walker, Ibid, P. 94.

೩೩. John Walker, Charles Walker, Ibid, P. 95.

೩೪. John Walker, Charles Walker, Ibid, P. 96.

೩೫. John Kelsall. Francis.w.2004., Bellary Gazetteer, government of Karnataka, Bangalore. P. 218.

೩೬. James M. Campbell, 2004, Belgaum Gazetteer, Govt Of Karnataka, Bangalore, P.528.

೩೭. James .M. Campbell, Ibid, P. 514.

೩೮. Pornima Dasharthi, Mapping Bangalore on Arc, Decan Herald, specturum March 29, 2011.

೩೯. Report on The Medical Topography and Statistics of The Mysore Division of The Madras Army, Government of Madras, Madras. 1844, P. 54.

೪೦. Report on The Medical Topography and Statistics of The Mysore Division of The Madras Army, Government of Madras, Madras. 1844, P. 56.

೪೧. Report on The Medical Topography and Statistics of The Mysore Division of The Madras Army, Government of Madras, Madras, 1844, P. 57.

೪೨. Report on The Medial Topography and Statistics of The Mysore Division of The Madras Army, Government of Madras, Madras. 1844, P. 58.

೪೩. Report on The Medial Topography and Statistics of The Mysore Division of The Madras Army, Government of Madras, Madras. 1844, P. 59.

❖❖

ಅಧ್ಯಾಯ : ನಾಲ್ಕು

ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ : ನಾಲ್ಕು

ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿ ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡುಹೋಗುವ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿ ಲಾಭ ಗಳಿಸುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಈ ಖರೀದಿ ಮತ್ತು ಮಾರಾಟ ನಡೆಸಲು ಬೇಕಾದ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಆಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರು ಮಾತ್ರ ಅಂದು ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಒಂದೆರಡು ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೂ ಅವರು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರೆದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ತಮಗೆ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಕ್ರಮೇಣ ಅವರು ವ್ಯಾಪಾರದೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡರು. ಮೊಘಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಸಹಿತ ಭಾರತದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳ ರಾಜರು ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಗಾರರ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳು, ಯುದ್ಧಗಳು ಹಾಗೂ ಆಕ್ರಮಣಗಳಲ್ಲಿ ಇವರೂ ಭಾಗಿಗಳಾದರು. ಹಲವಾರು ದಶಕಗಳ ತನಕ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಅವರ ರಾಜಕೀಯ-ಸೈನಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಯಿತು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ "ಸೂರ್ಯ ಮುಳುಗದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ"ದ ಅಂಗವಾದ ಭಾರತವು ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿತ್ತು.[೧]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳನ್ನು ಎಂಥವರನ್ನು ಬೆರೆಗುಗೊಳಿಸುವಂತಹುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಧೋರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಇವರ ಅನೇಕ ನೀತಿ-ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುವಾದ

ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದರು. ಆ ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು ಲಾರ್ಡ್‌ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ 'ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ', ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ 'ದತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ', ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಕಾಲೆಯವರ 'ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಶಿಕ್ಷಣ', ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿತ್ವದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದವು. ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ 'ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ'ಯ ಕರಾರುಗಳಿಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದ ದೇಶಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆಂದರೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ, ಕರ್ನಾಟಕದ ನವಾಬ, ತಂಜಾವೂರಿನ ಸರ್ಫೋಜಿ, ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು, ಮರಾಠರ ಪೇಶ್ವೆ, ಔದ್‌ನ ನವಾಬ, ಬೀರಾರ್‌ನ ರಾಜಬೋಸ್ಲೆ, ಗ್ವಾಲಿಯರ್‌ನ ಸಿಂಧ್ಯ, ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್ ಹೌಸಿಯ 'ದತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೇಲೆ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯಗಳೆಂದರೆ ೧೮೪೮ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸತಾರ, ನಂತರ ಜೈತ್‌ಪುರ್, ಸಂಬಾಲ್‌ಪುರ್, ಭರತ್‌ಪುರ, ಉದಯ್‌ಪುರ, ಕತಾಲಿ, ಆರ್ಕಾಟ್, ಝಾನ್ಸಿ, ನಾಗ್‌ಪುರ್ ಮುಂತಾದವು. ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಅನ್ವಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ರಾಜತ್ವವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಪಡೆದು ಇವರುಗಳನ್ನು ಗುಲಾಮರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.[೨]

ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಸಾಹತುವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಭಾರತವನ್ನು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಏಕರೂಪಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆದವು. ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿಯ ಏಕರೂಪದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಒಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಎಲ್ಲಾ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೊಸ ಗಡಿರೇಖೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು. ಬಂಗಾಳ, ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಬಾಂಬೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತ ಔಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದು ರೂಪ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಖಂಡವಾದ ಒಂದು ಭಾರತವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಹಿಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಮರ್ಕಂಟೈಲ್, ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಹಾಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ಧೋರಣೆಗಳು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದವು.[೩]

ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಳಜಗತ್ತನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವ, ಅದರ ಆತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಸ್ಫೋಟಿಸುವ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳು ೧೮ ಮತ್ತು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆದವು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಬೆದರಿಕೆ, ವಂಚನೆ, ಸಂಚುಗಳಿಂದ ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆಗಳು, ವಿದ್ರೋಹಗಳು, ಹೋರಾಟಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋದವು. ಈ ತೆರನಾದ ವಿದ್ರೋಹಗಳನ್ನು, ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಇವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದು ಬಲಿಷ್ಠ ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರವಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಸೈನ್ಯದ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯಲು ಮೂರು ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳ(ಬಂಗಾಳ, ಬಾಂಬೆ, ಮದ್ರಾಸ್) ಮುಖೇನವಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧೀನಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ದೇಶಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡದೆ ಆಯಾ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಾಜರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್‌ನ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡರು.

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವ ವೇಳೆಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಗಳು ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದದ್ದು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಗಳನ್ನು ತಯಾರುಗೊಳಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಮೊದಲಿಗೆ ದೇಶಿ ಪಡೆಗಳಿಗೆ 'ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯ ಸೈನಿಕ ತರಬೇತಿ'ಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಪಡೆಗಳಿಂದ 'ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಯುದ್ಧ' ತಂತ್ರವನ್ನು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಎರವಲು ಪಡೆಯಲಾಯಿತು. 'ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಯುದ್ಧ' ತಂತ್ರವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾಯಿತು. ಈ ಎರಡು ಕಾರ್ಯಗಳು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಚಲನೆಯನ್ನು ನಿರಂತರಗೊಳಿಸಿದವು.

'ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್' ಎನ್ನುವ ಪದವು ಮೂಲತಃ ಫ್ರೆಂಚ್ ಪದವಾದ ಕ್ಯಾನ್‌ಟೋನ್ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪದದ ಅರ್ಥ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ 'ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಗಳು ನೆಲೆಸುವ ಸ್ಥಳ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು 'ಲಷ್ಕರ್', 'ಪಾಳ್ಯ', 'ದಂಡು ಪ್ರದೇಶ', 'ದಂಡಿನ ಛಾವಣಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುವುದು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದಂತಹ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಘಟಕಗಳು ಇವರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಅಥವಾ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದವು. ಭಾರತದ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ನಗರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ನಗರದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಉದಯಿಸಿದವು. ಇವು ಬ್ರಿಟಿಶರಷ್ಟೇ ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅವರ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಆರಂಭವಾಗಿರು ವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಬಹಳ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಸುಮಾರು ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಅವರು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಭಾರತದ ಇನ್ನಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಇಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಯೋಜಿತ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ನಡೆಸಿರಲಾರರು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಪ್ರತಿರೋಧ ಒಡ್ಡದೇ ಶರಣಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಕಾದಾಡುತ್ತಿದ್ದ

ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹದ್ದುಬಸ್ತಿಗೆ ಬಾರದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಉಳಿದವರನ್ನು ಹಾಕಿದ ಗೆರೆ ದಾಟದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಡಲಾಯಿತು.[೪]

ಭಾರತದ ೧೮೫೭ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಶಾಹಿಗಳು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ಮಿಲಿಟರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ವ್ಯಾಪಾರದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳನ್ನು ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಹುನ್ನಾರಗಳಿಗೆ ದೇಶಿಯ ರಾಜರು ಮತ್ತು ಜನತೆಯಿಂದಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ನಂತರ ಮೈತ್ರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಇದರ ಮುಂದುವರೆದ ಭಾಗವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೂ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಈ ರಾಜರುಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂಬಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವರ ನೇತೃತ್ವದ ಒಂದು ಅಂಗ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಆಯಾ ರಾಜರನ್ನು ಹೊರಗಿನ ಆಕ್ರಮಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಈ ಸೈನ್ಯ ಇತ್ತಾದರೂ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಸನ್ನದ್ಧವಾದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಸುಮಾರು ಅರ್ಧಭಾಗ ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಮಿಕ್ಕ ಭಾಗಗಳು ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಥಾನದವರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದವು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಬೆಂಗಳೂರು ದಂಡು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಕೊಡಗು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಮೀಶನರ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿತ್ತು. ಉಳಿದ ಕೆಲ ಭಾಗವು ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದಿತ್ತು. ಇನ್ನುಳಿದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.[೫] ಮೈಸೂರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಶವಾದ ಬಳಿಕ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಉತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವಘಟ್ಟದ ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಂಚುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯು ಆಯೋಗವೊಂದನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ೫೦ ಲಕ್ಷ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸಹ ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆಶ್ರಿತ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು.[೬]

೧೭೯೯ರ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಪತನದ ಬಳಿಕ ಮೈಸೂರಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಲಾಯಿತು. ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ವಯ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾದ ಸೈನ್ಯಾಡಳಿತ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ತುಕಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ

ರಕ್ಷಣೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ತಯಾರುಗೊಳಿಸುವ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಮುಂದಾದರು. ಇವುಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಇವರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಹೊಸದಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಜನರಲ್ ಹ್ಯಾರಿಸ್, ಕರ್ನಲ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ, ಹೆನ್ರಿವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ, ಲೆ.ಕ.ಕಿರ್ಕ್ ಪ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಮತ್ತು ಲೆ.ಕ.ಬ್ಯಾರಿಕ್ಲೋಸ್ ಇದ್ದರು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ತಮ್ಮ ವಸಾಹತು ನೀತಿಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಉಂಟಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗವನ್ನು ಓಲೈಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಎಂದರೆ ಅವು ಸೈನಿಕರಷ್ಟೇ ನೆಲೆಸುವ ತಾಣಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವ್ಯಾಪಾರ-ವಾಣಿಜ್ಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವರ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸೈನಿಕ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಒಂದಾಗಿದ್ದವು. ಹಾಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳನ್ನು ಎರಡು ವಿಧಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

೪.೧. ಶಾಶ್ವತ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ಶಾಶ್ವತ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಆಯಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಂತವು. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಹಾಗೂ ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರಮುಖ ಪಟ್ಟಣಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಶಾಶ್ವತ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

೪.೨. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕೆಲವೊಂದು ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಉದಯಗೊಂಡಂಥವು. ಈ ಕಂಟೋನ್ಮೆಟ್‌ಗಳು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಕೆಲವು ದಶಕಗಳವರೆಗೂ ಇದ್ದಂತಹವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದವು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳು ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಸೃಷ್ಟಿಯದಂತಾವಾಗಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಇವುಗಳನ್ನು ಆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬೇರೆಡೆಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವಾರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಅವು ಹೀಗಿವೆ. ಪಾಂಡವಪುರ, ಹರಿಹರ, ಧಾರವಾಡ,

ಸದಾಶಿವಗಡ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಕಲಾದಗಿ, ಲಿಂಗಸೂಗೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ರಾಮನಗರ, ಮೈಸೂರು, ಹುಣಸೂರು, ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಮಡಿಕೇರಿ.

ಮೊದಲಿಗೆ ಶಾಶ್ವತ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ವಸಾಹತುಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಒಳನಾಡಿನ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮಿಲಿಟರಿ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸನ ಸಹವರ್ತಿಯಾಗಿ ಮದ್ರಾಸ್ ರೆಜಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಜಾನ್ ಬ್ಲಾಕಿಸ್ಟನ್ ಇಲ್ಲೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇವರು ೧೮೦೬ರಿಂದ ೧೮೦೯ರವರೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಇಂದಿನ ಹಲಸೂರು ಕೆರೆ ಸಮೀಪದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ೧೮೦೭ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೇನಾಪಡೆಗಳನ್ನು ಹಲಸೂರು ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿ ತಂದಿಟ್ಟರು. ಅವರಿಗಾಗಿ ಸೈನಿಕರ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದವು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಯುರೋಪಿಯನ್ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ಗಳು, ಐದು ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳಗಳು, ಒಂದು ಸೇನಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು.[೭] ೧೮೮೧ರ ವೇಳೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಶ್ವದಳಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ತುಕಡಿಯ ಫಿರಂಗಿದಳ, ಸದಾ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿರುವ ಎರಡು ತುಕಡಿ ರಾಯಲ್ ಫಿರಂಗಿ ದಳಗಳು, ಒಂದು ರೆಜಿಮೆಂಟ್ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಶ್ವದಳ, ಒಂದು ಯುರೋಪಿಯನ್ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ ಕಾಲ್ದಳ ಹಾಗೂ ರಾಯಲ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್‌ಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ಮದ್ರಾಸ್ ಸ್ಯಾಪರ್ಸ್ ಮತ್ತು ಮೈನರ್ಸ್‌ನ ೪ ಕಂಪನಿಗಳು, ಒಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಅಶ್ವದಳದ ರೆಜಿಮೆಂಟ್, ಮೂರು ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳಗಳು ಇಲ್ಲಿದ್ದವು. ಒಟ್ಟು ೪,೩೭೭ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಹೀಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು.[೮]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೮೧೮ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಪೇಶ್ವೆಗಳನ್ನು ಸದೆಬಡಿದು ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ವಸಾಹತು ಸೈನ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ ಭಾಗಗಳ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮೇಲೆ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಒಂದೊಂದೇ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ "ದತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ" ಎಂಬ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆರವಿಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ವಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದ ಸಾಂಗ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ೮ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ೧೮೨೧ರಲ್ಲಿ ಪಡೆದರು. ೧೮೨೪ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ವಿರೋಧದ ನಡುವೆ ಕಿತ್ತೂರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ೧೮೨೭ರಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ರಾಜನಿಂದ

ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ಮತ್ತು ಮುನವಳ್ಳಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸೇರಿದವು. ೧೮೩೬ರಲ್ಲಿ ಚಿಂಚೋಳಿಯ ಪಟವರ್ಧನನಿಗೆ ಸಂತತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಗೋಕಾಕ, ಯಾದವಾಡ, ತೇರದಾಳ, ಕೂಕಟನೂರು ಮತ್ತು ಅಥಣಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಧಾರವಾಡ, ಬಿಜಾಪುರ, ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು ಕೆನರಾ ಈ ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು.[೯]

ಬೆಳಗಾವಿಯು ಅನುಕೂಲ ವಾತಾವರಣ, ಉತ್ತಮ ಹವಾಗುಣ ಹಾಗೂ ಸಮುದ್ರ ತೀರದ ಸಾಮಿಪ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ರಕ್ಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವೆಂಗುರ್ಲಾದಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರು, ಗೋವಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶವಾದ್ದರಿಂದ ದಂಡು ಮಂಡಲ(ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್) ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು.[೧೦] "ಬೆಳಗಾವಿ ಊರಿನ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಮೈಲಿಯ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ಒಂದು ರೆಜಿಮೆಂಟ್, ಎರಡು ಸ್ಥಳೀಯ ರೆಜಿಮೆಂಟ್, ಒಂದು ಬ್ಯಾಟರಿ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆ, ಕೆಲವು ಅಶ್ವದಳಗಳು ಇಲ್ಲಿದ್ದವು."[೧೧] ೧೮೮೨–೮೩ರ ವೇಳೆಗೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತುಕಡಿ ಅಶ್ವದಳದ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಏಳು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಕಂಪನಿಗಳು ಇಲ್ಲಿದ್ದು, ಇವರಲ್ಲಿ ೭೭೦ ಜನರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಒಂದು ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಕೋಟೆಯ ಕಾವಲಿಗಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಎರಡು ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳಗಳಿದ್ದವು. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೪೨೪ ಮಂದಿ ಸೈನಿಕರಂತೆ ಒಂದೊಂದು ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೮ ಸೈನಿಕರ ಸರಂಜಾಮು ಒಯ್ಯುವ ಎತ್ತುಗಳು ಇದ್ದವು. ೫೬ ಸೈನ್ಯದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ಎತ್ತುಗಳಿದ್ದವು. ಸೈನಿಕರ ಸರಂಜಾಮು ಒಯ್ಯುವ ೮೨ ಹೇಸರ್ಗತ್ತೆಗಳು, ೨೪ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಫಿರಂಗಿಗಳನ್ನು ಎಳೆಯಲು ಬಳಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಸಾಗಿಸಲು ನೆರವಾಗುವ ೫೫ ಮಂದಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾರತೀಯ ಸೇವಕರು ಇಲ್ಲಿದ್ದರು. ಸೈನಿಕರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಬಂಡಿಗಳಿದ್ದವು. ೧೮೮೨–೮೩ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೩೮ ಎತ್ತುಗಳು, ೭೫ ಸೈನ್ಯದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ಎತ್ತುಗಳಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೨೪ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಫಿರಂಗಿದಳದ ಸೇವೆಗೆ ನಿಯೋಜನೆಗೊಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೫೫ ಹೇಸರ್ಗತ್ತೆಗಳು ಮತ್ತು ೨೫ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು.[೧೨] ೧೮೨೭ರ ಮಾರ್ಚ್ ೨ರಂದು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಖಚಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ೫ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಕೂಡ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಮರಾಠ ಯುವಕರನ್ನು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ನೇಮಕ

ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಇದು 'ಮರಾಠ ಲೈಟ್ ಇನ್ಫೆಂಟ್ರಿ' ಎನ್ನುವ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಮದ್ರಾಸ್ ಅಧಿಪತ್ಯದ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪದ, ಸಧೃಡವಾದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ನಡುವೆ ಶತಮಾನಗಳಷ್ಟು ರಾಜಕೀಯ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮೈಸೂರಿನ ಸೇನಾನಿಯಾದ ಹೈದರನು ೧೭೬೧ರ ವೇಳೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬಿಗು ನಿಲುವು ತಳೆದಿದ್ದ ಹೈದರನು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಶ್ವದಳವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ೧೭೯೯ ಮೇ ೪ರಂದು ಟಿಪ್ಪು ಮಡಿದಾಗ ಅವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆ ಯುಂಟಾಯಿತು. ಟಿಪ್ಪುವಿನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮರಾಠರು, ನಿಜಾಮರು ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಶರು ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡರು. ರಾಯದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಗೋಪಾಲನಾಯಕ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದನು. ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಅದೇ ವಂಶದವರಿಗೆ ಕೊಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರಲ್ಲದೆ, ಉಳಿದ ಭಾಗವೆಲ್ಲಾ ನಿಜಾಮರಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ, ಬೆಳವಣಿಗೆ ರೂಪಿಸುವ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಜಾಮರಿಗೆ ಒದಗಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತವಿತ್ತು. ನಿಜಾಮರು ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಕಿರುಕುಳ ಮುಂದೆ ಆಗಬಹುದೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಶರೊಡನೆ ವಿರೋಧ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಲಾಭ ಗಳಿಸಲು ಹವಣಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಈ ಮೊದಲು ಕೊಟ್ಟಂತಹ ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮರಳಿ ಅವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಆಗಿನಿಂದ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ದತ್ತಿ ಮಂಡಲವೆಂದು(ಬಳ್ಳಾರಿ, ಅನಂತಪುರ, ಕಡಪ ಮತ್ತು ಕರ್ನೂಲು) ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ೧೮೦೦ರ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮರು ಬಳ್ಳಾರಿಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್‌ರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ದತ್ತಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯು ನಾಲ್ಕನೆಯದಾಗಿದ್ದಿತು. ಇವರು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದರ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿ ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ಮುನ್ರೋನನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಜನರಲ್ ಡುಗ್ಗಾಲ್ಸ್ ಕಾಂಪ್‌ಬೆಲ್ ಸೈನ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡನು.[೧೩]

ಮುನ್ರೋನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜನ ವಿಭಾಗೀಯ ಕಲೆಕ್ಟರರು ಆಗ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್ ಕ್ರೋಚೆನ್ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಕಂಪ್ಲಿ, ಹಡಗಲಿ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ಮುನ್ರೋ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ನಾಗಿ ಪ್ರಮುಖ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕಂದಾಯ, ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆ,

ಆಡಳಿತ ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಲ್ಯಾಣವಲ್ಲದೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಮಗ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ೧೮೦೦ರಲ್ಲಿ ಆಗಮಿಸಿದ್ದ ಮುನ್ರೋ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಿರುದ್ಧ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜರುಗಿಸಿದನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೨೩ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಮನೆತನಗಳಿದ್ದವು. ಮುನ್ರೋ ಈ ಮನೆತನಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ನಾಯಕ ಜನಾಂಗದ ಯುವಕರನ್ನು ಮಿಲಿಟರಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಈ ಭಾಗದ ಯುವ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕೇವಲ ೧೦೦ಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದನು. ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ್ದವರು. ತದನಂತರ ಹೈದರ್-ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿರಂತರ ಆಕ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಐವಣೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಮುನ್ರೋನ ನೀತಿಗಳು ಗಾಯದ ಮೇಲೆ ಬರೆ ಎಳೆದಂತಾಯಿತು. ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಏಳಲು ಸ್ಥಳೀಯರು ಸಮಯಾವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು.[೧೪]

ಈ ಮೇಲಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಅರಿತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ೧೮೦೧ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಇದು ದತ್ತಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು.

೧೮೦೩ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮದ್ರಾಸ್ ಸೈನ್ಯದ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ೪ನೇ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ ೬ ಕಂಪನಿಗಳು ಮತ್ತು ೧೨ನೇ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ ೧ನೇ ಬೆಟಾಲಿಯನ್ ಕಾವಲುಪಡೆ ಒಂದು ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆ, ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಒಂದು ರೆಜಿಮೆಂಟ್, ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರ ಒಂದು ರೆಜಿಮೆಂಟ್, ಸ್ಥಳೀಯರ ಅಶ್ವದಳ ಹಾಗೂ ಎಸ್.ಎಂ.ಆರ್. ಮಿಲಿಟರಿ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರ ಕೇಂದ್ರವು ಆಗಿದ್ದಿತು.[೧೫]

ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸೇರಿದ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಚರಿತ್ರೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಇದು ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲಾ ಅರಸು ಮನೆತಗಳ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅರೇಬಿಯನ್, ಪರ್ಶಿಯನ್ ಹಾಗೂ ಯುರೋಪಿಯನ್ ವರ್ತಕರು ಕರಾವಳಿಯ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿ ಕೊಂಡರು. ಮೈಸೂರು ಸುಲ್ತಾನರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ೧೭೯೯ರ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಈ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು

ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳೂರು ಬಳಕೆಯಾಯಿತು.[೧೬] ಕಲೋನಿಯಲ್ ಹಾರ್ಟ್ ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯು ದಕ್ಷಿಣ ಕೆನರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮದ್ರಾಸ್ ಸೈನ್ಯದ ಕಮಾಂಡೆಂಟ್ ಆಗಿ ೧೮೦೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನು ಮಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಂತೆ ತನ್ನ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈ ವರದಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಮದ್ರಾಸ್ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳದ ೭೫ ಮತ್ತು ೭೭ನೇ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ವಸತಿ ಗೃಹಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಜುಲೈ ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಕಲೋನಿಯಲ್ ಸ್ಪ್ರೆ ಎನ್ನುವ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸರ್ಕಾರ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು.[೧೭] ೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಜನರಲ್ ಜಿ.ಟಿ.ವಾಲ್ಕರ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಸೈನ್ಯದ ೧೪ನೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳವನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.[೧೮] ೧೮೩೮ರಲ್ಲಿ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಜನರಲ್‌ಗಳಾಗಿದ್ದ ಟಿ.ಪಿ. ಮಾಲ್ಟ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ಮತ್ತು ಜ್ಯಾಸ್ಪರ್ ನಿಕೋಲ್ ಆದೇಶದಂತೆ ೨೩ ಮತ್ತು ೪೬ನೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಮದ್ರಾಸ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಎರಡು ತುಕಡಿಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಲಾಯಿತು.[೧೯] ೧೮೪೧ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಕಾಲ್ದಳದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನೇಮಕವಾದ ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್ ಎಚ್. ಡಿಕ್‌ನ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ೩೦ ಮತ್ತು ೪೬ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳದ ತುಕಡಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.[೨೦] ೧೮೪೩ರ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಸೈನ್ಯದ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳದ ೨೮ ಮತ್ತು ೩೦ನೇ ತುಕಡಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೫೭ರ ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ತರುವಾಯ ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮದ್ರಾಸ್ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳಗಳು, ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ೪ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಸೈನ್ಯದ ಸರಂಜಾಮುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕೊಠಡಿಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳಗಳ ಬಳಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಗೊಂಡವು.[೨೧]

ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ಕಲಾದಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ : ಮರಾಠರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತು. ಕಲಾದಗಿಯು ಘಟಪ್ರಭಾ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಮವಾಗಿದೆ. ಇದು ಉತ್ತಮವಾದ ರಸ್ತೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತು.[೨೨] ೧೮೨೧ರ ವೇಳೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತದ ವಿರುದ್ಧ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡವು. ಈ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ವಿಶಾಲವಾದ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಲಾದಗಿಯು ನೆರವಾಯಿತು. ಇವರ ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ಹವಾಗುಣವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಲಾದಗಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಂಡಾಯ

ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯ 'ಹಲಗಲಿಯ ಬಂಡಾಯ'ವನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈನಿಕರ ಮೂಲಕ ಅಡಗಿಸಿದರು.[೨೩] ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಒಂದು ಸೈನಿಕರ ಬ್ರಿಗೇಡ್ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ತದನಂತರ ಅಶ್ವದಳದ ಒಂದು ತುಕಡಿ, ಎರಡು ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳದ ಸೈನಿಕರ ಎರಡು ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಿಯೋಜನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇಶಿಯ ಸೈನಿಕರ ಕಾಲ್ದಳದ ತುಕಡಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಂಗಿರಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು.[೨೪] ೧೮೩೦ರಿಂದ ೧೮೩೭ರವರೆಗೂ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರ ತುಕಡಿಯು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತ್ತು. ೧೮೩೮ರಿಂದ ೧೮೮೮ರವರೆಗೂ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರ ತುಕಡಿಯು ಇಲ್ಲಿದ್ದಿತು.[೨೫]

ಧಾರವಾಡ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಧಾರವಾಡವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರಾಜಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿತ್ತು. ವಸಾಹತುಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿ, ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್, ಮರಾಠರ ಪೇಶ್ವೆಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದರು. ೧೮೧೨ರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಸೈನ್ಯದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ನೀಡಿದನು. ೧೮೧೮ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಆರಂಭಗೊಂಡು ೧೮೧೯–೧೮೨೦ರಲ್ಲಿ ಸೈಂಟ್‌ಜಾನ್ ಥ್ಯಾಕರೆ ಕಲೆಕ್ಟರನಾದನು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹಾಗೂ ಸೈನಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಹೀಗೆ ಸೈನಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಇವರಿಗಾಗಿ ಖಾಯಂ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಬಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಪುಣೆಗೆ ಸಾಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಗರದ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಾ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಬಂಗಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇವರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರ ಕಾಲ್ದಳದ ಒಂದು ತುಕಡಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೩೮ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರೆಜಿಮೆಂಟಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರ ಕಾಲ್ದಳವು ಇಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ೧೮೩೬ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಲೆಕ್ಟರೇಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಶಾಶ್ವತ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.[೨೬]

ಪಾಂಡವಪುರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರಪುರ ತನ್ನದೇ ಆದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿತ್ತು. ಮೊದಲಿಗೆ ಪಾಂಡವಪುರವನ್ನು 'ಹಿರೋಡೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ಸುಲ್ತಾನರಾದ ಹೈದರ್ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಅನತಿ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನಿಕರ ತುಕಡಿಯೊಂದನ್ನು ನೇಮಿಸಿ, ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಂದು ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ 'ಫ್ರೆಂಚ್ ರಾಕ್ಸ್' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಮುಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಶರ

ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಉಪತಾಲೂಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಕಾಲದಿಂದ ಇದ್ದಂತಹ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳದ ತುಕಡಿಯ ೧ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ೧೭೯೯ರಿಂದ ೧೮೮೧ರವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೪೩ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಈ ಪ್ರದೇಶ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಆಗಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ೧೮೩೯ರಿಂದ ೧೮೬೬ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ೯ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.[೨೭]

ಹರಿಹರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರೆಸಿಡೆಂಟ್‌ನಾಗಿ ಬ್ಲಾರಿಕ್ಲೋಸ್ ನೇಮಕವಾದನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ೧೮೬ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಹರಿಹರಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಗಡಿಯು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಪಿಂಡಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಮರಾಠರು ಆಗಾಗ ದಾಳಿ ಮಾಡುವ ಸಂಭವಗಳು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದ್ದವು. ಇದನ್ನರಿತ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬ್ಲಾರಿಕೋಸ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಹರಿಹರ ನಗರದಿಂದ ಎರಡು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸೈನಿಕರ ನೆಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕೆಲವು ಸೈನಿಕರ ತುಕಡಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿದರು. ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವಸತಿ ಗೃಹಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ೧೮೨೮ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಲಾಯಿತು.[೨೮]

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ವಸಾಹತುಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕೋಟೆಯು ರಕ್ಷಣೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದ ಡ್ಯೂಕ್ ಆಫ್ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್‌ಟನ್ 'ಕೋಟೆಯು ಬಹಳ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ೧೦,೦೦೦ ಸಾವಿರ ಸೈನಿಕರ ಪಡೆ ಅಗತ್ಯ' ಎಂದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಒಂದು ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೮೧೧ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ೧೮ ಆಡಳಿತ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು, ೧೨೫ ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು, ೬ ಫೌಜುದಾರಿ ತುಕಡಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತುಕಡಿಯು ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡ ಈ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯ ಸೈನಿಕರು ೧೮೧೬ರ ವೇಳೆಗೆ ಪಿಂಡಾರಿಗಳ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾದರು. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ಕಾರಣ ನೀಡಿ ಇದನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.[೨೯]

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಪಟ್ಟಣವು ಕೆಳದಿ ಅರಸರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಗಡಿಪ್ರದೇಶವಾದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ,

ಧಾರವಾಡ, ಮೈಸೂರು ಹಾಗೂ ಕೊಡಗಿನ ಕಡೆಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಹೆದ್ದಾರಿಯಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಬಹುತೇಕ ವ್ಯಾಪಾರ-ವಹಿವಾಟುಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೆಳದಿ ಅರಸರು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪಡೆಯ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು, ಮರಾಠರು, ಹೈದರ್ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನರು ಶತ್ರು ಪಡೆಯ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಸಶಸ್ತ್ರ ಪಡೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಟಿಪ್ಪು ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವದಳದ ಪಡೆಯೊಂದನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿದನು. ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೩೦ರಿಂದ ೧೮೩೪ರವರೆಗೆ ನಗರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ರೈತರು ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆಯನ್ನು ಹೂಡಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದರು. ಇವರೊಂದಿಗೆ ಮೋಸದಿಂದ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದ ದರೋಡೆಕಾರರು ಭಾರಿ ಹಾವಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ದಂಗೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದರು.[೩೦]

ರಾಮನಗರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತ ಆರಂಭವಾದ ಬಳಿಕ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಶ್ವದಳ ಪದ್ಧತಿಯನ್ವಯ ೫೦೦ ಜನ ಅಶ್ವರೋಹಿಗಳನ್ನು ರಾಮನಗರದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿ ಒಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಇವರಿಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯ ಉತ್ತಮವಾದ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸೈನ್ಯದ ಪಡೆಗೆ 'ಬಾರ್ಗೀರ್' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇವರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಜರ(ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ) ಬಾಡಿಗಾರ್ಡ್(ಅಂಗರಕ್ಷಕ) ದಳವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೮೩೧ರಲ್ಲಿ ಸಿ.ಎಮ್. ಲುಷಿಂಗ್‌ಟನ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಆಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈತನು ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಂಟ್‌ನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದನು.[೩೧]

ಸದಾಶಿವಗಡ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಸದಾಶಿವಗಡ ಕಾರವಾರದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕಾಳಿ ನದಿಯ ದಡದ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಮೈಲಿ ಅಂತರದಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಮವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿನ ಸರಕುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳದ ರೆಜಿಮೆಂಟನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜನೆಗೊಳಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೆನರಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಕೆನರಾ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕೆನರಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ವಿಭಜನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಸದಾಶಿವಗಡ ಉತ್ತರ ಕೆನರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಬಂದರಾಗಿತ್ತು. ೧೮೬೨ರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಹತ್ತಿ ಕ್ಷಾಮದ ಗೊಂದಲದಿಂದಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳ ನೀಲನಕ್ಷೆಗಳು ತಯಾರಾದವು. ಆದರೆ ಹತ್ತಿ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಮೆರಿಕಾ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟನ್ ನಡುವೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಮೂಲೆಗುಂಪಾದವು. ಈ ಬಂದರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಸಾಹತು ನೀತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾಣದೇ ನಲುಗಿರುವುದನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಆಕರಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.[೩೨]

ಲಿಂಗಸೂಗೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ೪ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದ ಬಳಿಕ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರ ನಡುವೆ ಆದ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯದ ೫ನೇ ನಿಜಾಮನಾದ ನವಾಬ್ ಮೀರ್ ನಿಜಾಮ್ ಅಲಿ ಖಾನ್ ಸಿದ್ದಿಕಿ ಅಸಫ್ ಜಾಹನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಇದೇ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ೧೭೯೮ರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಜಾಮನಿಂದ ಕರಾರಿಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮೂಲತಃ ವಿದೇಶಿ ಮೂಲದವರಾದ ನಿಜಾಮರು ಬದಲಾದ ರಾಜಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿರ ಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಜನತೆಯಲ್ಲೂ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಬೆಂಬಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ-ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು.[೩೩] ಕ್ರಿ.ಶ.೧೮೨೪ರಿಂದ ೧೮೮೪ರವರೆಗೆ ನಿಜಾಮನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ಲಿಂಗಸೂಗೂರು ಅಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ೧೮೪೨ರ ವೇಳೆಗೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸುರಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಏಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿದ್ದವು. ಇದರ ಸುಳಿವನ್ನು ಅರಿತ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಒಂದು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳದ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಹಾಗೂ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯೊಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಆ ಮೂಲಕ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.[೩೪] ಇದು ಅಂದು ಛಾವಣಿ ಲಿಂಗಸೂಗೂರು ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಛಾವಣಿ ಎಂದರೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಏರಿಯಾ, ದಂಡಿನ ಪ್ರದೇಶ, ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ವಿಂಡೇಮ್ ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಸುಮಾರು ೨೦೦ ವರ್ಷ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ನಿಜಾಮರು ಅನೇಕ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಹಾಗೂ ಪರ್ಷಿಯನ್ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿಗೂ ಆ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಲಿಂಗಸೂಗೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿಯೇ ಗುರುತಿಸಿ ಕೊಂಡಿವೆ.[೩೫]

ಮಡಿಕೇರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದ ಹಲವು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸರಹದ್ದಿಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಒಂದೊಂದೇ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಬಳಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಕ್ರಮಣ ನೀತಿಗೆ ತುತ್ತಾದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ಒಂದು. ಕೊಡಗಿನ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ ಚಿಕ್ಕವೀರರಾಜನನ್ನು ದುರಾಡಳಿತದ ಆರೋಪದ ಮೇಲೆ ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ೧೮೩೪ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ನಂತರ ಇದು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕಮೀಶನರ್‌ನ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತು. ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ೧೮೩೪ ಏಪ್ರಿಲ್ ೫ ರಂದು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ೧೮೫೬ರ ವೇಳೆಗೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕಮೀಶನರ್ ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬೌಂಡರಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಭದ್ರತೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳದ ಒಂದು ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರು ಸಹ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ 'ದಂಡಿನ ಪೇಟೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮಾರಿಯಮ್ಮನ ಗುಡಿಗೆ 'ದಂಡಿನ ಮಾರಿಯಮ್ಮನ ಗುಡಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಇಂದಿಗೂ ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ೧೮೩೪ರಿಂದಲೂ ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳವನ್ನು ೧೮೮೩ರ ವೇಳೆಗೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಹಿಂದೆಗೆದರು.[೩೬]

ಹುಣಸೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸರಹದ್ದಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಯಥೇಚ್ಛವಾದ ಅರಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಒಪ್ಪಂದದ ಅನ್ವಯ ಇದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ "ಅಮೃತ್ ಮಹಲ್" ತಳಿಯ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ "ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಾಸು ಇಲಾಖೆ ಹಾಗೂ ರಾಸುಗಳ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರ'ವನ್ನು (ಪಬ್ಲಿಕ್ ಕ್ಯಾಟಲ್ ಆ್ಯಂಡ್ ಟ್ರೈನಿಂಗ್ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್) ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೧೮೧೩ರಲ್ಲಿ ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಕಮಿಸ್ಸೇರಿಯಟ್‌ರ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಹ್ಯಾರಿಯ ಸುಪರ್ದಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಗೋವು ಹಾಗೂ ಗೋಮಾಳಗಳೊಂದಿಗೆ ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಕರ್ನಲ್ ಡೇವಿಡ್‌ಸನ್ ಕಮೆಸ್ಸರಿ ಜನರಲ್‌ಗೆ ಈ ಕೇಂದ್ರದ ಸಾಧನೆಗಳ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮೇ ೫ ೧೮೨೨ರಂದು ವರದಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಮೀಷನರ್‌ಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ವಿಲಿಯಂ ಮಾರಿಸನ್(೧೮೨೨-೩೪) ಮೊದಲಿಗೆ ಹುಣಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದನು. ಮಿಲಿಟರಿ ಆಹಾರ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಸರಬರಾಜು ಇಲಾಖೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮೇಲೆ ೧೮೧೦ರಲ್ಲಿ ಆ ಇಲಾಖೆಯ ಕೆಮೆಸ್ಸರಿ ಜನರಲ್ ಆಗಿದ್ದ. ಆಗ ಇವನ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನ ಹುಣಸೂರು ಆಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ.[೩೭] ೧೮೮೨ರ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಸರಾಸರಿ ೪೦೦ರಿಂದ ೫೦೦ 'ಅಮೃತ್ ಮಹಲ್' ತಳಿಯ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇವುಗಳನ್ನು ಕೆಮೆಸ್ಸರಿ ವಿಭಾಗವು ತನ್ನ ಡಿಪೋದಲ್ಲಿ ಪಳಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಗ್ನರಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಮೃತ್ ಮಹಲ್ ತಳಿಯ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಮೂರನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಾಂತರಗೊಳಿಸಿದರೆ, ಬ್ರಿಟಿಶರು ಅವುಗಳನ್ನು ಆರನೇ ವರ್ಷದವರೆಗೂ ಪೋಷಿಸಿ ಸೈನ್ಯದ ಬಳಕೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಣಸೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆಮೆಸ್ಸರಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೦೦೦ ಸಾವಿರ ಅಮೃತ್ ಮಹಲ್ ತಳಿಯ ಎತ್ತುಗಳು ೧೮೮೨ರ ವೇಳೆಗೆ ಕಂಡುಬಂದವು. ಇವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.[೩೮]

ಕಲಬುರ್ಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ೧೪ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ, ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಪಟ್ಟಣವು ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿದ್ದ ವಿಜಯನಗರದೊಂದಿಗೆ ಹಲವಾರು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದಿತು. ಈ ಪಟ್ಟಣವು ಅನೇಕ ಸುಂದರವಾದ ಮಸೀದಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಒಪ್ಪಂದದ ಅನ್ವಯ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ

ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ೧೮೮೧ರ ವೇಳೆಗೆ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಪಟ್ಟಣವು ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಆದಾಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಭದ್ರತೆಗೆ ನಿಜಾಮರ ನೇತೃತ್ವದ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲ್ದಳದ ಒಂದು ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಒಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.[೫೯]

ಮೈಸೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಗರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದು, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಚರಿತ್ರೆಯೇ ಮೈಸೂರು ಪಟ್ಟಣದ ಚರಿತ್ರೆ ಆಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿಯ ನಂತರ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳು ಬಲಿಷ್ಠಗೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಅಂತಹ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು ಪ್ರಮುಖರು. ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಪತನದ ಬಳಿಕ ಮೈಸೂರು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಒಡೆಯರಿಗೆ ಹಿಂದುರುಗಿಸಲಾಯಿತಾದರೂ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಬಿಗಿ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ೧೮೩೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್‌ರಿಂದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡ ಬ್ರಿಟಿಶರು ೧೮೩೧ ರಿಂದ ೧೮೮೧ವರೆಗೆ ೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದರು. ಅದು ಮುಂದೆ ಮಾದರಿ ಸಂಸ್ಥಾನವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿ ಪಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿ, ಆಡಳಿತದ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ತಂದರು. ದಿವಾನರ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಹೋಗಿ ಕಮೀಶನರ್ ಕೈ ಕೆಳಗೆ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಕಾರ್ಯಲಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.[೬೦] ೧೮೬೩ರಲ್ಲಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದಾದ್ಯಂತ ಹೊಸದಾಗಿ ಭೂ ಆಳತೆ ಮತ್ತು ಭೂ ಸಾಮಿತ್ವವನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಲು ಕ್ರಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ರಾಜಕೀಯ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳಿಗಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ೧೮೬೪ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ೧೮೮೧ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಒಡೆಯರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸ ಲಾಯಿತು.[೬೧]

ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳು(Hill Stations)

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳು ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಯಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಇವು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಆಡಳಿತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತರೂಢ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುವ ತಾಣಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಶೀತ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಹವಾಗುಣದಿಂದ ಬಂದ ವಿದೇಶಿ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಭಾರತದ ಕರಾವಳಿಯ ಹವಾಗುಣ ಹಾಗೂ ಒಳನಾಡಿನ ಬಿಸಿಲಿನ ವಾತಾವರಣ ಸೇರಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿನ ಪರಿಸರದೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹವಾಗುಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವ ಸ್ಥಳಗಳ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿ

ತೊಡಗಿದರು. ೧೮೯೯ರ ವೇಳೆಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯ ರೂಪುರೇಷೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರೆದು ಇವುಗಳಿಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ನೀಡುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳೆಂದು ಕರೆದರು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನನ್ನು ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ರೋಸ್ ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ಅಧಿಕಾರಿ ಶಿಮ್ಲಾದ ಬಳಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.[೪೨]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶರಲ್ಲಿನ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಸೈನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯವರ್ಧಕ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾದವು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಈ ಸೈನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧೀನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವರ್ಗಗಳು ನೆಲೆಸುವ ಕೇಂದ್ರಗಳಾದವು. ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಅವು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಇವು ಆಯಾ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೮೦ ಹಿಲ್ಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳಿದ್ದವು.[೪೩]

ಸಂಡೂರಿನ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಒಂದು ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ೩೮ ಮೈಲಿಗಳ ಅಂತರದ ರಾಮನದುರ್ಗ (ರಾಮಘಡ) ಎಂಬಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ೧೮೪೬ರಲ್ಲಿ ಸಂಡೂರಿನ ರಾಜನಾದ ೨ನೇ ಶಿವರಾಯನಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಇಲ್ಲಿ ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ೩೫೦೦ ಸಾವಿರ ಅಡಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿತ್ತು. ರಾಮಘಡದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ೧೮೬೫ರ ವೇಳೆಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಜನರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೧೦೦೦ ಸಾವಿರ ಕ್ಕೇರಿತ್ತು. ಈ ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ತನ್ನ ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯದ ಆರೈಕೆಗಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಾದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಹಾಗೂ ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿರುವರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರವು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿನ ಕೆಲವನ್ನು ಶುಚಿತ್ವ ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಪಾಡದ ನೆಪವೊಡ್ಡಿ, ಕೆಲವುಗಳನ್ನು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ಕಾರಣ ನೀಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಯಿತು. ಉಳಿದವುಗಳನ್ನು ಶಾಶ್ವತ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವುಗಳನ್ನು ಪೊಲೀಸ್ ಬಾರ್‌ಲೈನ್‌ಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿ ಆಳಿದರಾದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉನ್ನತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಎಲ್ಲಾ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಂತಿದ್ದವು. ಇವರು ದೇಶೀಯರಿಂದ ದೂರವಿರುತ್ತಿದ್ದುದ್ದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪ್ರಾಯಶಃ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲೂ ಸ್ಥಳೀಯರೊಂದಿಗೆ ಅಂತರವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡೇ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ನಂಬೂದಿರಿಪ್ಪಾಡ್ ಇ.ಎಂ.ಎಸ್. (ಮೂಲ), ಮಾಧವ ಬಿ. (ಅನು), ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ, ಭಾರತೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೮, ಪು. ೧೦೧.

೨. ಬಿಪನ್‌ಚಂದ್ರ, ಅಮಲೇಶ ತ್ರಿಪಾಠಿ, ಬರುನ್ ಡೆ (ಮೂಲ), ಅನಂತರಾಮಯ್ಯ (ಅನು), ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್‌ಟ್ರಸ್ಟ್, ನವದೆಹಲಿ, ೨೦೦೧, ಪು. ೯.

೩. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಕೆನರಾದ ವಿಭಜನೆ : ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವ, ಚರಿತ್ರೆ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂ. ೪, ಸಂ. ೨, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೯, ಪು. ೫೭.

೪. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್.(ಮೂಲ), ನಾಗಣ್ಣ(ಅನು), ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦, ಪು. ೭.

೫. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಎಸ್., ಆಧುನಿಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಂದೋಲನಗಳು, ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನ, ತಿಪಟೂರು, ೨೦೦೨, ಪು. ೧೨೧.

೬. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭, ಪು. ೧೦.

೭. ಮನೋಜ್‌ಕುಮಾರ್ ಗುದ್ದಿ, ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ, ದಿನಾಂಕ ೨೩ ಜುಲೈ, ೨೦೧೧, ಬೆಂಗಳೂರು.

೮. B.L.Rice, Mysore Gazetter, Vol-1, Govt of Karnataka, Bangalore, 2004, P.759.

೯. ಗೋಪಾಲ್‌ರಾವ್ ಎಚ್.ಎಸ್., ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಇತಿಹಾಸ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು. ೨೦೧೪, ಪು. ೪೦.

೧೦. ಸ್ಮಿತಾ ಸುರೇಬಾನಕರ, ಬೆಳಗಾವಿ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ನಿಧಿ, ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬೆಳಗಾವಿ, ೨೦೧೩, ಪು. ೯೪.

೧೧. ವೆಂಕಟ ರಂಗೋಕಟ್ಟಿ, ಮುಂಬೈ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಗರ್ವನಮೆಂಟ್ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ, ಮುಂಬಯಿ, ೧೮೯೩, ಪು. ೯೨.

೧೨. James Cambell, Gazetteer of Bombay Presidencey, Belgaum, Bombay, 1884, P. 531.

೧೩. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ವಸಾಹತುಕಾಲೀನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೯, ಪು. ೧೭.

೧೪. ಅದೇ, ಪು. ೨೦.

೧೫. Francs W.(Ed), Madras District Gazetteers, Bellary District, Govt. Press, Madras, 1904, P. 220.

೧೬. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್.(ಸಂ), ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಸಮಿತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೨೦೯.

೧೭. Duke of Wellington, Supplementery Despatches and Memoranda of Field Marshal Arthur Duke of Wellington K.G, 1797-1805, Vol.3, Johan Murray, London, 1868, P. 246.

೧೮. The Asiatic Journal and Monthly Register for British and Foreign India, China and Australia asia, Vol-1, Allen and Co, London 1830(Jan-April), P. 91.

೧೯. Ibid, Vol 26, 1838(May-August), P. 44.

೨೦. Ibid, Vol-36(Septembers-December, 1841, P. 365.

೨೧. Parliamentary paper, House of Commons and Command, Vol-38, Great Britain, 1862, P. 237.

೨೨. ವೆಂಕಟ ರಂಗೋಕಟ್ಟಿ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೮೯೩, ಪು. ೫೪೨.

೨೩. ಗೋಪಾಲ್ ಆರ್.(ಸಂ), ೨೦೧೧, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ, ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ಪು. ೬೨೨.

೨೪. Huttmann G.H., Reconections of the Decan with Miscellancous Sketches and letters, Bengal Military orphanpress, Calcutta, 1838, P. 15.

೨೫. The Asiatic Journal and Monthly Register for British and Foreign Indian, China and Australia asia, Vol-27, Allen and Co., London, 1838, P. 92.

೨೬. ಕಟಗೇರಿ ನ.ಹ., ಗತಕಾಲದ ಧಾರವಾಡ, ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಂಡಲ, ಧಾರವಾಡ, ೨೦೦೮, ಪು. ೩೧.

೨೭. ಪಾರ್ಥಸಾರಥಿ, ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩, ಪು. ೯೩೫.

೨೮. Johan Walker, Chaerless Walkar, A Gazetteer of Southern Indian, Pharoah and Co, Madras, 1855, P. 568.

೨೯. Gopal M.H., British Sources of the Economic Political and Social History Mysore 1799-1812, Sangam Books Limited, London, 1993, P. 272.

೩೦. ರಾಮಭಟ್ಟ ಬಿ.ಎಸ್., ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಗರದ ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬, ಪು. ೫೧.

೩೧. ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಬಿ., ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಮಹಾರಾಜರವರ ವಂಶಾವಳಿ ೨, ಸರ್ಕಾರಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೨೨, ಪು. ೪೮.

೩೨. ವೆಂಕಟರಂಗೋಕಟ್ಟಿ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೮೯೩, ಪು. ೫೮೧.

೩೩. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್.(ಮೂಲ), ನಾಗಣ್ಣ(ಅನು), ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ: ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦, ಪು. ೭೧.

೩೪. Henery George Briggs, The Nizam History and Relation with the British Government, Vol-2, Beranard Quarltch, London, 1861, P. 154.

೩೫. ಅಮರೇಶ ಯತಗಲ್, ಇತಿಹಾಸ ಇಂಚರ, ಅದಿತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಲಿಂಗಸೂಗೂರು, ೨೦೦೭, ಪು. ೩.

೩೬. Richter G., Manual of Coorg, Basel Mission Book Depositary, Mangalore, 1970, P. 432.

೩೭. ಶಾಮಸುಂದರ್ ಬಿ., ಹುಣಸೂರು ತಾಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೧, ಪು.೩೨.

೩೮. Maclean C.D., Manual of the Administraction of Madras Prisidency, Asian Books, New Delhi, 1987, P. 247.

೩೯. John Walkaer, Charless Walker, Ibid, 1855, P.676.

೪೦. ಚಿಕ್ಕಮಾರು ಎನ್.ಎನ್., ಮೈಸೂರು ತಾಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೩೭.

೪೧. Report on the Administration of Mysore, 1864, P. 28.

೪೨. Gillian Wright, Hill Stations of India, Odyssey Poets, New Delhi, 1991, P. 18.

೪೩. Ashok, K.Dutt, Challenges to Asian Urbanization in 21st Century, Springer, Netherlands, 2003, P. 69.

೪೪. Maclean C.D., Standing Information Regarding the Official Administration of the Madras Presidency, Govt. Press, Madras, 1877, P. 65.

❖❖

ಅಧ್ಯಾಯ : ಐದು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತ

೫.೧. ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳು

೫.೨. ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳು

೫.೩. ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳು

೫.೪. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಗಳು

೫.೫. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಜನಗಣತಿ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಐದು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತ

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆಡಳಿತದ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕಾದರೆ ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಘರ್ಷ ಗಳು, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತದ ದೇಶಿ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ(ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರ) ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಜರೂರುಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮೂಹವಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶರನ್ನು ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ ವಾದವು. ಮೊಗಲ್ ಅರಸನಾದ ಜಹಾಂಗೀರನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಮತ್ತು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಎತ್ತಿಕಟ್ಟುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೊಳಗೆ ಮುಕ್ತ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುವ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೆ ನಂತರ ಬದಲಾದ ರಾಜಕೀಯ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು ಭಾರತದ ಸಮುದ್ರ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು.

ಭಾರತದ ಸಮುದ್ರದ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಯೋಜಿಸಿದರು. ತಮಗೆ ಒದಗಿಬಂದ ಸಮಯವನ್ನು ಬಹು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಇಡೀ ದೇಶವನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು. ಕಂಪನಿಯು ಭಾರತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ತರುವಾಯ ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಪಲ್ಲಟಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಭಾರತವನ್ನು ಜಯಿಸಿದವರೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆನಿಂತು ಕ್ರಮೇಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಹೋದರು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತವನ್ನು ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರೇ ವಿನಃ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕಂಪನಿಯು ಭಾರತದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ

ಆದಾಯ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಭಾಗವಾಗಿ ಭೂಕಂದಾಯ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನರಿತ ಕಂಪನಿಯು ತಾನು ಜಯಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲಿನ ಭೂಕಂದಾಯವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗಗಳ ಸಹಕಾರದಿಂದ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಮುಂದಾಯಿತು. ಸಮಾನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸರು, ದೊಡ್ಡ ಶ್ರೀಮಂತರು ಹಾಗೂ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ರಫ್ತು ಮಾಡಿದರು.

ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿಘಟನೆಯ ಬಳಿಕ ೧೭೬೫ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನು 'ದಿವಾನಿ' ಅಂದರೆ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಕಂಪನಿಯವರು 'ದಿವಾನಿ' ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತತ್‌ಕ್ಷಣವೇ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ದೇಶಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ದೃಢವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡ ನಂತರ ಶೋಷಣೆಯ ದ್ವಿತೀಯ ಹಂತ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಭಾರತದ ರೈತರು, ಜಮೀನ್ದಾರರಿಂದ ವಸೂಲು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಭೂಕಂದಾಯವೇ ವಸಾಹತು ಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಆದಾಯವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಶಾಶ್ವತ ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ರೈತವಾರಿ ಪದ್ಧತಿ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮೌಜ್‌ವಾರ ವಿಧಾನ, ಪಂಜಾಬಿನ ಗ್ರಾಮ ಸಮುದಾಯ ಪದ್ಧತಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಿಫಲವಾದವು. ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಕಂಪನಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ದರ್ಪ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಕಂಪನಿಯು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಕಂದಾಯವನ್ನು ರೈತರು ನೀಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿ ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ತನ್ನದಲ್ಲದ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲು, ತನ್ನ ಆಡಳಿತ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ಕಂಪನಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಉಂಟಾಗಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತದ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಅನೇಕ ವಿಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ವಿಭಾಗದ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಯೂ ಒಂದು.

೫.೧. ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳು

ಭಾರತವು ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದ ಬಳಿಕ ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದವು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವಿನ ವೈಷಮ್ಯ, ಲಂಚಗುಳಿತನದಿಂದಾಗಿ ಕಂಪನಿಯ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಕುಂಟಿತ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆದಾಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜಿಲ್ಲಾ ವಿಂಗಡಣೆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ

ಅನುಸರಿಸಿತು. ತದನಂತರ ಕೆಲವು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿಂಗಡಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡಿದುದರ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ ಭಾರತದ ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗಗಳ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಲಾಭ ಗಳಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು.

೧೭೬೫ರ ಬಕ್ಸಾರ್ ಕದನದ ಬಳಿಕ ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್‌ನು ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಒರಿಸ್ಸಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಇದರಿಂದ ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಹಕ್ಕಿನ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಕಂಪನಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಶೋಷಣೆಗೆ ಮುಂದಾದರು. ೧೭೬೫ರಿಂದ ೧೭೭೩ರ ಅವಧಿಯ ಕಂಪನಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಥ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ದುಸ್ತರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ತೆರನಾದ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳಕ್ಕೆ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ಆಗಮಿಸಿದವನು ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್. ಇವನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಹಲವಾರು ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಸುಧಾರಣೆಯೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಕಂದಾಯ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲು ಮಾಡಲು 'ಕಲೆಕ್ಟರ್' ಎನ್ನುವ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು.

೧೭೭೩ರ ಮೇ ೧೪ರ ಗವರ್ನರ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವೊಂದು ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು 'ಕಲೆಕ್ಟರ್' ಎನ್ನುವ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ 'ದಿವಾನರು' ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ಆಯ-ವ್ಯಯಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು, ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರೈತರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಕಂದಾಯದ ಮೊತ್ತದ ವಿವರಗಳು, ಅವುಗಳಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ರಸೀದಿಗಳು, ಒಟ್ಟು ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಕಂದಾಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಪೂರ್ಣ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು. ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸುವುದು. ೧೭೭೩ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾದ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾವಣೆಯ ಗೊಂದಲಗಳಿಂದಾಗಿ ಗವರ್ನರ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ೧೭೭೪ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಅಧೀನದ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತು.[೧]

೧೭೮೬ರ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ನ್ ವಾಲೀಸ್‌ನು ಗವರ್ನರ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಕಲೆಕ್ಟರ್' ಹುದ್ದೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಸ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕಲ್ಕತ್ತದ ಫೋರ್ಟ್ ವಿಲಿಯಂನ ಗೆಜೆಟ್‌ನ ಆದೇಶದನ್ವಯ ಕಂಪನಿಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೂ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ನೇಮಕವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸ ಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಕನಿಷ್ಠ ೫ ಲಕ್ಷ ರೂ.ಗಳ ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ

ಗುರಿಯನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್‌ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯು ತನ್ನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಿ ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ, ಒರಿಸ್ಸಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್‌ನು ಇವುಗಳೊಟ್ಟಿಗೆ ಕಂಪನಿಯು ಜಯಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು (ಜಿಲ್ಲೆಗಳ) ೩೮ಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದನು. ೧೭೮೬ ಜೂನ್ ವೇಳೆಗೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ೧೧ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಮಂಡಳಿ(ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ರೆವಿನ್ಯೂ)ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ೧೭೮೬ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೭ರಂದು ಕಲ್ಕತ್ತದ ಫೋರ್ಟ್ ವಿಲಿಯಂನ ಕಂದಾಯ ಮಂಡಳಿಯು ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ, ಒರಿಸ್ಸಾ ಪ್ರದೇಶ ಗಳನ್ನು ೩೮ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿತು. ಅವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯ ಬಹುದಾಗಿದೆ.[೨]

೧. ಬೇಲೂಹ	೨. ಬಾಗಲ್‌ಪುರ
೩. ಭಿರ್‌ಭೂಮ್	೪. ಭಿಷ್ಣುಪುರ್
೫. ಬುರ್ದ್ವಾನ್	೬. ಉಮೆದ್‌ಪುರ್
೭. ಚಿತ್ತಗಾಂಗ್	೮. ದಖ್ಖನ್
೯. ಧರಮ್‌ಪುರ್	೧೦. ದೀನಜ್‌ಪುರ್
೧೧. ಫತೆಸಿಖ್ಖ್	೧೨. ಗೊರಗಾಟ್ ಮತ್ತು ಎದರಕ್‌ಪುರ್
೧೩. ಹೂಗ್ಲಿ	೧೪. ಜಿಲ್ದಾ
೧೫. ಜಸ್ಸೂರ್	೧೬. ಜಿಸ್ಸೂರ್
೧೭. ಲಕ್ಷಪುರ್	೧೮. ಮಹಮದ್‌ಶಾಹಿ
೧೯. ಮಿಡ್ನಾಪುರ್	೨೦. ಮುರ್ಷಿದಾಬಾದ್
೨೧. ಮೆಹಮನ್‌ಸಿಂಗ್	೨೨. ನಾದಿಯ
೨೩. ಪಾಟ್ನಾ-ಬಿಹಾರ್	೨೪. ಫಿಲಿಚ್‌ಮಾಲ್ದ್
೨೫. ಪೂರ್ಣಿಯ	೨೬. ರಾಜಮಹಲ್
೨೭. ರಾಜಶಾಹಿ	೨೮. ರಾಮಘರ್
೨೯. ರಂಗ್‌ಪುರ್	೩೦. ರೋತಾಸ್(ಶಹಾಬಾದ್)
೩೧. ಸಾಲ್ಪ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್	೩೨. ಸಾರನ್
೩೩. ಸಿಲ್‌ಬರೀಸ್	೩೪. ಸಿನ್ಹಾಟ್ (ಜಲಾಲಬಾದ್)

೩೫. ಟಿಪ್ಪೆರಾ ೩೬. ಟಿಹಾತ್

೩೭. ಕಲ್ಕತ್ತ ಪಟ್ಟಣ ೩೮. ೨೪ ಪರಗಣಗಳು

೧೭೮೬ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ೩೮ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸರಹದ್ದುಗಳನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಂಪನಿಯು ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಡೈರಕ್ಟರ್ ಆದೇಶದನ್ವಯ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್‌ನು ೧೭೮೭ರ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಜಾನ್‌ಶೋರ್ ಎಂಬ ಕಂಪನಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು. ಮೇಲಿನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸಾಧ್ಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ ಮಂಡಳಿಯು ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೂ ತನ್ನದೇ ಗಡಿಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿತು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೂ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ೫ ಲಕ್ಷ ರೂ.ಗಳ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯ ಗುರಿಯನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು.[೩]

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಾಜಕತೆ ಇತ್ತು ಮತ್ತು ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಶೋಚನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅಡೆತಡೆಗಳು, ಭಾರಿ ತೆರಿಗೆ, ನಾಣ್ಯದ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಕ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ದಾರುಣ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಇದ್ದವು. ಈ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ್ ದಳವಾಯಿಗಳ ಯುದ್ಧಗಳು, ಪದೇ ಪದೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮರಾಠರ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಹೋರಾಟಗಳು, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಆರ್ಕಾಟಿನ ಸಿಂಹಾಸನಗಳಿಗೆ ಆದ ವಿವಾದಗ್ರಸ್ತ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರದ ಪರಂಪರೆಗಳು, ಬ್ರಿಟಿಶರು ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚರ ನಡುವಿನ ಯುದ್ಧಗಳಿಂದಾಗಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಗೆಲುವು ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರಗಳು ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಹಲವು ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದವು.[೪]

ಬ್ರಿಟಿಶರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳಾದ ಮರಾಠರು, ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ, ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ, ಕೊಚ್ಚಿನ್, ತಿರುವಾಂಕೂರುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹಲವು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿ, ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ಮೈತ್ರಿಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡರು. ೧೭೯೯ರ ೪ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ–ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಪತನದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ತಮ್ಮ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಹಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಜೊತೆಗಿನ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಯೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಪರಿಧಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.[೫]

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಧೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡ ಕಂಪನಿಯು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಆಡಳಿತದ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಸೌತ್ ಕೆನರಾ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿತು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ಇಬ್ಭಾಗಿಸಿ, ಮೈಸೂರನ್ನು ಸಹ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಆಡಳಿತ ವೈಖರಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡವು. ಹೈದರಾಬಾದ್

ನಿಜಾಮನ ಸುಪರ್ದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬೀದರ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ರಾಯಚೂರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಶ್ರಿತ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಕಂಪನಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯದ ವಸೂಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನಂತರದ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಅಧಿಕಾರದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಕಂಪನಿಯು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಕಂದಾಯದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳು ವಿಫಲರಾದರು. ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಲಾಭದ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದರು. ೧೭೯೩ರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್‌ನು ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಪೊಲೀಸ್ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಕೇವಲ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನಷ್ಟೇ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿದನು. ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಪೊಲೀಸ್ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಂದಾಯ, ಪೊಲೀಸ್ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವಿನ ಸಮನ್ವಯದ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹದಗೆಟ್ಟಿತು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್‌ನ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಯೋಗವು ವಿಫಲವಾಯಿತು. ೧೮೧೮ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋ, ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್‌ನು ನೀಡಿದ ವರದಿಗಳನ್ನು ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತು.[೬]

ಕಂಪನಿಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ೧೮೨೪ರ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮರಳಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ೧೮೩೧ರ ವೇಳೆಗೆ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳಿಗೆ ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ, ಪೊಲೀಸ್, ನ್ಯಾಯ ಪರಿಪಾಲನೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ೧೮೩೭ರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಆಕ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಮತ್ತು ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೪೫ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಈ ಜಂಟಿ ಹುದ್ದೆಗಳು ಒರಿಸ್ಸಾದ ಮೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪಾಟ್ನಾ, ಮೊಲ್ಡಾ, ಬೋಗ್ರ, ನೌಖಾಲಿ, ಪರೀದ್‌ಪುರ್, ಬಂಕುರ, ಬರಸಾತ್ ಮತ್ತು ಚಂಪಾರಣ್ಯಗಳ ಸ್ವತಂತ್ರ ಜಂಟಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ದಕ್ಷತೆಗಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಮತ್ತು ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಮುಖ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ಸರ್.ಎಫ್.ಜೆ. ಹ್ಯಾಲಿಡೇ, ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿ ಮತ್ತು ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಬಲವಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದರು. ೧೮೫೭ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೮ರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ "ಒಬ್ಬನೇ ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವುದು ಅವನ ಗಮನವನ್ನು ಸದಾ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಇರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ

ಅವನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನವುಳ್ಳ ಇಬ್ಬರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡಾಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒದಗಬಹುದಾದ ಅಡೆತಡೆಗಳ ಸಂಭವವನ್ನು ಅದು ತಡೆಯುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಬರೆದಿಟ್ಟ ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಭಾರತದ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಆಗಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ಸ್ಟ್ಯಾನ್ಲಿ ೧೮೫೯ರ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೪ರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದನು. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಹಾಗೂ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದವು.[೭]

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಅವರ ಅರ್ಹತೆ, ನೇಮಕ ನೋಡುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಇವರು ನೇರವಾಗಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಡಳಿತಗಾರರನ್ನು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೇನಾಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ದಕ್ಷ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದವರನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಮೂಲತಃವಾಗಿ ಯುರೋಪಿಯನ್(ಬ್ರಿಟಿಶ್) ನಿವಾಸಿಯಾಗಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ೧೯೨೧ರವರೆಗಿದ್ದು, ಬ್ರಿಟಿಶರೇ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. (ಕೆಲವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು I.C.S. ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. I.C.S., I.P.S. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಭಾರತೀಯರು ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲು ಆಸ್ಪದವಾಯಿತು.) ಆನಂತರ ಆ ನಿಯಮ ಬದಲಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಹತೋಟಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ಸರ್ಕಾರವೇ ನೇರವಾಗಿ ನೇಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣವಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ಈ ವಿಧಾನ ೧೮೬೧ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಇಂಡಿಯನ್ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವಾ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೋರಾಡಿದರೂ ಸಫಲತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಲಂಡನ್ನಿನ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವಾ ಕಮೀಶನ್ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಮೊದಲು ಇಂತಹ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ೧೮೬೦ರಲ್ಲಿ ಅವರ ವಯೋಮಿತಿಯನ್ನು ೨೨ ವರ್ಷಕ್ಕೆ, ೧೮೬೬ರಲ್ಲಿ ೨೧ ವರ್ಷಕ್ಕೆ, ೧೮೭೮ರಲ್ಲಿ ೧೯ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ೧೮೬೧ರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ನೌಕರ ಅಥವಾ ಸೈನಿಕನಾಗಿದ್ದು ಬಡ್ತಿ ಹೊಂದಿ ಈ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಪಂಚದ ಮಹಾಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ (ಯುದ್ಧ, ಕದನ, ದಂಗೆ) ಭಾಗಿಯಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿ, ಯಶಸ್ಸು ತಂದವರಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯರು, ಇಂಜಿನಿಯರ್, ಸರ್ವೇಅಧಿಕಾರಿ, ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕ, ವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿ, ತಹಶೀಲ್ದಾರ್ ಇತರರು ಮುಂಬಡ್ತಿ ಪಡೆದು ಆಗಾಗ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ನ ನೇಮಕವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರಾಣಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಮತ್ತು ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ನನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೊತೆಗೆ ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ಡೈರಕ್ಟರ್ಸ್ ಮತ್ತು ಕಂಟ್ರೋಲರ್ಸ್

ಹಾಗೂ (ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ) ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಕೂಡ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ನನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೮೫೮ರ ನಂತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ನೇಮಕವಾಗಿ ಬಂದ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಗವರ್ನರ್‌ಗಳನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಆಡಳಿತ, ಭಾಷೆ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಗವರ್ನರ್‌ನಿಂದ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ಆಡಳಿತ ವೈಖರಿ ಅಂದು ಗವರ್ನರ್‌ಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ರಜೆ ಪಡೆಯಲು ಗವರ್ನರ್ ಅಪ್ಪಣೆ, ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯಬೇಕಿತ್ತು.

೧೮೭೦ರಲ್ಲಿ ಐ.ಸಿ.ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಗೌರವಸ್ಥ ಮನೆತನದ ಯುವಕರನ್ನು ನಿಯಮಿತ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಗೆ ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದಾ:– ಲಾರ್ಡ್, ಸರ್, ಸೈಂಟ್ ಇತರ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಪದವಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇವರ ಆಡಳಿತವು ಸಹ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಬೇಡಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿತು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೧೮೫೮, ೧೮೮೫ ಮತ್ತು ೧೯೧೩ರಲ್ಲಿ ತಂದಂತಹ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ, ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ನ ಮೊದಲನೇ ನೇಮಕದ ಅರ್ಹತೆಗೂ, ನಂತರದಲ್ಲಾದ ನೇಮಕಗಳಿಗೂ ಸಾಕಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿರುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.[೭]

ಹೀಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸುಗಮಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು (ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು) ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಮಂಗಳೂರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಪ್ರಮುಖ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಈ ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಮೀಶನರ್‌ನಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ನು ನಿಯೋಜಿತ ನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕಲೆಕ್ಟರನೇ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳನ್ನು ಕನಿಷ್ಟ ೨ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ೪ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಾವಧಿಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲೆಕ್ಟರನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧೀನ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ವಿವಿಧ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಕಲೆಕ್ಟರನು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಗಳಿಸಿದ್ದ ಕೆಲವು ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ.[೮]

೧. ಎ.ಎಂ. ಸ್ಲೈಟ್

೨. ಟಿ.ಜೆ. ಟಸ್ಕರ್

೩. ಟಿ. ಆಸ್ಟಿನ್

೪. ಎಫ್.ಜೆ. ರಿಚರ್ಡ್

೫. ಪಿ.ಸಿ. ಬೋರೆ

೬. ಟಿ.ಐ. ಲೀಯಾಡ್

೭. ಸಿ.ಟಿ. ಹ್ಯಾರಿಸ್

೮. ಎ.ಆರ್. ಕಾಕ್ಸ್

೯. ಟಿ.ಬಿ. ರಸೆಲ್

೧೦. ವಿ.ಜಿ. ಬ್ಲಾಕ್

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಅಸಿಸ್ಟಂಟ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್‌ಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿವರಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.[೧೦]

ಕ್ರ.ಸಂ.	ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಹೆಸರು	ವರ್ಷ	ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ತಿಂಗಳು
೧.	ಕರ್ನಲ್ ಕ್ಲೋಸ್	೧೭೯೯–೧೮೦೨	ಜುಲೈ–೨೨
೨.	ಮೆ.ಜ. ವೆಬ್(ಹಂಗಾಮಿ)	೧೮೦೨–೧೮೦೩	ಮಾರ್ಚ್–೩೧
೩.	ಸರ್.ಜಾನ್. ಮಾಲ್ಕಾಂ	೧೮೦೩–೧೮೦೪	ಮಾರ್ಚ್
೪.	ಮೆ. ಮಾರ್ಕ್‌ವಿಲ್ಕ್ಸ್(ಹಂಗಾಮಿ)	೧೮೦೪–	ಫೆಬ್ರವರಿ
೫.	ಸರ್.ಜಾನ್. ಮಾಲ್ಕಾಂ	೧೮೦೪–	ಡಿಸೆಂಬರ್
೬.	ಮೆ. ಮಾರ್ಕ್‌ವಿಲ್ಕ್ಸ್(ಹಂಗಾಮಿ)	೧೮೦೫–೧೮೦೯	ಮೇ
೭.	ಮೆ. ಎ.ಎಚ್. ಕೋಲ್(ಹಂಗಾಮಿ)	೧೮೦೯–೧೮೧೧	ಅಕ್ಟೋಬರ್–೧
೮.	ಮೆ. ಎ.ಎಚ್. ಕೋಲ್(ಖಾಯಂ)	೧೮೧೧–೧೮೨೫	ಜನವರಿ–೨೦
೯.	ಮೆ. ಕಾಸಾಮೇಜರ್(ಹಂಗಾಮಿ)	೧೮೨೫–೧೮೨೭	ಅಕ್ಟೋಬರ್–೧೮
೧೦.	ಮೆ. ಕಾಸಾಮೇಜರ್(ಖಾಯಂ)	೧೮೨೭–೧೮೩೪	ಮಾರ್ಚ್–೨೩
೧೧.	ಕರ್ನಲ್ ಕಬ್ಬನ್(ಹಂಗಾಮಿ)	೧೮೩೪–೧೮೩೪	ಮೇ–೩೦
೧೨.	ಕರ್ನಲ್ ಫ್ರೇಜರ್(ಹಂಗಾಮಿ)	೧೮೩೪–೧೮೩೬	ಅಕ್ಟೋಬರ್
೧೩.	ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ಸ್ ಸ್ಟೋಕ್ಸ್(ಹಂಗಾಮಿ)	೧೮೩೬–೧೮೪೨	ಜನವರಿ–೧೯
೧೪.	ಗೊರ್ಡಾನ್	೧೮೮೧ ಮಾರ್ಚ್‌ರಿಂದ	೧೮೮೩ ಜೂನ್‌ರವರೆಗೆ
೧೫.	ಜೆ.ಡಿ. ಸ್ಯಾಂಡ್ ಪೋರ್ಡ್	೧೮೮೨ ಮೇ	
೧೬.	ಲಾಯಲ್	೧೮೮೩ ಜೂನ್	೧೮೮೭ ಮಾರ್ಚ್
೧೭.	ಕರ್ನಲ್ ಟಿ.ಜಿ. ಕ್ಲಾರ್ಕ್	೧೮೮೪ ಡಿಸೆಂಬರ್	೧೮೮೫ ಮೇ
೧೮.	ಸಿ.ಇ.ಆರ್. ಗ್ರೀಡಲ್‌ಸ್ಟೋನ್	೧೮೮೫ ಜೂನ್	೧೮೮೬ ಮೇ
೧೯.	ಸರ್ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಬರ್ನಾರ್ಡ್	ಸೇವೆಗೆ ಹಾಜರಾಗಲಿಲ್ಲ	

ಕ್ರ.ಸಂ.	ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಹೆಸರು	ವರ್ಷ	ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ತಿಂಗಳು
೨೦.	ಫಿಟ್ಜ್‌ಪ್ಯಾಟ್ರಿಕ್	೧೮೮೭ ಮಾರ್ಚ್	೧೮೮೭ ಅಕ್ಟೋಬರ್
೨೧.	ಜನರಲ್ ಸರ್.ಹ್ಯಾರಿ ಪ್ರೆಂಡೆಗ್ರಸ್ಟ್	೧೮೮೭ ಅಕ್ಟೋಬರ್	೧೮೮೯ ಜನವರಿ
೨೨.	ಕರ್ನಲ್ ಸರ್. ಆಲಿವರ್ ಸೇಂಟ್ ಜಾನ್	೧೮೮೯ ಜನವರಿ	೧೮೯೧ ಜೂನ್
೨೩.	ಜನರಲ್ ಸರ್.ಹ್ಯಾರಿ ಪ್ರೆಂಡೆಗ್ರಸ್ಟ್	೧೮೯೧ ಜೂನ್	೧೮೯೨ ಏಪ್ರಿಲ್
೨೪.	ಕರ್ನಲ್.ಪಿ.ಡಿ. ಹ್ಯಾಂಡ್ರಿಸನ್	೧೮೯೨ ಏಪ್ರಿಲ್	೧೮೯೫ ಫೆಬ್ರವರಿ
೨೫.	ಕರ್ನಲ್ ಎಚ್.ಪಿ. ಪಿಕಾಕ್	೧೮೯೨ ಜುಲೈ	೧೮೯೨ ಅಕ್ಟೋಬರ್
೨೬	ಲೀ ವಾರ್ನರ್	೧೮೯೫ ಫೆಬ್ರವರಿ	೧೮೯೫ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್
೨೭.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಮ್ಯಾಕ್‌ವರ್ತ್‌ಯಂಗ್	೧೮೯೫ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	೧೮೯೬ ಡಿಸೆಂಬರ್
೨೮.	ಕರ್ನಲ್ ಸರ್. ಡೊನಾಲ್ಡ್ ರಾಬರ್ಟ್‌ಸನ್	೧೮೯೬ ಡಿಸೆಂಬರ್	೧೯೦೧ ಮೇ
೨೯.	ಜೆ.ಎ. ಕ್ರಾಫರ್ಡ್	೧೮೯೮ ಜೂನ್ ೨೮	೧೮೯೯ ನವೆಂಬರ್ ೨೬
೩೦.	ಸರ್.ಜೆ.ಎ. ಬೋರ್ಡಿ ಲೋನ್	೧೯೦೩ ನವೆಂಬರ್ ೫	೧೯೦೪ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೩೦
೩೧.	ಎ.ಎಲ್.ಪಿ. ಟಕರ್	೧೯೦೩ ನವೆಂಬರ್ ೫	೧೯೦೪ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೩೦
೩೨.	ಎ. ವಿಲಿಯಮ್ಸ್	೧೯೦೫ ಮೇ ೨೨	೧೯೦೭ ನವೆಂಬರ್ ೨೫
೩೩.	ಸರ್.ಎಸ್.ಎಂ.ಫ್ರೇಜರ್	೧೯೦೫ ನವೆಂಬರ್ ೨೨	
೩೪.	ಲೆ. ಕರ್ನಲ್.ಸರ್.ಎಚ್.ಡಾಲಿ.	೧೯೧೦ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೬	
೩೫.	ಎಚ್.ವಿ. ಕಾಬ್	೧೯೧೬ ಏಪ್ರಿಲ್ ೭	
೩೬.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಪಿ. ಬರ್ಟನ್	೧೯೨೦ ಮಾರ್ಚ್ ೮	
೩೭.	ಲೇ.ಕರ್ನಲ್.ಎಸ್.ಜಿ.ನಾಕ್ಸ್	೧೯೨೧ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೨	೧೯೨೪ ಮಾರ್ಚ್ ೧೪
೩೮.	ಎ.ಎನ್.ಎಲ್. ಕಾಟರ್	೧೯೨೪ ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೮	
೩೯.	ಸಿ.ಸಿ. ವಾಟ್ಸನ್	೧೯೨೪ ಮಾರ್ಚ್ ೧೫	೧೯೨೪ ಆಗಸ್ಟ್ ೩೦
೪೦.	ಎಸ್.ಇ. ಪೀಯರ್ಸ್	೧೯೨೫ ಜೂನ್ ೨೯	

* ೧೮೪೩ರಲ್ಲಿ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಪುನಃ ೧೮೮೧ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.[೧೧]

ಅಸಿಸ್ಟಂಟ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್‌ಗಳ ವಿವರ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಅಸಿಸ್ಟಂಟ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್	ವರ್ಷ	ತಿಂಗಳು
೧.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಜೆ. ಕನ್ನಿಂಗ್ ಹ್ಯಾಮ್	೧೮೮೧	ಮಾರ್ಚ್
೨.	ಮೆ.ಎಚ್. ವೈಲಿ	೧೮೮೨	ನವೆಂಬರ್
೩.	ಎ.ಎಚ್.ಟಿ. ಮಾರ್ಟಿಂಡಲೇ	೧೮೮೫	ಫೆಬ್ರವರಿ
೪.	ಜೆ.ಎಚ್. ನೇವಿಲ್	೧೮೮೫	ಅಕ್ಟೋಬರ್
೫.	ಮೆ.ಇ.ಎ. ಫ್ರೇಜರ್	೧೮೮೬	ಏಪ್ರಿಲ್
೬.	ಮೆ.ಡಿ. ರಾಬರ್ಟ್‌ಸನ್	೧೮೮೬	ಡಿಸೆಂಬರ್
೭.	ಎಲ್. ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಕಿಂಗ್	೧೮೮೭	ಜುಲೈ
೮.	ಮೆ.ಡಿ. ರಾಬರ್ಟ್‌ಸನ್	೧೮೮೬	ಡಿಸೆಂಬರ್
೯.	ಎಫ್.ಇ.ಕೆ. ವೇಡರ್‌ಬರ್ನ್	೧೮೮೮	ಮೇ
೧೦.	ಇ.ಜಿ. ಕೊಲ್ವಿನ್	೧೮೮೮	ಡಿಸೆಂಬರ್
೧೧.	ಜೆ.ಎ. ಕ್ರಾಫರ್ಡ್	೧೮೮೯	ಏಪ್ರಿಲ್
೧೨.	ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಎಲ್.ಎಸ್. ನ್ಯೂಮಾರ್ಚ್	೧೮೮೯	ಅಕ್ಟೋಬರ್
೧೩.	ಮೇಜರ್.ಸಿ.ಡಬ್ಲೂ. ರಾವನ್ ಷಾ	೧೮೯೧	ಏಪ್ರಿಲ್
೧೪.	ಎಚ್.ವಿ. ಕಾಬ್	೧೮೯೩	ಆಗಸ್ಟ್
೧೫.	ಮೇಜರ್.ಸಿ.ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ರಾವೆನ್ ಷಾ	೧೮೯೩	ನವೆಂಬರ್
೧೬.	ಎಚ್.ವಿ. ಕಾಬ್	೧೮೯೫	ಏಪ್ರಿಲ್
೧೭.	ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್.ಕೆ.ಡಿ. ಎರ್ಸ್ಕೈನ್	೧೮೯೫	ಜುಲೈ ೬
೧೮.	ಎಚ್.ಆರ್.ಸಿ. ಡಾಬ್ಸ್	೧೮೯೯	ಮೇ ೧
೧೯.	ಸಿ.ಎಲ್.ಸಿ. ರಸೆಲ್	೧೯೦೧	ಮಾರ್ಚ್ ೧
೨೦.	ಆರ್.ಸಿ.ಎಚ್. ಮೋಸ್‌ಕಿಂಗ್	೧೯೦೨	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೩
೨೧.	ಪಿ.ಎಲ್. ಮೋರೆ	೧೯೦೬	ಜುಲೈ ೫

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಅಸಿಸ್ಟಂಟ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್	ವರ್ಷ	ತಿಂಗಳು
೨೨.	ಎಚ್.ಪಿ. ರೆನ್ನಿ	೧೯೦೭	ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೭
೨೩.	ಟಿ.ಬಿ. ರೋಪೆಲ್ಯಾಂಡ್	೧೯೦೮	ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೬
೨೪.	ಮೇಜರ್.ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಜಿ. ಗ್ರೇ	೧೯೧೦	ಜನವರಿ ೨೫
೨೫.	ಪಿ.ಬಿ. ವಾರ್‌ಬರ್ಟನ್	೧೯೧೦	ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೩
೨೬.	ಮೇಜರ್.ಟಿ.ಎಚ್. ಜಾರ್ಜ್‌ಟಕರ್	೧೯೧೬	ಏಪ್ರಿಲ್ ೩
೨೭.	ಮೇಜರ್.ಇ.ಎಚ್. ಜೇಮ್ಸ್	೧೯೧೭	ಜೂನ್ ೨೦
೨೮.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಎಚ್.ಜೆ. ವಿಲ್ಕಿನ್‌ಸನ್	೧೯೧೯	ಮಾರ್ಚ್ ೧೨
೨೯.	ಮೇಜರ್.ಸಿ.ಟಿ.ಸಿ. ಪ್ಲೊಡೇನ್	೧೯೧೯	ಏಪ್ರಿಲ್ ೨೧
೩೦.	ಎಫ್. ವಿಲಿಯಮ್ಸ್	೧೯೨೨	ನವೆಂಬರ್ ೨೪
೩೧.	ಎ.ಎನ್.ಎಲ್. ಕಾಟರ್	೧೯೨೫	ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೦
೩೨.	ಮೇಜರ್. ಕೆ.ಎ.ಜಿ. ಇವಾನ್ಸ್‌ಗೋರ್ಡಾನ್	೧೯೨೫	ಫೆಬ್ರವರಿ

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿನ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳ ವಿವರ

ಕ್ರಿ.ಶ ೧೮೦೦ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೨ ರಂದು ಕಡಪ, ಕರ್ನೂಲು ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನಿಜಾಮನು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ವಯ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನೆಲೆಗೊಂಡು ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಡಳಿತ ಆರಂಭವಾಯಿತು.[೨]

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೧.	ಮೇಜರ್. ಥಾಮಸ್ ಮುನ್ರೋ	ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೮೦೦ ೧೪-೧೦-೧೮೦೭
೨.	ಗಾಹನ್	೧೫-೧೦-೧೮೦೭ ೧೨-೭-೧೮೦೯
೩.	ವಿಲಿಯಂ ಚಾಪ್ಲೆನ್	೧೩-೭-೧೮೦೯ ೧೩-೬-೧೮೧೮
೪.	ವಿಲಿಯಂ ಥ್ಯಾಕರೆ	೧೬-೬-೧೮೧೮ ೨-೧೧-೧೮೧೮

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೫.	ಸಿ. ಸ್ಮಾಲ್ಲೈ	೩-೧೧-೧೮೧೮ ೩೧-೧-೧೮೨೦
೬.	ಎ.ಐ. ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಬೆಲ್	೧-೨-೧೮೨೦ ೮-೩-೧೮೨೪
೭	ಬರ್ಡ್	೮-೩-೧೮೨೪ ೧೬-೨-೧೮೨೪
೮.	ಎಫ್.ಡಬ್ಲ್ಯೂ ರಾಬರ್ಟಸನ್	೬-೪-೧೮೨೪ ೧೬-೧೨-೧೮೩೮
೯.	ಮ್ಯಾಥ್ಯು ಲೆವಿನ್	೧೭-೧೨-೧೮೩೮ ೩೧-೧೨-೧೮೩೮
೧೦.	ಸರ್. ಬಿ.ಸಿ. ಮಾಂಟಗೋಮರಿ	೧-೧-೧೮೩೯ ೧-೨-೧೮೪೦
೧೧.	ಎ.ಮಿಲ್ಲರ್	೨೨-೨-೧೮೪೦ ೭-೮-೧೮೪೮
೧೨.	ಡಿ. ಮಾಯ್ನೆ	೮-೮-೧೮೪೮ ೨೩-೮-೧೮೪೮
೧೩.	ಕಾರ್ಲೆಸ್ ಪಿಲ್ಲೇ	೨೪-೮-೧೮೪೮ ೮-೮-೧೮೫೦
೧೪.	ಎ, ಹ್ಯಾಥವೇ	೯-೮-೧೮೫೦ ೨೦-೪-೧೮೫೯
೧೫.	ಜೆ.ಬಿ. ಪೋರ್ಡ್	೨೧-೪-೧೮೫೦ ೬-೪-೧೮೬೩
೧೬	ಎ.ವೆಡ್ಡರ್ ಬರ್ನ್	೭-೪-೧೮೬೩ ೧೮-೨-೧೮೬೮
೧೭	ಜೆ.ಐ. ಎಂ. ಚೆನ್	೧೮-೩-೧೮೬೪ ೨೦-೪-೧೮೬೬
೧೮.	ಎ.ವೆಡ್ಡರ್ ಬರ್ನ್	೨೨-೬-೧೮೬೬ ೭-೨-೧೮೬೮
೧೯.	ಹೆಚ್.ಇ. ಸುಲ್ಲಿವಾನ್	೨-೩-೧೮೬೮ ೧-೯-೧೮೬೯

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೨೦.	ಜೆ. ಕೆಲ್‌ಶಾಲ್	೧೬-೯-೧೮೬೯ ೧೫-೭-೧೮೭೧
೨೧.	ಜೆ.ಎಂ. ಮಾಸ್ಟರ್	೨೮-೯-೧೮೬೯ ೧೫-೭-೧೮೭೧
೨೨.	ಜೆ.ಸಿ. ಕ್ಲೈರ್	೧೯-೭-೧೮೭೧ ೨೮-೭-೧೮೭೧
೨೩.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಎಸ್. ಪೊಸ್ಟರ್	೨೯-೭-೧೮೭೧ ೩-೩-೧೮೭೩
೨೪.	ಹೆನ್ರಿ ಸಿವೆಲ್	೧೭-೩-೧೮೭೪ ೪-೫-೧೮೭೮
೨೫.	ಎಚ್.ಪಿ. ಗೊಡೆನ್	೧೫-೫-೧೮೭೮ ೧೭-೩-೧೮೭೯
೨೬.	ಚಾರ್ಲೆಸ್ ಜಾನ್ ಕೋಸ್ಪ್ ವೈಟ್	೧೮-೩-೧೮೭೯ ೩೧-೩-೧೮೮೧
೨೭.	ಡೇವಿಸ್ ಬ್ಲಾಕ್(ಬ್ಯಾಕ್ ಬಲ್ಕ್)	೬-೪-೧೮೮೧ ೧-೭-೧೮೮೩
೨೮.	ಹೆನ್ರಿ ಸೇಂಟ್ ಅಬೂರ್ ಗೂಡರಿಚ್	೬-೭-೧೮೮೩ ೨೨-೮-೧೮೮೩
೨೯.	ರಾಬರ್ಟ್ ಸಿವೆಲ್	೨೩-೮-೧೮೮೪ ೨೯-೧೧-೧೮೮೪
೩೦.	ಸಿ.ಎ. ಗಾಲ್ಬನ್	೩೦-೧೧-೧೮೮೪ ೨೯-೧೧-೧೮೮೫
೩೧.	ಹೆನ್ರಿ ಸೇಂಟ್ ಅಬೂರ್ ಗೂಡರಿಚ್	೧೦-೧೧-೧೮೮೫ ೧೯-೨-೧೮೮೬
೩೨.	ಡಬ್ಲೂ.ಎ. ವೆಲ್‌ಕುಕ್	೨೦-೨-೧೮೮೬ ೧-೧೨-೧೮೮೬
೩೩.	ಎಚ್.ಎಂ. ವಿಂಟರ್ ಬೊಥಾಮ್	೨-೧೨-೧೮೮೬ ೧೮-೯-೧೮೮೭

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೩೪.	ಹೆನ್ರಿ ಸೇಂಟ್ ಅಬೂರ್ ಗೂಡರಿಚ್	೧೯-೯-೧೮೮೭ ೨೭-೨-೧೮೯೦
೩೫.	ರಾಬರ್ಟ್ ಸಿವೆಲ್	೨೮-೨-೧೮೯೦ ೯-೩-೧೮೯೦
೩೬.	ಎಚ್.ಇ. ಲಾಫೇನ್	೧೦-೩-೧೮೯೦ ೪-೪-೧೮೯೩
೩೭.	ಎ.ಇ.ಕ್ಲಾಸ್ಟ್ಲೋ ಸ್ಟೂವರ್ಟ್	೫-೪-೧೮೯೩ ೧-೬-೧೮೯೩
೩೮.	ರಾಬರ್ಟ್ ಸಿವೆಲ್	೧೨-೬-೧೮೯೩ ೭-೧-೧೮೯೪
೩೯.	ಎಫ್.ಡಿ.ಎ.ಸಿ. ವೋಲ್ಟಮುರ್ರಿ	೮-೧-೧೮೯೪ ೩೧-೧-೧೮೯೪
೪೦.	ರಾಬರ್ಟ್ ಸಿವೆಲ್	೧-೨-೧೮೯೪ ೧೫-೫-೧೮೯೪
೪೧.	ಎಫ್. ಎಚ್. ನಿಕೊಲ್‌ಸನ್	೧೬-೫-೧೮೯೪ ೧೯-೬-೧೮೯೪
೪೨.	ಎಚ್. ಟ್ರೇಮನ್ ಹುರೆ	೨೦-೬-೧೮೯೪ ೧೮-೪-೧೮೯೪
೪೩.	ಇ.ಸಿ. ರಾವ್‌ಸನ್	೧೮-೪-೧೮೯೫ ೧೬-೬-೧೮೯೬
೪೪.	ಇ. ಸ್ಕೂಟ್	೧೭-೬-೧೮೯೬ ೨-೭-೧೮೯೬
೪೫.	ಎಚ್. ಟ್ರೇಮನ್ ಹುರೆ	೩-೭-೧೮೯೬ ೯-೮-೧೮೯೬
೪೬.	ಆರ್.ಎಚ್. ಚಾಂಪಬೆಲ್	೧೮-೮-೧೮೯೬ ೨-೨-೧೮೯೭
೪೭.	ಎಚ್.ಎ. ಸ್ಟುವರ್ಟ್	೩-೨-೧೮೯೭ ೧೦-೧೧-೧೮೯೭

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೪೮.	ಟಿ.ಇ. ಹಾರ್ಸಫಾಲ್	೨೬–೧೧–೧೮೯೭ ೩–೧– ೧೮೯೮
೪೯.	ಇ.ಎ. ಎಲ್ವೆನ್	೪–೧–೧೮೯೮ ೨೪–೧–೧೮೯೯
೫೦.	ಆರ್. ಎಚ್. ಚಾಂಪೆಬೆಲ್	೨೫–೧–೧೮೯೯ ೮–೧೧–೧೮೯೯
೫೧.	ಇ.ಎ. ಎಲ್ವೆನ್	೯–೧೧–೧೮೯೯ ೨೪–೨–೧೯೦೨
೫೨.	ಆರ್.ಸಿ.ಸಿ. ಕಾರ್	೨೫–೨–೧೯೦೨ ೪–೮–೧೯೦೨
೫೩.	ಪಿ.ಎಸ್.ಪಿ. ರೈಸ್	೫–೮–೧೯೦೨ ೬–೫–೧೯೦೩
೫೪.	ಡಿ.ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಜಿ. ಕೊವ್	೬–೬–೧೯೦೫ ೨೮–೩–೧೯೦೬
೫೫.	ಬಿ.ಸಿ. ಸ್ಮಿತ್	೨೫–೪–೧೯೦೫ ೫–೬–೧೯೦೫
೫೬.	ಡಿ.ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಕೊವ್	೬–೬–೧೯೦೫ ೨೮–೩–೧೯೦೬
೫೭.	ಆರ್.ಎ. ಗ್ರಾಹಮ್	೧೬–೬–೧೯೦೬ ೨೫–೫–೧೯೦೬
೫೮.	ಪಿ.ಎ.ಬೂಟಿ	೨೫–೫–೧೯೦೬ ೧೫–೬–೧೯೦೬
೫೯.	ಆರ್.ಎ. ಗ್ರಾಹಮ್	೧೬–೬–೧೯೦೬ ೨–೬–೧೯೦೮
೬೦.	ಜೆ.ಸಿ. ಬರ್ನ್	೨–೬–೧೯೦೮ ೧–೭–೧೯೦೮
೬೧.	ಆರ್.ಎ. ಗ್ರಾಹಮ್	೨–೭–೧೯೦೮ ೨೪–೩–೧೯೦೯
೬೨.	ಜೆ.ಎ. ಕುಮ್ಮಿಂಗ್	೨೪–೩–೧೯೦೯ ೩೦–೪–೧೯೧೦

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೬೩.	ಬಿ.ಸಿ. ಸ್ಮಿತ್	೧-೫-೧೯೧೦ ೩೧-೫-೧೯೧೦
೬೪.	ಎಚ್.ಆರ್. ಬಾರ್ಡ್‌ಸ್ವೆಲ್	೧-೬-೧೯೧೦ ೩೦-೧೦-೧೯೧೧
೬೫.	ಇ.ಎ. ಡೇವಿಸ್	೧-೧೧-೧೯೧೧ ೭-೧-೧೯೧೨
೬೬.	ಜೆ.ಎಚ್. ರಾಬರ್ಟ್‌ಸನ್	೮-೧೧-೧೯೧೨ ೧೦-೧-೧೯೧೩
೬೭.	ಜಿ.ಎಫ್. ಪ್ಯಾಡ್ಡಿಸನ್	೧೦-೧-೧೯೧೩ ೧೭-೪-೧೯೧೩
೬೮.	ಎ.ಎಫ್.ಜಿ ಮೆಕಾರ್ಡಿ	೧೨-೫-೧೯೧೫ ೩-೯-೧೯೧೬
೬೯.	ಜೆ.ಕೆ. ಲಾಂಕ್‌ಷ್ಯೆರ್	೯-೪-೧೯೧೫ ೧-೫-೧೯೧೫
೭೦.	ಎ.ಎಫ್.ಜಿ ಮೆಕಾರ್ಡಿ	೧೨-೫-೧೯೧೫ ೩-೯-೧೯೧೬
೭೧.	ಜೆ.ಎಂ. ಟೂರಿಂಗ್	೪-೯-೧೯೧೬ ೨೦-೧೨-೧೯೧೮
೭೨.	ಜೆ.ಐ.ಸ್ಮಿತ್	೩-೧-೧೯೧೯ ೨೯-೧-೧೯೧೯
೭೩.	ಎಫ್. ಹಾನ್ನಿಂಗಟನ್	೩೦-೧-೧೯೧೯ ೧೨-೩-೧೯೧೯
೭೪.	ಜೆ.ಐ.ಸ್ಮಿತ್	೧೩-೩-೧೯೧೯ ೩೦-೧೧-೧೯೧೯
೭೫.	ಎ.ಎಫ್.ಜಿ ಮೆಕಾರ್ಡಿ	೧-೧೨-೧೯೧೪ ೯-೯-೧೯೨೧
೭೬.	ಎಂ.ಆರ್. ರೈರಾವ್ ಸಾಹೇಬ್	೯-೯-೧೯೨೧ ೧೬-೧೨-೧೯೨೧
	(ಸಾಹೇಬ್ ಜೆ. ವೆಂಕಟನಾರಾಯಣ ನಾಯ್ಡುಗಾರು)	

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೭೭.	ಜೆ.ಸಿ. ಮೊಲನಿ	೧೭-೧೨-೧೯೨೧ ೧೫-೫-೧೯೨೨
೭೮.	ಎ.ಸಿ.ಡೆಫ್	೧೫-೫-೧೯೨೨ ೪-೧೧-೧೯೨೪
೭೯.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಬಿ. ನ್ಯೂಸಮ್	೪-೧೧-೧೯೨೪ ೫-೧-೧೯೨೫
೮೦.	ಎ.ಎಲ್. ಡೆಫ್	೫-೧-೧೯೨೫ ೯-೮-೧೯೨೫
೮೧.	ಖಾನ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಮೊಹದಿಬಜಲೂಲ್ಲಾ ಸಾಹೇಬ್	೨೯-೮-೧೯೨೫ ೬-೮-೧೯೨೬
೮೨.	ಇ.ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಡಾಯ್ಡ್	೬-೮-೧೯೨೬ ೧೯-೮-೧೯೨೬
೮೩.	ಸಿ.ಜಿ. ಹರ್ಬಾರ್ಟ್	೧೯-೮-೧೯೨೬ ೧೯-೧೧-೧೯೨೬
೮೪.	ಸಿ.ಬಿ.ಎ. ಕ್ರಾಫ್ಟನ್	೧೨-೧೧-೧೯೨೬ ೨-೫-೧೯೨೮
೮೫.	ಎಸ್. ವೆಂಕಟೇಶ್ವರನ್	೨-೫-೧೯೨೮ ೧-೫-೧೯೨೮
೮೬.	ಇ.ಬೆನ್ನಟ್	೨೧-೫-೧೯೨೮ ೧೧-೧೧-೧೯೩೦
೮೭.	ಎ.ಎಂ.ಎ.ಇ. ಗಾಲ್ಲೇಟ್	೧೭-೧೧-೧೯೩೦ ೨೬-೬-೧೯೩೨
೮೮.	ಎಫ್. ಡಬ್ಲ್ಯೂಸ್ಟುವರ್ಟ್	೨೭-೬-೧೯೩೨ ೧-೭-೧೯೩೪
೮೯.	ಎಂ.ಆರ್.ರೈ. ಎಂ.ವಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ	೧-೮-೧೯೩೪ ೧೫-೯-೧೯೩೪
೯೦.	ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಮಿ.ಎಫ್.ಡಬ್ಲ್ಯೂಸ್ಟುವರ್ಟ	೧೫-೯-೧೯೩೫ ೩೧-೩-೧೯೩೫

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೯೧.	ಟಿ. ಭಾಸ್ಕರ ನಾಯ್ಡು	೩೧–೦೯–೧೯೩೫ ೩–೧೧–೧೯೩೬
೯೨.	ಎ.ಜಿ. ಬ್ಲಾಕ್	೩–೧೧–೧೯೩೬ ೧೬–೩–೧೯೩೭
೯೩.	ಜೆ.ಡಬ್ಲ್ಯೂ ಪ್ರಿಟ್ ಚಾರ್ಡ್	೧೯–೧೦–೧೯೩೭ ೩೧–೩–೧೯೩೮
೯೪.	ಇ.ಸಿ. ವುಡ್.	೩೧–೩–೧೯೩೮ ೨೨–೧೦–೧೯೩೮
೯೫.	ಜೆ.ಡಬ್ಲ್ಯೂ ಪ್ರಿಟ್ ಚಾಟ್	೨೨–೧೦–೧೯೩೮ ೨೩–೩–೧೯೩೯
೯೬.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ ಸ್ಕಾಟ್‌ಬ್ರೌನ್	೨೩–೩–೧೯೩೯ ೧೫–೫–೧೯೩೯
೯೭.	ಕೆ.ಎಂ. ಉನಿಥನ್	೧೫–೫–೧೯೩೯ ೨೭–೬–೧೯೩೯
೯೮.	ಎಚ್.ಡಿ. ಕ್ರೊಂಬೈ	೨೭–೬–೧೯೩೯ ೨೭–೩–೧೯೪೦
೯೯.	ಎಂ.ಕರಮತುಲ್ಲಾ	೨೭–೩–೧೯೪೦ ೨೬–೮–೧೯೪೦
೧೦೦.	ಎ.ಡಿ. ಕ್ರೊಂಬೈ	೨೭–೮–೧೯೪೦ ೨೬–೮–೧೯೪೧
೧೦೧.	ಐ.ಎಂ. ಫ್ರಾಸರ್	೧೬–೬–೧೯೪೧ ೧೫–೫–೧೯೪೩
೧೦೨.	ಪಿ.ಎಸ್. ವಿಶ್ವನಾಥ ಅಯ್ಯರ್	೧೫–೫–೧೯೪೪ ೧೬–೬–೧೯೪೩
೧೦೩.	ಐ.ಎಂ. ಫ್ರಾಸರ್	೧೬–೬–೧೯೪೩ ೧೫–೫–೧೯೪೪
೧೦೪.	ಪಿ.ಎಸ್. ವಿಶ್ವನಾಥ ಅಯ್ಯರ್	೧೫–೫–೧೯೪೪ ೧೬–೬ ೧೯೪೪
೧೦೫.	ಐ.ಎಂ. ಫ್ರಾಸರ್	೧೬–೬–೧೯೪೪ ೨೨–೧೨–೧೯೪೪

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೧೦೬.	ಪಿ.ಎಸ್. ವಿಶ್ವನಾಥ ಅಯ್ಯರ್	೨೨-೧೨-೧೯೪೪ ೧೦-೧-೧೯೪೫
೧೦೭.	ರಾವ್ ಸಾಹಿಬ್ ಆರ್.ಡಿ. ಪೌಲ್	೧೦-೧-೧೯೪೫ ೨೭-೫-೧೯೪೬
೧೦೮.	ಎಸ್.ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಶೆಟ್ಟಿ ರಾವ್ ಸಾಹಿಬ್	೨೭-೫-೧೯೪೬ ೫-೭-೧೯೪೬
೧೦೯.	ಕೆ.ಎನ್. ಅನಂತರಾಮನ್	೧೫-೭-೧೯೪೬ ೨೫-೧೦-೧೯೪೬
೧೧೦.	ಇ.ಸಿ. ಅಲ್ಲಾರ್ಡೀಸ್	೨೯-೧೨-೧೯೪೯
೧೧೧.	ಖಾನ್ಸಾಹಿಬ್ ಸೈದ್ ನಾಕೂದ್ ಸಾಹಿಬ್	
೧೧೨.	ಎನ್.ವಿ.ಸುಗುವನನ್	೧೦-೯-೧೯೪೯ ೨೯-೧೨-೧೯೪೯
೧೧೩.	ಇ,ಸಿ. ಅಲ್ಲಾರ್ಡೀಸ್	೨೯-೧೨-೧೯೪೯ ೧೦-೨-೧೯೫೦
೧೧೪.	ಜಿ. ರಾಮೀರೆಡ್ಡಿ	೧೦-೨-೧೯೫೦ ೧-೫-೧೯೫೨
೧೧೫.	ಡಿ.ಆರ್. ಸುಂದ್ರಾಮ್	೨-೫-೧೯೫೨ ೧-೯-೧೯೫೩

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿನ ಡಿವಿಜನಲ್ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳ ವಿವರ

ಭಾರತದ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯು ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಗೂ, ದೇಶದ ಇತರ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೂ ಸಂಪರ್ಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ೧೮೧೮ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಪೇಶ್ವೆಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಡಿವಿಜನಲ್ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಅವರುಗಳ ವಿವರ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ.[೧೩]

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಡಿವಿಜನಲ್ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ	
೧.	ಎ.ಇ.ಡಿ. ಗ್ರೇ	೧೮೭೮	೧೮೭೯
೨.	ಎಚ್.ಎನ್.ಬಿ. ಎರ್ಸ್ಕೈನ್	೧೮೭೯	
೩.	ಎ.ಟಿ. ಕ್ರಾಫರ್ಡ್	೧೮೭೯	೧೮೮೬
೪.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಪ್ರಾಫರ್ಟ್	೧೮೮೬	೧೮೮೯

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಡಿವಿಜನಲ್ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ	
೫.	ಟಿ.ಡಿ. ಮೆಕೆಂಜಿ	೧೮೮೯	೧೮೯೧
೬.	ವಿಲಿಯಂ ಆಲ್ಬಟಿಸ್ಟ್	೧೮೯೧	
೭.	ಜಾನ್ ನ್ಯೂಗೆಂಟ್	೧೮೯೩	೧೮೯೬
೮.	ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಜೇಮ್ಸ್ ಎಬ್ಡಿನ್	೧೮೯೭	೧೯೦೦
೯.	ರಾಬರ್ಟ್ ಮುಯಿರ್‌ಹೆಡ್ ಕೆನಡಿ	೧೯೦೦	
೧೦.	ಆರ್ಚಿಬ್ಲಾಡ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ವುಡನ್‌ಬರ್ಗ್	೧೯೦೦	೧೯೦೨
೧೧.	ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಕ್ಯೂಮನ್	೧೯೦೧	೧೯೦೧
೧೨.	ರಾಬರ್ಟ್ ಮುಯಿರ್‌ಹೆಡ್ ಕೆನಡಿ	೧೯೦೨	೧೯೦೫
೧೩.	ವಿಲಿಯಂ ವಿಲ್ಸನ್ ಡ್ರಿವ್	೧೯೦೫	೧೯೦೯
೧೪.	ಎಂ.ಸಿ. ಗಿಬ್	೧೯೦೯	೧೯೧೧
೧೫.	ಡಬ್ಲ್ಯೂಡಿ ಶೆಫರ್ಡ್	೧೯೧೧	೧೯೧೫
೧೬.	ಎಲ್.ಜೆ. ಮೌಂಟ್‌ಪೋರ್ಡ್	೧೯೧೫	೧೯೨೦
೧೭.	ಪಿ.ಆರ್. ಕ್ಯಾಡಲ್	೧೯೨೦	೧೯೨೧
೧೮.	ಎಲ್.ಜೆ. ಮೌಂಟ್‌ಪೋರ್ಡ್	೧೯೨೧	೧೯೨೪
೧೯.	ಎಚ್.ಎಲ್. ಪೈಂಟರ್	೧೯೨೪	೧೯೨೫
೨೦.	ಎಲ್.ಜೆ. ಮೌಂಟ್‌ಪೋರ್ಡ್	೧೯೨೫	೧೯೨೬
೨೧.	ಎಚ್.ಎಲ್. ಪೈಂಟರ್	೧೯೨೬	೧೯೨೯
೨೨.	ಇ.ಜಿ.ಎಲ್. ಲಿಯರ್ಡ್ ಮಾರ್ಕ್ಯ ಗ್ರೇಗರ್	೧೯೨೯	
೨೩.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ ಡಬ್ಲ್ಯೂ ಸ್ಮಾರ್ಟ್	೧೯೨೯	೧೯೩೧
೨೪.	ಎ. ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಮ್ಯಾಕೆ	೧೯೩೧	೧೯೩೪
೨೫.	ಜೆ.ಎ. ಮಾಡನ್	೧೯೩೬	೧೯೩೭
೨೬.	ಡಿ. ಮ್ಯಾಕ್ ಲ್ಯಾಕ್ಲನ್	೧೯೩೭	೧೯೩೮
೨೭.	ಜೆ.ಎ. ಮಾಡನ್	೧೯೩೮	೧೯೩೯
೨೮.	ಇ. ಡಬ್ಲ್ಯೂ ಪೆರ್ರಿ	೧೯೩೯	೧೯೪೧
೨೯.	ಎಸ್.ವಿ. ಬಿಡೇ	೧೯೪೧	೧೯೪೬
೩೦.	ಇ.ಡಬ್ಲ್ಯೂ ಟ್ರೂಟ್ಮನ್	೧೯೪೬	೧೯೪೭
೩೧.	ಡಿ.ವಿ. ವ್ಯಾಸ್	೧೯೪೭	೧೯೪೮
೩೨.	ಬಿ.ಡಿ. ಮೀರ್‌ಚಾಂದನಿ	೧೯೪೮	೧೯೪೯
೩೩.	ವಿ.ಎಸ್. ಬೀನ್‌ಡೇ	೧೯೪೯	೧೯೫೦

ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿನ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳ ವಿವರ

ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಮರಣದ ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೯೯ರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು.[೧೪]

ಕ್ರಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೧.	ಮೇಜರ್ ಮುನ್ರೋ	೮-೭-೧೭೯೯
೨.	ಜೆ.ಜಿ. ರೇವೆನ್ ಸ್ಕ್ರಾ	೧೦-೧೨-೧೮೦೫
೩.	ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ರೀಡ್	
೪.	ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ರೀಡ್	೨೬-೧-೧೮೦೫
೫.	ಥಾಮಸ್ ಹ್ಯಾರಿಸ್	೧-೫-೧೮೧೬
೬.	ಜೆ. ಬ್ಯಾಬಿಂಗ್‌ಟನ್	೩೧-೮-೧೮೨೪
೭.	ಎಚ್. ಡಿಕಿನ್‌ಸನ್	೧೨-೧-೧೮೨೯
೮.	ಎಮ್.ಎಸ್. ಕ್ಯಾಮರನ್	೧೩-೩-೧೮೩೧
೯.	ಎಚ್. ವಿವೇಶ್	೨೭-೪-೧೮೩೩
೧೦.	ಜಿ.ಆರ್. ಕಾಟನ್	೨೬-೯-೧೮೩೫
೧೧.	ಮಾಲ್ಕಮಲ್ ಎಲ್ವಿನ್	೨೩-೪-೧೮೩೬
೧೨.	ಎಚ್.ಎಂ. ಬಾಲ್ವಿ	೨೬-೭-೧೮೩೮
		೧೨-೨-೧೮೪೦
		೧೮-೬-೧೮೪೫
೧೩.	ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಮಾಲ್ಟ್‌ಬೈ	೨೭-೩-೧೮೩೯
೧೪.	ಇ.ಪಿ. ಥಾಮಸನ್	೨೯-೧-೧೮೪೪
೧೫.	ಆರ್.ಡಿ.ಪಾರ್ಕರ್	೧೯-೩-೧೮೪೫
೧೬.	ಟಿ.ಎಲ್. ಬ್ಲಾನೆ	೯-೨-೧೮೪೬
		೨೮-೧-೧೮೫೦
೧೭.	ಎಫ್. ಎನ್.ಮ್ಯಾಟ್ಬೈ	೨೯-೭-೧೮೫೫
		೫೮-೫-೧೮೫೨
		೨೧-೪-೧೮೫೪

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೧೮.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಫಿಶರ್	೧೩-೬-೧೮೫೫
		೨೦-೧೦-೧೮೫೭
೧೯.	ಜೆ.ಡಿ. ರಾಬಿನ್‌ಸನ್	೩೦-೪-೧೮೫೭
೨೦.	ಜೆ.ಫ್ರೇಶರ್	೨೦-೪-೧೮೬೧
೨೧.	ಎ.ಪಿ. ಹೂಗ್ಸನ್	೨೭-೧೧-೧೮೬೧
೨೨.	ಜಿ. ಲೀ ಮೋರೆಸ್	೭-೭-೧೮೬೩
		೨೦-೭-೧೮೬೪
೨೩.	ಜೆ.ಜಿ. ಥಾಮಸನ್	೧೧-೪-೧೮೬೪
೨೪.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಎಂ. ಕ್ಯಾಡೆಲ್	೧೧-೪-೧೮೬೫
೨೫.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಎಸ್ ವೈಟ್‌ಶೆಡ್	೨೭-೩-೧೮೬೭
೨೬.	ಎಚ್.ಎಸ್. ಥಾಮಸ್	೨೫-೫-೧೮೬೭
		೧೨-೨-೧೮೬೯
		೯-೪-೧೮೭೨
೨೭.	ಜೆ.ಎ.ಸಿ. ಬೋರ್‌ವೆಲ್	೧೦-೧೨-೧೮೬೮
೨೮.	ಎ.ಎಮ್.ಸಿ.ವೆಬ್‌ಸ್ಟಾರ್	೪-೪-೧೮೭೦
		೧೫-೧೦-೧೮೭೪
		೧೯-೪-೧೮೭೬
೨೯.	ಜೆ.ಜಿ. ಹಾರ್ಸ್‌ಫಾಲ್	೧೦-೧-೧೮೭೬
೩೦.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಎಚ್.ಕ್ಯೂಮನ್	೨೪-೧೨-೧೮೭೬
		೧೨-೮-೧೮೮೦
೩೧.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಎ.ಹ್ಯಾಪಲ್	೧೧-೫-೧೮೮೦
೩೨.	ಜೆ. ಸ್ಟರಕ್	೧೩-೦೪-೧೮೮೧
		೧೪-೫-೧೮೮೩
		೪-೪-೧೮೮೫
೩೩.	ಇ.ಇ.ಸ್ಪೇನ್ಸರ್	೪-೪-೧೮೮೩
೩೪.	ಎ.ಟಿ. ಅರಮ್‌ಡೆಲ್	೧೨-೧-೧೮೮೫

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೩೫.	ಎಸ್.ಎಚ್. ವೈನೆ	೨೯-೧-೧೮೮೭
		೨೯-೭-೧೮೮೯
		೧೬-೫-೧೮೯೨
೩೬.	ಎಚ್.ಎಚ್.ಓ.ಫರೆಲ್	೧೦-೫-೧೮೮೯
೩೭.	ವಿ.ಎ. ಬ್ರೂಡಿ	೧೮-೪-೧೮೯೦
		೧೮-೮-೧೮೯೨
೩೮.	ಜೆ.ಎಫ್.ಟಿ.ಪವರ್	೧೪-೧-೧೮೯೩
೩೯.	ಜೆ.ಎಂ.ಡ್ಯಾನ್ಸ್	೧೬-೩-೧೮೯೪
೪೦.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಎಚ್. ವಾಲ್ಶ್	೬-೧೧-೧೮೯೪
		೨೬-೭-೧೮೯೬
೪೧.	ಎ.ಎಂ.ಫಿನೇ	೩೦-೫-೧೮೯೮
೪೨.	ಡಿ.ಡಿ. ಮೂ	೩-೧೧-೧೮೯೯
		೩೦-೫-೧೯೦೨
೪೩.	ಎಂ.ಇ. ಕೌಚ್‌ಮನ್	೭-೫-೧೯೦೩
		೧೫-೯-೧೯೦೩
೪೪.	ಜೆ.ಎಚ್.ರಾಬರ್ಟ್‌ಸನ್	೨೮-೪-೧೯೦೪
೪೫.	ಎಂ.ಡಿ.ಎ.ಎಚ್.ಎಸ್.ಬಹದ್ದೂರ್	೧೪-೧೨-೧೯೦೫
೪೬.	ಆರ್.ಎ. ಗ್ರಾಥಮ್	೧೧-೧೦-೧೯೧೦
		೫-೧-೧೯೧೨
೪೭.	ಎ.ಎಫ್.ಜಿ ಮೋಸ್‌ಕಾರ್ಡಿ	೨೨-೨-೧೯೧೨
೪೮.	ಎ.ಫಾಥರ್‌ಗಮ್	೨೮-೬-೧೯೧೨
೪೯.	ಇ.ಎಸ್.ಲೇಯಾಲ್ಡ್	೧೩-೫-೧೯೧೫
		೬-೧೦-೧೯೧೫
೫೦.	ಎ.ಜೆ. ಕಾರ್‌ಜೇನ್ವೆನ್	೨೩-೭-೧೯೧೫
೫೧.	ಎ.ಎಮ್.ಎ.ಸಿ.ಗಾಲೇಟಿ	೧-೨-೧೯೧೬

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೫೨.	ಎ.ಎಲ್.ವಿಬರ್ಟ್	೨೦-೩-೧೯೧೬ ೨-೧೦-೧೯೧೬ ೩-೪-೧೯೧೮
೫೩.	ಆರ್.ಎಫ್.ಬಿ.ಎಲ್.ಗುಪ್ಪೈಲ	೧೮-೯-೧೯೧೬
೫೪.	ಜೆ.ಎಲ್. ಲಾನ್ಕಶಿಪ್	೨೭-೧೦-೧೯೧೮
೫೫.	ಆರ್.ಎಚ್.ಇತಿಯಾಜ್ ೨೦-೧-೧೯೨೧	೮-೯-೧೯೧೯
೫೬.	ಯು.ರಾಮರಾವ್	೧-೧೦-೧೯೨೦
೫೭.	ಐ.ಎನ್.ವಿ ರಾಜಚಾರ್	೧-೧೦-೧೯೨೨
೫೮.	ಜಿ.ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ವೆಲ್ಸ್	೩-೪-೧೯೨೩ ೧೦-೫-೧೯೨೫ ೨೬-೯-೧೯೨೮
೫೯.	ಸಿ.ಎ.ಸ್ಲಾಟರ್	೩-೧-೧೯೨೪
೬೦.	ಇ.ಎಂ.ಗೌನೆ	೧೮-೩-೧೯೨೭ ೨೮-೧೦-೧೯೩೨ ೪-೬-೧೯೩೫
೬೧.	ಸಿಜಿ.ಮೀರ್ಬರ್	೨೨-೩-೧೯೨೮
೬೨.	ಜೆ. ಹುಸೇನ್	೧೨-೪-೧೯೩೧
೬೩.	ಎ.ಎ. ವೆಂಕಟರಾಮ ಅಯ್ಯರ್	೧೪-೫-೧೯೩೫
೬೪.	ಎಮ್.ಡಿ. ಹುಮಾಯೂನ್ ಸಾಹೇಬ್ ಬಹದ್ದೂರ್	೭-೪-೧೯೩೫
೬೫.	ಡಿ.ಕ್ರೌಂಬಿ	೨೯-೯-೧೯೩೬
೬೬.	ಎಂ.ಆರ್.ವಿ ವೇಲುಡಿ	ಜೂನ್ ೧೯೩೭
೬೭.	ಕೆ.ಬಿ.ಎಸ್.ಎ. ಅಲೀ ಸಾಹೇಬ್ ಬಹದ್ದೂರ್	ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೩೯
೬೮.	ಸಿ.ಪಿ. ಕರುಣಾಕರ ಮೇನನ್	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೯೩೯

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ವಿವರ	ದಿನಾಂಕ
೭೯.	ಎ.ಸಿ.ವುಡ್‌ಹೌಸ್	ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೩೯
೭೦.	ರಾವ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಪೊನ್ನುಸ್ವಾಮಿ ಪಿಳ್ಳೆ	ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೯೪೦
೭೧.	ಎಂ.ವಿ.ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ	ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೪೦
೭೨.	ರಾವ್ ಸಾಹೇಬ್ ಪಿ.ರಾಮದಾಸ್	ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೪
೭೩.	ಕೆ. ರಾಮವರ್ಮರಾಜ	ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೯೪೬
೭೪.	ಎಸ್. ಭೋತಲಿಂಗಂ	ಮೇ ೧೯೪೬
೭೫.	ಜೆ.ಆರ್. ಬೆಟ್ಟಿ	ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೪೬
೭೬.	ಜೆ.ಎಫ್. ಸೌಂಡರಸ್	೧೭-೧-೧೯೪೭

ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಆರಂಭಗೊಂಡ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳ ಆಡಳಿತವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರವೂ ಮುಂದುವರೆದು ಭಾರತದ ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೫.೨. ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳು

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಯುರೋಪಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಕೈಗಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಯುರೋಪಿನ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದ ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಕಂಪನಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವಿವಿಧೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡವು. ಸರ್ಕಾರವು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗಾಗಿ ರೈಲ್ವೆ, ಅಂಚೆ-ತಂತಿ, ರಸ್ತೆ ಸಂಪರ್ಕ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ಈ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿತು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನವೀನ ಮಾದರಿಯ 'ಮಧ್ಯಮವರ್ಗ'ವೊಂದು ಉದಯವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗಗಳು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದವು. ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ಆದಾಯದ ಮೇಲೆ ನಿಗಾ ವಹಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಆಡಳಿತದ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ಹೇರಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ 'ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮೀಶನರ್' ಹುದ್ದೆಯೂ ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಕಮೀಶನರ್ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಐ.ಸಿ.ಎಸ್. ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಇವನನ್ನು ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಗವರ್ನರ್ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ನೇಮಿಸುವನು. ಇವನ ಅಧಿಕಾರವಧಿ ೩ ವರ್ಷ. ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಮೀಶನರ್ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯನ್ನು ಗವರ್ನರ್ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಉಂಟು. ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಇವನೇ ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರ. ಕಾಯ್ದೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಪುರಸಮಿತಿಯ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮದ್ರಾಸ್, ಬಾಂಬೆ, ಕಲ್ಕತ್ತ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳ ಆಡಳಿತದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಅಂದರೆ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂ.೫೦೦ ಸಂಬಳ ಬರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಕಮೀಶನರ್ ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಅಪ್ಪಣೆ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧ ವಿಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ದೈನಂದಿನ ಕೆಲಸಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೆಲ್ಲವೂ ಕಮೀಶನರ್‌ಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಕಮೀಶನರ್‌ಗೆ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ಹಣಕಾಸಿನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖ ವಾಗಿತ್ತು.[೧೫]

ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಹತೋಟಿ ಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್(ಸೈನಿಕ ನೆಲೆ)ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದರೊಟ್ಟಿಗೆ ಸೈನಿಕರ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕೊರತೆಯು ಎದುರಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಶ್ರೀಮಂತ ಭೂಮಾಲೀಕ ವರ್ಗ, ಉನ್ನತ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ನರನ್ನು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸುವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಇವರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳು ನೇಮಕಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಸದಸ್ಯರುಗಳನ್ನು 'ಕಮೀಶನರ್'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಪ್ರತಿ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೂ ಮೂರರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರುಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಹಿಂದೂಗಳು, ಮುಸ್ಲಿಮರು, ಯುರೋಪಿಯನ್, ಯುರೇಶಿಯನ್ನರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕಮೀಶನರ್

ಸಹ ಜನರಿಂದ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳು ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಅಧೀನರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೮೮೮ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೭ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳ ೫ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಅನ್ವಯ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ಯುರೇಶಿಯನ್ ವರ್ಗಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಮೇಯೋಹಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ನಿವಾಸಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಈ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ

ಅ. ಐ.ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಹೇಸ್(I.W.Hayes)

ಆ. ಆರ್.ಪಿ.ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಬೆಲ್(R.P.Cambell)

ಇ. ಐ.ಕುಕ್(I.Cooke)

ಈ. ಐ.ಎ.ಗ್ಲೋ(I.A.Gow)

ಉ. ಎ.ಮೋರ್‌ಗನ್ ಸ್ಮಿತ್(A.Morgen smith)

ಊ. ಪಿ.ಎಲ್.ಬ್ರೈಡ್(P.L.Bride)

ಅವರುಗಳು ಅಧಿಕ ಮತಗಳನ್ನು ಗಳಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು. ೧೮೮೮ರ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ವರದಿಯನ್ವಯ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೩ ರಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೊಡನೆ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು(೪) ಜನ ಕಮಿಶನರ್‌ಗಳಿಗಾಗಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೭:೩೦ರಿಂದ ೧೨ ಗಂಟೆಯ ಅವಧಿಯ ನಡುವೆ ಮೇಯೋಹಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ

ಅ. ಎಸಾಕ್ ಕಾಸೀಂ ಸಾಹೇಬ್ (Esack Cassim Saib)

ಆ. ಟಿ.ಖಾದರ್ ಪಾಷ ಸಾಹೇಬ್ (T.Khader Pasha Saib)

ಇ. ಆಗಾಖಾನ್ (AgaKhan)

ಈ. ಎಂ.ಮೀನಾ ಸಾಹೇಬ್ (M.Meena Saib)

ಅವರುಗಳು ಅಧಿಕ ಮತವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಯಾದರು.

೧೮೮೮ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೭ರ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ವರದಿಯಂತೆ ಹಿಂದೂ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಆಯ್ಕೆಗಾಗಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೮:೦೦ರಿಂದ ೧೨:೦೦ರವರೆಗೆ ಮತ್ತು ೨:೦೦ರಿಂದ ಸಂಜೆ ೫:೦೦ ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ನಡೆದ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ

ಅ. ಬಿ. ಕೃಷ್ಣಸಿಂಗ್

ಆ. ಬಿ. ಗುಣಗಾತ್ರ ಚೆಟ್ಟಿ

ಇ. ಎ.ಆರ್. ಸಭಾಪತಿ ಮೊದಲಿಯರ್

ಈ. ಟಿ. ವಿಜಯರಾಘವಲು ನಾಯ್ಡು

ಉ. ತಿರುವರಂಗ ಮೊದಲಿಯರ್

ಊ. ಎ.ಆರ್.ಚೆಲುವರಾಜ ಮೊದಲಿಯರ್

ಋ. ಎ. ಮಗನಂದ ಮೊದಲಿಯರ್

ಎ. ಎಂ.ಎ. ನಾರಿಯನ್ ಚೆಟ್ಟಿ

ಇವರುಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮೀಶನರ್ ಗಳಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾದರು.

ಈ ಮೇಲಿನ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ೧೮೮೩ರ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳ ೫ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೮೮ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೫ರಂದು ಸಂಖ್ಯೆ ೩೧೦೪/೩೮೯ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಹೊರಡಿಸಿ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡಿರುವ ರೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಅವರ ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು.[೧೬]

ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಬಂದರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ನಗರವಾಗಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು, ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನಗರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು.

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮುದ್ರ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನಗರವಾಗಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದುತ್ತಲಿದ್ದ ಮಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಂತ್ತೆಲ್ಲಾ ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಭಾರತದ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ೧೮೬೬ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿತು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗೆ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ಥಳೀಯ ಜಮೀನ್ದಾರಿವರ್ಗ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಿತು. ಹೀಗೆ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ನನ್ನು ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ಬದಲಾದ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಅಧಿಕಾರೇತರರಿಗೂ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೬೭ರಿಂದ ೧೯೪೭ರವರೆಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರ ವಿವರಗಳು ಹೀಗಿವೆ.[೧೭]

ಕ್ರಸಂ.	ಹೆಸರು	ಅಧಿಕಾರವಧಿ	ಹುದ್ದೆಯ ಹೆಸರು
೧.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಎಂ.ಕ್ಲಾಡೆಲ್	೨೩.೫.೧೮೬೬-೨೯.೩.೧೮೬೭	ಅಧ್ಯಕ್ಷರು(ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್)
೨.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಎಸ್.ವೈಟ್‌ಸೈಡ್	೩೦.೩.೧೮೬೭-೩೧.೫.೧೮೬೭	ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
೩.	ಎಚ್.ಎಸ್.ಥಾಮಸ್	೧-೬-೧೮೬೭-೨೮.೧೦.೧೮೭೪	ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
೪.	ಎ.ಎಂ.ಸಿ.ವೆಜ್‌ಸ್ಟಾರ್	೨೯-೧೦-೧೮೭೪-೯-೮-೧೮೭೭	ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
೫.	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಎಚ್.ಕ್ಯಾಮೂ	೧೦-೮-೧೮೭೭-೨೨-೫-೧೮೮೧	ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
೬	ಜೆ.ಸ್ಟರಕ್	೨೩-೫-೧೮೮೧-೩೦-೮-೧೮೮೭	ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
೭	ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಎ.ಲೀ	೩೧-೮-೧೮೮೭-೨೦-೭-೧೮೮೯	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು(ಚೇರ್‌ಮೇನ್)
೮.	ವಿ.ಎಂ.ಫರ್ನಾಂಡಿಸ್	೨೧-೭-೧೮೮೯-೨-೧೦-೧೮೯೧	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೯.	ರಾಜ್‌ಬಹದ್ದೂರ್ ಶಿವರಾವ್	೩-೧೦-೧೮೯೧-೨೫-೧-೧೮೯೪	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೧೦.	ಆರ್.ಎ.ಗ್ರಾಹಂ	೨೬-೧-೧೮೯೪-೧೫-೨-೧೮೯೪	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೧೧.	ಎಂ.ಆರ್.ಡಿ.ಅನಂತಯ್ಯ	೧೬-೨-೧೮೯೪-೫-೦೬-೧೯೦೦	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೧೨.	ಎ.ಎಫ್.ಜಿ.ಮೋಕ್ಸಾರ್ಡಿ	೬-೬-೧೯೦೦-೨೦-೭-೧೯೦೦	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೧೩.	ಮೇಜರ್ ಕೆ.ಸಿ.ಸಂಜನಾ	೨೧-೭-೧೯೦೦-೯-೯-೧೯೦೦	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೧೪.	ಟಿ.ಇ.ಮೋಯಿರ್	೧೦-೯-೧೯೦೦-೧೬-೧೧-೧೯೦೦	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೧೫.	ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬ್ ಎಸ್.ಎಫ್.ಬ್ರೇಡ್ವೊ	೧೭-೧೧-೧೯೦೦-೧೮-೨-೧೯೦೨	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೧೬.	ಎಂ.ಆರ್.ಡಿ.ಅನಂತಯ್ಯ	೧೯-೨-೧೯೦೨-೨೨-೯-೧೯೦೩	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೧೭.	ಜೆ.ಎಲ್.ಸಾಲ್ಡಾನ	೨೩-೯-೧೯೦೩-೩೦-೭-೧೯೦೫	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೧೮.	ರಾವ್‌ಬಹದ್ದೂರ್ ಎನ್.ಸುಬ್ಬಾರಾವ್	೩೧-೭-೧೯೦೫-೪-೩-೧೯೧೩	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೧೯.	ದಿವಾನ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಎಂ.ಮುಂದಪ್ಪ ಬಂಗೇರ	೫-೩-೧೯೧೩-೩೦-೫-೧೯೧೭	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೨೦.	ರಾವ್ ಸಾಹೇಬ್ ಡಾ.ವಿ.ವರ್ಗಿಸ್	೩೧-೫-೧೯೧೭-೮-೧೨-೧೯೧೯	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೨೧.	ದಿವಾನ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಬಿ.ಮಹಾಬಲ ಹೆಗಡೆ	೯-೧೨-೧೯೧೯-೧೬-೬-೧೯೨೧	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೨೨.	ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬ್ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ ವೆಂಕಟರಾವ್	೧೭-೬-೧೯೨೧-೩೧-೧೦-೧೯೩೧	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೨೩.	ಡಾ.ಕೆ.ವಿಠಲ ಶೆಟ್ಟಿ	೧-೧೧-೧೯೩೧-೩೧-೩-೧೯೩೮	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೨೪.	ಬಿ.ವೆಂಕಟರಾವ್ ಬಾಳಿಗ	೧-೪-೧೯೩೮-೩೧-೩-೧೯೪೩	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೨೫.	ಜನಾಬ್ ಪುತ್ತೂರು ಹುಸೇನ್	೧-೪-೧೯೪೩-೩೧-೩-೧೯೪೭	ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು
೨೬.	ಎಂ.ನಾರಾಯಣ ಶೆಣೈ	೧-೪-೧೯೪೭-೩೧-೧೦-೧೯೪೭	ಸ್ಪೆಷಲ್ ಆಫೀಸರ್

೫.೩. ಆಡಳಿತದ ವಿಭಾಗಗಳು

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ರಾಜಕೀಯ ಕೌಶಲ್ಯ, ಲಂಚಗಾರಿಕೆ, ವಂಚನೆ, ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕತನ, ದ್ರೋಹಗಳು, ಇವರ ಗೆಲುವು ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರಗಳು ಭಾರತದ ಬೇರೆ–ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಹಲವು ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದವು. ಭಾರತವು ವಿವಿಧ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಶಾಲವಾದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕಂಪನಿಯ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳು ಹಲವಾರು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪಡೆದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸೂಕ್ತವಾದ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ೧೭೫೭ರಿಂದ ೧೮೫೮ರ ವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯೂ ಆಯಾ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಇವರ ಆರಂಭಿಕ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೋಠಿಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಲ್ಕತ್ತ, ಮದ್ರಾಸ್, ಬಾಂಬೆಗಳು ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣಾ ನೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಇವು ಕಂಪನಿಯ ಲಾಭವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ, ಬ್ರಿಟನ್‌ಗೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಲಾಭಾಂಶವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ, ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತಹ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಪನಿಯು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ರೂಪಿತಗೊಂಡ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಲೋಪದೋಷಗಳಿದ್ದವು. ಅವು ಕಂಪನಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತದ ವಿರುದ್ಧ ದ್ವೇಷ ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಆಡಳಿತದ ಮೂಲಭೂತ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತವು ಕಾರಣವಾಗಿ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಇವರ ವಿರುದ್ಧ ಅಸಹನೆ, ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಮುಂದುವರೆದು ೧೮೫೭ರ ದಂಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿತು. ೧೮೫೭ರ ದಂಗೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಅದರ ಪುನರ್ ಸಂಘಟನೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿತು. ದಂಗೆಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ನೀತಿಗಳು ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ಅಸಹನೆಯನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿ, ಬ್ರಿಟನ್ ರಾಣಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಸ್ತಾಂತರ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಭಾರತದ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮೊದಲು ಕಂಪನಿಯ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ(ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್)ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದ

ಸದಸ್ಯನು ಆಗಿದ್ದ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರನಾಗಿರ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಭಾರತದ ಮೇಲಿನ ಆಡಳಿತ ಅಧಿಕಾರವು ಬ್ರಿಟನ್ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿತು.[೧೮]

ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಾವು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಕಾನೂನುಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸಮೀಪದ ಅಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ೧೮೬೨ರ ವೇಳೆಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವೆನ್ನುವ ಅನೇಕ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ವಿಭಾಗವು ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆಯುವುದರೊಂದಿಗೆ ಸಧೃಡವಾದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು.

ಇವರ ಅವಧಿಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಪಾತ್ರ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಮುಖ ವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ೧೭೬೫ರಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್‌ನು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್‌ಗಳ ಸಮಿತಿಗೆ ತಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ನಗರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮುಂದಾದನು. ಇದೇ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೦೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೆಲವು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಕೈಗಾರಿಕ ಬಂಡವಾಳದ ಪ್ರವೇಶದಿಂದಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳೆರಡೂ ಹಲವಾರು ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವು. ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಆಡಳಿತದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ೧೮೬೪ ಮತ್ತು ೧೮೬೮ರ ನಡುವಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೊಸ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ನಗರ ಮತ್ತು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳು

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಾಲವಾದ 'ಸೈನಿಕ ನೆಲೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಉಳಿದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಒಳಗೊಂಡ ರೀತಿಯಲ್ಲೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ೧೮೩೧ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತ ಕಛೇರಿಯು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.[೧೯] ೧೮೫೬ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಜಾರಿಯಾದ XXVI(೨೬)ನೇ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಆಡಳಿತವನ್ನು ೧೮೭೧ರ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಲಿಗೆ ೧೮೩೩ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ೬ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿವೆ.

೧. ಹಲಸೂರು ವಿಭಾಗ
೨. ಶೂಲೆ ವಿಭಾಗ
೩. ಅರಬ್ ಲೈನ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ಕೋಟೆ ವಿಭಾಗ
೪. ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್ ವಿಭಾಗ
೫. ಬ್ಲಾಕ್ ಪಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗ
೬. ಹೈಗ್ರೌಂಡ್ ವಿಭಾಗ

ಒಟ್ಟು ೬ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಲಸೂರು ಮತ್ತು ಅರಬ್‌ಲೈನ್ ಹಾಗೂ ಕೋಟೆ ವಿಭಾಗಗಳು ವಿಶಾಲವಾದ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿದ್ದು, ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್ ವಿಭಾಗವು ಸಣ್ಣ ವಿಭಾಗವಾಗಿದ್ದಿತು.

೧೮೮೧ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮನವಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಅವು ಈ ಮುಂದಿನಂತಿವೆ.

೧. ಹಲಸೂರು ವಿಭಾಗ
೨. ಸದರನ್ ವಿಭಾಗ(ಶೂಲೆ, ಅರಬ್‌ಲೈನ್ ಹಾಗೂ ಕೋಟೆ ವಿಭಾಗಗಳು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ)
೩. ಈಸ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್ ವಿಭಾಗ
೪. ವೆಸ್ಟ್‌ನ್ ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್ ವಿಭಾಗ
೫. ಕ್ಲೇವ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ಟೌನ್ ವಿಭಾಗ
೫. ಹೈಗ್ರೌಂಡ್ ವಿಭಾಗ

ಈ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದವು.[೨೦]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳು

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಅನೇಕ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಹಲವು ರಾಜಕೀಯ ನಿಲುವುಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳ ಮೂಲಕ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಶೀಲರಾದ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಹತೋಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಾದ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವುದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ

ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದನು. ಇವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಕಡಪ, ಅನಂತಪುರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿತ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಈ ವರ್ಗಾಯಿತ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ೧೮೦೧ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೦೮ರಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವರ್ಗಾಯಿತ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಕಡಪ ಎಂಬ ೨ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ೧೮೦೮ರಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ವಿವಿಧ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಣೆಗೊಂಡಿತು. ನಗರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ವಿವಿಧ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ೧೮೬೭ರಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯು ತನ್ನ ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ಉಪವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ.

೧. ಕೌಲ್ ಬಜಾರ್
೨. ಬ್ರೂಸ್ ಪೇಟೆ
೩. ಮೇವಾರ್ ಪೇಟೆ
೪. ಧನಗನ ಹಟ್ಟಿ
೫. ಮಂದಲ ಕೋಟೆ
೬. ಬಳ್ಳಾರಿ ಕ್ಲಬ್
೭. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣ
೮. ವೆಲ್ಲಿಂಗ್‌ಟನ್ ಹೌಸ್
೯. ಟ್ರಿನಿಟಿ ಚರ್ಚ್
೧೦. ನೇಟಿವ್ ಇನ್‌ಫ್ಯಾಂಟ್ರಿ ಲೈನ್ಸ್[೨೧]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳು

ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನಗರಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರವು ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ತನ್ನ ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಮಹತ್ತರವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಒಳನಾಡಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮಾರ್ಗಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರವನ್ನು ಹಾದು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಈ ನಗರವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಇತರ ಯುರೋಪಿಯನ್ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕಂಪನಿಗಳ ದಾಳಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ನಾಗರಿಕರಿಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ೧೮೩೨ಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು

ವಿಸ್ತಾರವಾದಂತೆಲ್ಲಾ ನಾಗರಿಕರ ಮನವಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಗರಕ್ಕೆ ೧೮೫೧ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೮ರಂದು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರವನ್ನು ನಾಗರಿಕ ವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವಿಭಾಗಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಯಿತು. ಇಡೀ ನಗರವನ್ನು ೪ ವಾರ್ಡುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿ ನಾಗರಿಕ ವಿಭಾಗವು ನಗರದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿದರೆ, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ನಗರದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಣೆಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ನಗರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳು ೫೪ ಉಪವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಆಡಳಿತ ಕಚೇರಿ, ಕಂದಾಯ ಕಚೇರಿ, ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಪ್ರದೇಶ, ಓಲ್ಡ್ ಆರ್ಟಿಲರಿ ಬ್ಯಾರಕ್, ಯುರೋಪಿಯನ್ ಆರ್ಟಿಲಿರಿ ಬ್ಯಾರಕ್, ಸದರ್ ಬಜಾರ್, ಆರ್.ಸಿ.ಚಾಪೆಲ್ ಪ್ರದೇಶ, ಸ್ಟೇಷನ್ ಹಾಸ್ಪಿಟಲ್, ನೇಟಿವ್ ಇನ್‌ಪ್ಯಾಂಟ್ರಿ ಲೈನ್‌ಗಳು ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಿದವು.[೨೨]

ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುವಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತೆಯನ್ನು ತರುವಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಸ್ಥಳೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹೇರುವುದರ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅಡಿಯಾಳುಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ದೈನಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಒಂದು ಆಡಳಿತ ವರ್ಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಹಾಯವು ಭಾರತೀಯ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಲಭಿಸಿತು ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಅದರೊಟ್ಟಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಶೋಷಣೆಗಳು ದ್ವಿಗುಣಗೊಳ್ಳ ತೊಡಗಿದವು.

೫.೪. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಕಾಯ್ದೆಗಳು

ಭಾರತದೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಹಾಗೂ ಲಾಭದಾಯಕ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವರ್ತಕ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ಬ್ರಿಟನ್ ಸರಕಾರದ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದಿತು. ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರವು ಅನುಮೋದಿಸಿದ ಅನೇಕ ಸನ್ನದುಗಳು ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಈ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಈ ಮುಂದಿನಂತಿವೆ. ೧೬೫೭ರ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ಸನ್ನದು, ೧೬೬೧ರ ಸನ್ನದು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ಇತರ ಯುರೋಪಿಯನ್ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕಂಪನಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಘೋಷಿಸುವ ಹಾಗೂ ಶಾಂತಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡಿತು. ೧೬೮೭ರ ಸನ್ನದು ಕಂಪನಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಟಂಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ,

ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಕೋರ್ಟ್ ಮಾರ್ಷಲ್‌ಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ, ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ನೌಕದಳವನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿನ ಲಾಭಾಂಶವನ್ನು ಮನಗಂಡ ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ಬಂಡವಾಳ ಶಾಹಿಗಳು ೧೬೯೮ರಲ್ಲಿ ಖಾಸಗೀ ವರ್ತಕರ ಮತ್ತೊಂದು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ಎರಡು ಕಂಪನಿಗಳು ೧೭೦೨ರಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ೧೭೦೮ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಾಸನದ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕೃತ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿತು. ಅಂದಿನಿಂದಾಚೆಗೆ ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ವಿವಿಧ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವು.[೨]

೧೭೦೮ರ ಅನಂತರ ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಸುಭದ್ರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದವು. ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಸಹ ಬ್ರಿಟಿಶರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೋಠಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ವಿಶಾಲ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಔರಂಗಜೇಬನು ೧೭೦೭ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದನು. ಇವನ ನಂತರ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಬಲಹೀನವಾಗತೊಡಗಿತು. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿನ ಬಲಹೀನ ಆಡಳಿತ ದಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಭಾರತದ ಈ ರಾಜಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಏಳಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾದವು. ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶರ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೋಠಿಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬಲಪಡಿಸಲು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರಾಂತಿಗಳೂ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದ್ದವು. ಬಂಗಾಲ ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ವ್ಯಾಪಾರಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ವ್ಯಾಪಾರಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಇದು ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನರಿತ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹೂಗ್ಲಿ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಆ ಪ್ರದೇಶವೇ ಕ್ರಮೇಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿ ಕಲ್ಕತ್ತ ನಗರವಾಯಿತು. 'ಫೋರ್ಟ್ ವಿಲಿಯಂ' ಎಂಬ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವನು ಜಾಬ್‌ಚಾಕ್ ಎಂಬುವನು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಮರಣದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಕಲ್ಕತ್ತದ ಫೋರ್ಟ್ ವಿಲಿಯಂ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ೧೭೧೫ರಲ್ಲಿ ಜಾನ್‌ಸರ್‌ಮನ್ ಮತ್ತು ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಸ್ಟೀಫನ್‌ಸನ್ ಎಂಬುವವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ನಿಯೋಗವು ಕಲ್ಕತ್ತದಿಂದ ದೆಹಲಿಗೆ ಬಂದು ಮೊಗಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ಪರವಾನಗಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಇದನ್ನು ಆರ್ಮ್ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು "ಕಂಪನಿಯ ಮಾಗ್ನಕಾರ್ಟ್" ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ವಿಲಿಯಂ ಹ್ಯಾಮಿಲ್ಟನ್ ಎಂಬ ವೈದ್ಯನಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೃತಜ್ಞತಾ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅನುಮತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಕಲ್ಕತ್ತ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಈ

ಪರವಾನಗಿಯಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಸತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅನುಮತಿ ದೊರೆಯಿತು.[೨೪] ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸಲು ಅನುವಾಗುವಂತೆ ಫರ್ಮಾನನ್ನು ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಬಲಿಷ್ಠ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕನಸನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇವರು ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರನ್ನು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಕೋರಿದರು. ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸರೂ ಸಹ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಬರುವ ಲಾಭವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು.[೨೫] ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ರಕ್ಷಣೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದವು. ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪಾರವೆಲ್ಲಾ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕೈ ಸೇರುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆಂದು ಬಂಗಾಳಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕಾಲ ಕ್ರಮೇಣ ತಮ್ಮ ಸೈನಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು, ಬಂಗಾಳವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧಗಳ ಮೂಲಕ ಗೆಲ್ಲುವುದರೊಂದಿಗೆ ಇಡೀ ದೇಶವನ್ನೇ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಭಾರತವು ಕ್ರಮೇಣ ವಸಾಹತು ಆಗತೊಡಗಿದಂತೆ ಕಂಪನಿಯ ನೀತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳು ವಸಾಹತು ಲಾಭಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲು ಪಡೆಯಲು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಹೋರಾಟದ ಫಲಿತಾಂಶಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡತೊಡಗಿತು. ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸತೊಡಗಿದುದರಲ್ಲಿ ಇದು ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಕಂಪನಿಯ ಚಾರ್ಟರ್ ಅನ್ನು ಸುಮಾರು ಪ್ರತಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಪುನರ್ ನವೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಕಂಪನಿಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ೧೭೭೩ರಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕಿತು. ಆಗ ಅದನ್ನು 'ರೆಗ್ಯುಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅನ್ವಯ ಬ್ರಿಟನ್ ದೊರೆಯ ಸರಕಾರದ ಭಾರತದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್, ಬಂಗಾಳಕ್ಕೆ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಛ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ನೇಮಿಸತೊಡಗಿತು. ೧೭೮೪ರಲ್ಲಿ ಅನುಮೋದಿಸಿದ ಪಿಟ್‌ನ 'ಇಂಡಿಯಾ ಆಕ್ಟ್' ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಾಯಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮೇಲು ಮೇಲಷ್ಟೆ ಉಳಿಸಿತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ನಿಜಕ್ಕೂ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟ ನೇಮಿಸಿದ ಕಂಟ್ರೋಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಂಟ್ರೋಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಕ್ರಮೇಣ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಭಾರತ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಇಲಾಖೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಅತ್ಯಂತ ಲಾಭದಾಯಕ ಅಧಿಕಾರ(ಸಿವಿಲ್ ಹಾಗು ಮಿಲಿಟರಿ ಪದವಿ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲೆ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಅನಂತರ ೧೮೧೩ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ 'ಚಾರ್ಟರ್' ಪುನರ್ ನವೀಕರಣಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ನಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟದ ವಿಷಯವಾಗಿ ೧೮೧೩ರ ಕಾಯ್ದೆಯು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ದಂತೆ ಕಂಪನಿಯ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಚ್ಯುತಿ ಉಂಟುಮಾಡದೆಯೇ ಅದರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು

ತೊಡೆದುಹಾಕಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಕಂಪನಿಯ ವಸಾಹತು ಆಗಿದ್ದ ಭಾರತವು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಡೀ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳ ವಸಾಹತು ಆಗತೊಡಗಿತು. ೧೮೩೩ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಾನಮಾನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕಂಪನಿಯ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿತಾದರೂ ಬಂಗಾಳದ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗೆ ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ದೊರೆ ನೇಮಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣದೊಳಕ್ಕೆ ತಂದಿತು. ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡುವುದು ಅವನ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಿಟನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ೧೭೭೩ರಿಂದ ೧೮೩೩ರ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಗೆ ಅಪಾರ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿತು. ಕಂಪನಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು, ಹಾಗಾಗಿ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿನ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ೧೮೩೩ರ ವೇಳೆಗೆ ಕಂಪನಿಯ ಸೈನ್ಯವು ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತ ಸಾಧನದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೊಂಡದ್ದು. ಮತ್ತೆ ಮುಂದಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅವರು ಇದೇ ಸೈನ್ಯದ ನೆರವಿನಿಂದಲೇ ದೇಶವನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥವಾದದ್ದು. ೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ೨,೨೩,೫೦೦ ಮಂದಿ ಸೈನಿಕರಿದ್ದರು. ಮೂರನೆಯ ಆಂಗ್ಲೋ ಮರಾಠ ಯುದ್ಧ(೧೮೧೭–೧೮೧೯)ದ ನಂತರ ಭಾರತ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಯಾವ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಹೂಡಲಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಪೋಲಿಸ್ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳ ಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಲೂ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.[೬]

ಕಂಪನಿಯವರು ಮೂಲತಃ ಐರೋಪ್ಯರಾಗಿದ್ದಗಿದ್ದರೂ, ಇಲ್ಲಿನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾಲು ಸ್ಥಳೀಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಕಂಪನಿಯ ಸೈನ್ಯಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರ ಮಧ್ಯೆ ಬಡ್ತಿ, ಸಂಬಳ, ಅಧಿಕಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಬರಲಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರು ಈ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿವರಗಳು ಕೆಲವೊಂದು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ೧೮೦೦ರಿಂದ ೧೮೫೫ರವರೆಗೆ ವಸಾಹತು ಕಂಪನಿಯು ವಿಧಿಸಿದ ಕಂದಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ಥಳೀಯರಿಂದ ಭಾರತದೆಲ್ಲೆಡೆ ಅನೇಕ ದಂಗೆಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕಂಪನಿಯ ಸೈನ್ಯದಿಂದಲೇ ಮಟ್ಟಹಾಕಲಾಯಿತು. ೧೮೫೭ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಿಂದ ದಂಗೆಯು ಆರಂಭವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಅಲುಗಾಡು ವಂತಾಯಿತು. ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಬ್ರಿಟನ್ ಸರ್ಕಾರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪುನರ್‌ಸಂಘಟನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತು ನೀಡಿತು. ೧೮೦೦ ರಿಂದ ೧೮೫೭ರವರೆಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ

ಗ್ರಹಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಓಲೈಸಲು ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿ, ರಾಣಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ರಾಣಿಯ ಆಡಳಿತವು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಉದಾರವಾದಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ೧೭೬೫ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಈ ವೇಳೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಜಾಗೃತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತರಲಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ೧೮೫೭ರ ದಂಗೆಯ ನಂತರ ನವೀನ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಕೈಗೊಂಡರು.

೧೮೫೭ರ ದಂಗೆಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಳ್ವಿಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಯುರೋಪ್ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿನ ಏಕ ಸ್ವರೂಪದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ವಿವಿಧ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಸಲು ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭಾರತದ ಗಡಿಯಾಚೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಸೈನ್ಯವು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ವಲಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ, ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾದ ಹಾಗೂ ಕ್ರಮಬದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಾನೂನು ಕಾಯ್ದೆ ಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದರು. ಅವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ.

೧. ೧೮೦೬, ೧೮೦೯, ೧೮೧೧ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ
೨. ೧೮೩೨ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ
೩. ೧೮೬೪ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ
೪. ೧೮೬೭ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ
೫. ೧೮೯೯ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ
೬. ೧೯೦೨ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ
೭. ೧೯೧೦ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ
೮. ೧೯೧೨ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ
೯. ೧೯೨೪ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ

ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರವು ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಜಯ ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭೌಗೋಳಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸೂಕ್ತವೆನಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕಿದ್ದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಆಯಾ ಕಮಾಂಡರ್‌ಗಳಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ೧೮೦೬ರ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೩ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆ, ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಬಂಗಲೆ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಡಳಿತ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

೧೮೯–೧೮೧೦ರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ನಿಯಮಾವಳಿ ಯೊಂದನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದನು. ಹಾಗೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಜಾರ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅನುಮತಿಸಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅವುಗಳನ್ನು ೪ ಪ್ರತಿಗಳಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ, ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಕಮಾಂಡರ್ ಬಳಿ, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕಚೇರಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿ, ಉಳಿದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರುವ ನಕ್ಷೆಗೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಮತ್ತು ಕಮಾಂಡರ್‌ನ ಸಹಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತು.[೨೭]

೧೯೩೨ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ

ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ಥಳೀಯ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ದಂಗೆ ಎದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ(೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ) ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸೈನಿಕರು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದ ಅಪರಾಧಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೋರ್ಟ್ ಮಾರ್ಷಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಸೈನಿಕ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೂಲಕ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಬಜಾರ್(ಮಾರುಕಟ್ಟೆ)ಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದ ಅಹಿತಕರವಾದ ಘಟನೆ ನಡೆಯದಂತೆ ಕ್ರಮವಹಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಯಿತು.[೨೮]

೧೮೬೪ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ

೧೮೫೭ರ ದಂಗೆಯ ಬಳಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಸೈನಿಕರ ಸಂರಚನೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ನಿಲುವುಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ಪರವಾಗಿದ್ದವು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯರ ಮೇಲಿನ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಿಗಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ೧೮೫೯ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ರಾಯಲ್ ಕಮೀಶನ್ ಎನ್ನುವ ಆಯೋಗ ಒಂದನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಈ ಆಯೋಗವು ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ನೈರ್ಮಲ್ಯೀಕರಣದ ಅಸಮರ್ಪಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿ ೧೦೦೦ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ೯೬ ಜನ ಸೈನಿಕರು ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಯೋಗವು ಪ್ರತಿ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುವಂತೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು. ೧೮೬೪ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸೈನ್ಯದ ಮಿಲಿಟರಿ ಆರೋಗ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪೊಲೀಸ್

ಪಡೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೬೪ರ ನಂತರ ದೇಶಿಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ನೈರ್ಮಲ್ಯೀಕರಣ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಲಘು ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಸಹಾಯಕ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

೧೮೬೨ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲವೂ 'ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್'ನಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿತ್ತು. ಇವನು ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹಾಗೂ ನಾಗರಿಕರ ಪರವಾಗಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇವನಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಭೂಮಿ(ಸ್ಥಿರಾಸ್ತಿ)ಯನ್ನು ನೋಂದಾಯಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ನಂತರ ವರ್ಗಾಯಿಸುವ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.

ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ನಿಗೆ ನೀಡಿದಷ್ಟು ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದ ಆಪಾದಿತನಿಗೆ ೫೦ ರೂ.ಗಳವರೆಗೂ ದಂಡ ವಿಧಿಸಬಹುದಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಅಧಿಕಾರದ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ನ ನಂತರದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಹತ್ವದ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಇವನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದವು.[೨೯]

೧೮೬೪ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯು ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಉಳಿದಂತೆ ೧೮೬೬ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು ೩೭ ಸೆಕ್ಷನ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ೩೭ ಸೆಕ್ಷನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ. ೧೮೫೯ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಪೊಲೀಸ್ ಕಾಯ್ದೆ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೪ರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಒಳಗಡೆ ಪೊಲೀಸರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

೧೮೬೪ರ ಸೆಕ್ಷನ್ ೧೦ ಅನ್ವಯ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಯಾವುದೇ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ಘೋಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ನೀಡಿದರು.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೯ರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಖಾಸಗೀ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪರವಾನಿಗೆ ಪಡೆಯದೇ ಮದ್ಯದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೩೫ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಪರವಾನಗಿ ಪಡೆದು ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿರುವುದರ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೩೬ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕೋರ್ಟ್ ಮಾರ್ಷಲ್‌ಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ನ ಸ್ವಂತ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಬಿಡಲಾಯಿತು.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೩೯ರಂತೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳ ಕುರಿತ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಲಾಯಿತು.[೩೦]

೧೮೬೭ರ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ

ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು ೧೮೬೭ ಮೇ ೭ರಂದು ಬಾಂಬೆ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ನಿಂದ ಒಪ್ಪಿತಗೊಂಡಿತು. ನಂತರ ಜೂನ್ ೧ರಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದು ಜೂನ್ ೨೪ರಂದು ಬಾಂಬೆ ಗೆಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ನಮೂದುಗೊಂಡು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ೧೮೬೪ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ೧೮೬೭ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೬೪ರ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಸೆಕ್ಷನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಸೆಕ್ಷನ್ ೫ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿರುವ ಸವಲತ್ತುಗಳು, ಸೆಕ್ಷನ್ ೭ ಪೊಲೀಸರ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಸೆಕ್ಷನ್ ೮ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ಗಳಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಸೆಕ್ಷನ್ ೧೧ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ನೀತಿ-ನಿಯಮಗಳ ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿವೆ.

೧. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಭೂಮಿಯು ಸರ್ಕಾರದ ಪೂರ್ಣ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಖಾಸಗಿ ಭೂಮಾಲೀಕರಿಗೆ ಪರವಾನಗಿ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ವಿತರಿಸುವುದು ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಾದರೂ ಸರ್ಕಾರದ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು.

೨. ಸ್ಥಿರಾಸ್ತಿಗಳ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಬಳಸಲು ಸುಲಭವಾಗಿ ನೋಂದಾಯಿಸುವ ಮತ್ತು ವರ್ಗಾಯಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.

೩. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿರುವ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಖರೀದಿಸಿ ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದ್ದಿತು.

೪. ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಅನುದಾನವನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತದ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಹಾಯಕರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಕಾರ ಒದಗಿಸುವುದು.

೫. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ, ಜನನಿಬಿಡ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಿತಕರವಾದ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆಯದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

೬. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯೀಕರಣ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚರಂಡಿಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮೂತ್ರಾಲಯ, ಸ್ಮಶಾನಗಳು, ಮಾರುಕಟ್ಟೆ, ಅಂಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಿಗಾ ವಹಿಸಿ, ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ತಪಾಸಣೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು.

೭. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಒಳಗಡೆ ಅಪಖ್ಯಾತಿಗಳಿಸಿದ ಮನೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು. ಅವುಗಳನ್ನು ತಪಾಸಣೆಗೊಳಿಸುವುದು.

೮. ನಾಗರಿಕರ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ನೀರಿನ ನಲ್ಲಿಗಳು, ಟ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಚಿಲುಮೆಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಾಯ್ದು ಕೊಳ್ಳುವುದು.

೯. ನಾಗರಿಕ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತನ್ನು ನೀಡುವುದು.

೧೦. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಒಳಗಡೆ ಸಾವುಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದಾಖಲಿಸುವುದು.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೧೧ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ನಾಗರಿಕರು ಸರ್ಕಾರ ವಿಧಿಸಿರುವ ನೀತಿ–ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಧಿಸಬಹುದಾದ ದಂಡದ ರೂಪವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿ ಹೇಗೆ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ಎನ್ನುವ ವಿವರ ನೀಡಿರುವರು.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೧, ೨೨, ೨೩, ೨೪, ೨೫ರ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮದ್ಯದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಖಾಸಗಿ ವರ್ತಕರು ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಬಂಧ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರೆ ಅಂತಹ ವರ್ತಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿ, ತರುವಾಯ ಆತನಿಂದ ದಂಡವನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಸವಿವರವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಸಿಗುವುವು.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೩೨ರ ಬಾಂಬೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ೩ನೇ ವಿಧಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ೧೮೫೪ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಬಜಾರ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮೂಲಕ ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಯಿತು.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೩೨ ಳನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸರಹದ್ದಿನಲ್ಲಿ ಯಾವೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನಾದರೂ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಎಸಗಿದರೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಆಯಾ

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ವಿತರಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ತೀರ್ಪಿನ ವಿರುದ್ಧ ಆಪಾದಿತನು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಲಿಲ್ಲವಾದರೆ ಬಾಂಬೆ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ದಾವೆಯನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು.[೨೧]

೧೮೮೯ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ

೧೮೬೪ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ೧೮೮೯ರಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ ೧೮೮೦ರಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸಮಿತಿಯ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೮೦ರಲ್ಲಿ ವೈಸರಾಯ್ ಆಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಲಾರ್ಡ್ ರಿಪ್ಪನ್ ಅವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ವಿಕೇಂದ್ರಿಕರಣದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಸ್ವರೂಪದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುವ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಭಾರತದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿನ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಏಕಸ್ವರೂಪದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಚರ್ಚೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಬಳಿಕ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಗಳ ಒಳಗಿರುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರಿಕರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ನಿಧಾನಗತಿಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು ಕಂಡು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಯಿತು. ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಒಳಗೆ ವಸತಿ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಅಧಿಕೃತ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆತಂತಾಯಿತು.[೨೨]

ಇದಲ್ಲದೆ ೧೮೮೯ರ ಕಾಯ್ದೆಯು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ, ಇಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

೧. ಅಕೌಂಟ್ ಜನರಲ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು 'ಸಿವಿಲ್ ಅಕೌಂಟ್ ಜನರಲ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮರುನಾಮಕರಣಗೊಳಿಸಿದರು.

೨. ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರು ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರದೇಶದ ಸನಿಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ 'ಬಜಾರ್' ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿ, ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ನ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿತು.

೩. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಈಶಾನ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ಪ್ರತಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದವು. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಇಲ್ಲಿನ

ಸೈನ್ಯವನ್ನು 'ಕಮಾಂಡ್'ಗಳಾಗಿ ಇಬ್ಭಾಗ ಮಾಡಿ, ಹೀಗೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ 'ಜನರಲ್ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್' ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾಯಿತು.

೪. ಹಾಲು ಮತ್ತು ಹಾಲಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಹಿವಾಟು ನಡೆಸುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ 'ಡೈರಿ' ಎಂದು ಕರೆದು, ಈ ಸ್ಥಳಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು 'ಡೈರಿ ಮ್ಯಾನ್' ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಯಿತು.

೫. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮಿಲಿಟರಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು 'ಎಕ್ಸಿಕ್ಯೂಟಿವ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್' ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

೬. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಗುತ್ತಿಗೆ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಡವು ನೀಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ 'ಲೀಸ್' ಎನ್ನುವ ಪದಬಳಕೆಯನ್ನು ತಂದರು.

೭. ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ವಿಧಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು.

   ಅ. ಪಬ್ಲಿಕ್ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ: ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ ಹೊಣೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

   ಆ. ಪ್ರೈವೇಟ್ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ: ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೮. ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ನಾಗರಿಕರಿಗಾಗಿ ಕಸಾಯಿ ಖಾನೆಗಳನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ 'ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸ್ಲಾಟರ್ ಹೌಸ್' ಮತ್ತು ಪ್ರೈವೇಟ್ ಸ್ಲಾಟರ್ ಹೌಸ್ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೯. ಮಿಲಿಟರಿ ವಲಯಕ್ಕೆ ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ಸ್ಯಾನಿಟರಿ ಆಫೀಸರ್' ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸೈನ್ಯದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದವರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೦. ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗಾಗಿ ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳಾದ ಕೆರೆ, ಟ್ಯಾಂಕ್, ಕಾಲುವೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಒದಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡುವುದು. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿಯವರ ಮನವೊಲಿಸಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸಲು ಅವರನ್ನು ಒಲೈಸುವುದು.[೩೩]

೧೯೦೨ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ

೧೮೯೯ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಎದ್ದಿದ್ದ ಅಸಹನೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಲು ಆಶ್ರಿತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಆಳುವ ವರ್ಗಗಳೊಂದಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಬಾಂಧವ್ಯ ಹೊಂದುವ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದನು. ಆಶ್ರಿತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಅರಸರ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಯುರೋಪ್ ಮಾದರಿಯ ಸೈನಿಕ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ೧೯೦೧ರಲ್ಲಿ 'ಇಂಪಿರಿಯಲ್ ಕ್ಯಾಡೆಟ್‌ಕಾಪ್ಸ್' ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸೈನಿಕ ವಿಭಾಗವನ್ನು ತೆರೆದನು. ಇವರ ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡುವ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದನು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೯೦೨ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆ ಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅಫಘಾನಿಸ್ಥಾನ, ಟಿಬೆಟ್‌ಗಳವರೆಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು.[೪೪]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಾಣಿಜ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮೀಸಲಿರಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಿಗಿ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಚಾಲ್ತಿಗೆ ತಂದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು "ಹೌಸ್ ಅಕಮಂಡೇಶನ್ ಕಾಯ್ದೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆದರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿ ಎಂದು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು.

ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ 'ಡಿವಿಜನ್' ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಭಾನು, ದೇರಾಜತ್, ಕೋಹತ್ ಬ್ರಿಗೇಡ್‌ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ 'ಡಿವಿಜನ್ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಮಿಲಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ವಾಸ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ನಿವೇಶನ ಅಥವಾ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಈ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾಯ್ದೆಯ ೬ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಅಥವಾ ನಾಗರಿಕರ ಮನೆಗಳನ್ನು ಸೈನಿಕರ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ೪ ದಿನಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ಆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ನಿವಾಸಿಗಳು ತೆರವುಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಗಡುವು ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ

ಮನೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವಾಧೀನತೆಯ ಸೂಚನಾಪತ್ರವನ್ನು ವಿತರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ೩೦ ದಿನಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ಮನೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವ ಷರತ್ತಿಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸರ್ಕಾರದ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ, ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿರುವ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬಾಡಿಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವ, ಭೋಗ್ಯಕ್ಕೆ(ಲೀಸ್) ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.[೩೫]

೧೯೦೩ರ ಕಾಯ್ದೆಯು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಗಳ ನಡುವಿನ ಭೂ ಹಂಚಿಕೆಯ ಕಾಯ್ದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

೧೯೧೦ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ

೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ಘಟಿಸಿದ ಬಂಗಾಳದ ವಿಭಜನೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆರಂಭವಾದ ಚಳುವಳಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಭಾರತವನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ಹತೋಟಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮೇಲಕ್ಕೇಳಲು ಏಷ್ಯಾ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ರ್‍ಯಾಡಿಕಲ್ ಪಕ್ಷದವರು ಭಾರತೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ತೋರಿದ ಸಹಾನುಭೂತಿ, ದಿನೇ ದಿನೇ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಪ್ರಭಾವ, ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವ, ಅವನು ಭಾರತದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನೊಡನೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಶತ್ರುತ್ವದ ಧೋರಣೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ಉಗ್ರ ಚಳುವಳಿಗಳು ಇವರಲ್ಲಿ ಆತಂಕ ಉಂಟುಮಾಡಿದವು.[೩೬]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ಕ್ರೂರವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೯೦೮ರ ವಿಸ್ಫೋಟಕ ವಸ್ತುಗಳ ಕಾಯ್ದೆ, ೧೯೦೮ರ 'ದಂಡ ಕಾಯ್ದೆ'ಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು. ಹೊಸ ವೈಸರಾಯ್ ಆಗಿ ನೇಮಿತನಾದ ಲಾರ್ಡ್ ಹಾರ್ಡಿಂಗ್‌ನು ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಆಂತರಿಕ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದನು. ಭಾರತೀಯರ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಲಯವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಲು ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿ "ಭಾರತೀಯ ಪತ್ರಿಕಾ ಕಾಯ್ದೆ"ಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಾಯಿತು. ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಪೋಲೀಸ್ ಭೀತಿಯ ಅಲೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದನು.[೩೭] ಇಷ್ಟಾದರೂ ರಾಷ್ಟ್ರಿಯತೆಯ ಕಾವು ಕಡಿಮೆಯಾಗದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೧೦ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯರ ವಿರುದ್ಧದ ಅಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ಮುಂದಾದನು.

೧೯೦೨ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹಾಗೂ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರುವ ಮುಖಾಂತರ ೧೯೧೦ರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ 'ಮಿಲಿಟರಿ ಆಫೀಸರ್' ಎಂಬ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಮಿಲಿಟರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಮಿಲಿಟರಿ ಆಫೀಸರ್ ಎಂಬ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಬಳಿಕ ವಸಾಹತು ಸೈನ್ಯದ ಯಾವುದೇ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಿಲಿಟರಿ ವಾರೆಂಟ್ ಆಫೀಸರ್ ಆಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ವಸಾಹತು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸೈನಿಕ ಖಾಯಂ ಸೈನಿಕನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೪ರ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾದ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್ ಮೊದಲಿಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಕಮಿಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧ್ಯ-ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದನು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾಯ್ದೆಯು ಚಾಲ್ತಿಗೊಂಡ ನಂತರ ಪ್ರತಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿದರು. ೧೮೯೮ರ 'ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಪ್ರೊಸಿಜರ್' ಕಾಯ್ದೆಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ನೇಮಕಗೊಳಿಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸೆಕ್ಷನ್ ೧೭ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಅಧೀನತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ೧೮೮೭ರ ನಾಗರಿಕ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅನ್ವಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲಘು ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಲಘು ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ೫೦೦ ರೂ.ಗಳ ಮೊತ್ತದ ಒಳಗಿನ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥಪಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಲಘು ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಲಘು ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಸಹಾಯಕ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಗೆಜೆಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಹೊರಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ನೇಮಕಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೮೫೯ರ ಮದ್ರಾಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ ಪೊಲೀಸ್ ಕಾಯ್ದೆ, ೧೮೬೧ರ ಪೊಲೀಸ್ ಕಾಯ್ದೆ, ೧೮೯೦ರ ಬಾಂಬೆ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ ಪೊಲೀಸ್ ಕಾಯ್ದೆಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಪೊಲೀಸ್ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ವಿವೇಚನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡ ಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮದ್ಯದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಆಲ್ಕೋಹಾಲ್ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಿರುವ ಅಥವಾ ಮಂಪರು ತರಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ವಿತರಿಸುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ನೂರು(೧೦೦) ರೂ.ಗಳವರೆಗೂ ದಂಡ ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿ, ದಂಡ ಕಟ್ಟಲು ವಿಫಲನಾದಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳ

ಸೆರೆವಾಸ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೮೫೬ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಗಿದ್ದ ಬಂಗಾಳ ಚೌಕಿದಾರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹಲವು ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿಯವರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅನುಮತಿ ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ವಿವಿಧ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರ ವಿಕೇಂದ್ರಿಕರಣಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಮತ್ತು ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ನೊಂದಿನ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಗಳು ಆಯವ್ಯಯಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧನಾ ಸಮಿತಿಗಳು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಗೆಜೆಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ೧೮೮೯ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ-ವಹಿವಾಟು, ನಡೆಸಲು ಪರವಾನಗಿಯನ್ನು ವಿತರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಲೋಪಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ೧೯೧೦ರ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಪರವಾನಗಿ ನೀಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು.[೨೮]

೧೯೧೨ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ

೧೯೧೨ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯ ವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಧುನಿಕ ಯುರೋಪಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಏಕೀಕರಣ ಘಟನೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಬ್ರಿಟನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶಕ್ತಿಯುತ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಜರ್ಮನಿಯು ಕೈಗಾರಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಬ್ರಿಟನ್ ಈ ವೇಳೆಗೆ ತನ್ನ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದ ಆರ್ಥಿಕ ಶೋಷಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನತೆಯ ವಿರೋಧವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯು ಮಂದಗಾಮಿ ನಾಯಕರಿಂದ ತೀವ್ರಗಾಮಿ ಬಳಗದ ನಾಯಕರಿಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರವಾಯಿತು. ಇವರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ, ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಗಳ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೊಲೀಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ವಿಚಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಭೂಗತವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳ ಮೂಲಕ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾರತದ ವೈಸ್‌ರಾಯ್‌ನನ್ನು ೧೯೧೨ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬ್ ಸ್ಫೋಟಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕೊಲ್ಲುವ ಯತ್ನ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕೃತ್ಯದಿಂದಾಗಿ ವೈಸ್‌ರಾಯ್‌ನಾದ ಹಾರ್ಡಿಂಗ್ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಗಾಯಗೊಂಡಿದ್ದನು. ೧೯೦೬ರ ವೇಳೆಗೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸೈನ್ಯದ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿ ಅವರುಗಳ ಗಮನ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದ್ದರು. ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ದಂಗೆ ಏಳಲು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಧ್ಯೇಯ ಸಾಧನೆಗೆ ನಾನ್‌ಕಮೀಶನ್ಡ್ ಆಫೀಸರ್‌ಗಳೂ ಮುಖ್ಯಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು.

೧೮೮೮ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬಿನ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ದಂಗೆ ಏಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದರಾದರೂ ಸರ್ಕಾರ ಅದನ್ನು ದಮನ ಮಾಡಿತು.[೫] ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಸ್ವದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿತು. ಸ್ವದೇಶಿ ಹೋರಾಟದ ಫಲವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಚುರುಕುಗೊಂಡು ತನ್ನ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತು ನೀಡಿದರು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಿಂದಾಗಿ ವಸಾಹತು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಲು, ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸುಸಜ್ಜಿತಗೊಳಿಸಲು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದರು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತದ ಸಂರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೬ ಪದಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಅಕೌಂಟ್ ಜನರಲ್ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಸಿವಿಲ್ ಅಕೌಂಟೆಂಟ್ ಜನರಲ್ ಅಥವಾ ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮರುಹಂಚಿಕೆಗೊಳಿಸಿ 'ಬ್ರಿಗೇಡ್'ಗಳೆಂದು ವಿವರಣೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಗೇಡ್‌ಗಳಿಗೆ ಜನರಲ್ ಬ್ರಿಗೇಡಿಯರ್ ಎಂದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ವರ್ತಕರು ಪರವಾನಗಿ ಯನ್ನು ಪಡೆದು ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಲೈಸನ್ಸ್ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳೆಂದು, ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯರು ಪರವಾನಿಗೆ ಪಡೆದು ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಸಾಯಿಖಾನೆಗಳಿಗೆ ಲೈಸನ್ಸ್ ಸ್ಲಾಟರ್‌ಹೌಸ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೧೦ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯ ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೦ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಖಜಾನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡ ಖಜಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಫಂಡ್‌ಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಟ್ರೆಷರಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.[೬೦]

೧೯೧೨ರ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅ. ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್

ಆ. ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು

ಇ. ಸ್ಯಾನಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರಿ

ಈ. ಎಕ್ಸಿಕ್ಯೂಟಿವ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್

ಉ. ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲಾ ಪೊಲೀಸ್ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್‌ಗಳು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಸಭೆ ಸೇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸಮಿತಿಯು ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸಲು ಈ ಸಮಿತಿಗಳು

ನಡೆಸುವ ಪ್ರತಿ ಸಭೆಯ ನಡಾವಳಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸಮಿತಿಯ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದ ಬಳಿಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾದ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಾಮ ನಿರ್ದೇಶನಗೊಂಡ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಮಿತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಆದೇಶಗಳು ಇವರಿಂದ ಆದೇಶಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ಸಮಿತಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಸೆಕ್ಷನ್ ೩೦ ಮತ್ತು ೩೩ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ತನ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಡಳಿತದ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಇಂತಿಷ್ಟು ವೇತನ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಷರತ್ತನ್ನು ಹೇರಲಾಯಿತು.[೪೧]

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಯಾದ ನಾಯಿಗಳ ನೋಂದಣಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿ, ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಆಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕೈಗೊಂಡರು. ಪ್ರತಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಚತೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಿ ಸರ್ಕಾರವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿತು. ಇವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಖಾಸಗಿ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸ ಲಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿರುವ ಶೌಚಾಲಯಗಳಿಗೆ ಸ್ವೀಪರ್‌ಗಳನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.[೪೨]

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ಕಾರಿ ಬಂಗಲೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ನಾಗರಿಕರು ಸರ್ಕಾರಿ ಅಥವಾ ಖಾಸಗಿ ಸ್ವತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಕಟ್ಟಡ ಅಥವಾ ನಿವೇಶನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಮಿತಿಯು ಅವರಿಗೆ ನೋಟಿಸ್ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಇಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ರಸ್ತೆಯನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ ಅಥವಾ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ನ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಬಿಡಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವ ಎಲ್ಲಾ ಮಾದರಿಯ ವಾಹನಗಳಿಗೆ ದೀಪಗಳನ್ನು ಬಳಸಬೇಕು ಎಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯ ಗೊಳಿಸಿದರು. ವಾಣಿಜ್ಯ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಆನೆ, ಒಂಟೆ, ಕುದುರೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಸಂಚಾರವನ್ನು ನಿಷೇಧಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಯಾವುದೇ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮಶಾನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳಿಸಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಮಶಾನಗಳು ಜನಸಂದಣಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ

ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅದರಿಂದಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರಕವಾಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ಎದುರಾದರೆ ಅದನ್ನು ಮುಚ್ಚುವಂತೆ ಆದೇಶಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಮಿತಿಗೆ ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ನೀರಿನ ಮೂಲವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಅವು ಪೋಲಾಗದಂತೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯು ಪಡೆಯಿತು. ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೦೧ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಮೀಪದ ಸ್ಥಳೀಯ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳು ಎದುರಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಮುಂಜಾಗ್ರತ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ, ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಅವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿ, ಲಭ್ಯವಿರುವ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಫಂಡ್‌ಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಆರೋಗ್ಯ ಸೌಲಭ್ಯ ನೀಡಲು ಆದೇಶಿಸ ಲಾಯಿತು.[೪೪]

೧೯೨೪ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯು ೧೯೧೪ರವರೆಗೂ ಹಲವಾರು ನಾಯಕರುಗಳ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ೧೯೧೪ರ ವೇಳೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಅಸಹಕಾರದಂತಹ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಚಳವಳಿಗಳ ಮೂಲಕ ನಾಯಕರಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದರು. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ರೈತರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕೃಷಿ ಧೋರಣೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರ ಸಮಾನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೧೪ರಿಂದ ೧೯೨೪ರವರೆಗಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳ ದಶಕವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರದ ಸರ್ಕಾರಿ ಖಜಾನೆಗಳನ್ನು ದೋಚುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲು ಮುಂದಾದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಭ್ರಷ್ಟ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾರಣಾಂತಿಕ ಹಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಈ ಘಟನೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರಲ್ಲಿ ಆತಂಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವು. ಇದರಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಅಣಿಯಾಯಿತು.

'ಅಸಿಸ್ಟಂಟ್ ಹೆಲ್ತ್ ಆಫೀಸರ್' ಎಂಬ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಈತನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ರಚಿಸಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಗಳೊಂದಿಗೆ 'ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಬೋರ್ಡ್‌ಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಬಿಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಎಕ್ಸಿಕ್ಯೂಟಿವ್ ಆಫೀಸರ್‌ನನ್ನು ನೇಮಕಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರವು ಭಾರತದ ಎತ್ತರದ ಕೆಲವು ಗಿರಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ

ತಮ್ಮ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯದ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಕೆಲವು "ಮಿಲಿಟರಿ ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್"ಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದ್ದ 'ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್'ಗಳನ್ನು 'ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್'ಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ಗೆಜೆಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಘೋಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು.[೪೫]

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್‌ಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಯಮಾವಳಿ ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್. ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಂದ ನಾಮ ನಿರ್ದೇಶನಗೊಂಡ ಪ್ರಥಮದರ್ಜೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಆರೋಗ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿ. ಎಕ್ಸಿಕ್ಯೂಟಿವ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ನಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಮಿಲಿಟರಿ ಆಫೀಸರ್‌ಗಳು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಸದಸ್ಯರು ಮತದಾನದ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್‌ನ ಸದಸ್ಯರ ಕಾಲಾವಧಿಯು ೩ ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ರಚನೆಗೊಂಡ ಬೋರ್ಡ್ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಸಭೆಯನ್ನು ಸೇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸಭೆಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಮಾನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಕನಿಷ್ಠ ೫ ಮಂದಿ ಅಥವಾ ಬೋರ್ಡ್‌ನ ೧/೩ರಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಹಾಜರಾತಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿತ್ತು.[೪೬]

ಈ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿನ ಸೆಕ್ಷನ್ ೬೦ರಿಂದ ೭೪ರವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ತೆರಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ-ಯಾವ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಆಕ್ಟ್ರಾಯ್ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಅನುಸರಿಸಿದ ಕ್ರಮಗಳು, ನಿವೇಶನಗಳಿಗೆ ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೧೦೬ ಮತ್ತು ೧೦೭ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಫಂಡ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ತದನಂತರ ಅದರ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಸರ್ಕಾರಿ ಖಜಾನೆ ಅಥವಾ ಸನಿಹದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[೪೭]

ಸೆಕ್ಷನ್ ೧೭೧ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅನುದಾನ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುವುದನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೧೦ರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪರವಾನಗಿ ಹೊಂದುವುದನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೧೭ರಿಂದ ೨೩೨ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯು ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆಯಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೩೫ರ ಅನ್ವಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರವಾಗಿ ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವುದರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪಿಡುಗನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೊಳಿಸಲು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೩೬ರ ಪ್ರಕಾರ ಈ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವರಿಗೆ ದಂಡ ವಿಧಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ದವರಿಗೆ ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್ ಅಥವಾ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ದಂಡ ವಿಧಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು.[೪೮]

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಪೊಲೀಸರನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ಹಲ್ಲೆಗೆ ಮುಂದಾಗಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸದೆಬಡಿಯಲು ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೫೦ರ ಮೇರೆಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪೊಲೀಸರು ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಗರಿಕರನ್ನು ವಾರೆಂಟ್ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಬಂಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.

೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತು ಸರಕಾರದ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಮುಖಾಂತರ ಕಬಳಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅವರಿಗೆ ಸೈನ್ಯವೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಅಸ್ತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಯುರೋಪಿನ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸೈನಿಕ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಏಕರೂಪದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ತರುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕ್ರಮಬದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು.

೫.೫. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿನ ಜನಗಣತಿ

ಭಾರತವು ಮೂಲತಃ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೂಲ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ಇವರಿಗೆ ಭಾರತವು ಹೆಜ್ಜೆ–ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ನವೀನ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಅನೇಕ ಆದಿವಾಸಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆರಂಭಿಕ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದವು. ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದವು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳ ಆಶಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಕ್ರೋಢೀಕರಣವಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ವಸಾಹತುಗಳ ಸಂರಚನೆಯ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿದವು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಾವು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ಒಟ್ಟು ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆಚರಣೆಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು, ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಎದ್ದ ಪ್ರಬಲ ವಿರೋಧಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಇಲ್ಲಿನ ಜನಾಂಗಗಳ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಜನಗಣತಿಯ ಕಾರ್ಯಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದರು. ಇವರ ಮೊದಲ ಜನಗಣತಿಯ ವರದಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಿಚಿತ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಜನರ(ಆದಿವಾಸಿಗಳ) ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಜನಗಣತಿಯು ಭಾರತೀಯರ ವಯೋರಚನೆಯ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮತ್ತು ಜೀವನಮಟ್ಟವನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಪ್ರಥಮ ದಶಕ ಜನಗಣತಿಯನ್ನು ೧೮೭೧ರಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಈ ಜನಗಣತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಜನಗಣತಿಯನ್ನು ೧೮೮೧ರಿಂದ ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಜನಗಣತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಪರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ವರ್ಗಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು, ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ರಕ್ಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಜನಗಣತಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಸಮಾನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಾದರಿಯ ನಗರೀಕರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ನಗರ ಮತ್ತು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು.[೪೯]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮಾದರಿಯ ನಗರೀಕರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ೧೮೭೧ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ೨,೩೧೩ ಪಟ್ಟಣಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಒಟ್ಟು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮೂರು(೩) ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

* ಮೊದಲನೇ ವರ್ಗದ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೧೦೦,೦೦ ಲಕ್ಷ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ವರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಟ್ಟು ೩೫ ನಗರ ಪಟ್ಟಣಗಳಿದ್ದವು.
* ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೫೦,೦೦೦ ರಿಂದ ೧೦೦,೦೦೦ದವರೆಗೂ ಇದ್ದು ೫೪ ನಗರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು.
* ಮೂರನೆಯ ವರ್ಗದ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೨೦,೦೦೦ ದಿಂದ ೫೦,೦೦೦ ಸಾವಿರದವರೆಗೂ ಒಟ್ಟು ೧೯೯ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.
* ೧೮೭೨ರ ಜನಗಣತಿಯಿಂದ ೧೯೨೧ರವರೆಗೂ ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿವಿಲ್ ಅಂಡ್ ಮಿಲಿಟರಿ ಸ್ಟೇಷನ್(ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್) ಪಟ್ಟಣವು ಮೊದಲನೇ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
* ಮಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣವು ಒಟ್ಟು ೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೆ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಉಳಿದಂತೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಜನಗಣತಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು	೧೮೭೨	೧೮೮೧	೧೮೯೧	೧೯೦೧	೧೯೧೧	೧೯೨೧	೧೯೩೧
ಬೆಂಗಳೂರು	೮೧೮೧೦	೯೩೫೪೦	೧೦೦೦೮೧	೮೯೫೯೯	೧೦೮೩೪	೧೧೮೯೪೦	೧೩೪೧೧೩
ಮಂಗಳೂರು	೨೯೭೧೨	೩೨೦೯೯	೪೦೯೨೨	೪೪೧೦೮	೪೮೪೧೨	೫೩೮೭೭	೬೬೭೫೬
ಬಳ್ಳಾರಿ	೫೪೭೬೬	೫೩೪೬೦	೫೯೪೬೭	೫೮೨೪೭	೩೪೯೫೬	೩೯೮೪೨	೪೭೫೭೩
ಬೆಳಗಾವಿ	–	೯೫೮೨	೧೨೩೧೪	೧೦೬೪೧	೧೧೧೭೨	೧೦೦೧೪	೧೧೪೩೦

೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಮಂಗಳೂರು ನಗರ	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
ಹಿಂದೂಗಳು	೪೦,೮೩೯	೨೧,೬೧೬	೧೯,೨೨೩
ಜೈನರು	೭೨	೫೪	೧೮
ಮುಸ್ಲಿಂರು	೭,೩೧೫	೪,೨೧೬	೩,೦೯೯
ಕ್ರೈಸ್ತರು	೧೮,೫೧೦	೮,೧೭೫	೯,೭೩೫
ಪಾರಿಸಿಗಳು	೨೦	೧೧	೯
ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೬೬,೭೫೬	೩೪,೬೭೨	೩೨,೦೮೪

*೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಬೆಂಗಳೂರು	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
ಹಿಂದೂಗಳು	೭೪,೧೦೦೪	೩೮,೫೩೭	೩೫,೪೬೭
ಜೈನರು	೮೧೪	೪೮೪	೩೩೦
ಬೌದ್ಧರು	೨೬೦	೧೪೩	೧೧೬
ಸಿಖ್ಖರು	೩೨	೨೯	೦೩
ಮುಸ್ಲಿಮರು	೨೮,೬೨೫	೧೫,೩೯೮	೧೩,೨೨೭
ಕ್ರೈಸ್ತರು	೩೦,೦೮೨	೧೪,೬೫೨	೧೫,೩೭೦
ಪಾರಸಿಗಳು	೨೪೪	೧೨೦	೧೨೪
ಯಹೂದಿಗಳು	೨೧	೬	೧೫
ಇತರೆ	೯೧	೪೦	೫೧
ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೧,೩೪,೧೧೩	೬೯,೪೦೯	೬೪,೭೦೪

* ೧೯೨೧ರಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ನಗರ ಮತ್ತು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳ ಜನಗಣತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಯಾ ಧರ್ಮಗಳ ಲಿಂಗವಾರು ಜನಗಣತಿಯ ವಿವರಗಳು ಈ ಮುಂದಿನಂತಿವೆ.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು	ಯಹೂದಿಗಳು		ಪಾರಸಿಗಳು		ಬೌದ್ಧರು		ಜೈನರು		ಸಿಖ್ಖರು		ಮುಸ್ಲಿಂ		ಕ್ರೈಸ್ತರು		ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು		ಇತರೇ		ಹಿಂದೂಗಳು	
	ಪು	ಮ	ಪು	ಮ	ಪು	ಮ	ಪು	ಮ	ಪು	ಮ	ಪು	ಮ	ಪು	ಮ	ಪು	ಮ	ಪು	ಮ	ಪು	ಮ
ಬೆಂಗಳೂರು	೧೩	೧೪	೭೦	೫೩	೯೯	೯೨	೪೦೧	೨೩೪	೧೦೪	೫	೧೩೪೭೯	೧೧೬೦೩	೧೩೨೮೭	೧೩೪೦೪	–	–	೧೬	೧೧	೩೪೧೧೫	೩೧೯೪೮
ಮಂಗಳೂರು	–	–	೨	–	–	–	೫೦	೨೭	–	–	೩.೬೨೮	೨೩೭೪	೭೮೮೮	೮೭೧೪	–	–	–	–	೧೬೬೩೬	೧೪೫೫೮
ಬಳ್ಳಾರಿ	–	–	–	–	–	–	೧೧೮	೪೫	–	–	೬೭೪೬	೫೮೧೭	೯೬೬	೧೧೧೮	೨೮	೫೫	–	–	೧೩೨೫೫	೧೧೬೯೪
ಬೆಳಗಾವಿ	೧೭	೯	೫೩	೬೧	–	–	೮೮೨	೭೯೭	೭	೨	೫೦೨೩	೪೨೯೩	೧೫೪೭	೪೩೬೫	–	–	–	–	೧೮೩೮೫	೧೫೮೭೮

೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ
ಜನರ ಜೀವನಮಟ್ಟವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ವಿವರಗಳು

				ಅವಿವಾಹಿತರು		ವಿವಾಹಿತರು		ವಿಚ್ಛೇದಿತರು	
	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ
	೧೩೪೧೧೩	೬೯೪೦೯	೬೪೭೦೪	೪೦೦೩	೨೯೦೬೨	೨೬೮೫೫	೨೬೩೪೭	೨೫೫೧	೯೨೯೫
ವಯಸ್ಸು									
೦-೧	೩೫೪೮	೧೭೬೫	೧೭೮೩	೧೭೬೫	೧೭೮೩				
೨-೩	೩,೯೯೮	೧೯೪೫	೧೯೬೩	೧೯೪೫	೧೯೬೩				
೩-೪	೪೦೪೮	೨೦೧೩	೨೦೩೫	೨೦೧೩	೨೦೩೫				
೪-೫	೩೬೪೧	೧೮೩೧	೧೮೧೦	೧೮೩೧	೧೮೧೦				
ಒಟ್ಟು	೧೯೦೧೫	೯೪೭೩	೯೫೪೨	೯೪೭೩	೯೫೪೨				
೫-೧೦	೧೬೯೩೮	೮೬೫೮	೮೨೮೦	೮೬೪೮	೮೧೦೮	೧೦	೧೬೭	-	೫
೧೦-೧೫	೧೫೫೯೫	೭೮೭೫	೭೭೨೦	೭೮೩೦	೬೬೫೦	೪೪	೧೦೫೪	೧	೧೬
೧೫-೨೦	೧೩೭೪೨	೬೮೩೯	೬೯೦೩	೫೮೭೭	೨೨೩೫	೯೪೨	೪೫೨೬	೨೦	೧೪೨
೨೦-೩೦	೨೫೬೯೫	೧೩೨೭೧	೧೨೪೨೪	೬೬೬೩	೧೫೩೭	೬೪೫೦	೧೦೦೫೨	೧೫೮	೮೩೫
೩೦-೪೦	೧೭೮೦೧	೯೭೪೮	೮೦೫೩	೧೦೧೯	೪೫೩	೮೩೫೩	೫೯೮೨	೩೭೬	೧೬೧೮
೪೦-೫೦	೧೧೮೦೫	೬೩೪೨	೫೪೬೩	೨೪೬	೨೩೦	೫೬೧೨	೨೯೦೫	೪೮೪	೨೩೨೮
೫೦-೬೦	೭೧೯೪	೩೮೦೪	೩೩೯೦	೧೨೭	೧೪೧	೩೧೨೩	೧೧೬೧	೫೫೪	೨೦೮೮
೬೦above	೬,೩೨೮	೩,೩೮೮	೨,೯೨೮	೧೨೦	೧೬೬	೨೩೨೧	೫೦೦	೯೫೮	೨೨೬೩

೧೯೨೧ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ
ಜನಗಣತಿಯ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಪ್ರಮಾಣದ ವಿವರಗಳು

ಪಟ್ಟ ಮತ್ತು ವಯಸ್ಸು		ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ		ಅವಿವಾಹಿತರು		ವಿವಾಹಿತರು		ವಿಚ್ಛೇದಿತರು	
ವಯಸ್ಸು	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ
	೧೧೮೯೪೦	೬೧೫೭೬	೫೭೩೬೪	೨೧೯೫೮	೮೫೧೯	೩೯೬೧೩	೪೮೮೪೫	೧೦೬೯೧	೪೪೬೨
೦-೧೦	೩೦೪೫೭	೧೫೦೪೨	೧೫೪೧೫	೪೯೪	೪೧೪	೧೪೫೪೮	೧೫೦೦೧	೨೬೩	೧೯೪
೧೦-೧೫	೧೩೧೬೫	೬೮೨೮	೬೩೩೭	೪೮೩೭	೧೧೯೦	೪೯೯೧	೫೧೪೭	೯೧೯	೫೫೩
೧೫-೨೦	೧೧೨೨೨	೫೪೯೬	೫೭೨೬	೨೫೪೮	೧೩೩೧	೨೯೪೮	೪೩೯೫	೧೪೨೦	೬೩೫
೨೦ above	೬೪೦೯೬	೩೪೨೧೦	೨೯೮೮೬	೧೭೦೭೯	೫೫೮೪	೧೭೧೩೧	೨೪೩೦೨	೮೦೮೯	೩೦೩೦

೧೯೨೧ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನೆಲೆಸಿರುವ ಜನರ ಜೀವನಮಟ್ಟವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ವಿವರಗಳು

ಪಟ್ಟ ಮತ್ತು ವಯಸ್ಸು		ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ		ಅವಿವಾಹಿತರು		ವಿವಾಹಿತರು		ವಿಚ್ಛೇದಿತರು	
ವಯಸ್ಸು	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ	ಪು	ಸ್ತ್ರೀ
	೧೧೮೯೪೦	೬೧೫೭೬	೫೭೩೬೪	೩೫೦೮೬	೨೪೬೨೨	೨೩೯೦೪	೨೩೩೪೭	೨೫೮೬	-
೦-೫	೧೪೭೮೧	೭೨೮೮	೭೪೯೩	೭೨೮೬	೭೪೮೭	೨	೬	-	-
೫-೧೦	೧೫೬೭೬	೭೭೫೪	೭೯೨೨	೭೭೨೯	೭೮೬೮	೨೫	೪೯	-	೫
೧೦-೧೫	೧೩೧೬೫	೬೮೨೮	೬೩೩೭	೬೭೫೮	೫೫೫೪	೬೬	೭೬೫	೪	೧೮
೧೫-೨೦	೧೧೨೨೨	೫೪೯೬	೫೭೨೬	೫೧೭೬	೧೮೬೧	೩೧೦	೩೭೦೬	೧೦	೧೫೯
೨೦-೪೦	೩೯೪೪೯	೨೧೧೯೨	೧೮೨೫೭	೭೬೬೪	೧೪೬೩	೧೨೯೮೭	೧೪೪೪೯	೫೪೧	೨೩೪೫
೪೦-೬೦	೧೮೧೭೩	೯೬೪೭	೮೫೨೬	೩೭೮	೨೯೧	೮೨೨೦	೩೮೮೧	೧೦೪೯	೪೩೫೪
೬೦above	೬೪೭೪	೩೩೭೧	೩೧೦೩	೯೫	೯೮	೨೨೯೪	೪೯೧	೯೮೨	೨೫೧೪

* ಜೆ.ಟಿ.ಮಾರ್ಟಿನ್, ೧೯೨೩, ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ೧೯೨೧, ವಾಲ್ಯೂಮ್ ೧, ಗೌರ್ವನ್‌ಮೆಂಟ್ ಪ್ರೆಸ್, ಇಂಡಿಯಾ, ಕಲ್ಕತ್ತ.

೧೯೩೧ರ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ನಾಗರಿಕರು ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರ ವಿವರಗಳು

ಸ್ಥಳ	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು	ನಾಗರಿಕರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಸೈನಿಕರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ
ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	೧೩೪೧೧೩	೬೯೪೦೯	೬೪೭೦೪	೧೨೪೯೫೦	೯೧೬೩
ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	೧೧೪೩೦	೭೦೩೨	೪೩೯೮	೮೨೨೦	೩೨೧೦

೧೯೩೧ರ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ನಗರ ಮತ್ತು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳ ಜನಗಣತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಯಾ ಧರ್ಮಗಳ ಲಿಂಗವಾರು ಜನಗಣತಿಯ ವಿವರಗಳು

ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರ	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
	೪೧೨೦೪	೨೧೪೫೩	೧೯೭೫೧
ಹಿಂದೂಗಳು	೩೦೪೭೨	೧೫೯೫೬	೧೪೫೧೬
ಜೈನರು	೧೭೯೪	೯೧೬	೮೭೮
ಮುಸ್ಲಿಮರು	೮೩೩೧	೪೩೫೫	೩೯೭೬
ಕ್ರೈಸ್ತರು	೫೯೩	೨೨೧	೩೭೨
ಪಾರಸಿಗಳು	೧೪	೫	೯

ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರ	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
	೪೭೫೭೩	೨೫೪೦೫	೨೨೧೬೮
ಹಿಂದೂಗಳು	೨೮೭೬೦	೧೫೦೭೩	೧೩೬೮೭
ಜೈನರು	೨೨೬	೧೭೧	೫೫
ಮುಸ್ಲಿಮರು	೧೬೦೪೧	೯೦೦೯	೭೦೩೨
ಕ್ರೈಸ್ತರು	೨೫೨೮	೧೧೪೦	೧೩೮೮
ಪಾರಸಿಗಳು	೬	೨	೪
ಬೌದ್ಧರು	೧೨	೧೦	೨

೧೯೩೧ರ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳ ಜನಗಣತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಯಾ ಧರ್ಮಗಳ ಲಿಂಗವಾರು ಜನಗಣತಿಯ ವಿವರಗಳು

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
	೧೧೪೩೦	೭೦೩೨	೪೩೯೮
ಹಿಂದೂಗಳು	೪೩೧೬	೪೦೮೧	೨೨೩೫
ಜೈನರು	೩೮	೨೨	೧೬
ಮುಸ್ಲಿಮರು	೨೩೮೩	೧೪೫೪	೯೨೯
ಪಾರಸಿಗಳು	೧೨೧	೬೧	೬೦
ಕ್ರೈಸ್ತರು	೨೫೬೪	೧೪೧೦	೧೧೫೪
ಬೌದ್ಧರು	೭	೩	೪
ಯೆಹೂದಿಗಳು	೧	೧	-

೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ನಾಗರಿಕ ಹಾಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳ ಜನಗಣತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಯಾ ಧರ್ಮಗಳ ಲಿಂಗವಾರು ಜನಗಣತಿಯ ವಿವರಗಳು.

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್		ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೧೧೪೩೦	೭೦೩೨	೪೩೯೮
	ಸಿವಿಲ್ ಏರಿಯಾ ನಾಗರಿಕರ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೮೨೨೦	೪೪೩೪	೩೭೮೬
	ಮಿಲಿಟರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೩೨೧೦	೨೫೯೮	೬೧೪
ಹಿಂದೂಗಳು	ನಾಗರಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೩೮೫೬	೨೦೭೮	೬೧೨
	ಮಿಲಿಟರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೨೪೬೦	೨೦೦೩	೧೭೭೮
ಜೈನರು	ನಾಗರಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೩೮	೨೨	೧೬
	ಮಿಲಿಟರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	-	-	-

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್		ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
ಮುಸ್ಲಿಮರು	ನಾಗರಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೧೯೫೬	೧೧೦೮	೮೪೮
	ಮಿಲಿಟರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೪೨೭	೩೪೬	೮೧
ಕ್ರೈಸ್ತರು	ನಾಗರಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೩೨೨	೨೪೮	೭೪
	ಮಿಲಿಟರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೧೧	೫	೬
ಪಾರಸಿಗಳು	ನಾಗರಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	೧೨೧	೬೧	೬೦
	ಮಿಲಿಟರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	–	–	–

* ಡ್ರಾಕಪ್ ಎ.ಎಚ್. ಮತ್ತು ಸೂರ್ತಿ ಎಚ್.ಟಿ., ೧೯೩೩, ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ವ್ಯಾಲೂಮ್ ೩, ಪಾರ್ಟ್ ೨, ಬಾಂಬೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ, ಗೌರ್ನಮೆಂಟ್ ಪ್ರೆಸ್, ಬಾಂಬೆ.

ವಸಾಹತು ಕನಾಟಕದ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಧಿಕಾರಿವರ್ಗದ ವಿವರಗಳು

೧. ಜನರಲ್ ಆಫೀಸರ್

೨. ಫೀಲ್ಡ್ ಆಫೀಸರ್

೩. ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ಸ್

೪. ಸಬಾಲ್ಟನ್ಸ್

೫. ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಇನಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಹಾಸ್ಪಿಟಲ್

೬. ಸರ್ಜನ್ಸ್

೭. ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಸರ್ಜನ್

೮. ವೆಟರ್ನರಿ ಸರ್ಜನ್

೯. ಚ್ಯಾಪಿನ್ಸ್

೧೦. ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಆಜ್ಯುಟೆಂಟ್ ಜನರಲ್

೧೧. ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಅಸಿಸ್ಟಂಟ್ ಕ್ವಾಟರ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಜನರಲ್

೧೨. ಮೇಜರ್ ಅಫ್ ಬ್ರಿಗೇಡ್

೧೩. ಪೋರ್ಟ್ ಅಜ್ಯುಟೆಂಟ್

೧೪. ಹೆಡ್ ಇನ್ ಕ್ಯಾಂಪ್

೧೫. ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಜೂನಿಯರ್ ಅಜ್ಯುಟೆಂಟ್ ಜನರಲ್

೧೬. ಪೇ ಮಾಸ್ಟರ್

೧೭. ಇಂಜಿನಿಯರ್

೧೮. ಕಮಿಸ್ಸೇರಿಯಟ್ ಆಫೀಸರ್

೧೯. ಕಮಿಸ್ಸೇರಿ ಆ್ಯಂಡ್ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಆಫ್ ಆರ್ಡಿಸನ್ಸ್

೨೦. ಕಂಡಕ್ಟರ್

೨೧. ಟ್ರೂಪ್ ಕ್ವಾಟರ್ ಮಾಸ್ಟರ್

೨೨. ರೈಡಿಂಗ್ ಮಾಸ್ಟರ್

೨೩. ಆಪೊದಿಕಾರಿಸ್

೨೪. ನೇಟಿವ್ ಕಮಾಂಡ್ ಆಫೀಸರ್

೨೫. ಸರ್ಜಂಟ್ಸ್ ಆ್ಯಂಡ್ ಹವಾಲ್ದರ್ಸ್

೨೬. ಟ್ರಂಪಿಟರ್ ಆ್ಯಂಡ್ ಡ್ರಮರ್

೨೭. ಪ್ಯಾರಿಅರ್

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿವರ

೧. ಬ್ರಿಗೇಡಿಯರ್ ಜನರಲ್ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್

೨. ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಅಜ್ಯುಟ್‌ಂಟ್ ಜನರಲ್

೩. ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಅಜ್ಯುಟ್‌ಂಟ್ ಜನರಲ್ ಫಾರ್ ಮಸ್ಕಿಟ್ರಿ

೪. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್

೫. ಎಗ್‌ಸೆಕ್ಯುಟಿವ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್

೬. ಎಗ್‌ಸೆಕ್ಯುಟಿವ್ ಕಮಿಸ್ಸೇರಿಯಟ್ ಆಟ್ ಆಫೀಸರ್

೭. ಕ್ಯಾಂಪ್ ಚ್ಯಾಪಿನ್

೮. ಪೋರ್ಟ್ ಚ್ಯಾಪಿನ್

೯. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಚ್ಯಾಪಿನ್

೧೦. ಸ್ಟಾಪ್ ಸರ್ಜನ್

೧೧. ಬ್ಯಾರಕ್ ಮಾಸ್ಟರ್

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. B.B. Misra, The Central Administiration of the East India Company(1773-1834) Manchester, Manchester University Press, 1959, P. 155.

೨. Ibid, P. 156.

೩. Ibid, P. 157.

೪. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಎ.ವಿ.(ಪ್ರಸಂ.), ಮರಾಠರ ಪಾರಮ್ಯ, ಸಂ.೧೭, ಭಾಗ ೭, ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು ೨೦೦೪, ಪು. ೩೪೬

೫. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್(ಮೂಲ), ನಾಗಣ್ಣ ಸಿ.(ಅನು), ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦, ಪು. ೬.

೬. Halappa C.S., Studies in State Administration, Karnataka University, Dharwad, 1970, P. 292.

೭. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಎ.ವಿ.(ಪ್ರಸಂ), ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾರಮ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ, ಸಂ.೧೮, ಭಾಗ ೧, ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೪, ಪು. ೪೮೪.

೮. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ವಸಾಹತುಕಾಲೀನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೯, ಪು. ೧೭-೧೯.

೯. Rajan M.D., History of Bangalore Cantonment upto 1930, MPhil Thesis, Bangalore University, Bangalore, 1981, P.40.

೧೦. Hayavadan Rao, History of Mysore, Gazetter, Vol.2, Part IV, B.R.Publishing Corp. Delhi, 1984, P. 3110.

೧೧. Hayavadana Rao, Ibid, P. 3111.

೧೨. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೯, ಪು. ೧೮೮-೧೯೮.

೧೩. Belgaum Divisional Commissioner list, Google.com.

೧೪. ಮುಕುಂದ ಪ್ರಭು ಎಂ., ಪೊಲಿ ಕೆನರಾ ೨೦೦ ಸಂದರ್ಭದ ನೆನಪಿನ ಸಂಪುಟ, ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ, ಮಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦, ಪು. ೫೮೨-೫೮೪.

೧೫. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಕೆ., ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೬೩, ಪು.೪೫-೪೬.

೧೬. Rajan M.D., Ibid, P. 39-41.

೧೭. Mohankrishna Rai K., Urbanization of Mangalore, Ph.D.thesis, Mangalore University, Mangalore, P. 338-339.

೧೮. ಫಣಿಕ್ಕರ್ ಕೆ.ಎಂ.(ಮೂಲ), ನಾರಾಯಣಮೂರ್ತಿ ಜಿ.ವಿ.(ಅನು), ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೫, ಪು. ೨೪೭.

೧೯. Basavaraj N.Akki, Municipal Administration in princely state of Mysore, Somesvara Publications, Dharwad, 2001, P. 10.

೨೦. ಬಿಪನ್‌ಚಂದ್ರ(ಮೂಲ), ಗೋಪಾಲರಾವ್ ಎಚ್.ಎಸ್.(ಅನು), ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨, ಪು. ೧೭೭.

೨೧. ತುಳಸಿರಾಮ ನಾಯಕ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಇತಿಹಾಸ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೧೦೪.

೨೨. Rajan M.D., Ibid, P. 25-26.

೨೩. John Kelsall, Bellary Gazetteer, Govt of Karnataka, 2004, P. 218-219.

೨೪. James M. Cambell, Belgaum Gazetteer, Govt of Karnataka, 2004, P. 519.

೨೫. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಕೆ.ಎಲ್., ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೮, ಪು. ೧೫.

೨೬. ಷೇಕ್ ಅಲಿ ಬಿ., ಆಧುನಿಕ ಭಾರತ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೬, ಪು. ೨೭.

೨೭. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್.(ಸಂ), ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೧೯.

೨೮. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಕೆ.ಎಲ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೯೮೮, ಪು. ೭೨-೭೪.

೨೯. Jacob T., Cantonment in India Evolution and Growth, Reliance Publishing House, New Delhi, 1994, P. 25.

೩೦. Procedings of Government of India, Home Department, Calcutta, 1864, P. 958.

೩೧. Jacob T., Ibid, P. 36.

೩೨. Procedings of Government of India, Home Department, Calcutta, 1864, P. 953-57.

೩೩. The Administration of Military Cantonments in the Bombay Presidency, Act-1867, Bombay, 1868, P. 9-15.

೩೪. Jacob T., Ibid, 1864, P. 45.

೩೫. Jacob T., Ibid, P. 27.

೩೬. ಷೇಕ್ ಅಲಿ ಬಿ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೯೮೬, ಪು. ೨೭.

೩೭. The Cantonment(House Accomodation Act, 1902, Govt of Press, Calcutta, 1902, P. 5-12.

೩೮. ಷೇಕ್ ಅಲಿ ಬಿ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೯೮೬, ಪು. ೩೨೫.

೩೯. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಕೆ.ಎಲ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೯೮೮, ಪು. ೧೭೪.

೪೦. The Cantoments Act 1910(XV and 1910), Govt Press, Calcutta, 1910, P. 32,45,54.

೪೧. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಕೆ.ಎಲ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೯೮೮, ಪು. ೧೮೩.

೪೨. The Cantonments Code 1912, Govt Press, Calcutta, 1912, P. 84.

೪೩. Ibid, P. 87-89.

೪೪. Ibid, P. 102-104.

೪೫. Ibid, P. 110-115.

೪೬. Ibid, P. 118-125.

೪೭. The Cantonment Act 1924(11 of 1924), Govt Press, Calcutta, 1924, P. 10-13.

೪೮. Ibid, P. 19-30.

೪೯. Ibid, P. 52.

೫೦. Ibid, P. 106.

೫೧. ನಾರಾಯಣ ಎಂ., ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಅಧ್ಯಯನ, ಅಖಿಲಾ ಏಜೆನ್ಸಿಸ್, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೯, ಪು. ೩೯.

೫೨. Marten J.T., Census of India, Vol-I, Govt Press, Calcutta, 1921, P. 18-20.

೫೩. Gaikwad V.R., The Anglo-Indians, Asia Publishing House, New Delhi, 1967, P. 14.

❖❖

ಅಧ್ಯಾಯ : ಆರು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ

೬.೧. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

೬.೨. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳು

೬.೩. ನಗರ ಯೋಜನೆ

೬.೪. ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಆರು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ

೬.೧. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ಯುರೋಪಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ ರಾಷ್ಟ್ರವು ತನ್ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿ ಒಳಪ್ರವೇಶಿಸಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅಸ್ಮಿತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡರು. ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಇಲ್ಲಿನ ಅರಸರಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದರು. ಇದಾದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿನ ಬದಲಾದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕಾರಣದ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ ಮೇಲಾಟಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆಯೇ ಆಯಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಏಷ್ಯಾದಂಥ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲಿನ ಬಹುತೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಧೀನ 'ವಸಾಹತು'ಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ವಸಾಹತು ಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪಿಸಿದರು. ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ 'ವಸಾಹತು ಶಾಹಿ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಈ ಹಿಂದೆ ಯುರೋಪಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಏಷ್ಯಾ ದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಭೌತಿಕ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಮುಂದುವರೆದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡು, ಹೊಸ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಯುಗವಾಗಿ ಆವಿಷ್ಕಾರವಾಯಿತು. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಯುರೋಪ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಭುತ್ವದ ರಚನೆಯನ್ನೇ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸಂಯೋಜಿಸಿತು. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ ಕೈಗಾರಿಕೆ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸೈನಿಕ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ

ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಅನಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ವಸಾಹತುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗುವ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಶಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೋಸ್ಕರ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು 'ವಸಾಹತುಶಾಹಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಆಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಾವೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಜನರ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಬಳಿಸಿ, ತಮ್ಮ ದೇಶದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಹೇರಿದವು. ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ವಸಾಹತುಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ದಾರಿ ಇಲ್ಲದೆ ಬಂಡವಾಳ ಶಾಹಿ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧೇಯರಾಗಿರಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಯುಗವು ಹಣಕಾಸು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಯುಗಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಹಣಕಾಸು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಹಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದವು. ಬಂಡವಾಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮತ್ತು ಹೂಡುವಿಕೆ ನಿರಂತರವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ದೇಶಗಳು ಪ್ರಗತಿ ಕಂಡವು. ಆದರೆ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ರಂಗಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುವ ಬಂಡವಾಳದ ಪುನರ್ ಹೂಡುವಿಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಪುನಃ ಹೂಡಲು ಯಾವುದೇ ಅವಕಾಶಗಳು ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯು ಲಭ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಪುನಃ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಲಾಭಾಂಶವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಬಂಡವಾಳ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅವಕಾಶಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.[೧]

ಹೊಸ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ವಸಾಹತು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಧುಮುಕಿದವು. ಹೊಸ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಹೂಡಿ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭಾಂಶವನ್ನು ಕಬಳಿಸಲು ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು-ಹೆಚ್ಚು ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಕಚ್ಚಾ ವಸ್ತುಗಳ ಅಭಾವವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಗೊಳಿಸಲು ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಹೇರಿ, ಹೊಸ ಸರಕಾರದ ರಚನೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಾವಂತರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಆಸೆಯು ಮುಖ್ಯ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ ಸೇರಿ ಎಲ್ಲಾ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಒತ್ತು ಕೊಡದೆ ವಸಾಹತೀಕರಣಕ್ಕೆ ತೀವ್ರ ಗಮನಹರಿಸಿ, ಏಷ್ಯಾದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ

ಮತ್ತು ೨೦ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವು. ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ಭೂಮಿ, ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ದುಡಿಯುವ ಕಾರ್ಮಿಕರು, ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿ ಏಷ್ಯಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಎದುರಿಸುವ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಅಭಾವ, ಅಲ್ಲಿನ ನಗರ ಜನರು ಎದುರಿಸುವ ಆಹಾರ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸಲಾಯಿತು. ಇಂತಹ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆಹಾರದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿ ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಿಂದ ಹೊಸ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಯುಗ ಉಗಮ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಢೀಕರಣವಾಯಿತು. ಈ ಹಂತವನ್ನು ಬಂಡವಾಳ ಶಾಹಿಯ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಘಟ್ಟವೆಂದು ಲೆನಿನ್ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಇದರ ಅವತಾರಗಳು ಏಷ್ಯಾದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಏಷ್ಯಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿತು, ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸ್ವಹಿತ ರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವೃದ್ಧಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ಇದರ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಧೀನದ ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಪೂರಕವಾಗಿರುವಂತಹ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಮುಂದಾದರು.[೨]

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟನ್ ಒಂದು ಕೈಗಾರಿಕ ಬಂಡವಾಳ ಹೂಡಿಕೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಭಾರತವನ್ನು ಒಳ ಗೊಂಡಂತೆ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಯುರೋಪಿನ ಮಾದರಿಯ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೊಂದನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವಿಚಾರವಾದ, ಪ್ರಜಾತಂತ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸುಭದ್ರ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಶಿಸ್ತಿನ ಅಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುವು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಇವುಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ರಹಸ್ಯವಾದ, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರತ್ವ, ಧರ್ಮಾಂಧತೆ, ಅರಾಜಕತೆ, ಮತ್ತು ಭೋಗ ಲಾಲಾಸೆಯಂತಹ ಗುಣಗಳನ್ನು ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಹೊಂದಿರುವುವು ಎಂದರು. ಇವು ಅನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿದ್ದು, ಇವುಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಅನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ನೈಸರ್ಗಿಕ ನ್ಯಾಯ(Natural Justice) ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಇದರ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ವಿವರಿಸಲು ಹೊರಟರು.[೩]

ಜಗತ್ತಿನ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಅದರ ಅಧೀನ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬ್ರಿಟನ್‌ಗೆ ಭಾರತದಂತಹ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಒಂದು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಜರೂರುಗಳನ್ನು ಮನಗಂಡಿತು. ಈ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಇಂಜಿನಿಯರ್‌ಗಳು, ಇತಿಹಾಸಕಾರರು, ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಸೈನಿಕರು, ಮಿಶನರಿಗಳು ಒಳಗೊಂಡ ಸಮೂಹವೊಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಯಾರು ಗೊಳಿಸಿತು. ಈ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅಗತ್ಯವಿದ್ದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಮರು ನಿರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿತು. ಇದರ ಹಿಂದೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿವಾದದ ಕುತಂತ್ರಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಕೈಗಾರೀಕರಣ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿ ಹೂಡಲು ಭಾರತದಂತಹ ವಿಶಾಲ ಭೂಮಿಕೆ ಬೇಕಿತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೇದಿಕೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಭಾರತೀಯರ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ನೆಪದ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡವು.[೪]

ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಾವು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ವಸಾಹತು ಚಿಂತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾರತವನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ತಾವು ರಚಿಸಿದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವುಗಳು ವಸಾಹತು ಸೈನಿಕರನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಯಾರುಗೊಳಿಸುವ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಪಶ್ಚಿಮದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸುವ ತಾಣಗಳಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದವು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ನೆಲೆಗಳಾದವು. ಇವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ರಚಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಅದು ಇಲ್ಲಿನ ಲೂಟಿಗೂ ಸಹಕಾರಿ ಯಾಯಿತು. ಇದರ ಸಮಾನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆವರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದದಂತೆ ವಸಾಹತುವಾದದಲ್ಲೂ ಆಕ್ರಮಣದ ಹಂಬಲವೇ ಪ್ರಧಾನ ವಾಗಿದ್ದರೂ ವಸಾಹತುವಾದಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ತ ನಾಗರಿಕರ ಹಾಗೂ ಜನಾಂಗಗಳ ಏಕತೆಯ ಕನಸು ಇತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುವಾದಿ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ನ್ಯಾಯಬದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದೆ. ಅವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹರೂಪ ಹೀಗಿವೆ.

೧. 'ಬಿಳಿಯ ಮನುಷ್ಯರ ಹೊರೆ'(The white man's burden) ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ 'ಹಿಂದುಳಿದ' ಜನಾಂಗಗಳು ಹಾಗೂ 'ಹಿಂದುಳಿದ' ದೇಶಗಳನ್ನು 'ನಾಗರಿಕಗೊಳಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಬಿಳಿಯರ ಹೊಣೆ. ಫ್ರೆಂಚ್ ವಸಾಹತುವಾದಿಗಳು ತಾವು ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ನೆರೆಹೊರೆಯ ದೇಶಗಳು ರೋಮನ್ ನಾಗರಿಕತೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ಇತರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುವುದು ತಮ್ಮ ಹೊಣೆಯೆಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಭಾರತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಧ ಮಗು ಇನ್ನರ್ಧ ಅನಾಗರಿಕ'ನನ್ನು ಪ್ರಬುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಹೊಣೆ ತಮ್ಮದೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಶ್

ವಸಾಹತುವಾದಿಗಳು ನಂಬಿದ್ದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಜೋಸೆಫ್ ಕಾನ್ರಾಡ್ ತನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಸಾಹತುವಾದದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆದರ್ಶವಿತ್ತು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. ಆರಂಭ ಘಟ್ಟದ 'ಸಾಹಸಿ' ವಸಾಹತುವಾದಿ ಗಳು ಕೂಡ ಹೀಗೆಯೇ ಯೋಚಿಸಿದ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಿವೆ.

೨. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಇನ್ನೂ ಸಿದ್ಧವಾಗದ ಸಮಾಜಗಳನ್ನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದೇ ವಸಾಹತುವಾದಿ ಸರ್ಕಾರದ ಹೊಣೆ ಎಂದು ವಸಾಹತುವಾದದ ಉಗ್ರ ಸಮರ್ಥಕನಾದ ಜೇಮ್ಸ್ ಮಿಲ್ ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಸಮಾಜವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬ್ರಿಟನ್‌ಕಿರಿಯ ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ಹಾಗೂ ಆದಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪ್ರಬುದ್ಧತೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರೌಢತೆಯತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮಿಲ್ ನಂಬಿದ್ದ.

೩. ನಾಗರಿಕತೆಯೆಂದರೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ನಾಗರಿಕತೆಯೆಂಬ ಯಜಮಾನಿ ನಿಲುವಿನಂತೆಯೇ, ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಧರ್ಮ ಮಾತ್ರ ಎಂಬ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಸಾರದ ಉದ್ದೇಶವೂ ವಸಾಹತೀಕರಣದ ಒಂದು ಭಾಗ, 'ದೇವರು ಭಾರತವನ್ನು ನಮಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ನಮಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್‌ನ ಪಾದ್ರಿ ರಿಚರ್ಡ್ ಕಾಂಗ್ರೀವರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುವಾದಕ್ಕೆ ದೈವೀ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಆಧುನಿಕ ವಸಾಹತುವಾದ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ದಮನಕಾರಿ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗಿಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಆಳತೊಡಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ, ಅದರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬೇರುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಅದರ ನ್ಯಾಯಬದ್ಧ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಹಿಂಸೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ. ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ನಾಗರಿಕರಣಗೊಳಿಸಲು ತಾನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ವಸಾಹತುವಾದ ಆಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ಪಶ್ಚಿಮದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪಶ್ಚಿಮದ ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಇಂಥ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೂಲ ತುಡಿತವೇ ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜಗಳು, ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಗಳು ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳು ಮಾತ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು.[೫] ೧೭೬೫ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಗೊಂಡ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್, ಕಾರ್ನ್ ವಾಲೀಸ್, ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಸ್ಥಾಪನೆ ಗೊಂಡವು. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಕಂಪನಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಮೇಲೆ ಆಂತರಿಕ ಆಡಳಿತಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮೇಲಿನ ವ್ಯಾಮೋಹದಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಹಲವು ಸರಣಿ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಹಾಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಭಾರತೀಯ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ

ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಇವರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಕ್ಷಿಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣಾ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.[೬]

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ಈ ಸಂದರ್ಭದ ತಮ್ಮ ವಿರೋಧಿ ಅರಸರೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲದೆ ಫ್ರೆಂಚ್‌ರೊಂದಿಗಿನ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಲು ಕೆಲವು ಭಾರತೀಯ ಅರಸರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅದು ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು 'ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಭಾರತೀಯ ಅರಸರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆ ಒದಗಿಸುವ ನೆಪವಾದರೂ ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಭಾರತದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಬಳಿಸುವ ಹುನ್ನಾರಗಳಿದ್ದವು.

ಭಾರತೀಯ ರಾಜರುಗಳಿಂದ ಹಣ ಪಡೆದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದ ನೆರವು ನೀಡುವ ಪರಿಪಾಠವು ಹಳೆಯದಾದರೂ, ಅದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವಿನ ಮೂಲಕ ಕಂಪನಿಯ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಆಡಳಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ತಂದು ಅದಕ್ಕೊಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ರೂಪ ನೀಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ 'ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ'ಯಿಂದ ಮಿತ್ರ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ನೆಲೆ ನೀಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯ ನೆಪಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ, ಭಾರತೀಯ ರಾಜರು ಕಂಪನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ರಾಜರು ವಾರ್ಷಿಕ ಸಹಾಯಧನವನ್ನು ನೀಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಅದರ ಬದಲು ತಮ್ಮ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒತ್ತೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ 'ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ'ಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಭಾರತೀಯ ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್‌ನಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಯುರೋಪಿನ ಬೇರಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಸೇವೆಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದೊಡನೆ ಸಂಧಾನ ಮಾಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಅವರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಮಿತ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಂತರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಅವರು ಎಂದೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ

ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ದೂರದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಯುದ್ಧವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸ್ನೇಹಿತರು ಅಥವಾ ಶತ್ರುಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ರಕ್ಷಿತ ಮಿತ್ರರ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅವರ ರಾಜ್ಯದ ಹೃದಯ ಭಾಗದಲ್ಲೇ ಬಲಯುತವಾದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯ್ಕೆಯ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಅಥವಾ ರಾಜನನ್ನು ಅಸಮರ್ಥ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಮಟ್ಟಿಗೆ 'ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯು' ಇವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸಲು ಸಹಕಾರಿ ಯಾಯಿತು.[೭]

ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯು ಭಾರತಕ್ಕೆ ೧೮೪೮ರಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ಬಂದ. ಅವನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಮೂಲಕ ಎಷ್ಟು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೇರ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು 'ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸುವುದು ಅಲ್ಪಕಾಲದ ವಿಷಯ' ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದ. ಈ ನೀತಿಯ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ರಫ್ತಿನ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಉದ್ದೇಶವು ಅಡಗಿತ್ತು. ಇತರ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಂತೆಯೇ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯೂ ಭಾರತೀಯ ರಾಜರ ದುರ್ಬಲ ಆಡಳಿತದ ಕಾರಣದಿಂದ ದೇಶಿಯ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರಫ್ತಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದ. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಮಿತ್ರರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಗೆಲುವಿಗೆ ಆಗಲೇ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇನ್ನು ಅವರಿಂದ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯಬಹುದು ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದರು. ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯು ತನ್ನ ವಿಸ್ತರಣ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ಅನುಸರಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಧನವೆಂದರೆ 'ದತ್ತಕ ನೀತಿ'. ಈ ನೀತಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ರಕ್ಷಿತ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜನು ಸ್ವಂತ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಮೃತನಾದರೆ, ಅವನ ರಾಜ್ಯವು ಹಿಂದೆ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ದತ್ತುಪುತ್ರನಿಗೆ ಹೋಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಆ ಮೊದಲೇ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿ ದತ್ತಕಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯದ ಹೊರತು ಅದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ವಿಲೀನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ೧೮೪೮ರಿಂದ ೧೮೫೪ರವರೆಗೆ ಹಲವು ರಾಜ್ಯಗಳು ವಿಲೀನಗೊಂಡಿದ್ದವು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದರೆ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಸುಗೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಅತಿತ್ವರೆಯಿಂದ ಚಮತ್ಕಾರ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಏಕೀಕರಣ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಲು, ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಲು ಕೆಲವು ಸಾಧನಗಳು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ರೈಲು, ಅಂಚೆ, ತಂತಿ, ವರ್ತಮಾನ, ನೋಟು ಚಲಾವಣೆ, ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ, ಆಡಳಿತ, ವರಮಾನ ತೆರಿಗೆ, ಆಮದು ತೆರಿಗೆ, ಸೈನ್ಯಾಡಳಿತ ಮುಂತಾದವೆಲ್ಲವೂ ಭಾರತದ ಏಕರೂಪದ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಾಧನಗಳಾದವು.[೮]

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದವನು ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿ. ಇವನು ಭಾರತದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಹುದ್ದೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದ. ೧೮೫೩ರ ಅವನ ಸೂಚನಾ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಒಳಭಾಗಗಳನ್ನು ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಬಂದರಿನೊಡನೆ ಮತ್ತು ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿಸುವ ಪ್ರಧಾನ ರೈಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಅವನದೇ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, "ಭಾರತ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೂ ತನ್ನ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಗಳು ದಾಳಿ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸುವುದು". "ಬ್ರಿಟಿಶರ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಉದ್ಯಮವನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ತರುವುದು" "ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಾಣಿಜ್ಯದ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಕೊಡುವುದು ಹಾಗೂ ಒಳನಾಡಿನಿಂದ ಬಂದರುಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನ ತರುವುದು ಆಗಿದ್ದವು.[೯]

೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಿಂದಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮದ ಉದಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವು. ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಸಾರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ವಿಶಾಲತರವಾದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕೈಗಾರಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಏನಿದ್ದರೂ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವು ಹತ್ತಿ, ಸೆಣಬು ಬಟ್ಟೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಟೀ ತೋಟಗಾರಿಕೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಾದ ಹತ್ತಿ ಗಿರಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರೆಸ್ಸುಗಳು, ಚರ್ಮ ಹದ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಉಣ್ಣೆ ಬಟ್ಟೆ ತಯಾರಿಕೆ, ಕಾಗದ ಮತ್ತು ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಉಪ್ಪು, ಕಾಗೆಬಂಗಾರ, ಕಬ್ಬಿಣದ ಗಣಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಮತ್ತು ರೈಲ್ವೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು.[೧೦] ಹೀಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಆಧುನಿಕ ಎಂದರೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿರಬೇಕು, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಂದರೆ ಅದು ಕೈಗಾರಿಕ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆಗಳಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಆಯ್ದ ಕೆಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿಯ ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಆದರೆ ನೈಜ ಚಿತ್ರಣವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತವು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುಬಾರಿಯಾದ ಮಿಲಿಟರಿ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ನೀರಾವರಿ, ಸಾರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಇವುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಹಣ ಒದಗಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ವಸಾಹತು ಸುಲಿಗೆಯನ್ನು ಇನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಂತರಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಸುಲಿಗೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಭಾರತವನ್ನು ಹಿಂದುಳಿದ ದೇಶವಾಗಿ ಉಳಿಸಿ ಮುಂದಿನ ವಿಸ್ತರಣೆ ನಿಧಾನಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು.

೬.೨. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳು

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೮೦೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುರೆಸಲು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅವು ಕೆಲವೊಂದು ಮೂಲಭೂತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಆರಂಭವಾದವು. ತದನಂತರ ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧೮೦೯ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರಾಜಮನೆತನದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಈಗಿನ ದಂಡು ಪ್ರದೇಶ ೧೮೧೪ರಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪುಸಂದ್ರ(ಇಂದಿನ ಶಿವಾಜಿನಗರ) ಎಂಬ ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಅಶ್ವದಳದ ಕುದುರೆ ಸವಾರಿಗಾಗಿ ಇದನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರನ್ನು ಕಂಬತ್ತಳ್ಳಿ(ಇಂದಿನ ಕೃಷ್ಣರಾಜಪುರ) ಎಂಬ ಅಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ಮೊದಲಿಗೆ ಹಲಸೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸೈನ್ಯಪಡೆಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವಂತೆ, ವ್ಯಾಪಾರ-ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ವೃದ್ಧಿಯಾದಂತೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವಾರ್ಷಿಕವಾರು ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಮುಂದಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಇನ್ನುಳಿದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಾದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಮಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.[೧೧]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸೈನ್ಯಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವಸಾಹತು ಸೈನ್ಯದ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿವಾಹಿತರು ಇದ್ದರು. ಈ ತೆರನಾದ ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ, ಸೈನಿಕರ ಸಾಲುಮನೆಗಳ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ವಸತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದರು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಭಾರತದ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರೆದಿತ್ತು. ಅದರ ಭಾಗವಾಗಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಇದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ೧೮೪೨ ೬ನೇ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಸೈನಿಕರು ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಮನವಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ೧೮೪೫ರ ವೇಳೆಗೆ

ವಿವಾಹಿತ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕೊಠಡಿಗಳು, ಊಟದ ಕೋಣೆ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಕಟ್ಟಡಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ೧೮೪೫ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ದೇಶಿ ಅಶ್ವದಳದ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಸೇನಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಯೋಜನೆಗೆ ನೀಲನಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಯಿತು.[೧೨]

೧೮೪೬ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಪೋರ್ಟ್ ಅಡ್‌ಜಂಟ್(Fort Adjutant) ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಮತ್ತು ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದು, ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಅನುಮತಿ ದೊರೆಯಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರು ಕವಾಯತು ನಡೆಸಲು ಒಂದು ಮೈದಾನದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಮನಗಂಡು, ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆಗೆ ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆಯು ಗುಲ್ಲಂ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಕವಾಯತು ನಡೆಸಲು ಯೋಗ್ಯವಿರುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿತು.[೧೩]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯ ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರ ಕೊಠಡಿಯ ಛಾವಣಿಯನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಮದ್ರಾಸ್ ಲೈಟ್ ಕ್ಯಾವೆಲ್ರಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಹಾಳಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ದುರಸ್ತಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಠಡಿಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ದರ್ಜೆಗೆ ಏರಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳಿಗೆ ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಡೈರಕ್ಟರ್ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ಮಂಜೂರಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಪ್ರತಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಲ್ಲಿಯೂ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಕಂಪನಿಯು ಒಂದು ಮದ್ಯದ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿತ್ತು. ಅದರ ಮೂಲಕ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ರಿಯಾಯಿತಿ ದರದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯವನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಮದ್ಯದ ಅಂಗಡಿಯ ಗೋದಾಮಿನ ಕಿಟಕಿಗಳು ಹಾಳಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯವರಿಂದ ಅಂದಾಜು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಆಹಾರ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವ ಮೋತಿ ಖಾನೆಯ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು ಹಾಗೂ ಅದರ ಅನತಿ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಳೆಯ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ದುರಸ್ತಿಗೊಳಿಸಿ, ಸುಣ್ಣ ಬಳಿಯುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳ ಅಂಚಿಗೆ ಅವರ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೂ ವಸತಿ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುವಂತೆ ಈ ಹಿಂದೆ ೧೮೪೬ರಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ಕಾರವು ಆದೇಶಿಸಿತ್ತು. ಅದರನ್ವಯ ಹಳೆಯ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ನೆಲಸಮಗೊಳಿಸಿ, ಹೊಸದಾಗಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ೧೦,೦೦೦ ಸಾವಿರ ರೂ.ಗಳನ್ನು ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ೧೨ ಸ್ನಾನದ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು

ನಿರ್ಮಿಸುವ ಯೋಜನೆಗೆ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯು ನೆಲೆಸಿದ್ದಿತು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ವಿವಾಹಿತ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳಿಗೆ ಕಾವಲು ಪಡೆಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಕಾವಲು ಪಡೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಯೋಜನೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಕೌಲ್‌ಬಜಾರ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಸರಾಗವಾಗಿ ನಡೆಸಲು ಒಂದು ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಯೋಜನೆಗೆ ಅನುಮೋದನೆ ದೊರೆಯಿತು. ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಕಾನೂನು-ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸದೇ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್‌ಗೆ ವಹಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ವಸಾಹತು ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಿಗಾವಹಿಸಲು ಇದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೌಕರರ ಕಟ್ಟಡಗಳ ರಿಪೇರಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ೧೮೫೧ರಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡರು.[೧೪]

೧೮೫೧ರ ವೇಳೆಗೆ ಬ್ರೂಸ್‌ಪೇಟೆ ನಗರದ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಜಲ್ಲಿಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಪಕ್ಕ ರಸ್ತೆಗಳಾಗಿ ಮೇಲ್ದರ್ಜೆಗೆ ಏರಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಸಮಿತಿಯು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅಹವಾಲನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರ ಬ್ರೂಸ್‌ಪೇಟೆ, ಬ್ರಿಗೇಡ್ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಜಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ರಸ್ತೆಯ ಎರಡು ಬದಿಗಳಿಗೆ ಚರಂಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು.[೧೫]

ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕೆಳಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ದೇಶಿ ಕಾಲ್ದಳದ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳಿಗೆ ಸುಣ್ಣ-ಬಳಿಯುವ ಕಾಮಗಾರಿಗೆ ಅನುಮತಿ ದೊರೆಯಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳ ನವೀಕರಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದರು. ಕೌಲ್‌ಬಜಾರ್ ಮತ್ತು ಬ್ರೂಸ್‌ಪೇಟೆಗಳ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ನಾನ್-ಕಮೀಶನ್ಡ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನವೀಕರಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡರು. ೧೮೫೨ರ ವೇಳೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರು ದಸರಾ ಮತ್ತು ಮೊಹರಂ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೋರಿ ದತ್ತಕ(ಸಿಡೇಡ್) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಮಾಂಡಿಂಗ್ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಮೂಲಕ ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಬ್ರೂಸ್‌ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿನ ರಸ್ತೆಗಳು ಹದಗೆಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.[೧೬]

೧೮೫೩ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಹುಪಾಲು ಹೊಸಬರಿಗೆ ನೀಡಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಅವರ ವಿವರ ಹೀಗಿವೆ. ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಟೇಲರ್ ಅವರನ್ನು ಅಸಿಸ್ಟಂಟ್

ಕ್ವಾಟರ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ, ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಸ್ಮಿತ್ ಅವರನ್ನು ೨ನೇ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ, ಟೇಲರ್ ಅವರನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್‌ನ ೪೦ನೇ ದೇಶಿ ಕಾಲ್ದಳದ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಆಗಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೦೦ ರೂ.ಗಳ ಗೌರವಧನದ ಸಂಭಾವನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ವೆಲ್ಲಿಂಗ್‌ಟನ್ ಎಚ್.ಡಿ. ಅವರನ್ನು ದತ್ತಕ(ಸಿಡೇಡ್) ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆದು ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಲುಪುವ ರಸ್ತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸ ಲಾಯಿತು. ಅದರನ್ವಯ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್‌ಗಳಾದ ಡೀವಿರ್‌ಕಸ್, ಓ. ಗ್ರ್ಯಾಡಿ(Devercux and O.Gerandy) ಅವರುಗಳನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಯೋಜನೆ ಗೊಳಿಸಿದರು. ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಟಾಫ್ ಸರ್ಜಂಟ್ ಕ್ವಾರ್ಟರ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು (ಫಸ್ಟ್ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ಯೂಸಿಲಿಯರ್) ದಳಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಕಾತರವಾಗಿದ್ದವು. ಇದನ್ನರಿತ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಭಾಗದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಪಡೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ೮,೮೬೫ ರೂ.ಗಳ ಮೊತ್ತದ ಕಾಮಗಾರಿ ನಡೆಸಲು ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಒಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಸಾಗಿಸಲು ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಾಹನ ಚಾಲಕರಿಗಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರು ಹಾಗೂ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಆದೇಶ ನೀಡಿದರು. ಮದ್ರಾಸ್ ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರ ಕಾಲ್ದಳದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಅನುವಾಗುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು.[೧೭]

ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯ ಕಟ್ಟಡ ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರದ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ನವೀಕರಿಸುವ ಕಡತಕ್ಕೆ ಮಂಜೂರಾತಿಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಸರ್ಕಾರ ಈ ಕಡತವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನವೀಕರಣಗೊಳಿಸಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳಿಂದ ಅವರು ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯುವ ಕೊಠಡಿಗಳವರೆಗೆ ಪಕ್ಕ ರಸ್ತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಇವರಿಗಾಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ಒಂಬತ್ತು ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳಿಗೆ ಬಿಳಿ ಮತ್ತು ನೀಲಿ ಬಣ್ಣದ ಸುಣ್ಣ ಬಳಿಯುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಕ್ಯಾಂಟಿನ್, ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕೆಳದರ್ಜೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಯುರೋಪಿಯನ್ ಗಂಡು ಹಾಗೂ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಗಳ, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸಾರ್ಜೆಂಟ್ ಊಟದ ಮನೆಯ ಸುಣ್ಣ ಬಳಿಯುವ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ

ದೊರೆಯಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳಿಗೆ ವರಾಂಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ೪೪,೨೭೦ಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಕಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರವು ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಹಡ್ಸನ್ ಅವರನ್ನು ಈ ಕಾಮಗಾರಿಗೆ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಆಗಿ ನೇಮಿಸಿ ಕಾಮಗಾರಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿತು. ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದ್ದ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳಿಗೆ ಸ್ನಾನದ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಹಾಗೂ ಅವರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಪ್ರಸ್ತಾವಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಅನುಮೋದನೆ ದೊರೆಯಿತು.[೧೮]

೧೮೫೪ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಹಾಗೂ ರಾಮಘಡ ಹಿಲ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೇಜರ್ ಡಾಲ್ಸ್ ಅವರನ್ನು ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೦೦ ರೂ.ಗಳ ಗೌರವಧನ ನೀಡುವ ಒಪ್ಪಂದದ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಆರೋಗ್ಯದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ಯಾರಿಸನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯೊಂದನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಸ್ಟಾಫ್ ಸಾರ್ಜೆಂಟ್ ಕೊಠಡಿಗಳು, ಸೈನಿಕರಿಗೆ ವೇತನ ಪಾವತಿಸುವ ಕಟ್ಟಡ, ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯ ಸಮೀಪದ ಶಾಲಾ ಕಟ್ಟಡದ ದುರಸ್ತಿ ಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು.[೧೯]

೧೮೫೫ರವರೆಗೆ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಸಿಡಾನ್ಸ್(Siddons) ಯುರೋಪಿಯನ್ ೩ನೇ ಅಶ್ವದಳದ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಆಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ಫಿರಂಗಿಪಡೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಬ್ರೂಸ್‌ಪೇಟೆ ನಗರವನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ತಾಲೂಕು ಮಟ್ಟದ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಕಮಾಂಡರ್ ಆಫ್ ಚೀಫ್ ಅವರಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಮಾಸಿಕವಾಗಿ ೨೦೦ ರೂ.ಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು.

೧೮೫೭ರ ವೇಳೆಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರು ಬಂಡಾಯ ಎಂದಿದ್ದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಡ್ರ್ಯಾಗನ್ ತುಕಡಿಯ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಇಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೋಣೆಗಳ ದುರಸ್ತಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಸ್ಟಾಫ್ ಸಾರ್ಜೆಂಟ್ ಕ್ವಾರ್ಟರ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ನಿವೃತ್ತ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದರು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಶ್ವದಳದ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳಿಗೆ ವರಾಂಡ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತುರ್ತಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡರು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಕೆಳಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅಂಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಚೆಂದದ ಉದ್ಯಾನವನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಕ್ಯಾಡನ್ ಹೆಡ್ ಅವರನ್ನು ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದರು. ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತದುದ್ದಕ್ಕೂ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವಂತಹದು. ೧೮೫೭ರ ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಗಳು ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರು ಹಾಗೂ ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ಮಣಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದವು.[೨೦]

ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ೧೮೫೭ರ ಘಟನೆಯು ಒಂದು ಮೈಲಿಗಲ್ಲು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಒಂದು ಹಂತ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡು ಹೊಸದೊಂದು ಹಂತ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಅದು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಅಂತ್ಯ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟನ್ ರಾಣಿಯ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ. ಇಂಗ್ಲಿಶರ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಆಡಳಿತ ಅಂದಿಗೆ ಮುಗಿದು ಭಾರತದ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಕೈಗಾರಿಕ ಬೂರ್ಷ್ವಾ ವರ್ಗದ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನಿಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ರಾಜರು, ಜಮೀನ್ದಾರರು, ತಾಲ್ಲೂಕುದಾರರು ಮತ್ತು ಸುಬೇದಾರರ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿ ತಮ್ಮ ನೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿದರು. ಆ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿನ ಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೀತಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲಿಗರನ್ನಾಗಿ ಸಮನ್ವಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ರಾಜರು ಮತ್ತು ಭೂಮಾಲೀಕರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು, ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕರಾರುಗಳಿಗಿಂತ ಸಡಿಲಗೊಂಡ ಷರತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪಡೆದರು. ಹಳೆಯದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮರೆಯೋಣ ಎಂದು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಅವರೊಡನೆ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ದಂಡಿಸಿದರು. ಈ ರೀತಿಯ ಭೂಮಾಲೀಕ ಪರ ನೀತಿ ೧೮೫೭ರ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರದ ಶಾಶ್ವತ ನೀತಿಯಾಯಿತು. ರಾಜರು, ಭೂಮಾಲೀಕರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕೈಗೊಂಬೆಗಳಾದರು.[೨೧]

ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭೀಕರ ಕ್ಷಾಮಗಳು ತಲೆದೋರಿದವು. ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೆಂಬಂತೆ ಸರ್ಕಾರ ರೈತರಿಗೆ ಒಕ್ಕಲುತನದ ಕೆಲವು ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೀಡಿತಾದರೂ ಅದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗಾಗಲೇ ಗ್ರಾಮ ಸಮಾಜದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹಾಳುಗೆಡವಿದ್ದ ಸರ್ಕಾರ, ಹೊಸ ನೀತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಹಾಳುಗೆಡವಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಜಮೀನ್ದಾರನೂ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ವರ್ಗ ಹೋರಾಟದ ಸ್ವರೂಪ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿತ್ತು. ರೈತರು ಜಮೀನ್ದಾರರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರಾಜ್ಯದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭ ಹಾಗೂ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರು.

ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆಯಾದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪುನರ್ ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಸೈನಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಅವರ ತುಕಡಿಗಳನ್ನು ಆಂತರಿಕ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಆಕ್ರಮಣಕಾರರ ಸೇನೆಯಂತೆ ಬಳಸಿದರು. ಭಾರತದ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಹೊರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ಏಷ್ಯಾದ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಅಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಯುದ್ಧಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಅದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಾಶಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಯ್ತು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಆಚೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಮದ್ದುಗುಂಡಿನ ತುಕಡಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಸೈನ್ಯದ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಮೀಸಲಾದವು. ಸೈನ್ಯದ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯರಿಗೆ ಕೇವಲ ಗುಮಾಸ್ತೆಯ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ದೇಶೀ ಸೈನ್ಯವನ್ನು 'ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿ'ಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿತು. ಯುದ್ಧ ವೀರರ ಜನಾಂಗವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿತು. ಕೇವಲ ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಇದ್ದರೆ ಸಾಲದು, ಅದು ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಇಡೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧವೂ ಇರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ದಂಗೆ ಎದ್ದವರು ಗ್ರಹಿಸಿದರು.[೨೨]

ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆಯ ನಂತರದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಳೆದ ಬಿಗಿ ನಿಲುವುಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಉದಾರವಾದಿ ನಿಲುವುಗಳ ಮೂಲಕ ತಾವು ಉದಾರವಾದಿಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಲು ಹೊರಟರು. ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದು ಬೇರೆಯೆ ಆಗಿತ್ತು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಡಿಲ ಗೊಳಿಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ, ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಉದಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಇವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆರ್ಥಿಕ ಶೋಷಣೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಆಯಾಮವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯಾಡಳಿತವನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆ ಮೂಲಕ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅವರ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಅಧೀನದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇವರ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬಂಡವಾಳದ ಪ್ರವೇಶ ವಾದಾಗಿನಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳೆರಡೂ ಹಲವು ರೀತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವು. ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಬಾಂಬೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳು ನಗರಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹೊಸ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡವು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಆಯಾ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಟ್ಟಣಗಳೆಲ್ಲವುದಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳು ಆಡಳಿತದ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಗರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.[೨೩]

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ತನಗೆ ಅವಶ್ಯವಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಶಾಹಿ ವರ್ಗವೊಂದನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿತು. ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೆಡೆ ತನ್ನ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಅನೇಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿತು. ಅವುಗಳ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಅವು ಆಯಾ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳ ಆಡಳಿತ ಸ್ವರೂಪ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಅಲ್ಪ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಭಾರತವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಏಕರೂಪದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಡೆಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಇವು ಸಹಾಯಕವಾದವು. ಇವು ನಗರಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದ ಬಳಿಕ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಈ ಮುಂದಿನಂತಿರುವುವು.

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯು ೧೮೬೫ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆ್ಯಕ್ಟ್ ಹತ್ತನೆಯ ಅಧಿನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಥಳೀಯ ಪೊಲೀಸ್ ಪಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಖರ್ಚನ್ನು ನಿವಾಸಿಗಳೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ಆದೇಶಿಸಿತು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಸರ್ಕಾರವು ೧/೪ ಭಾಗದಷ್ಟು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಅನುದಾನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡುವ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿತು.[೨೪]

ಪಟ್ಟಣಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಕೌನ್ಸಿಲರ್‌ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ೫ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮೀರದಂತೆ ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರ ಮಂಡಳಿಯ ಕಾಲಾವಧಿಯು ಒಂದು ವರ್ಷವಾಗಿದ್ದೂ, ಸರ್ಕಾರ ಪುನಃ ಇವರುಗಳನ್ನೇ ಮುಂದುವರೆಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಐವರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಳಿದಂತೆ ಒಬ್ಬರು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಸ್ಥಳೀಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಟ್ಟದ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ಪಾವತಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

೧೮೭೧ರ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಬೀದಿ ದೀಪ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು, ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ನಮೂದಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಸದಸ್ಯರ ಮಿತಿಯನ್ನು ೫ಕ್ಕಿಂತ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಡಿತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ೩ ರಿಂದ ೨ಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇವರ ಕಾಲಾವಧಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದಿಂದ ಮೂರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಸ್ಥಳೀಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ

ಬದಲಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು. ಈ ಬಾರಿ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಯ ವಲಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕೌನ್ಸಿಲರ್ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಣಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸಲು ಅನುಮತಿಸಲಾಯಿತು.[೨೫]

ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತದ ಕುರಿತಾಗಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಪರಾಮರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ೧೮೮೪ನೇ ಮದ್ರಾಸ್ ಜಿಲ್ಲಾ ಪುರಸಭೆಗಳ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧಿನಿಯಮವೆಂಬ ಹೊಸ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು. ಅದು ೧೮೭೧ರ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತಲ್ಲದೆ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ 'ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ ಪುರಸಭೆಯಲ್ಲಿ ೧೨ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರಿದ್ದು, ಅವರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯಾವ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿನ ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅದರ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗವನ್ನು ತೆರಿಗೆದಾರರು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಉಳಿದವರನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ನೇಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ವೃತ್ತಿ, ತೆರಿಗೆ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ಬಾಡಿಗೆ ಮೌಲ್ಯದ ಶೇ. ೭೧/೨ರಷ್ಟನ್ನು ಮೀರದಂತೆ ತೆರಿಗೆ, ವಾಹನಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ, ಸುಂಕದ ಕಟ್ಟೆ ಮುಂತಾದವು ಕಂದಾಯದ ಮುಖ್ಯ ಮೂಲಗಳಾಗಿದ್ದವು. ರಾಯಲ್ ಕಮಿಶನ್‌ನ ಅಧಿಕೃತ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಮೇರೆಗೆ ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ೧೮೮೪ರ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ೧೯೨೦ರ ಮದ್ರಾಸ್ ಜಿಲ್ಲಾ ಪುರಸಭೆಗಳ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹಾಗೂ ಪುರಸಭೆಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಈ ಅಧಿನಿಯಮವು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಅಧಿನಿಯಮವೊಂದನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ಅದರ ಅನ್ವಯ ಮನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಚುನಾಯಿತರಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರು, ಭಾರತೀಯ ಕ್ರೈಸ್ತರು, ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು, ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ನರು, ಹರಿಜನರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸೀಟುಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಗಿಡಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಅದೇ ರೀತಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದಾದರೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ತೆರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಮತ ಚಲಾಯಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.[೨೬]

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಗರಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮಿಟಿಗಳು ೧೮೬೨ರಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡವು. ಬೌರಿಂಗ್ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕ ಬದಲಾವಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಆ ಪೈಕಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳ ಒಳಗೊಂಡ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಆಡಳಿತವೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಬೋರ್ಡ್‌ನ್ನು ೧೮೬೨ ಮಾರ್ಚ್ ೨೭ರಂದು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ, ನಗರದ ೩೪ ಗಣ್ಯ ನಾಗರಿಕರು ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ನಿಗದಿತ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಇತರ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಪತ್ರ ನೀಡಿದ್ದರಿಂದ ಅಂದಿನ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಅಧಿನಿಯಮ ೨೬ ೧೮೫೦ರನ್ವಯ ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಇದೇ ರೀತಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾದಂತೆ ೧೮೬೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೧ರಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಬೋರ್ಡನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು.

೧೮೭೧ರಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ತರಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ವ್ಯಾಪಕ ಹಾಗೂ ಭದ್ರವಾದ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರನ್ವಯ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮೀಶನರ್ ನೇಮಕ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ನೈರ್ಮಲ್ಯೀಕರಣ, ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ತೆರಿಗೆ, ಆದಾಯ–ವೆಚ್ಚಗಳ ಮುಂಗಡ ಪತ್ರ ಅನುಮೋದನೆ, ಲೆಕ್ಕ ತಪಾಸಣೆ ಮುಂತಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದವು. ಈ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾನೂನಿನ ಅನ್ವಯ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಪದನಿಮಿತ್ತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಮಾರ್ಚ್ ೧೮೮೧ರಲ್ಲಿ ಕಮೀಶನರ್ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡು ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ್ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ನಂತರ, ದಂಡು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು "ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್" ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಯಿತು. ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಮೈಸೂರಿನ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರೆಸಿಡೆಂಟರಾಗಿದ್ದರು. ಒಂದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ರೀತಿಯ ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶ ಒಂದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ನರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯದಂತೆ ಇತ್ತು. ೧೯೨೧ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೧,೧೮,೯೪೦ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ನರು, ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರಿದ್ದರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೧೮೬೮ರಲ್ಲಿ ಬೌರಿಂಗ್ ಅವರು ಗ್ಯಾಸ್‌ನಿಂದ ಉರಿಯುವ ಬೀದಿ ದೀಪ ಹಾಕಿಸಿದರು.[೨೭]

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತವು ೧೮೬೫ ಪುರಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರೆ, ಎರಡನೆಯದು ಸ್ಥಳೀಯ ನಿಧಿ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ೧೮೬೫ರ ಅಧಿನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ಮಂಗಳೂರು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ೧೮೬೬ರಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅದು ಮೊಗೇರು, ಕಾಸ್ಬಾ ಬಜಾರ್, ಅತ್ತಾವರ, ಕದ್ರಿ, ಕೊಡಿಯಾಲ್‌ಬೈಲು, ಜೆಪ್ಪು ಮತ್ತು ಬೋಳಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು.[೨೮]

ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಹಲವಾರು ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ತರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಇಲಾಖೆಯ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ೧೮೨೫ರಲ್ಲಿ ಸಬ್-ಕೋರ್ಟ್ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ದಿ ವೆಬ್‌ಸ್ಟಾರ್ ಮಾರ್ಕೆಟ್‌ನ್ನು ೧೮೭೬ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಈಗ ಈ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ಮುನ್ಸಿಫ್‌ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ೧೮೮೩ರಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನೋಂದಣಿ ಕಚೇರಿ ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡ್ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಚೇರಿಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ೧೮೯೬ರಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕು ಕಚೇರಿಯ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೦೬ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ರೈಲ್ವೆಯ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ೧೯೧೨ರಲ್ಲಿ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಯ ಕಚೇರಿಯ ಕಾಮಗಾರಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೧೩ರಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆ ಕಟ್ಟಡವು ತಲೆ ಎತ್ತಿತ್ತು. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಕರಾವಳಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಕಂಪನಿಯಿಂದ ಮಂಗಳೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯುತ್ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ೧೮೯೨ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಲಾಟರ್‌ಹೌಸ್‌ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯು ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ ಲೀಸ್‌ಗಾಗಿ ನೀಡಿತು.[೨೯]

೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ಮರಾಠರಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಬಾಂಬೆ ಸರಕಾರದ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದರು. ೧೮೩೬ ಏಪ್ರಿಲ್ ೨೮ರಂದು ಬಾಂಬೆ ಸರಕಾರ ಧಾರವಾಡ ಕಲೆಕ್ಟೋರೇಟ್‌ನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸುವ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿತು. ಅದರಂತೆ ೧೮೩೬ ಮೇ ೩ರಂದು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಉದಯವಾಯಿತು.

ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ಭಾರತದ ತನ್ನ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಾಗಿ ೧೮೫೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಕಾಯ್ದೆ ಒಂದನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಯಾವುದೇ ಪಟ್ಟಣ ಅಥವಾ ಅದರ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದ ನಾಗರಿಕರು ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ 'ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮಿಟಿಯನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ೧೮೫೦ರ ನವೆಂಬರ್ ೨೬ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯರು ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಳಗಾವಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯು ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧, ೧೮೫೧ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡಿತು. ಇದು ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ನಗರಸಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಪ್ರಥಮ ನಗರ ಸಭೆಯಾಗಿದೆ.

೧೮೫೦ರ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನಗರಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ತಾಲೂಕಿನ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಲೆಕ್ಟರರನನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೧೮೫೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೩ರಂದು ಬೆಳಗಾವಿಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಸ್ಥಳೀಯರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ೧೨ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಕಮಿಟಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಪಟ್ಟಣದ ವಿವಿಧ ಓಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಬ್–ಕಮೀಶನರ್‌ಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

೧೮೭೩ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಸರ್ಕಾರ ಬಾಂಬೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಸದರಿ ಕಾಯ್ದೆಯು ಹಲವಾರು ಪ್ರಗತಿಪರ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಕಾನೂನಿನ ಅನ್ವಯ ೧೦,೦೦೦ ಸಾವಿರ ಜನಸಂಖ್ಯೆವುಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು 'ಸಿಟಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ' ಎಂದು, ೨,೦೦೦ ಸಾವಿರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು "ಟೌನ್ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ" ಗಳೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಸಿಟಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳಲ್ಲಿ ೨/೩ ಭಾಗ ಸದಸ್ಯರು ಸರಕಾರದಿಂದ ನಾಮಕರಣ ಹೊಂದಿದ ಅಧಿಕಾರರೇತರಾಗಿದ್ದರೆ, ಉಳಿದಂತೆ ೧/೩ ಭಾಗ ಸರ್ಕಾರದ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ೧೮೭೩ರ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರಸಭೆಯನ್ನು ೧೮೮೩ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧ರಂದು ಸಿಟಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯನ್ನಾಗಿ ಪದೋನ್ನತಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಚುನಾವಣೆ ಮೂಲಕ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ೧೮೭೩ರ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೮೩–೮೪ರಂದು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಂದಲೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೧೮೮೪ರ ಪೂರಕ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅನ್ವಯ ನಗರಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕನಿಷ್ಠ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು. ಹಿಂದೆ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಸಿಟಿ ಮತ್ತು ಟೌನ್ ಎಂಬ ನಗರಸಭೆಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣವನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ೧೯೦೧ರ ಬಾಂಬೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ನಗರಸಭೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಚುನಾಯಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಷ ಎಂದು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ನಗರಸಭೆಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು 'ಕಡ್ಡಾಯ' ಮತ್ತು 'ಐಚ್ಛಿಕ' ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರತಿ ನಗರಸಭೆಗೆ ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿಯ(ಸ್ಟ್ಯಾಂಡಿಂಗ್ ಕಮಿಟಿ) ರಚನೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರಸಭೆಗೆ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ೧೯೦೧–೧೧ರಲ್ಲಿ 'ಚೀಫ್ ಆಫೀಸರ್' ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಬಾಂಬೆ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳಗಾವಿ ಪಟ್ಟಣ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ೧೯೧೫-೧೬ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ವಿಭಾಗದ ಕಮಿಶನರ್ ಲಾರೆನ್ಸ್ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆರೋಗ್ಯವರ್ಧಕ ಗೋಷ್ಠಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ನುರಿತ ತಜ್ಞರಿಂದ, ನಗರ-ಯೋಜನೆ, ಕಲುಷಿತ ನೀರಿನಿಂದಾಗುವ ರೋಗಗಳು, ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಬೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.

೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಬರೋ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಕಾನೂನನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ರೀತಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು(ಬರೋ ಅಂದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವಿರುವ ನಗರಗಳು) ಈ ಕಾನೂನಿನ ಅನ್ವಯ ದೊಡ್ಡ ನಗರಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಸಿಟಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಸ್ಥಾನ ಹೊಂದಿದ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರಸಭೆಯನ್ನು ಬರೋ ನಗರಸಭೆಯೆಂದು ಸಾರಲಾಯಿತು. ಚೀಫ್ ಆಫೀಸರ್ (ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ) ಅವರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡ ಲಾಯಿತು. ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.[೩೦]

ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಅವು ಶಿಕ್ಷಣ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕಾನೂನು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಾ ರಂಗಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವ ಹಾಗೇ ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದರು. ಇದು ಭಾರತವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಭಾರತವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳ ನೆಪದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಬಲಿಷ್ಠಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎಂಬ ಹಣೆಪಟ್ಟಿ ಅಂಟಿಸಿ ಭಾರತದ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗವನ್ನು ದೋಚುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಂಬದಿಯ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದರು.

೬.೩. ನಗರ ಯೋಜನೆ

ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಗರ ಚರಿತ್ರೆ ಎನ್ನುವುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಾಗರಿಕ ಜೀವನ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ನಗರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಶಿಸ್ತು. ನಗರದ ನಿಜಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತ. ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಂಡುಕೊಂಡ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ ನಗರದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು

ಒಂದು ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಮಾನವ ಜೀವನದ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ನಗರವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಂತವಷ್ಟೆ. ಮಾನವನು ತನ್ನ ಜೀವನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಾರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಇದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಯಾವೆಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮಾನವನ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ನಗರದ ಪಾತ್ರವೂ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಗರವು ಮಾನವನನ್ನು ಹಳ್ಳಿ ಜೀವನದ ಸೀಮಿತ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಿಗಿ ಮುಷ್ಠಿಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಳಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ಆತನ ಜೀವನವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು ಅವಕಾಶಗಳಿವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಗರ ಜೀವನವು ಮಾನವನನ್ನು ಯಾಂತ್ರಿಕ ಜೀವಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದೆ ಹಾಗೂ ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ಹೆಚ್ಚು ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗುವಂತೆ ರೂಪಿಸಿದೆ.

ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಗರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳುವಾಗ ನಗರೀಕರಣ, ನಗರತ್ವ, ಔದ್ಯೋಗಿಕರಣ, ನಗರ ಸಮಾಜ, ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಗರ ಯೋಜನೆ, ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಗರಗಳ ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಬೇರೆ–ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು, ಕೆಲವು ವಾಣಿಜ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಪ್ರಾಚೀನವೂ, ಪವಿತ್ರವೂ ಆದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ತಕ್ಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕ ಹತ್ತು ಹಲವು ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದು ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವೂ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿರುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಅಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಮತ್ತು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಭಾರತದ ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ನಗರಗಳನ್ನೇನು ನಿರ್ಮಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೆಲವು ನಗರಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಅವು ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಹು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದುದರಿಂದಾಗಿ, ಭಾರತ ದೇಶದ ನಗರೀಕರಣದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದ್ದಾರೆ.[೩೧]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಯೋಜಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಇವರು ಇಡೀ ಭಾರತದ ನಗರಗಳನ್ನು ಹಲವು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ನಗರಗಳು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದವು. ೧. ಬಂದರು ನಗರಗಳು, ೨. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು, ೩. ಆಡಳಿತ

ರಾಜಧಾನಿಗಳು, ೪. ಔದ್ಯಮಿಕ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರಗಳು. ಈ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಯೋಜಿತ ನಗರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ತಾವೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಅತೀ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸತೊಡಗಿದರು ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು.[೨]

೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಯುರೋಪಿನ್ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಘಟಿಸಿದ ಕೈಗಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯೂ ಯುರೋಪಿನ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪರಿವರ್ತನೆ ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಕಂಪನಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರವೇ ಆರಂಭಿಸಿದ ರೈಲ್ವೆ, ಅಂಚೆ–ತಂತಿ, ರಸ್ತೆ ಸಂಪರ್ಕಗಳ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಉದ್ಯೋಗವಕಾಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ಈ ನವೀನ ಮಾದರಿಯ ಉದ್ಯೋಗವಕಾಶಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು. ಸೈನಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡವು. ಇದನ್ನರಿತ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಹತೋಟಿ ಸಾಧಿಸಿದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಗರ ಯೋಜನೆಯ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ಹೇರಿದರು. ಇತ್ತ ಬ್ರಿಟಿಶರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಬಹಳ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಪಡೆಯುವ ತವಕದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಲು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಸಹಕಾರಿ ಯಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೇಟೆ–ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸದೇ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಜಧಾನಿಗಳು, ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟ, ತಾಲೂಕು ಮಟ್ಟಗಳ ಪಟ್ಟಣಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಯುರೋಪ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿನ, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಡದ ನಗರೀಕರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದರು. ಅದರ ಮೂಲಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನಗರಗಳ ಮೇಲೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ನಗರ ಯೋಜನೆಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಛಾಪನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದವು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆ ಮಾಡಿದ ರೀತಿ–ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ತಮಗೆ

ಅನುವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ತಂದಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ಆರೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು ಪರಿಪಾಲಿಸುವ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದರು. ೧೭೧೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಭಾರತದ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಸೈನ್ಯದ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಜಾಗವನ್ನು ಮೀಸಲಿರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದರು. ೧೭೬೫ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ, ಒರಿಸ್ಸಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಬರ್ಟ್‌ಕ್ಲೈವ್‌ನು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ ಸಮಿತಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ರವಾನಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ಈ ಮೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರೈತರ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು 'ಖಾಸಿಂ ಬಜಾರ್' ಬಳಿಯ "ಬಾಯಿನ್ ಪುರ್" ಎಂಬಲ್ಲಿ ೧೨೦೦ ಮಂದಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ೫೦೦೦ ಸಾವಿರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅನುಮತಿ ಕೋರಿದನು. ಇವನ ಮನವಿಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್‌ಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ೧೭೬೫ರಿಂದ ೧೮೦೦ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೦೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಎಂದರೆ ಸೈನಿಕರ ವಾಸ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಗರಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.[೩೩]

ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಪತನದ ಬಳಿಕ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತದ ಅನುಕೂಲಗಳಿಗಾಗಿ ಹಲವು ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಹಾಗೂ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡದ ದೇಶಿ ಅರಸರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಹ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಏಕರೂಪದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅಖಂಡ ನಿರೂಪಣೆಯಾದದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಏಕರೂಪಗೊಳಿಸುವ, ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಮುಂದಾದರು. ಭಾರತದೊಳಗಿನ ಹಲವಾರು ಭಾರತಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಕರ್ನಾಟಕದೊಳಗಿನ ಹಲವಾರು ಕರ್ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಮಟ್ಟ ಹಾಕಿ ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಬ್ರಿಟಿಶರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ವಸಾಹತು ಧೋರಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ನೋಡುವಾಗ ಒಂದು ಘಟಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಅದು ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲು ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಮೊದಲ ಆದ್ಯತೆಯಾಗಿತ್ತು.[೩೪]

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕರ್ನಾಟಕವು ಹಲವಾರು ಘಟಕಗಳಾಗಿ ವಿಭಜನೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರೇ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದ ೩೩ ಘಟಕಗಳಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಘಟಕಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡನೆಯಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಮಂಗಳೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ೧೮೦೦ರಿಂದ ೧೮೩೨ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ನಗರ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರವೆಂಬ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ನಗರ ಪ್ರದೇಶ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರಾಜಮನೆತನದ(ಇಂಪಿರಿಯಲ್ ಕ್ರೌನ್) ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪುನಃ ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ನೇರ ಅಣತೆಯಂತೆ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರವು ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಈ ನಗರಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ/ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿಯ(ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ) ನಗರ ಯೋಜನೆಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.[೩೫]

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ವಿಷಮ ಗಾಳಿಯ ಹವಾಗುಣ ಮತ್ತು ಕಂಪನಿ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಮಲೇರಿಯ ಕಾಯಿಲೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸಿದರು. ಅದರನ್ವಯ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸನ ಸಹವರ್ತಿ ಮದ್ರಾಸ್ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈನ್ಯಧಿಕಾರಿಯಾದ ಜಾನ್ ಬ್ಲಾಕಿಸ್ಟನ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ೧೮೦೯ರಲ್ಲಿ ಹಲಸೂರು ಬಳಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಸೈನ್ಯ ಪಡೆಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡವು.[೩೬]

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದ ಸರಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸೈನಿಕರ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರ ೧೩೧/೨ ಚ.ಮೈ. ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ೧೫ ಹಳ್ಳಿಗಳು, ೧೮ ಉಪನಗರಗಳು ಇದ್ದವು. ೧೮೭೧ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಬೋರ್ಡ್‌ನ ಸದಸ್ಯರ

ಸಂಖ್ಯೆ ೧೨ ಆಗಿದ್ದು, ಆ ಪೈಕಿ ೬ ಜನ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಾಮಕರಣಗೊಂಡ ಸದಸ್ಯರು. ಇನ್ನುಳಿದ ೬ ಜನರು ಸೈನ್ಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇದೇ ಕಾನೂನಿನ ಅನ್ವಯ(೧೮೭೧), ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ವಾರ್ಡುಗಳ ರಚನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಬೋರ್ಡ್ ೬ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.

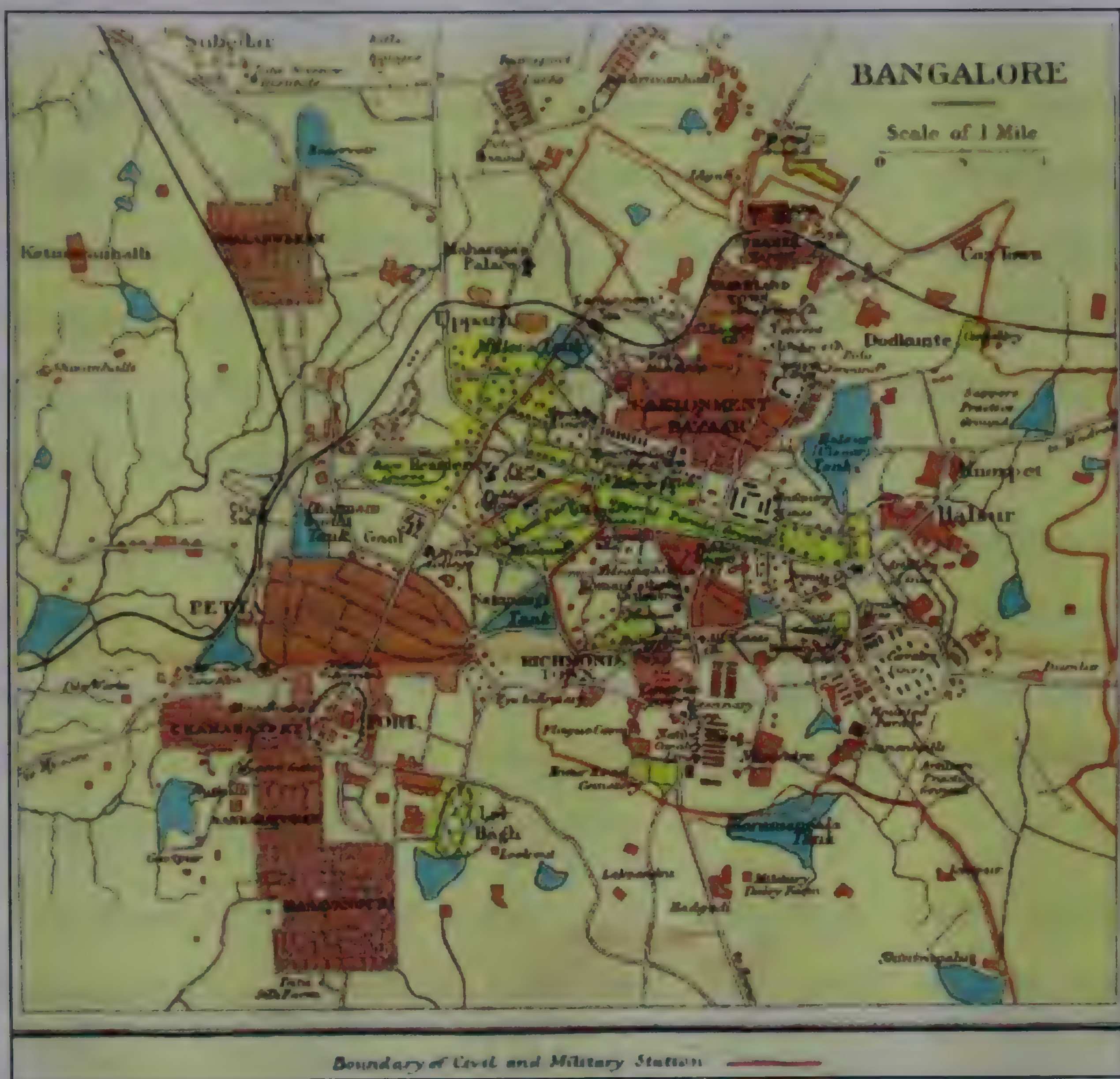
೧. ಹಲಸೂರು ೨. ಸದರ್ನ್ ೩. ಈಸ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್ ೪. ವೆಸ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್ ೫. ಕ್ಲೀವ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಟೌನ್ ೬. ಹೈಗೌಂಡ್ ಪ್ರದೇಶ.[೩೭]

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ತರುವಾಯ ನಗರಗಳು ತನ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಹೊಸ ಉಪನಗರಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಚಹರೆಗೆ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗುವ ರೀತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿ, ಹೊಸ ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ, ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುರುತರವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿದವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಇಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಲ್ಯಾಂಗ್‌ಫರ್ಡ್ ಟೌನ್, ರಿಚರ್ಡ್ಸ್ ಟೌನ್, ರಿಚ್‌ಮಂಡ್ ಟೌನ್, ಆಸ್ಟಿನ್ ಟೌನ್, ಮೆಕೆವೀರ್ ಟೌನ್, ಬ್ಲಾಕ್‌ಪಲ್ಲಿ, ಬೆನ್ಸನ್ ಟೌನ್, ಕಾಕ್ ಟೌನ್, ಕಾಕ್ಸ್ ಟೌನ್, ಫ್ರೇಜರ್ ಟೌನ್, ಪಾಟ್ರ ಟೌನ್, ಟಾಸ್ಕರ್ ಟೌನ್, ಮರ್ಫಿ ಟೌನ್ ಮತ್ತು ಕೆನ್‌ಸಿಂಗ್ ಟೌನ್ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿರುವರು(ನಕ್ಷೆ ಗಮನಿಸಬಹುದು).

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಬೋರ್ಡ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಟಿ.ಜೆ.ಟಸ್ಕರ್ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಟಸ್ಕರ್ ಟೌನ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಆಗಿದ್ದ ಕೆನ್‌ಸಿಂಗ್ ಅವರಿಗೆ ಗೌರವ ಸೂಚಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕೆನ್‌ಸಿಂಗ್ ಟೌನ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಬೋರ್ಡ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಟಿ.ಆಸ್ಟಿನ್ ಅವರ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಸ್ಟಿನ್ ಟೌನ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಎಫ್.ಜೆ.ರಿಚರ್ಡ್ ಅವರ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ ರಿಚರ್ಡ್ಸ್ ಟೌನ್‌ನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಗೊಳಿಸಿದರು. ೧೯೦೯ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರೆಸಿಟೆಂಡ್ ಆಗಿ ಎಸ್.ಎಂ.ಫ್ರೇಜರ್ ಅವರು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಫ್ರೇಜರ್ ಟೌನ್‌ನನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದ ಎ.ಆರ್.ಕಾಕ್ಸ್ ಅವರ ಮೇಲಿನ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಕ್ಸ್ ಟೌನ್‌ನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ೧೮೮೮ರಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮೀಶನರ್ ಆಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಐ.ಕುಕ್ ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ಕುಕ್ಸ್ ಟೌನ್‌ನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು.[೩೮]

ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವು ಹೀಗಿವೆ. ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಸ್ತೆ, ಎಡ್ವರ್ಡ್ ರಸ್ತೆ, ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯ ರಸ್ತೆ,

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಕ್ಷೆ

ಕೃಪೆ: ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ ಅವರ ಮೈಸೂರು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಕನ್ನಿಂಗ್ ರಸ್ತೆ, ಬೆನ್ಸನ್ ರಸ್ತೆ, ಪ್ರಿಮ್ ರೋಸ್ ರಸ್ತೆ, ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್ ರಸ್ತೆ, ಕಿಂಗ್ಸ್ ರಸ್ತೆ, ಕ್ವೀನ್ಸ್ ರಸ್ತೆ, ವೀಲ್ಹರ್ ರಸ್ತೆ, ಕಬ್ಬನ್ ರಸ್ತೆ, ಇದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ನೆಲೆಸಿದ್ದುದರ ಸಲುವಾಗಿ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಥವಾ ಸೈನ್ಯದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಅನೇಕ ರಸ್ತೆಗಳು ಇಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅವು ಸೌತ್ ಪರೇಡ್ ರೋಡ್, ಕ್ಯಾವೆಲ್ರಿ ರೋಡ್, ಬ್ರಿಗೇಡ್ ರೋಡ್, ಆರ್ಟಿಲರಿ ರೋಡ್, ಗನ್ ಟ್ರೂಪ್ ರೋಡ್, ಮೇನ್‌ಗಾರ್ಡ್ ರೋಡ್, ಅಜೇಜ್ ರಸ್ತೆ.[೩೯]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ರಾಜಕೀಯ ಚದುರಂಗದ ಆಟದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ದತ್ತಕ(ಸಿಡೇಡ್) ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ೧೮೦೦ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಉಪಟಳ ತಡೆಯಲು, ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಾಗೂ ಈ ಭಾಗದ ಹತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ೧೮೦೧ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಡುಗ್ಲಾಸ್‌ನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.[೪೦]

ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೋಟೆಯು ಉತ್ತಮವಾದ ಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಇವರ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಇಡೀ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನಗರ ಮತ್ತು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಯಿತು. ನಗರದ ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಟ್ಟಣವು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನಗರದ ನೈರುತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು.[೪೧]

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ನಗರದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಸಿವಿಲ್ ಲೈನ್‌ಗಳು ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಲ್ಲಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬ್ರೂಸ್ ಪೇಟೆ ಮತ್ತು ಮಿಲ್ಲರ್ ಪೇಟೆಗಳು ಕಂಡು ಬರುವುವು.

೧೮೦೬ ಮತ್ತು ೧೮೦೭ರಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ವಾಸ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಗರದ ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ೬೭೦ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ೨೦,೦೦೦ ಸಾವಿರ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ನೀಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರೂಸ್ ಪೇಟೆ ಎಂಬ ನಗರವನ್ನು ಇವರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ೧೮೦೬ರಿಂದ ೧೮೨೦ರ ವರೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡಿದ ಪೀಟರ್ ಬ್ರೂಸ್ ಅವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ನಗರ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರದ ನೈರುತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ, ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿದ್ದವು(ನಕ್ಷೆ ಗಮನಿಸಬಹುದು).

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಕ್ಷೆ

ಕೃಪೆ: John Kelshall ಅವರ Manual of Bellary District

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ ಸ್ಟ್ರೀಟ್, ಇನ್‌ಪ್ಯಾಂಟ್ರಿ ರೋಡ್, ಬ್ರೂಸ್ ಪೇಟೆ, ಮಿಲ್ಲರ್ ಪೇಟೆಗಳೆಂಬ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ರಸ್ತೆಗಳು ಹಾಗೂ ನಗರಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು.[೪೨]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರವು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆ ವಿರುದ್ಧ ಇಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಮನೆತನಗಳ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದರು. ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರವು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದು, ನೈರುತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಒಟ್ಟು ೧೩೦೦ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ತನ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.[೪೩]

ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ನೈರುತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದರೇ ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಕಂಡುಬರುವುವು(ನಕ್ಷೆ ಗಮನಿಸಬಹುದು). ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ, ಎಲಿಫಿನ್‌ಸ್ಟನ್ ರೋಡ್, ಚರ್ಚ್ ರೋಡ್, ಸೇನಾಪತಿ ಬಾಪಟ್ ರೋಡ್, ಅವಿನ್ಯೂ ರೋಡ್, ಮಿಲಿಟರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ರೋಡ್, ಬ್ಯಾರಕ್ ರೋಡ್, ರಂಪಾರ್ಟ್ ರೋಡ್ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಸ್ಮಿತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಕುರುಹುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಕೆಲವು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ.

ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ೧೮೪೧ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರದ ನಾಗರಿಕರ ಸಮಿತಿಯು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮನವಿಯೊಂದನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಅದರಂತೆ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ೧೦ ಮೈಲಿ ದೂರದ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ಸೈನ್ಯದ ನಾಗರಿಕರ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ದುರಸ್ತಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿತ್ತು. ಬೆಳಗಾವಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯು ೧೮೫೧ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಗೊಂಡು ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು.[೪೪]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರವನ್ನು ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧. ಕ್ಯಾಂಪ್ ಪ್ರದೇಶ, ೨. ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶ, ೩. ನಾಗರಿಕ ಪ್ರದೇಶ. ಕ್ಯಾಂಪ್ ಪ್ರದೇಶವು ೪ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು, ಒಂದು ಆರ್ಟಿಲರ್ ಫೀಲ್ಡ್ ಸೈನಿಕರ ರೆಜಿಮೆಂಟ್, ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಂಗಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶವು ವೃತ್ತಕಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಒಟ್ಟು ೧೦೦೦ ಯಾರ್ಡ್‌ಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಸಿವಿಲ್ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಾಗರಿಕ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್ ರಚಿಸಲಾಯಿತು.[೪೫]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಕ್ಷೆ

ಕೃಪೆ: James Campbell ಅವರ ಬೆಳಗಾವಿ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

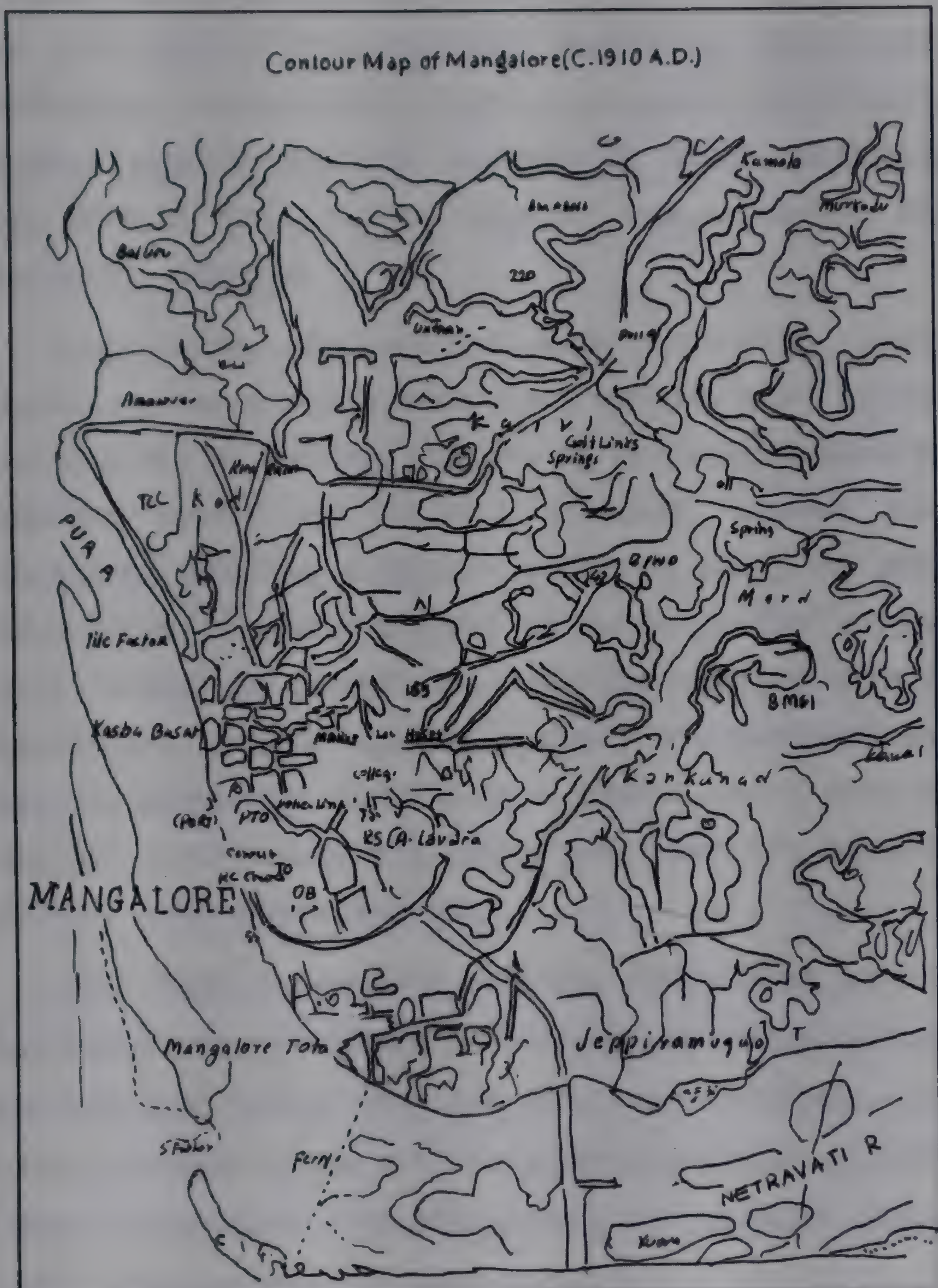
ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್: ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣವಾಗಿದೆ. ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಗಳ ತರುವಾಯ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಕೆನರಾದ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಮುನ್ರೊ ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಕಲೋನಿಯಲ್ ಹಾರ್ಟ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ಮಂಗಳೂರು ನಗರದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದು, ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.[೪೬]

೧೮೬೫ರ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಪುರಸಭೆಯ ಕಾನೂನಿನಂತೆ ಮಂಗಳೂರು ನಗರವು ೧೮೬೬ ಮೇ ೨೩ ರಂದು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ನಗರ ಮತ್ತು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಮೊಗಾರ್, ಕಸಬಾ ಬಜಾರ್ ಅತ್ತಾವರ, ಕದ್ರಿ, ಕೊಡಿಯಾಲ್‌ಬೈಲು, ಜೆಪ್ಪು, ಬೋಳಾರ್ ಎರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು(ನಕ್ಷೆ ಗಮನಿಸಬಹುದು). ಮಂಗಳೂರಿ ನಲ್ಲಿಯೂ ಸೈನ್ಯದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಓಲ್ಡ್‌ಕೆನ್ಟ್ ರೋಡ್‌ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದು.[೪೭]

ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿರಲು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವರ್ತಕ ಸಮುದಾಯಗಳ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇವುಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್', 'ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬಜಾರ್', ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಸದರ್ ಬಜಾರ್', ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಕೌಲ್ ಬಜಾರ್' ಎಂತಲೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ರೈಲ್ವೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸಹ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಸ್ಥಳೀಯರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯವನ್ನು ಹೂಡಿದರೆ ತಕ್ಷಣ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ರವಾನಿಸಲು, ಆ ಬಂಡಾಯಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವಂತೆ ರೈಲ್ವೆ ಸಾರಿಗೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳ ಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರು, ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ ಮೃತರಾದರೆ, ಗುರುತರವಾದ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾದಾಗ, ಆಕಾಲಿಕ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ ಅವರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಮಶಾನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅವರ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಾವು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳಿಗೆ ನಗರ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾಗಿ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು,

ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಕ್ಷೆ

ಕೃಪೆ: ಡಾ. ಕೆ. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಅವರ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ನೇರವಾಗಿ, ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಅಗಲವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ರಸ್ತೆಯ ಎರಡು ಬದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಒಳಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅದರೊಟ್ಟಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಮನೋರಂಜನೆಗಾಗಿ ಕ್ಲಬ್‌ಗಳನ್ನು ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೆರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಇವರ ಆಡಳಿತ, ಜ್ಞಾನದ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಯಾವುದೇ ಸೈನಿಕರು ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಅಂಥವರನ್ನು ಸಂತೈಸಲು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಯುರೋಪಿಯನ್, ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ನರಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಶಾಲಾ-ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಬಹುಧರ್ಮೀಯರಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಗರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಲಯಗಳಾದ ದೇವಾಲಯ, ಮಸೀದಿ, ಚರ್ಚ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿದ್ದ ಪ್ರತಿ ನಗರಗಳಲ್ಲೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿರಂತರವಾದ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅಂಚೆ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಅವುಗಳಿಂದ ಸರ್ಕಾರ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಇವು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ನಗರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಯಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದರೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದರು. ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್‌ರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿ, ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿ ಭಾರತೀಯರ ಮೇಲೆ ಹತೋಟಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿತು. ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ತಂದಿತು. ಇವರ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಕೈಗಾರಿಕ ನೀತಿಯ ಪ್ರವೇಶದಿಂದಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳೆರಡೂ ಹಲವಾರು ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವು. ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭೂವ್ಯವಸ್ಥೆ, ನಗರ ಯೋಜನೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ತರುವುದು ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ತಕರನ್ನು

ನಗರಗಳ ಆಸುಪಾಸಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಭೂಮಾಲೀಕರನ್ನು ತೆರಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ, ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತಂದು, ಅವರನ್ನು ನಗರಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ, ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಹೊರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಹಿಡಿತದೊಳಗೆ ಬರುವಂತಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವುದು ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರವು ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಖರ್ಚಿನ ಹೊರೆಯನ್ನು ಅದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸುವ ಹುನ್ನಾರವು ಅಡಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ನಗರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರ ಯೋಜನೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಹಂತ-ಹಂತವಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರು.

೬.೪. ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆ

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲಗೊಂಡಂತೆ ಅವರ ಸೈನ್ಯಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತರಬೇತುಗೊಳಿಸಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಕಾರಣವಾದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಇವು ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಹೆಸರಿನಡಿಯಲ್ಲಿ ನಗರಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರ-ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಚುರುಕುಗೊಂಡು ನಗರಗಳ ವಿಸ್ತಾರಣೆಗೂ ಕಾರಣವಾದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿ ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುವವರೆಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುವು.

ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಷ್ಟೇ ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ನಗರಗಳಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದವು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಉದ್ದಿಮೆಯ ತಾಣಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದವು. ಹೀಗೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಉದ್ದಿಮೆಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದ ಬಳಿಕ ಆ ನಗರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿದವು. ಇವು ಭಾರತದ ನಗರಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎರಡು ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ವಸಾಹತುಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ನಗರಗಳು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದ ನಗರಗಳು ಸೈನಿಕ ನಗರಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಉದಾ: ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತ ನಗರಗಳು ಎರಡನೆ ವರ್ಗದ ನಗರಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ಅನತಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸ

ಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಸ್ಥಳೀಯರನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ದೂರ ಇಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವುಗಳು ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುವು. ೧. ದೇಶೀಯ ಸೈನಿಕರು, ೨. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರು, ೩. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಮನೆಗಳು ಸ್ವತಃ ಸ್ಥಳೀಯರಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸ್ವರೂಪದವು. ಇವುಗಳು ಬಹುತೇಕ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬಿದಿರಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಇವು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಮರದ ದಿಮ್ಮಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ಆರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಮುಖಮಾಡಿದಂತೆ ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೈನಿಕರ ನೆಲೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಟ್ಟಡಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ತಡೆಗೋಡೆಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಐದರಿಂದ ಹತ್ತು ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು ನಗರದ ಒಂದು ಕಡೆ ಅಂದರೆ ನಗರದ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಇವರ ವಸತಿಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಪರೇಡ್ ಗ್ರೌಂಡ್‌ಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಸೈನಿಕರು ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಒಂದೆಡೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದ್ದರೆ ಇವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕ ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಮನೋರಂಜನೆಗಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಕ್ಕೂಟವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು.[೪೮]

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭವಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು, ಮಂಗಳೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡಬರುವುವು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರವು ೧೮೮೯-೧೯೪೭ರವರೆಗೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ಕಮೀಶನರ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬೌರಿಂಗ್ ಅವರು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಭಾರತದ ಇತರೆಲ್ಲಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಂತೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕೂಡ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಜನರಿಂದ ತುಂಬಿದ ಒಂದು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬಜಾರ್ ಮತ್ತು ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಮಶೀಲ ತಮಿಳು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ನೌಕರರು, ಸೇವಕರು ಇದ್ದಾರೆ. ತೆಲುಗು ಭಾಷಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ, ತೋಟಗಾರರೂ, ಸಿಪಾಯಿಗಳೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನಡದ ಕೃಷಿಕರು, ಕುರುಬರು, ದನಗಾಹಿಗಳೂ ನೋಡಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಗರ್ವದ ಠಾಕೂಠೀಕಿನ ತಮ್ಮ ಹಿಂದೂ ಸ್ವದೇಶಿಯರನ್ನು ತುಚ್ಛಿಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುವ ಐರೋಪ್ಯರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಹೆದರುವ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬರು, ಅಫಘಾನರು, ಪಾರ್ಸಿಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಪೂರ ಕಾಯದ ಯುರೇಷಿಯನ್ನರು ದೃಢಕಾಯರಾದ ಗೌರವವರ್ಣದ ಆಂಗ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ."

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ಅನೇಕ ಹಳ್ಳಿಗಳಾದ ಹಲಸೂರು, ಬ್ಲಾಕ್‌ಪಲ್ಲಿ, ದೊಡ್ಡಕುಂಟೆ, ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ೧೮೩೧ರಿಂದ ೧೮೮೧ರವರೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಮುಂದೆ ೧೮೮೯ರಲ್ಲಿ ನಗರ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ ರಚನೆಯಾದ ನಂತರ ದಿವಾನ್ ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಶೇಷಾದ್ರಿಪುರಂ, ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ ಎಂಬ ಬಡಾವಣೆಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡವು.

೧೮೯೮-೯೯ರಲ್ಲಿ ಭೀಕರವಾದ ಪ್ಲೇಗ್ ರೋಗದಿಂದಾಗಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ಜನರ ಮರು ವಸತೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಭೂಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿವಿಧ ಹೊಸ ಬಡಾವಣೆಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಸವನಗುಡಿ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ ಬಡಾವಣೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ದೊಡ್ಡ ಬಸವಣ್ಣನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬಸವನ ಗುಡಿ ಬಡಾವಣೆ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾರಂಜಿ ಕೆರೆ ನಾಶವಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸುಮಾರು ೭೦೩ ಎಕರೆ ಸುಂಕೇನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ರೂ. ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಬಸವನಗುಡಿ ಬಡಾವಣೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಡು ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ ಬಡಾವಣೆ ೩೦೪ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ರೂ. ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಬಡಾವಣೆಗಳು ಉತ್ತಮ ರಸ್ತೆಗಳು, ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಇತರೇ ವಸತಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯೋಜಿತ ಬಡಾವಣೆಗಳಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶಂಕರಮಠದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಶಂಕರಾಪುರಂ ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ, ಗವಿಗಂಗಾಧರೇಶ್ವರ

ನೆನಪಿನ ಗವಿಪುರಂ ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ, ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಂಪುರ(ಶ್ರೀರಾಮನ ದೇವಾಲಯದಿಂದ ದೊರೆತ ಹೆಸರು), ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಪುರಂ(ಸರ್.ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಅವರ ನೆನಪಿನ) ಬಡಾವಣೆಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ೧೯೨೦ರ ನಂತರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಹೊಸ ಬಡಾವಣೆಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಟಿನ್ ಟೌನ್, ಬ್ಲಾಕ್ ಪಲ್ಲಿ, ಕೋನೆಕ್ಸ್ ಪೇಟೆ ನಂತರ ಫ್ರೇಜರ್ ಟೌನ್, ಕಾಕ್ಸ್ ಟೌನ್ ಮೊದಲಾದವು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮತ್ತು ನಗರದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ತನ್ನ ಮೂಲ ಗುರುತಿನ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಮೂಲ ಬೆಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣವು ಈಗಿನ ಆವಿನ್ಯೂ ರಸ್ತೆಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಿಟಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಜೊತೆಗೆ ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ, ಬಸವನಗುಡಿ, ಶೇಷಾದ್ರಿಪುರಂ, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ, ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ಪುರಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಡಾವಣೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ನಿರಂತರವಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧಿನಿಯಮದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯು ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಈ ಮಂಡಳಿಯು ಕುಮಾರಪಾರ್ಕ್‌ನ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಡಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಆದಾಯದವರಿಗೆ ೧೦೩ ಮನೆಗಳನ್ನು ರೂ.೬೦೦೦ರಿಂದ ೧೨,೦೦೦ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ ಪ್ರಮುಖ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಜಯನಗರ ಬಡಾವಣೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾಂತರ ವಾದ ಮತ್ತು ಅಗಲವಾದ ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಇನ್ನಿತರೆ ನಾಗರಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿ ಅದನ್ನು ವೆಲ್‌ಪ್ಲಾನ್ಡ್ ಎಕ್ಸ್‌ಟೆನ್ಷನ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿದ್ದ ರಾಜಗೋಪಾಲಚಾರಿ(ರಾಜಾಜಿ) ಅವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ರಾಜಾಜಿನಗರ ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಕೈಗಾರಿಕ ಬಡಾವಣೆ ರಚನೆಯಾಯಿತು.

ಹಲವು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಹೆಚ್ಚು ಜನತೆಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ ನಗರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಜನತೆಗೆ ವಿವಿಧ ಸೌಕರ್ಯ ಗಳನ್ನೊದಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದಾಗಿ ನಗರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಬಡಾವಣೆಗಳು ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡನೆಯಾದ ನಂತರ ಬೆಂಗಳೂರು, ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು. ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತವಿದ್ದಾಗ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಏರಿಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಧಾನಗತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ನಂತರ ನಗರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ೧೯೯೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಂಗಳೂರು ಬಡಾವಣೆಗಳ ಒಟ್ಟು

ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೪ ದಶಲಕ್ಷವಾಗಿದ್ದು, ೨೦೦೧ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ೫.೭ ದಶಲಕ್ಷಕ್ಕೂ ಏರಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದಾಗಿ ೧೯೪೧-೧೯೯೧ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಗರದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೧೦ ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು.

೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಲೇಬರ್ ಹೌಸಿಂಗ್ ಕಾರ್ಪೋರೇಷನ್ ಎಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಂಸ್ಥೆ ೧೯೫೬ರ ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗೃಹ ಮಂಡಳಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ-ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ನೆರವಿನಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ವಿವಿಧ ಬಡಾವಣೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದವು.

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ಯೋಜನಾಬದ್ಧ ಬೆಳವಣಿಗಾಗಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಜನವರಿ ೧೬, ೧೯೭೬ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ(ಬಿ.ಡಿ.ಎ) ರಚನೆಗೊಂಡಿತು. ಇದು ಅಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ಆಡಳಿತ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊಂದಿದ ಪ್ರಬಲ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ೧೯೭೮ರಿಂದ ೧೯೯೬ರವರೆಗೂ ಅನೇಕ ಬಡಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ ಜನರಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಾದ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಒಳಚರಂಡಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಉದ್ಯಾನಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ಬಸ್ ತಂಗುದಾಣ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖ ಬಡಾವಣೆಗಳ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ಹೆದ್ದಾರಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ರಚನೆ, ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ರಾಜಧಾನಿ ಬದಲಾವಣೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್‌ಸ್ಥಾಪನೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ, ನಗರೀಕರಣ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಐ.ಟಿ. ಮತ್ತು ಬಿ.ಟಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣವಿಲ್ಲದ ವಲಸೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ನಗರ ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಷ್ಟು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ.[೯]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ(ದಂಡು ಮಂಡಲ) ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ನಗರವು ೨೫೦ ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಗರ ಹರಡಿದ್ದಿತು.

ಬೆಳಗಾವಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ನಗರಾಡಳಿತ ಅನುಕೂಲತೆಗಾಗಿ ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವಾರ್ಡ್‌ಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೫೪ ಉಪ ವಿಭಾಗದ, ವಾಡೆ, ಗಲ್ಲಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಬಹುತೇಕ ಗಲ್ಲಿ/ವಾಡೆ/ಓಣಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ನಾಗರಿಕ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ನಗರದ ದಕ್ಷಿಣ ತುದಿಗೆ ಕಪಿಲೇಶ್ವರ ವಾಡೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ತಂಗಡಿ ಎಂಬ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಹೆಸರಿ ನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ತಂಗಡಿವಾಡಿ, ಪಾಟೀಲ ಕುಟುಂಬದವರ ವಾಸತಾಣವಾದ ಪಾಟೀಲ ಗಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ

ಹೇರಳವಾಗಿ ಬಳಸಿದ ಸಾಗುವಾನಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಕುಸುರಿ ಕೆಲಸದ ಮುಂಭಾಗ ಹೊಂದಿದ ಪಾರಂಪರಿಕ ಮನೆಗಳ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಗಲ್ಲಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ತುದಿಗೆ ಚಮ್ಮಾರರ ಓಣಿಯಿದ್ದು, ಅನೇಕ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಮೆಟ್ಟು(ಚಪ್ಪಲಿ)ಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೇಡಭಾವಿ ಎಂಬ ಬಾವಿ ಇದ್ದು, ಇದು ನಗರದ ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಸ್ಟೋಕ್ಸ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾನೆ. ಕಂಗ್ರಾಳ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರಮುಖ ನಾಗರಿಕರ ಹೆಸರಿನ ಕಂಗ್ರಾಳ ಗಲ್ಲಿ, ಇದರ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮುಜಾವರ ಗಲ್ಲಿ, ಅದರ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಶೇರಿ ಗಲ್ಲಿ, ಅದರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಾಯತ ಮಠದಿಂದಾಗಿ ಮಠ ಗಲ್ಲಿ, ಇದರ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕುಲಕರ್ಣಿ ದೇಶಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ಬೆಳಗಾವಿ ಕುಲಕರ್ಣಿಗಳ ವಾಸದ ಬೀಡು ಕುಲಕರ್ಣಿಗಲ್ಲಿ, ಉತ್ತರಕ್ಕಿರುವ ಅನಂತಶಯನ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದೇವಾಲಯದಿಂದಾಗಿ ಅನಂತಶಯನ ಗಲ್ಲಿ, ಮಾಧ್ವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಾಸದ ಮನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇದರ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಸವಣ್ಣ ಗಲ್ಲಿ ಇದು ಅನೇಕ ರೈತಾಪಿ ಕುಟುಂಬಗಳ ಮನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದರ ಉತ್ತರದ ಬದಿಗಿರುವುದೇ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಗಲ್ಲಿ, ಮಾರುತಿಗುಡಿಯಿಂದಾಗಿ ಮಾರುತಿಗಲ್ಲಿಯು ದೇಶಪಾಂಡೆ ಗಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರದ ಬದಿಗಿದೆ. ಈ ಮಾರುತಿ ರಕ್ಷಣಾ ದೇವತೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಜನನಿಬಿಡವಾದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ರವಿವಾರದ ಸಂತೆಯಿಂದಾಗಿ ರವಿವಾರ ಪೇಟೆ ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜನನಿಬಿಡವಾದ ಪ್ರದೇಶ, ಇದರ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಗಣಪತಿ ಗಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ಗಾಣಿಗರು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಕಡೋಲಕೆರೆ ಗಲ್ಲಿಯಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿರುವ ಕಡೋಲಕರ ಎಂಬ ಪ್ರಮುಖ ಕಡೋಲಕರ ಎಂಬ ಪ್ರಮುಖ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬದಿಂದಾಗಿ ಈ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆ ನೂಲುವ ನೇಕಾರ ಕುಟುಂಬಗಳಿವೆ. ಇದರ ಉತ್ತರದ ಬದಿಗೆ ಮೇದಾರ ವೃತ್ತಿಯವರು ವಾಸಿಸುವ ಬುರಡ ಗಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಬಾಪಟ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಬಂಗ್ಲೆಯಿರುವ ಬಾಪಟ ಗಲ್ಲಿ. ಇದರ ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ ವಸತಿಯಿದ್ದು, ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ಕಾಲದ ಮಸೀದಿಯೊಂದು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಬೋಗಾರ ಎನ್ನುವ ತಾಮ್ರ ಲೋಹಗಾರಿಕೆ ಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಜನಸಮೂಹದ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಬೋಗಾರವೇಸ ನಗರದ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನ ಎಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಕೇಳ್ಕರ ಎಂಬ ಕೊಂಕಣಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಉದ್ಯಾನವನದಿಂದಾಗಿ ಕೇಳ್ಕರಭಾಗ ಎಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಉದ್ಯಾನ ಕೋಕೊ ಪ್ಲಾಂಟೇಷನ್‌ಗಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿತ್ತು. ಕೇಳ್ಕರ ಭಾಗದ ಮುಂದಿರುವುದು ರಾಮದೇವ ಗಲ್ಲಿ ರಾಮ ದೇವಾಲಯದಿಂದಾಗಿ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಹರಳಿನ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದಾಗಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ಖಡೆಬಜಾರ್, ನಾರ್ವೆಕರ ಎಂಬ ವಣಿಕ ಸಮುದಾಯದವರ ವಾಸಸ್ಥಳವಾದ ನಾರ್ವೆಕರ ಗಲ್ಲಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶೆಟ್ಟಿ ಹೆಸರಿನ ನಾಗರಿಕರ ನಿವಾಸವಿದ್ದ ಶೆಟ್ಟಿಗಲ್ಲಿ, ಹಳೆ ಪೊಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್ ಇದ್ದ ಕೊತ್ವಲ ಗಲ್ಲಿ ಇದಲ್ಲದೆ

ಇಲ್ಲಿರುವ ಆಲದ ಮರದಿಂದಾಗಿ ಕಮತ ಗಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಕರ ಕಸಬ ಗಲ್ಲಿ, ಭೇಂಡಿಬಜಾರ, ಭೋಯಿ ಗಲ್ಲಿ, ಭಾತಖಾಂಡೆ ಗಲ್ಲಿ, ಮಾಳಿ ಗಲ್ಲಿ, ಕೆಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳಿರುವ ಖಂಜರ ಗಲ್ಲಿ, ರಸೂಲಬಾಗ ದರ್ಗಾ ಗಲ್ಲಿ, ಬಸ್ತಿ ಗಲ್ಲಿ, ದೇವಾರ ಗಲ್ಲಿ ಮುಂತಾದವು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಒದಗಿಸುವ ಆನೆಗೊಳ ಎಂದೂ, ಅಗ್ರಹಾರ ನೆಲೆಯಾದ ವಡವಗ್ರಾಮ ವಡಗಾಂವ, ಆನೆಗಳ ಹಿಂಡು ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹಿಂಡಲಿಗಾ ಎಂದೂ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಮೂಹವುಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಉದ್ಯಮಭಾಗ, ಪೀರನವಾಡಿ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರಕ್ಕೆ ಪ್ಲೇಗ್ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗ ತಲೆದೋರಿದಾಗ ನಗರದ ಹೊರವಲಯಕ್ಕೆ ಜನವಸತಿ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಟಿಳಿಕವಾಡಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರದ ಬಡಾವಣೆ ಎನಿಸಿರುವ ಶಾಪೇಟ ಈಗ ಶಹಾಪುರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿವಿಧ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಈ ಗಲ್ಲಿ/ವಾಡೆಗಳು ವಸಾಹತು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಠ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿವೆ.[೫೦]

ಮಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣವು ೧೮೫೦ರಿಂದ ೧೯೫೦ರವರೆಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಧೋರಣೆ ಗಳಿಗಾಗಿ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಸ್ಮೋಪಾಲಿಟಿನ್ ಚಹರೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಹಳೇ ಮಂಗಳೂರು ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಗಾರ್, ಕಸಬಾಬಜಾರ್, ಅತ್ತಾವರ, ಕದ್ರಿ, ಕೊಡಿಯಾಲ್‌ಬೈಲು, ಜೆಪ್ಪು ಮತ್ತು ಬೋಳಾರ್ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.[೫೧]

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣವಾಗಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಅಡಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳೂರು ಬಳಕೆಯಾಯಿತು. ಘಟ್ಟ ರಸ್ತೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ಹಳೆಯ ರಸ್ತೆಗಳ ದುರಸ್ತಿ, ರೈಲು ಮಾರ್ಗದ ನಿರ್ಮಾಣ ಮುಂತಾದವು ಮಂಗಳೂರಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಲಾಭವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವರ್ತಕರು ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಭೂಮಾಲೀಕರು ಹಾಗೂ ವರ್ತಕರು, ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳು ಮುಂತಾದವರು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಇದು ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿತು.[೫೨]

ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರವು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿರುವ ವರ್ತಕ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸಹ ನಗರ

ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಜನವಸತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ನಗರದ ಬೇರೆಡೆಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಳ್ಳುವರು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ನಗರವು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಣೆ ಹೊಂದಿತು. ಹಾಗೆ, ವಿಸ್ತರಣೆಯಾದ ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೆಸರಿಸ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅರಿಕೇರಿ, ಕುದ್ರೋಳಿ, ಉಳ್ಳಾಲ, ಬೈಕಂಪಾಡಿ, ಕಂಕನಾಡಿ, ಬಲ್ಮಠ, ಬಜ್ಪೆ, ಕಾರ್‌ಸ್ಟ್ರೀಟ್, ಡೊಂಗರಕೆರೆ, ಅಳಕೆ, ಮಣ್ಣಗುಡ್ಡೆ, ಬಾವುಟಗುಡ್ಡೆ, ದೇರೆಬೈಲು, ಮರೋಳಿಗಳಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರೈಲ್ವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಚೇರಿಗಳು ಹಂಪನಕಟ್ಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿದವು.

ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್‌ನ ಆಗಮನದಿಂದಾಗಿ ಬಲ್ಮಠ, ಜೆಪ್ಪು, ಕುದ್ರೋಳಿ, ಮರೋಳಿ, ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಕೈಗಾರಿಕ ಹಾಗೂ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾದವು.[೫೩]

ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನಿಂದ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ಪಡೆದ ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ೧೮೦೦ರಲ್ಲಿ ದತ್ತಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರವನ್ನು ತನ್ನ ಸೈನಿಕ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದರ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ದತ್ತಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಮುಂದಾದರು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಜನರಲ್ ಎ.ಡಿ. ಡುರಾಲ್ಡ್ ಕಾಂಪ್‌ಬೆಲ್ ಸೈನ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಆಗಮಿಸುವನು. ಪ್ರಧಾನ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ನಾಗಿ ಸರ್.ಥಾಮಸ್ ಮುನ್ರೋನನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೦೮ರಲ್ಲಿ ದತ್ತಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಕರ್ನೂಲು, ಕಡಪ, ಅನಂತಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಕಡಪ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಈ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತಪುರ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿತು.[೫೪]

೧೮೦೧ರ ವೇಳೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಸೈನಿಕರ ವಸತಿಗಾಗಿ ಟೆಂಟ್‌ಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೧೮೦೬ ಮತ್ತು ೧೮೦೭ರಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಾಗಿ ಮುನ್ರೋ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ೬೭೦ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ೨೦,೦೦೦ ಸಾವಿರ ಪರಿಹಾರ ಒದಗಿಸಿ 'ನ್ಯೂಪೇಟೆ' ಎಂಬ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದನು. ತದನಂತರ ಪೀಟರ್ ಬ್ರೂಸ್ ಅವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ 'ಬ್ರೂಸ್ ಪೇಟೆ' ಎಂದು ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳೀಯರು ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ೧೮೧೨ರಲ್ಲಿ ದತ್ತಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮಿಲಿಟರಿ ಕಮಾಂಡರ್ ಆಗಿದ್ದ ಕಲೋನಿಯಲ್ ಟೇಲರ್ ಅವರು ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ ಬ್ರೂಸ್‌ಪೇಟೆಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಳ್ಳಲು ೧೮೧೫ರಲ್ಲಿ ಆದೇಶಿಸಿದನು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ೧೮೨೦ರವರೆಗೂ ಮುಂದುವರೆಯಿತು.

೧೮೨೦ರಲ್ಲಿ ಕೆಳಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಹೀಗಿವೆ. ಮೇನ್‌ಗಾರ್ಡ್‌ಗಳ ಕಟ್ಟಡ, ಮ್ಯಾಗಜೀನ್ ಕಟ್ಟಡ, ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ

ಆಹಾರ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವ ಕಟ್ಟಡ, ಹಳೇ ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರ ಕಟ್ಟಡ, ಹಾಗೆಯೇ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್, ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ೧೮೧೧ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ, ೧೮೩೮ರಲ್ಲಿ ನವೀಕೃತಗೊಂಡ ಹೋಲಿ ಟ್ರಿನಿಟಿ ಚರ್ಚ್.

ಬ್ರೂಸ್‌ಪೇಟೆಯ ನಂತರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಪ್ರದೇಶ ಕೌಲ್‌ಬಜಾರ್, ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯವು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದಾಗ ಅವರೊಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಆಗಮಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಇವರ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಶರ ನಡುವೆ ತೆರಿಗೆ ಪಾವತಿಸದಿರಲು ಒಂದು ಕೌಲು(ಒಪ್ಪಂದ)ವಾದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

೧೮೪೦ರಿಂದ ೧೮೫೦ರವರೆಗೂ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ ಎಬಲ್ ಮೇಲೂರು ಅವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಮಿಲ್ಲರ್ ಪೇಟೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.[೫೫]

೧೮೭೫-೭೬ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಜನರ ಬದುಕನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ೧೮೭೫ ರಿಂದ ೧೯೦೧ರವರೆಗೂ ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರವನ್ನು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದದ ನಗರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು. ಒಟ್ಟು ೨೬ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ.೧೨ ೧/೨ ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಈ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ.[೫೬] ಜಗತ್ತಿನ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಯುದ್ಧಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡಿತು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಾದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳನ್ನು ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟಿರುವರು. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವು. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಇವು ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆರ್ಥಿಕ ಶೋಷಣೆಯ ಮುಂದು ವರಿಕೆಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಧೋರಣೆಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಂದ ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳು ವಿಸ್ತರಣೆ ಯಾದರೂ ಆಡಳಿತದ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಂದಾಗಿ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಇವರಿಗಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರದ ಚುಕ್ಕಾಣಿಯು ನಿರಾಂತಕವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಯಿತು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದ ಕೋಷ್ಟಕ - ೧

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಹೆಸರು	ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ	ವರ್ಷ	ವೆಚ್ಚ
೧.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕೊಠಡಿಗಳು, ಊಟದ ಕೋಣೆ, ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೪೫ ೧೮೪೫	
೨.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	Fort Adjuntant ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಮತ್ತು ಅವರ ಕಚೇರಿ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಆಹಾರ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವ ಮೋತಿ ಖಾನೆಯ ಕೊಠಡಿ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯ	೧೮೪೬	
೩.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಕವಾಯಿತು ನಡೆಸಲು ಮೈದಾನದ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೪೬	
೪.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಫಿರಂಗಿದಳದ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ(ಮುಂಗಡ)	೧೮೪೬	೧೦,೦೦೦
೬.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಬ್ರೂಸ್‌ಪೇಟೆ ನಗರದ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಜಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಪಕ್ಕ ರಸ್ತೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಹಾಗೂ ಚರಂಡಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಕೆಳಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ದೇಶಿ ಕಾಲ್ದಳದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಗೆ ಸುಣ್ಣ ಬಳಿಯುವ ಕಾಮಗಾರಿ ಕೌಲ್‌ಬಜಾರ್ ಮತ್ತು ಬ್ರೂಸ್‌ಪೇಟೆ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಟಪಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೫೧	
೭.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ಗೃಹಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೫೩	೮,೮೬೫
೮.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಗೆ ವರಾಂಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೫೩	೪೪.೨೭೦
೯.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ಯಾರಿಸನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೫೪	

ಕ್ರಸಂ.	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಹೆಸರು	ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ	ವರ್ಷ	ವೆಚ್ಚ
೧೦.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಗ್ಯಾರಿಸನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೫೪	
೧೧	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ದೇಶಿಯ ಅಶ್ವ ದಳದ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಸೇನಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆ	೧೮೪೫	
೧೨.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಬೇಕರಿ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು	೧೮೬೮	೧೬,೦೩೦
೧೩.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಹೊಸ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೫೭	
೧೪.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಮತ್ತೆರೆಡು ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಸೇರ್ಪಡೆ	೧೮೬೮	೧೯,೪೪೦
೧೫.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬೌರಿಂಗ್ ಅವರು ಗ್ಯಾಸ್‌ನಿಂದ ಉರಿಯುವ ಬೀದಿ ದೀಪ ಹಾಕಿಸಿದರು	೧೮೬೮	
೧೬.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮದ್ರಾಸ್‌ನಿಂದ ರೈಲ್ವೆಯ ಪ್ರವೇಶ	೧೮೬೪	
೧೭.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕೋರ್ಟ್ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೫೮	
೧೮.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೬೪–೧೮೬೮	೪,೨೭,೯೮೦
೧೯.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲು ಮತ್ತು ಬೌರಿಂಗ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೬೭	(ಆರಂಭಿಕ ಹಂತ) ೪೬,೦೪೭ ೨,೧೬,೪೫೪ (ಮುಕ್ತಾಯದ ಹಂತ)
೨೦.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಪನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು	೧೮೬೮	

ಕ್ರಸಂ.	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಹೆಸರು	ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ	ವರ್ಷ	ವೆಚ್ಚ
೨೧.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ರೇಸ್‌ಕೋರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೬೭-೭೭	(ಆರಂಭಿಕ ಹಂತ) ೫,೯೨,೫೪೦ ೬,೧೬,೪೦೨ (ಮುಕ್ತಾಯದ ಹಂತ)
೨೨.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಪರೇಡ್ ಗ್ರೌಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೭೬-೭೭	(ಆರಂಭಿಕ ಹಂತ) ೨,೧೯,೮೩೦ ೨,೧೯,೬೨೨ (ಮುಕ್ತಾಯದ ಹಂತ)
೨೩.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಬೆಂಗಳೂರು ದಂಡು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಕೊಳಚೆ ನೀರನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಚರಂಡಿ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೬೭-೬೮	೪೦,೭೮೭
೨೪.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಶಿವನಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ೩ನೇ ಹಂತದ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆಯಿಂದ ೧೯೦೮ ರಲ್ಲಿ ಜನವರಿ ೧ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.	೧೯೦೮	
೨೫.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಾಲ್ದಳದ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ೧೨ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅ. ಒಂದು ಕೊಠಡಿ ಸೈನಿಕರ ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಥಿಯೇಟರ್ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಆ. ೧೦೦ ಜನ ವಿವಾಹಿತ ಸೈನಿಕರ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಇ. ಉಳಿದ ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ೩೨ ಜನ ನಾನ್-ಕಮೀಶನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಾಸ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲಾಯಿತು.	೧೮೩೭-೧೮೪೧ (೫ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿ)	

ಕ್ರಸಂ.	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಹೆಸರು	ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ	ವರ್ಷ	ವೆಚ್ಚ
೨೬.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಸ್ಥಳೀಯ ೮ ಮಂದಿ ಅಶ್ವದಳದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಾಗಿ ಎರಡು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು	೧೮೬೬	
೨೭.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು	೧೮೬೬	
೨೮.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು	೧೮೬೯	
೨೯.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು	೧೮೩೭–೧೮೪೧	೮೮,೦೦೦
೩೦.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯ ಸೈನಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೩೭–೧೮೪೧	೧,೫೫,೦೦೦
೩೧.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಎರಡು ಅಂತಸ್ತಿನ ಕಟ್ಟಡದ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು	೧೮೭೪–೧೮೭೫	
೩೨.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಕಾಲ್ದಳಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಒಂದು ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.	೧೯೭೪	
೩೩.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಾಲ್ದಳದ ವಿವಾಹಿತ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಎರಡು ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೬೦	
೩೪.	ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಸಬ್ ಕೋರ್ಟ್ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೨೫	
೩೫.	ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ದಿ ವೆಬ್‌ಸ್ಟಾರ್ ಮಾರ್ಕೆಟ್ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೭೬	
೩೬.	ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಮುನ್ಸಿಪ್ ಕೋರ್ಟ್ ಕಟ್ಟಡ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಲಾಯಿತು.	೧೮೮೨	
೩೭.	ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಜಿಲ್ಲಾ ನೋಂದಣಿ ಕಚೇರಿ ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡ್ ಕಚೇರಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೮೪	
೩೮.	ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು	೧೮೮೫	
೩೯.	ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ತಾಲೂಕು ಕಚೇರಿ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೮೯೬	
೪೦.	ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಯ ಕಚೇರಿ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೯೧೨	
೪೧.	ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಮಂಗಳೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ರೈಲ್ವೆಯ ಪ್ರವೇಶ	೧೯೦೬	
೪೨.	ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಸಮುದ್ರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ಮಾಣ	೧೯೧೩	
೪೩.	ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಮಂಗಳೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಪರ್ಕ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯುತ್ ಕಚೇರಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು	೧೯೩೪	

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನವೀಕರಣ ಕಾರ್ಯದ ಕೋಷ್ಟಕ - ೨

ಕ್ರಸಂ.	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಹೆಸರು	ನವೀಕರಣ	ವರ್ಷ	ವೆಚ್ಚ
೧.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಹಳೆಯ ಮೋತಿಖಾನೆಯ ಕೊಠಡಿಗೆ ಸುಣ್ಣ ಬಳಿಯುವ ಕಾರ್ಯ	೧೮೪೫	
೨.	ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಯುರೋಪಿಯನ್ ಡ್ರ್ಯಾಗನ್ ತುಕಡಿಯ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳ ದುರಸ್ತಿ ಕಾರ್ಯ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೋಣೆಯ ದುರಸ್ತಿ ಕಾರ್ಯ	೧೮೫೭	
೩.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಎ) ಯುರೋಪಿಯನ್ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯ ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರ ಕೊಠಡಿಯ ಛಾವಣಿಯನ್ನು ನವೀಕರಿಸಲಾಯಿತು.	೧೮೪೬	
೪.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಮದ್ರಾಸ್ ಲೈಟ್ ಕ್ಯಾವೆಲ್ರಿಯ ಕಟ್ಟಡದ ದುರಸ್ತಿ ಕಾರ್ಯ	೧೮೪೬	೧೦,೦೦೦ (ಮುಂಗಡ)
೫.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳ ರಿಪೇರಿ ಕಾರ್ಯ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕೆಳಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ದೇಶೀ ಕಾಲ್ದಳದ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳಿಗೆ ಸುಣ್ಣ ಬಳಿಯುವ ಕಾರ್ಯ ಯುರೋಪಿಯನ್ ನಾನ್-ಕಮಿಷನ್ಡ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನವೀಕರಣ ಕಾರ್ಯ	೧೮೫೧	
೬.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಬಳ್ಳಾರಿ ಜೈಲಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕಾರ್ಯ	೧೮೬೮	೧೦,೩೯೩
೭.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಸ್ಟಾಫ್ ಸಾರ್ಜೆಂಟ್ ಕೊಠಡಿ, ಸೈನಿಕರಿಗೆ ವೇತನ ಪಾವತಿಸುವ ಕಟ್ಟಡ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದ ಫಿರಂಗಿ ಪಡೆಯ ಸಮೀಪದ ಶಾಲಾ ಕಟ್ಟಡದ ದುರಸ್ತಿಕಾರ್ಯ	೧೮೫೪	
೮.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳ ನವೀಕರಣ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು	೧೮೮೦	
೯.	ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್	ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿನಿಲಯಗಳ ನವೀಕರಣವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು	೧೮೮೧	

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂಡ(ಪ್ರಸಂ), ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ.(ಸಂ.ಸಂ), ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ-೪, ಏಷ್ಯಾ-ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೦, ಪು. ೩೯.

೨. ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂಡ(ಪ್ರಸಂ), ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ.(ಸಂ.ಸಂ), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೧೦, ಪು. ೩೨೩.

೩. ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಸಿ.ಎನ್., ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಚಿಂತನೆ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೩, ಪು. ೪೯.

೪. ಬಾರ್ಕೂರು ಉದಯ, ವಾಸ್ತವದ ಒಡಕುಗಳು ಇತಿಹಾಸದ ತೊಡಕುಗಳು, ಚಿಂತನ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨, ಪು. ೧೬.

೫. ನಟರಾಜ್ ಹುಳಿಯಾರ್, ಆಫ್ರಿಕನ್ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪, ಪು. ೧೧-೧೨.

೬. ಬಿಪನ್‌ಚಂದ್ರ(ಮೂ), ಗೋಪಾಲರಾವ್ ಎಚ್.ಎಸ್.(ಅನು), ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨, ಪು. ೮೨.

೭. ಬಿಪನ್ ಚಂದ್ರ(ಮೂಲ), ಗೋಪಾಲರಾವ್ ಎಚ್.ಎಸ್(ಅನು), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೧೨, ಪು. ೯೦-೯೨.

೮. ನಂಜಮ್ಮಣ್ಣಿ ಎಂ., ೨೦೦೩, ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಪು.೩೦೫.

೯. ಮುಜುಂದಾರ್ ಆರ್.ಸಿ.(ಮೂಲ), ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಎ.ವಿ.(ಅನು), ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾರಮ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ, ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೪, ಪು. ೫೭೨.

೧೦. ಬಿಪನ್‌ಚಂದ್ರ, ಅಮಲೇಶ ತ್ರಿಪಾಠಿ, ಬುರನ್ ಡೇ(ಮೂಲ), ಅನಂತರಾಮಯ್ಯ ಆರ್.ಎಲ್., ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟ, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಹೊಸದೆಹಲಿ, ೨೦೦೧, ಪು. ೧೧

೧೧. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್.(ಪ್ರಸಂ), ೨೦೦೫, ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ ಸಂ-೧, ಉದಯ ಬಾನು ಕಲಾಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಪು. ೧೧೬

೧೨. ಮಿಲಿಟರಿ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಕನ್ಸಲ್ಟೇಶನ್, ಇಂಡೆಕ್ಸ್, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ತಮಿಳುನಾಡು ಪತ್ರಾಗಾರ, ೧೮೪೫, ಪು. ೧೫.

೧೩. ಮಿಲಿಟರಿ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಕನ್ಸಲ್ಟೇಶನ್, ಇಂಡೆಕ್ಸ್, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ತಮಿಳುನಾಡು ಪತ್ರಾಗಾರ, ೧೮೪೬, ಪು. ೧೭.

೧೪. ಮಿಲಿಟರಿ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಕನ್ಸಲ್ಟೇಶನ್, ಇಂಡೆಕ್ಸ್, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಪತ್ರಾಗಾರ, ೧೮೫೧, ಪು. ೨೯.

೧೫. ಮಿಲಿಟರಿ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಕನ್ಸಲ್ಟೇಶನ್, ಇಂಡೆಕ್ಸ್, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಪತ್ರಾಗಾರ, ೧೮೫೧, ಪು. ೩೦.

೧೬. ಮಿಲಿಟರಿ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಕನ್ಸ್ಲೈಜೇಷನ್, ಇಂಡೆಕ್ಸ್, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಪತ್ರಾಗಾರ, ೧೮೫೨, ಪು. ೩೯.

೧೭. ಮಿಲಿಟರಿ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಕನ್ಸ್ಲೈಜೇಷನ್, ಇಂಡೆಕ್ಸ್, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಪತ್ರಾಗಾರ, ೧೮೫೩, ಪು. ೪೦-೪೩.

೧೮. ಮಿಲಿಟರಿ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಕನ್ಸ್ಲೈಜೇಷನ್, ಇಂಡೆಕ್ಸ್, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಪತ್ರಾಗಾರ, ೧೮೫೪, ಪು. ೩೯.

೧೯. ಮಿಲಿಟರಿ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಕನ್ಸ್ಲೈಜೇಷನ್, ಇಂಡೆಕ್ಸ್, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಪತ್ರಾಗಾರ, ೧೮೫೪, ಪು. ೪೦.

೨೦. ಮಿಲಿಟರಿ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಕನ್ಸ್ಲೈಜೇಷನ್, ಇಂಡೆಕ್ಸ್, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಪತ್ರಾಗಾರ, ೧೮೫೭, ಪು. ೨೦೨೧.

೨೧. ಪಾರ್ಥಸಾರಥಿ ಕೆ.ಎಸ್., ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨, ಪು. ೧೨೮.

೨೨. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭, ಪು. ೯೫.

೨೩. ಪಾರ್ಥಸಾರಥಿ ಕೆ.ಎಸ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೧೨, ಪು. ೧೨೭.

೨೪. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೧೦೦.

೨೫. ಅಭಿಶಂಕರ್ ಕೆ., ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಗೌರನ್‌ಮೆಂಟ್ ಪ್ರೆಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೨, ಪು. ೪೯೧.

೨೬. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೧೦೧.

೨೭. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್.(ಪ್ರ.ಸಂ), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೫, ಪು. ೧೧೬-೧೧೭.

೨೮. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೧೦೦.

೨೯. Mohankrisha Rai K., Urbanization of Mangalore, A Colonial Experience(1799-1947), Unpublished Ph.D. Thesis, Mangalore University, Mangaiore, 2003, P.203.

೩೦. ಗೋಪಾಲ್ ಆರ್.(ಸಂ), ಬೆಳಗಾವಿ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ, ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೬೭೨-೬೭೪.

೩೧. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಚರಿತ್ರೆ ಕಥನ, ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೦೦೯, ಪು. ೧೪೧.

೩೨. Ramachandran C., The History of Urbanization, Oxford University Peress, New Delhi, 2006, P. 62.

೩೩. Jacob T., Cantonments in India, Reliance Publishing House, New Delhi, 1994, P. 20.

೩೪. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೧೫.

೩೫. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೫, ಪು. ೧೧೬

೩೬. ಮನೋಜ್‌ಕುಮಾರ್ ಗುದ್ದಿ, ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ, ೨೦೧೧.

೩೭. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೫, ಪು. ೧೧೭.

೩೮. Rajan M.D., History of Banglore Cantonment, Unpublished M.Phil Thesis, Bangalore University, Bangalore, 1981, P. 33-34.

೩೯. Rajan M.D., Ibid, 1981, P. 32.

೪೦. John Kelshall, Manual of Bellary District, Govt Press, Madras, 1872, P. 220.

೪೧. Edward Thorston, A Gazetteer of the Territories under the Goverment of east India Company, Allen and co, London, 1858, P. 88.

೪೨. John Kelshall, Ibid, 1872, P. 219.

೪೩. Sanitary Report on The Town of Belgaum, 1868, P. 5.

೪೪. City Sanitation Plan, Karnataka Draft Report Belgaum, P. 65.

೪೫. Report on plague investigations in India, 1911, P. 692.

೪೬. Report on the Medical Topography and Statistics of the Provinees of Malabar and Canara, 1844, P. 44.

೪೭. Mohankrishna Rai K., Ibid, 2003, P. 325.

೪೮. A.D.King, The British Cantonment in India, A-Cultural Specific envieronment, IXth international congress of Antheropological Ethnolo gical Science, Chicakgo, 1973, P. 384-386.

೪೯. ಉಮೇಶ ಎಂ.ಎಸ್.(ಲೇ), ಪ್ರೊಸೀಡಿಂಗ್ಸ್ ವ್ಯಾಲೂಮ್-II, ಕರ್ನಾಟಕ ಹಿಸ್ಟರಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ೨೦೧೩, ಪು. ೧೫೩-೧೫೫.

೫೦. ಸ್ಮಿತಾ ಪಿ. ಸುರೇಬಾನಕಾರ(ಲೇ), ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ, ಸಂ.೨೯, ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೪, ಪು. ೪೬೨-೪೬೩.

೫೧. Mohankrishna Rai K., Ibid, 2003, P. 325.

೫೨. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೩೪.

೫೩. Mohankrishna Rai k., Ibid, 2003, P. 228.

೫೪. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ವಸಾಹತುಕಾಲೀನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೯, ಪು. ೧೭.

೫೫. John Kelshall, Ibid, 1872, P. 219.

೫೬. John Kelshall, Ibid, 1872, P. 223.

❖❖

ಅಧ್ಯಾಯ : ಏಳು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಏಳು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನ

ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಯುರೋಪಿಯನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕಂಪನಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಏಕಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವತ್ತ ತಮ್ಮ ಗಮನ ಹರಿಸಿದ್ದರು. ಅದರೊಟ್ಟಿಗೆ ಇವರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಗಡಿಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ವಿವಿಧ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನಲ್ಲದೆ ಇನ್ನುಳಿದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪಲ್ಲಟಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಇವುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳನ್ನು ಇವರು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳನ್ನು ಸದೆಬಡಿಯಲು ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಪೂರಕವಾದ ಕೆಲವು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಮನಗಂಡರು. ಅದರಂತೆ ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ವಸಾಹತುಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾದ ಸೈನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದ್ಯಮವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪ್ರಭುತ್ವವು ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಮೊದಲಿಗೆ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿತು. ಈ ಎರಡು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿನ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸುಮನೆತನಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ಆರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಧಾನ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಭಾರತದ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

೭.೧. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೧೭೫೭ರ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದ ನಂತರ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ವರೂಪದ ಸರ್ಕಾರದ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದರ ಮೂಲಕ ಭಾರತವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ೧೭೫೭ರಿಂದ ೧೮೧೩ರವರೆಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕಂಪನಿಯ ಉಮೇದುವಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇವರ ಕಂಪನಿಯು ಬ್ರಿಟನ್ ಮತ್ತು ಯುರೋಪಿಯನ್ ದೇಶಗಳಿಗೆ ರಫ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಿ ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಹತೋಟಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾವು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಆದಾಯದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗವನ್ನು ಭಾರತದ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟನ್‌ಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರು. ಕಂಪನಿಯು ರಫ್ತು ಮಾಡಿದ ಭಾರತದ ಸಿದ್ಧ ವಸ್ತುಗಳು ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಕಂಡ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮಿಗಳು ಅಸೂಯೆ ಮತ್ತು ನಷ್ಟದಿಂದ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಶಾಸನದ ಮೂಲಕ ತಡೆದರು. ೧೭೦೦ ಮತ್ತು ೧೭೨೦ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಹೊರಡಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳು ಭಾರತದಿಂದ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ರೇಶ್ಮೆ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಬಾರದೆಂದು ಮತ್ತು ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟನ್‌ಗೆ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾದ ಎಲ್ಲ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಯುರೋಪಿನ ಇತರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡಿ ಕಂಪನಿ ಲಾಭ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಬ್ರಿಟನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ನ ಕೃತಕ ನಿರ್ಬಂಧ ಶಾಸನದಿಂದ ಹತ್ತಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆತು ನಿರಂತರ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟನ್ ಹತ್ತಿ ಉತ್ಪಾದಕರು ತಮ್ಮ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಉತ್ಪಾದನಾ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಕಡಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ ೧೭೮೮ರ ನಂತರ ಭಾರತದಿಂದ ಕಚ್ಚಾಹತ್ತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮ್ಯಾಂಚೆಸ್ಟರ್ ಅಗ್ಗದ ಬೆಲೆಯ ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿತು.[೧]

ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ೧೮೧೩ರಿಂದ ೧೮೫೮ರವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವೆನಿಸಿದ ಮುಕ್ತವ್ಯಾಪಾರ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳ ಪೂರೈಕೆಯ ದೇಶವಾಯಿತು. ೧೮೧೩ರಿಂದ ಕಂಪನಿಯು ಭಾರತದೊಂದಿಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ನಿರ್ಬಂಧ ವಿಧಿಸಿತು. ಮುಂದುವರಿದು ೧೮೩೩ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯು ಭಾರತದೊಂದಿಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ತಡೆ ಹಾಕಿತು. ಆ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟನ್ ವ್ಯಾಪಾರಿ, ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬಂಡವಾಳ ವರ್ಗದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಭಾರತವನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಕೈಗಾರಿಕಾಪ್ರಧಾನ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಬ್ರಿಟನ್ ವಿಶ್ವದ ಯಾವ ಮೂಲೆಗೆ ಹೋದರೂ ಅಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತನ್ನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅಧೀನವನ್ನಾಗಿಸುವ ಹಾಗೂ ಆ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಕೃಷಿಪ್ರಧಾನ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಭಾರತ ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ಈ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಒಳಗಾಯಿತು. ಭಾರತವು ಕೃಷಿಪ್ರಧಾನ ದೇಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕೈಗಾರಿಕ ಆರ್ಥಿಕತೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಇದರರ್ಥ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂದಲ್ಲ. ಅವು ಒಂದು ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೈಗಾರಿಕಾ ದೇಶವಾದ ಬ್ರಿಟನ್ ಭಾರತವನ್ನು ತನ್ನ ವಸಾಹತುವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ತನ್ನ ಮರ್ಕಂಟೈಲ್ ಹಾಗೂ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಧೋರಣೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಕೈಗಾರಿಕಾನೀತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ಭಾರತದ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ವಾಣಿಜ್ಯೀಕರಿಸಿ ಅದನ್ನೊಂದು ಉದ್ದಿಮೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೃಷಿಯು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಕೃಷಿ ಸಮಾಜವನ್ನು 'ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ' ಹಾಗೂ 'ಕೈಗಾರಿಕಾ ಸಮಾಜ'ವನ್ನು 'ಆಧುನಿಕ' ಎನ್ನುವ ಯುರೋಪ್ ಕೇಂದ್ರಿತ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಯಿತು.[೨]

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಯುರೋಪಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕೃಷಿಯನ್ನು ವಾಣಿಜ್ಯೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸಿ, ಆ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ಪ್ಲಾಂಟೇಷನ್ ಆರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಒಂದು ಉದ್ಯಮವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವಂತೆ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಫಲವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳು ರಬ್ಬರ್, ತಂಬಾಕು, ಟೀ, ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಗೊಂಡವು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ವೇಳೆಗೆ ತೋಟದ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತು. ಈ ರೀತಿ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಉದ್ದಿಮೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರದ ಧೋರಣೆಗಳು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ಬಲವಂತದ ವಾಣಿಜ್ಯೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಹಾರಧಾನ್ಯಗಳ ಬೆಲೆ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಕ್ಷಾಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಕ್ಷಾಮದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಆಹಾರಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಇಷ್ಟ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಮಾರಲು ಅಥವಾ ಬೇರೆಡೆಯಿಂದ ಕೊಂಡು ತರಲು ಖಾಸಗಿ ವರ್ತಕರಿಗೂ ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಇದರ ಲಾಭವನ್ನು ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳು ವಂತಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಅರಣ್ಯ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಭಾರತದ ಜನರ ಮೇಲೆ ಹೇರಿ ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕುತಂತ್ರಗಳಿಂದ ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡಿದ್ದ ರೈತರು ಹಾಗೂ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರು ಇವರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಧಿಕಾರಿವರ್ಗ ಈ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು

ನಿರ್ದಯವಾಗಿ ತಾನು ತಯಾರು ಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿತ್ತು. ೧೮೫೭ರ ಸಿಪಾಯಿದಂಗೆಯು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಿಗಿದ್ದ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿತು. ಇದನ್ನರಿತ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಈ ದಂಗೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದರು. ದಂಗೆಯ ನಂತರವೂ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಮುಂದುವರೆದವು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತೀಯರು ತೋರಿದ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳು ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಿ ಕಂಪನಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಕೊನೆಗೊಂಡು ರಾಣಿ ಆಡಳಿತ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಾದ ರೈಲ್ವೆ, ರಸ್ತೆ, ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ, ಬ್ಯಾಂಕು ಮತ್ತಿತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡವು. ಈ ಕ್ರಮ ಗಳಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಬಂಡವಾಳಗಾರರಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳ ಹೂಡಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹತೋಟಿ ಸಾಧಿಸಲು ನಿರ್ವಾಹಕ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು.[೩]

೧೮೫೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಾಧಾರಿತ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆ, ಸೆಣಬು ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಗಾರಿಕೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದಾಗಿ ಯಂತ್ರಯುಗ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡ ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೆಂದರೆ ಹತ್ತಿ ನೂಲು ಮತ್ತು ಮುದ್ರಣ, ಅಕ್ಕಿಹಿಟ್ಟು ಮತ್ತು ಮರದ ಗಿರಣಿಗಳು, ಚರ್ಮ ಹದ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಉಣ್ಣೆ ಬಟ್ಟೆ ಗಿರಣಿಗಳು, ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಉಪ್ಪು, ಅಭ್ರಕ(ಕಾಗೆ ಬಂಗಾರ) ಮತ್ತು ಪೆಟ್ಲುಪ್ಪುಗಳಂತಹ ಖನಿಜಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯ ಉದ್ಯಮಗಳು.

ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಬಂಡವಾಳದ ಮಾಲೀಕತ್ವ ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭದ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ವಿದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳಗಾರರು ಭಾರತದತ್ತ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಭಾರತದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಗಳು ಯುರೋಪಿನ ರಾಜಕೀಯ ನೀತಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿಯೇ ಬ್ರಿಟನ್ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೂಡ ಬೇಕೆನ್ನುವ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಧ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲರ್ಧದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಯತ್ತ ಮುನ್ನಡೆಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ

ಅಂದಿನ ದಿವಾನರು, ಯುರೋಪಿನ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಅರಿವು, ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಮೂಲ ಕಾರಣ. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆಯಾದರೂ ಅವು ಅಷ್ಟೊಂದು ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉದ್ಯಮಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ೧೮೬೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ಬಾಸೆಲ್‌ಮಿಶನ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿತು. ಹೀಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡವು.[೪]

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರೇಶ್ಮೆ, ಜಮಖಾನೆ, ಸಿಗರೇಟ್, ಮದ್ಯದ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. "ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ತಂಬಾಕು ಕಂಪನಿಯ ಸಿಗರೇಟು" ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಉಣ್ಣೆಯ ಜಮಖಾನೆಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ್ದವು. ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಗುಜರಾತ್‌ನಿಂದ ಆಗಮಿಸಿದ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯವಾದ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಕುಟುಂಬವು ಪರಿಚಯಿಸಿತು. ಸೌತ್ ಪರೇಡ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣೆಯ ಜಮಖಾನೆಗಳ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದವು. ಇದೇ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಕರಕುಶಲ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಇದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಅವರು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳು ಲಭ್ಯವಿದ್ದವು. ವಾರದ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹರಾಜು ಮೂಲಕ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.[೫]

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಈ ನಗರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಇಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ನೇಯ್ಗೆ ಉದ್ಯಮವಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡರು. ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ರೇಷ್ಮೆ ನೇಯ್ಗೆ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರು ಜಮಖಾನೆಗಳು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಈ ಜಮಖಾನೆಗಳಿಗೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಐರೋಪ್ಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹವಮಾನವು ನೇಯ್ಗೆ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾರಣ ಬಟ್ಟೆಯ ಗಿರಣಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಮೊದಲಿಗೆ ಕೇವಲ ಗೃಹಕೈಗಾರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದ ನೇಯ್ಗೆಯು ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾರಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಬಟ್ಟೆಯ ಗಿರಣಿಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡವು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಗೊಂಡ ಬೆಂಗಳೂರು ಉಣ್ಣೆ, ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ರೇಷ್ಮೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಮತ್ತು ೧೮೯೪ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಮೈಸೂರು ಸ್ಪಿನ್ನಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಮ್ಯಾನುಫಾಕ್ಚರಿಂಗ್ ಕಂಪನಿ ಲಿ. ಇವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ

ಆರಂಭಗೊಂಡ ಮೊದಲ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಹಾಗೂ ಮುಂದುವರಿದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಗಿರಣಿಗಳು.

೧೯೨೦ರ ಮಧ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮಿಶ್ರ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿತು. ಹಲವು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಬಟ್ಟೆ ಗಿರಣಿಗಳು ತಂಬಾಕು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಚರ್ಮ ಹದಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು ಮುಂತಾದ ವಿಧವಿಧವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ೧೯೪೦ ವೇಳೆಗೆ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ಏರೋನಾಟಿಕಲ್ ಲ್ಯಾಬೊರೇಟರಿ(H.A.L)ಯಂಥ ಭಾರಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಘಟಕಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡವು.[೬]

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲರ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಉದ್ಯಮಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಬೆಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಗರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಕವಾಯಿತು. ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ ದಿ ಮೈಸೂರು ಕ್ರೋಂ ಟ್ಯಾನಿಂಗ್ ಕಂಪನಿ ಲಿ. ಸಂಸ್ಥೆಯು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು. ಇದು ಚರ್ಮದ ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಮಾಡಿ ಪಾದರಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಚರ್ಮದ ಚೀಲಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಗಂಧದ ಎಣ್ಣೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಅರಂಭಗೊಂಡಿತು. ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಸಾಬೂನು ಕಾರ್ಖಾನೆ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಇದು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಸಾಬೂನುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಹೆಸರು ವಾಸಿಯಾಗಿತ್ತು. ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ಮಿನರ್ವಾ ಮಿಲ್ಸ್ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.[೭]

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿದ್ದವು. ಮಡಿಕೆ ತಯಾರಿಕೆ, ತಾಮ್ರ, ಕಂಚು, ಹಿತ್ತಾಳೆ ಕೆಲಸ, ಚಿನ್ನ ತಯಾರಿಕೆ, ಮರದ ಕೆಲಸ, ಕೃಷಿ ಉಪಕರಣಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದವು ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಗುಡಿಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೈ ಕಸುಬುಗಳು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆ ಆರಂಭಗೊಂಡ ನಂತರ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೇನೂ ಮಹತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿದ್ದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೇ ಮುಂದುವರಿದವು. ವಸಾಹತು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಹೆಂಚು ತಯಾರಿಕೆ, ಬಟ್ಟೆ ಉತ್ಪಾದನೆ, ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ತನ್ನ ನೂತನ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ೧೮೪೦ರಿಂದಲೇ ಇದು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿತು. ೧೮೪೬ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕಾ ತರಬೇತಿ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮರದ ಕೆಲಸ, ನೇಯ್ಗೆ, ಬೀಗ ತಯಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ

ಬಗ್ಗೆ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ೧೮೫೮ರಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿಯಲ್ ಕಮೀಶನ್ ಎಂಬ ಸಹ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್‌ನ ಪರವಾಗಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿಯಲ್ ಕಮಿಷನ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಗಳಿಸಿದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಚು ಉದ್ಯಮ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು.

ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ತನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಹೆಂಚಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆಯನ್ನು ಮಂಗಳೂರಿನ ಜೆಪ್ಪು ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ೧೮೬೫ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಈ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಹೆಂಚಿಗೆ ಮಂಗಳೂರು ಹೆಂಚು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೆಸರಿಡಲಾಯಿತು. ೧೮೭೧ರಲ್ಲಿ ಜೆಪ್ಪು ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ೬೦ ಕೆಲಸಗಾರರಿದ್ದು, ಅದರ ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಪಾದನೆ ೨,೦೯,೦೦೦ ಹೆಂಚುಗಳು, ೧೮೮೦ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ೧೮೦ ಕೆಲಸಗಾರರಿದ್ದು ೧೦ ಲಕ್ಷ ಹೆಂಚುಗಳನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಂಗಳೂರು ಹೆಂಚುಗಳಿಗೆ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವ ಆಫ್ರಿಕ ದೇಶಗಳು, ಏಡಾನ್, ಬಸ್ರಾ, ಸುಮಾತ್ರ, ಬರ್ಮಾ, ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಬೋರ್ನಿಯಾ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ, ಶ್ರೀಲಂಕಾ, ಫಿಜಿ, ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಜರ್ಮನ್ ವಸಾಹತುಗಳು ಮುಂತಾದೆಡೆಯಿಂದ ಬೇಡಿಕೆಯಿದ್ದು, ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್‌ನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಉದ್ಯಮಿಗಳು ಈ ಉದ್ಯಮ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮುಂದಾದರು.

೧೮೬೫ರಿಂದ ೧೯೪೨ರವರೆಗೆ ಒಟ್ಟು ೧೬ ಹೆಂಚಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಮಂಗಳೂರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ನದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕವಿರುವ ಕಾಲುವೆಗಳ ಬದಿಯಲ್ಲಿ, ಹಿನ್ನೀರು ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತಗೊಂಡವು.

ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಹೆಂಚಿನ ಉದ್ಯಮದ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಬೇರೆ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೮೪೪ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಹತ್ತಿ ನೇಯುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಯೂ ಒಂದು. ಅಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ಅವು ರಫ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ವಿಲೇವಾರಿಗೆ ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಅದೇ ರೀತಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಹೊಸ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿತು. ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಪ್ರವೇಶದಿಂದಾಗಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಾದ ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಮಂಗಳೂರಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ರಚನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿದವು.

ಮಂಗಳೂರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ಒಂದು ಜನಪ್ರಿಯ ಕಸುಬಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿತು. ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬೀಡಿ ವರ್ಕ್ಸ್ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಪಿ.ವಿ.ಎಸ್.(ಮತ್ತು ವೈಕುಂಠ ಶೇಟ್) ಬೀಡಿ

ವರ್ಕ್ಸ್ ಹಾಗೂ ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ್ ಬೀಡಿಸ್ ಮತ್ತು ಗಣೇಶ್ ಬೀಡಿಸ್ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತಂದಿತು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆ ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿಕೊಂಡಿತು.[೮]

ಬಳ್ಳಾರಿಯು ದತ್ತಕ(ಸಿಡೇಡ್) ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿ ೧೮೦೦ರಿಂದ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸತೊಡಗಿತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಪ್ರವೇಶದಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹಲವು ರೀತಿಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡವು. ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿನ ನೇಯ್ಗೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಸಹ ಶತಮಾನಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆ, ಕಂಬಳಿ, ಸೋಪು, ದುಪ್ಪಟಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೈದಿಗಳೇ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೪೭ರ ನಂತರ ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡವು. ಅವು ಹೀಗಿವೆ. ರಾಯಲ್ ಸೀಮಾ ಪಾಲಿಟೆಕ್ನಿಕ್, ಸೈಂಟ್ ಜೋಸೆಪ್ಸ್ ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿಯಲ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕನಾದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.[೯]

ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಹತ್ತಿಯಾಧಾರಿತ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದವು. ಹತ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿಯುವ, ಗಂಟುಕಟ್ಟುವ, ನೇಯುವ, ಬಣ್ಣ ಹಾಕುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಹಾಗೇ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸೀರೆ, ಧೋತಿ, ರುಮಾಲೆ, ಜಮಖಾನೆ ಹಾಗೂ ಖಾದಿ ಸಿದ್ಧ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿದ್ದವು. ೧೮೫೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಚಾಪ್ಲಿನ್ ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ಹತ್ತಿ ನೇಯುವ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ೧,೨೦೦,೧೦೦ ಪೌಂಡ್‌ಗಳಷ್ಟು ಕಚ್ಚಾಹತ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಯು ಒಳಗೊಂಡಿತು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಗೂ ಐಸ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಗೊಂಡವು. ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ನೇಯ್ಗೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಈ ನೇಯ್ಗೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಸ್ವೆಟರ್, ಬನಿಯನ್, ಸಾಕ್ಸ್, ಮಫ್ಲರ್‌ಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಯೂಮಿನಿಯಂ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಪ್ರಾರಂಭ ಗೊಂಡಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಣ್‌ರಾವ್ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ್ ಎಂಬುವವರು ಬೈಸಿಕಲ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ವಸ್ತುಗಳು ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು.[೧೦]

ಬ್ರಿಟಿಶರ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪವರ್ ಲೂಮ್‌ಗಳಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾದ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಕಾರಣ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನರು ತಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೆ ಮತ್ತು

ಹಿಡಿತವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು. ಹತ್ತಿಯು ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಯಾಗಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ಹೊಸ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದೊಂದಿಗೆ ಹತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಇದರ ಲಾಭವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವನತಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಎನ್ನುವ ತತ್ವ ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದವು.

ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟನ್ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇದರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವ ಕಂಡಿತು. ಇದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕೈಗಾರಿಕಾ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಯುದ್ಧದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ನೆಲೆಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಉಳಿದ ಕೆಲವು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಇವು ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿದ್ದಂತಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಯುದ್ಧ ಸಹಾಯ ಇಲಾಖೆಯ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆರ್ಡರ್‌ಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ನಿರ್ವಹಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಅರಣ್ಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವಾಣಿಜ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ೨೬ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಯುದ್ಧದ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಮೀಸಲಿಸಿರಿದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೯ ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮ್ಯದವು. ೯ ರಾಜ್ಯದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದಂತವು ಮತ್ತು ೮ ಖಾಸಗಿಯವು, ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಪಡೆದ ಯುದ್ಧದ ಆರ್ಡರ್‌ಗಳ ಮೌಲ್ಯ ೧೧ ಕೋಟಿಗಳಷ್ಟಾಗಿತ್ತು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಯುದ್ಧದ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಾಕವಚವಾಗಿದ್ದವು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಸ್ಫೋಟಕಗಳಾದ ಅಮೋನಿಯಂ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಉಕ್ಕು ಯುದ್ಧದ ಉಪಕರಣಗಳಿಗಾಗಿ ರೇಶ್ಮೆಯನ್ನು, ಏರೋಪ್ಲೇನ್‌ಗೆ ಗ್ಯಾಸ್, ಇಂಗಾಲಯುಕ್ತ ತೆಂಗಿನ ಗುಂಡುಗಳು, ಮಿಲಿಟರಿ ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಗಳಿಗೆ ಮರಮಟ್ಟು, ಸೈನಿಕ ತುಕಡಿಯ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಕರಣಗಳಿಗೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಕೆ ಮಾಡಿತು. ೧೯೪೧ರಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಉಕ್ಕಿನ ಬೇಡಿಕೆ ಒಂದಷ್ಟು ಭದ್ರಾವತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಕರಣಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಕೆಲಸವು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಬಹಿರಂಗ ಕುಲುಮೆಗಳನ್ನು

ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮ ಲಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯದ ಮಿಲ್‌ಸ್ಟ್ರೀಟ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್ ಕುಲುಮೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದವು. ಸರ್ಕಾರಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಮತ್ತೊಂದು ಯುದ್ಧದ ಉದ್ದೇಶದ ಉತ್ಪಾದನಾ ನಿರತ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು, ಕೈಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ದಕ್ಷವಾದ ವಿದ್ಯುತ್ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಫಾರ್ಮರ್‌ಗಳು, ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ವೈರ್ ಮತ್ತು ಆವಾಹಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿತು. ಬಂದೂಕಿನ ಮೌಂಟಿಂಗ್ ಬಿಡಿ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಪೂರೈಸಲಾಯಿತು. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಕಂಟೈನರ್‌ಗಳ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಮಿಲಿಟರಿ ಅಥಾರಿಟಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಫ್ಯೂಸ್ ಬಾಡಿಗಳನ್ನು ಸ್ಫೋಟಕಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಯಂತ್ರಗಳ ಬೋಲ್ಟ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಮಿಲಿಟರಿ ಅಥಾರಿಟಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಕೈಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಸೂಜಿ ವಿಧದ ಮತ್ತು ಕೈ ಬೇಡಿಯ ವಿದ್ಯುತ್ ನಿರೋಧಕಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿತು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ವಿನಂತಿಯಂತೆ ಯುದ್ಧ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ದಾರವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿತು. ಯೋಜನೆಯಂತೆ ೨೦೦ ರೇಷ್ಮೆಗೂಡು ಬೇಸನ್‌ಗಳನ್ನು ರೇಷ್ಮೆ ವಿಭಾಗದಿಂದ ನೀಡಲಾಯಿತು.

ಸರ್ಕಾರಿ ಪೋರ್ಸಿಲಿನ್ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕರ್ಷಣದ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಕರ್ಷಣದ ವಿದ್ಯುತ್ ನಿರೋಧಕಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಸಾಯನಿಕ ಮತ್ತು ರಸಗೊಬ್ಬರದ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವಂತಹ ಸಿಂಥೆಟಿಕ್ ಅಮೋನಿಯೋ, ಕಾನ್‌ಸೆಂಟ್ರೇಟೆಡ್ ಸೆಲ್ಫೂರಿಕ್ ಆಸಿಡನ್ನು, ನ್ಯೂಟ್ರಲ್ ಅಮೋನಿಯಂ ಸಲ್ಫೇಟನ್ನು, ಅಮೋನಿಯಾ ಕಾರ್ಬೋನೇಟ್‌ನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಿ ಯುದ್ಧ ಪೂರೈಕೆಯ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಪೂರೈಸಲಾಯಿತು. ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸೇವಾ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಪ್ರಯೋಗಾಲಯದಿಂದ ಪೂರೈಸಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಔಷಧಿಯ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತಹ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಟಿಂಚರ್‌ಗಳು, ಮಾತ್ರೆಗಳು, ಸ್ಪಿರಿಟ್‌ಗಳು, ಮುಲಾಮುಗಳು, ಸೋಂಕು ನಿವಾರಕಗಳು ಸೇರಿದ್ದವು. ಸಲ್ಫ್ಯೂರೇಟ್ ಎಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ಆಂಬುಲೆನ್ಸ್ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಯಿತು. ೩೩ ಸರ್ಕಾರಿ ಸಾಬೂನು ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ದಿ ಗ್ಲಾಸ್ ಬ್ಲೈಯಿಂಗ್ ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿ ಮತ್ತು ಮ್ಯಾನ್ಯುಫ್ಯಾಕ್ಚರ್ ಆಫ್ ಗ್ಲಾಸ್‌ವೇರ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಹಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದ್ದ ಗ್ಲಾಸ್‌ವೇರ್‌ಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲು ಸಂಘಟಿತವಾಯಿತು.[೧೧]

ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಲ್ಸಿಯಂ ಲಾಕ್ಟೇಟ್, ರಾಗಿಮಾಲ್ಟ್ ಟ್ರಾಕ್ಟ್, ಕ್ರೀಮ್ ಆಫ್ ಟಾರ್ಟರ್, ಆಮೈಲ್ ನೈಟ್ರೇಟ್, ಸಿಲ್ವರ್ ನೈಟ್ರೇಟ್ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸಲಾಯಿತು. ಗೌರ್ನಮೆಂಟ್ ಸಿಲ್ಕ್‌ವೀವಿಂಗ್ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯು ಯುದ್ಧದ ಪ್ಯಾರಾಚ್ಯೂಟ್ ವಸ್ತುಗಳಾದ ರೇಷ್ಮೆ ನೂಲುದಾರ, ಹಗ್ಗ, ಪಟ್ಟಿದಾರಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು.

ಮೈಸೂರು ಪೇಪರ್ ಮಿಲ್ ಯುದ್ಧದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಉತ್ಪಾದನೆ ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ ಅದರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸುಧಾರಿಸಿತು. ಮೈಸೂರು ಇಂಪ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಯು ಯುದ್ಧ ಆಜ್ಞೆಯನುಸಾರ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡಿತು ಹಾಗೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಹೊಸ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಯುದ್ಧ ತಂತ್ರಜ್ಞರನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಆ ಮೂಲಕ ಟರ್ನರ್‌ಗಳು, ಮೆಕಾನಿಕ್‌ಗಳು, ಫಿಟ್ಟರ್‌ಗಳನ್ನು ತರಬೇತುಗೊಳಿಸಲು ತಾಂತ್ರಿಕ ತರಬೇತಿಗೆ ರೂಪುರೇಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೪೮ ಜನರನ್ನು ಯುದ್ಧ ತಂತ್ರಜ್ಞರನ್ನಾಗಿ ತರಬೇತುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.[೨೨]

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಸಹಾಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಜನ, ಧನ, ಬಂಗಾರಗಳನ್ನು ಹೃದಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸೇವಾಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಆಸಕ್ತ ಯುವಕರನ್ನು ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲು ಶ್ರೀ ಎಫ್.ಎಸ್.ರಾಘವಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ನೇಮಕ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗೀಯ ನೇಮಕಾತಿ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಸುಮಾರು ೧೯೩೧ ಜನರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೇನೆ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಸೇನೆಗೆ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.[೨೩]

ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿತು. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಂಥ ಯುದ್ಧಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡಿ ಗಮನ ಸೆಳೆದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಯುದ್ಧ ಕೊನೆಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಗಟ್ಟು ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಉಲ್ಬಣಗೊಂಡವು.

೭.೨. ವ್ಯಾಪಾರ–ವಾಣಿಜ್ಯ

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಮೂಲತಃ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮನೋವೃತ್ತಿಯವರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಪಾಯ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತೆ ಭಾರತವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಕೃಷಿಯ ವಾಣಿಜ್ಯೀಕರಣದಿಂದಾಗಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಅನೇಕ ಪೇಟೆ–ಪಟ್ಟಣಗಳು ಕ್ಷಿಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡವು. ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಸಾಗಾಣಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾರಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಅನೇಕ ಹೊಸ ರಸ್ತೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ರೈಲುಮಾರ್ಗದ ನಿರ್ಮಾಣ, ನದಿ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರದ ಬಳಕೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆದವು. ರೈತರ ಮತ್ತು ವರ್ತಕರ ಮಧ್ಯೆ ಕೊಂಡಿಗಳಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವ

ಏಜೆಂಟರು ಅಥವಾ ಲೇವಾದೇವಿದಾರರ ವರ್ಗವೊಂದು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಇವರು ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಹಣಕಾಸಿನ ನೆರವನ್ನು ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ವರ್ತಕರಿಗೆ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವವರಿಗೆ ಹಣಕಾಸಿನ ನೆರವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ನೀಡಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವರ್ತಕ ಸಂಘಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಹೀಗೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದು ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಹಾಗೂ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ಆಯಿತು. ಇದರರ್ಥ ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಲಾಭಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು ಎಂದಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ತಕರು, ಪ್ಲಾಂಟರುಗಳು, ಖಾಸಗಿ ಕಂಪನಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳು ಇದರ ಲಾಭವನ್ನು ಗರಿಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.[೧೪]

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪದ ವ್ಯಾಪಾರ ವಾಣಿಜ್ಯದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೆಲವು ಪಟ್ಟಣಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಆಂತರಿಕ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು.

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯು ವ್ಯಾಪಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣವಾದ ಮಂಗಳೂರು ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳೂರು ಬಳಕೆಯಾಯಿತು. ಘಟ್ಟರಸ್ತೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ಹಳೆಯ ರಸ್ತೆಗಳ ದುರಸ್ತಿ, ರೈಲುಮಾರ್ಗ ಮುಂತಾದವು ಮಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು. ಈ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಲಾಭವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವರ್ತಕರು, ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಭೂಮಾಲೀಕರು ಮತ್ತು ವರ್ತಕರು, ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೂ, ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದಂತೂ ನಿಜ.[೧೫]

ಮಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣವು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ, ಮೈಸೂರು, ಕೊಡಗು, ಮದ್ರಾಸ್, ಮುಂಬಯಿ, ಮರಾಠ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಮಲಬಾರಿನೊಂದಿಗೆ ಆಂತರಿಕ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಅದೇ ರೀತಿ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಮಂಗಳೂರು ಪೆಗು, ಚೀನಾ, ಮಸ್ಕತ್, ಟರ್ಕಿ, ಆರ್ಮೇನಿಯಾ ಒಮಾನ್ ಮುಂತಾದ ಹೊರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಅಕ್ಕಿ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಗಂಧದೆಣ್ಣೆ, ಕರಿಮೆಣಸು, ಏಲಕ್ಕಿ, ವೀಳ್ಯದೆಲೆ, ಅಡಿಕೆ, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ದಂತ, ಹತ್ತಿ, ಮರಮಟ್ಟು, ಉಪ್ಪು ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ ರಫ್ತು

ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸರಕುಗಳೆಂದರೆ ವಿವಿಧ ಮಾದರಿಯ ರೇಶ್ಮೆ ವಸ್ತ್ರಗಳು, ತಾಮ್ರ, ವಜ್ರ, ಹರಳುಗಳು, ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆಗಳು, ಒಣಗಿದ ಹಣ್ಣುಗಳು, ಸಾಂಬಾರು ಪದಾರ್ಥಗಳು, ತಂಬಾಕು, ಕುದುರೆಗಳು ಮುಂತಾದವು. ಮಂಗಳೂರಿನ ಒಳನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅಕ್ಕಿ, ಅಡಿಕೆ, ತೆಂಗು, ಏಲಕ್ಕಿ, ಕಾಫಿ, ವೀಳ್ಯದೆಲೆ ಮುಂತಾದವು ಮಂಗಳೂರು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಸಮುದ್ರದ ಮೂಲಕ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸರಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣ, ತಾಮ್ರ, ತವರ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಧದ ಕಾಗದಗಳು, ಲೇಖನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು, ಗ್ಲಾಸ್‌ಗಳು, ವೈನ್, ಒಣಗಿದ ಹಣ್ಣುಗಳು, ಒಣಗಿದ ಮೀನು, ಮೀನಿನ ಎಣ್ಣೆ, ರೇಶ್ಮೆ, ಹತ್ತಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಸಮುದ್ರದ ಮೂಲಕ ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸರಕುಗಳೆಂದರೆ ಅಕ್ಕಿ, ತೆಂಗು, ವೀಳ್ಯದೆಲೆ, ಕರಿಮೆಣಸು, ಏಲಕ್ಕಿ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ತೆಂಗಿನೆಣ್ಣೆ, ಕಾಫಿ, ಬೀಟೆ ಮರ ಮುಂತಾದವು.

ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು. ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಮಸ್ಕತ್, ಗೋವಾ, ಮುಂಬಯಿ ಮತ್ತು ಮಲಬಾರಿಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಮುಂಬಯಿಯೊಂದಿಗೆ ನೇರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತು. ಅಮೆರಿಕಾದ ಆಂತರಿಕ ಕಲಹದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಪೂರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಯ ಉಂಟಾದಾಗ ಮಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟವು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಮುಂಬಯಿ ನಡುವಿನ ಹತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಮಂಗಳೂರಿನ ಮೂಲಕ ಸರಕುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೂಲಕ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದವು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಒಂದು ಕಡೆ, ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಕೆನರಾ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ. ಈ ಸ್ಥಳಗಳ ನಡುವೆ ವರ್ತಕರು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಗರ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲೂ ವರ್ತಕ ಸಮುದಾಯಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದು, ಅವು ತಮ್ಮ ಬಹುಮುಖಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಗರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು. ನಗರ ಸಮುದಾಯಗಳು ಕೇವಲ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನಷ್ಟೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸದೆ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವುದು, ಲೇವಾದೇವಿಗಾರರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು, ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಹತ್ತು ಹಲವು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು.[೧೬]

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಡಿಕೆ, ಕರಿಮೆಣಸು, ಶ್ರೀಗಂಧ ಮತ್ತು ಏಲಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಧಾನ್ಯಗಳು, ತಂಬಾಕು, ಹುಣಿಸೆ ಹಣ್ಣು, ಕಂಬಳಿಗಳು, ಮಸ್ಲಿನ್, ಬಣ್ಣದ ಹತ್ತಿ

ಬಟ್ಟೆಗಳು ಮತ್ತು ರೇಷ್ಮೆಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಗಟು ವ್ಯಾಪಾರವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರವಾಗಿದ್ದಿತು. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಕರಿಮೆಣಸು, ಅಡಿಕೆ ಮತ್ತು ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.[೧೭]

ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮುಖ್ಯವಾದ ರಫ್ತು ಸರಕುಗಳು, ಅಡಿಕೆ, ಕರಿಮೆಣಸು, ಶ್ರೀಗಂಧ ಮತ್ತು ಏಲಕ್ಕಿ ಆಮದು ಸರಕುಗಳು ಧಾನ್ಯಗಳು ತಂಬಾಕು, ಅರಿಶಿಣ, ಕಂಬಳಿಗಳು, ಬಣ್ಣದ ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ರೇಷ್ಮೆ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಆದೋನಿ, ಧಾರವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ನರಗುಂದ ಮತ್ತು ನವಲಗುಂದಗಳಲ್ಲಿನ ವರ್ತಕರ ಏಜೆಂಟರುಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮರಾಠ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸರಕುಗಳು ಎಕ್ಕದ ಹತ್ತಿ, ಒರಟು ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆಗಳು, ಮಸ್ಲಿನ್, ಧೋತ್ರಗಳು, ಕಂಬಳಿಗಳು, ಗೋಧಿ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ರಂಗು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಗದಾಗಿ ಪ್ರತಿಫಲವು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.[೧೮]

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಬಳ್ಳಾರಿಯು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಭತ್ತ, ರಾಗಿ, ಜೋಳ, ತಂಬಾಕು, ಎಣ್ಣೆ ಬೀಜಗಳು, ಹತ್ತಿ, ತುಪ್ಪ, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ಸಕ್ಕರೆ, ಉಪ್ಪು, ಬೆಲ್ಲ, ಮೆಣಸು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ರಫ್ತು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಫೀಮು, ಯಂತ್ರೋಪಕರಣ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಚಿನ್ನ, ಸಿಮೆಂಟ್, ಪೇಪರ್, ರೈಲ್ವೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಉಪಕರಣಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆದು ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.[೧೯]

ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಬೆಳಗಾವಿಯು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬೆಳಗಾವಿಯು ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸದರ್ ಬಜಾರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ, ಧಾನ್ಯ, ವಸ್ತ್ರಗಳು, ಅಡಿಕೆ, ತೆಂಗು, ಏಲಕ್ಕಿ, ಮೆಣಸು, ಸಕ್ಕರೆ, ಉಪ್ಪು, ತುಪ್ಪ ಮುಂತಾದವು ವ್ಯಾಪಾರದ ಪ್ರಮುಖ ಸರಕುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಗೋವಾದಿಂದ ಉಪ್ಪು, ಮಲಬಾರಿನಿಂದ ಸಾಂಬಾರು ವಸ್ತುಗಳು, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ಕೊಬ್ಬರಿ, ಅಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರದ ವೆನಿಷಿಯನ್ ಬಿಲ್ಲೆಗಳು ಆಮದಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ರೇಷ್ಮೆ, ಕುರಿಮಂಜಿ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ಮುಂಬಯಿಯಿಂದಲೂ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ನಾಗಪುರದಿಂದಲೂ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೆಳಗಾವಿಯು ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಜೋರಿ ಎಂಬ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಿತ್ತೂರು ಮತ್ತು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ಎಣ್ಣೆ ಬೀಜಗಳು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೊಂಕಣದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣವು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಗೋವಾಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕಿಯೂ, ಪುಣೆಗೆ ಬಟ್ಟೆಯೂ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.[೨೦]

ಹೀಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ತಮ್ಮ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ನೆರವಾಗುವಂತಹ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶ್‌ಪೋಷಿತ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಂದ ವಹಿವಾಟು ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೭೪ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ವಿಸರ್ಜನೆಗೊಂಡವು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪ್ರಸ್ತುತ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.[೨೧]

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಹೆಸರು	ಮುಖ್ಯ ಕಚೇರಿ	ನೋಂದಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದಿನಾಂಕ
೧.	ಬೆಂಗಳೂರು ಯೂನಿಯನ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲಿ.	ಬೆಂಗಳೂರು	೩೦.೫.೧೮೯೦
೨.	ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಮೈಸೂರು ಲಿ.	ಬೆಂಗಳುರು	೧೯.೫.೧೯೧೩
೩.	ರಾಯಲಸೀಮ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲಿ.	ಬಳ್ಳಾರಿ	೨೫.೧೧.೧೯೩೬
೪.	ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಸಿಟಿಜನ್ಸ್ ಲಿ.	ಬೆಳಗಾವಿ	೧೩.೧.೧೯೩೭
೫.	ಸುಪ್ರಿಂ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಲಿ.	ಬೆಳಗಾವಿ	೨೭.೫.೧೯೩೬
೬.	ಕೆನರಾ ಬ್ಯಾಂಕ್	ಮಂಗಳೂರು	೧.೭.೧೯೦೬
೭.	ಬೆಳಗಾಂವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲಿ.	ಬೆಳಗಾವಿ	೧೧.೧.೧೯೨೫
೮.	ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲಿ.	ಮಂಗಳೂರು	೫.೬.೧೯೨೫
೯.	ವಿಜಯ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲಿ.	ಮಂಗಳೂರು	೨.೫.೧೯೩೧
೧೦.	ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಮಂಗಳೂರು ಲಿ.	ಮಂಗಳೂರು	೪.೫.೧೯೩೧

ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರ ವಾಣಿಜ್ಯದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಇವರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವೇಗವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೂ ಅವು ವಸಾಹತು ಧೋರಣೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿತೇ

ಹೊರತು ಭಾರತದ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕನ್ನಲ್ಲ. ಭಾರತವು ಇನ್ನೂ ಅಧೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ ಎನ್., ವಸಾಹತು ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೦, ಪು. ೧೫೪.

೨. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಕೆನರಾದ ವಿಭಜನೆ ಹತ್ತಿ ರಾಜಕೀಯದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೦, ಪು. ೫.

೩. ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ರಾವ್ ಎನ್.ಪಿ., ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಂಗೆಯ ಸಾವಿರ ತೊರೆಗಳು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೩, ಪು. ೭೮.

೪. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್.(ಸಂ), ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಸಮಿತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಧಾನಮಂಡಲ, ವಿಧಾನಸೌಧ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೨೧೬.

೫. Rajan M.D., 1981, History of Bangalore Cantonment, Unpublished M.Phil Thesis, Bangalore University, Bangalore, P. 120-121.

೬. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ., ಬೆಂಗಳೂರು ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ನಿರೂಪಣೆ, ರಾಜಧಾನಿ, ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೭, ಪು. ೫.

೭. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭, ಪು. ೫೬.

೮. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್.(ಸಂ), ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಸಮಿತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಧಾನಮಂಡಲ, ವಿಧಾನಸೌಧ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೨೧೮.

೯. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ., ವಸಾಹತು ಕಾಲೀನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭, ಪು. ೫೬.

೧೦. Munnoli C.M., Belgaum as an Urban Centre The Bombay Prisidency, International Journal of Scientific Research, vol 4, Issue 9, 2015, P. 572-573.

೧೧. Srinivas M.V., Studies in Karnataka History and Culture, Proceedings vol- XI, Karnataka History Congress, Bangalore, 2013, P. 264.

೧೨. Ibid, P. 266

೧೩. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು. ಕಾಮತ್, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪಿ.ವಿ.(ಸಂ), ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ, ಸಂ.೧೦, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೫, ಪು. ೨೨೮.

೧೪. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ನಗರೀಕರಣ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭, ಪು. ೨೫.

೧೫. ಅದೇ, ಪು. ೩೪.

೧೬. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್.(ಸಂ), ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಸಮಿತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲ, ವಿಧಾನಸೌಧ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೨೧೦.

೧೭. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೨೭.

೧೮. ಸೆಬಾಸ್ಟಿಯನ್ ಜೋಸೆಫ್(ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಂ.೬, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೭, ಪು. ೨೦೬.

೧೯. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೩೫

೨೦. ಸೆಬಾಸ್ಟಿಯನ್ ಜೋಸೆಫ್(ಸಂ), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೯೯೭, ಪು. ೨೦೭.

೨೦. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೪೪-೪೭.

❖❖

ಅಧ್ಯಾಯ : ಎಂಟು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಎಂಟು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ

೮.೧. ಸಮುದಾಯಗಳು

ಬ್ರಿಟಿಶರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಹಾಗೂ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಂತಹ ಸಮುದಾಯಗಳ ನೆಲೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಹಲವಾರು ಸಮುದಾಯಗಳು ಸಹ ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುವು. ಅವುಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

೧೮೦೯ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದವು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರ ಸೈನ್ಯದ ಹಿಂಬಾಲಕರು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಮೊದಲಿಯಾರ್ ಸಮುದಾಯ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಮುದಾಯವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.[೧]

ವಸಾಹತುಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಅರೇಬಿಯನ್ನರು ಮತ್ತು ಪರ್ಶಿಯನ್ನರು ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತ್ತು ಕೊಂಕಣಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅರೇಬಿಯನ್ ಮತ್ತು ಪರ್ಶಿಯನ್ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನಡೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಲಾಭವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಆದರೂ ಕರ್ನಾಟಕದ

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.[೨]

ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಉದ್ದಿಮೆದಾರರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಲಬ್ಬೆ ಸಮುದಾಯವು ಒಂದು. ಈ ಸಮುದಾಯವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಕ್ಕೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮೆಮೋನ್‌ಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಈ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದವರು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಬಟ್ಟೆ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಯುರೋಪಿಯನ್ ವರ್ತಕರು ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಚೀನಾ, ಬರ್ಮ, ಶ್ರೀಲಂಕಾದ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸಹ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ-ವಹಿವಾಟು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು–೩,೯೩೩	ಅರ್ಮೇನಿಯನ್ನರು–೮
ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಯನ್ನರು–೩೦೩	ಚೀನಾದ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು–೭
ಐರಿಷ್‌ನವರು–೫೮೩	ಬರ್ಮದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು–೪
ಫ್ರೆಂಚರು–೬೨	ಶ್ರೀಲಂಕಾ–೩
ಜರ್ಮನ್ನರು–೪೪	
ಇಟಾಲಿಯನ್ನರು–೨	

ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಸೈನಿಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಸರ್ಕಾರದ ಕೆಲವು ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನೌಕರರಾಗಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ಕೆಲವರು ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಮಿಶನರಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು.[೩]

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯು ವೃದ್ಧಿಯಾದಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಸಮುದಾಯಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಡೆ ಲಗ್ಗೆ ಇಟ್ಟವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯ ಮುಖ್ಯವಾದದು. ಗುಜರಾತಿಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದುದ್ದಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಜಾಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮದ್ರಾಸ್‌ನಿಂದ ರೈಲ್ವೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳು ಬಾಂಬೆಯ ಮೂಲಕ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದವು. ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಬನಿಯಗಳು, ಮುಲ್ತಾನಿಗಳು, ಪಾರ್ಸಿಗಳು, ಕತವಾರಿ, ಮಾರವಾಡಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನ

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ವಿವಿಧ ಕಾಯಕಗಳಲ್ಲಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಸಮವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಲಿದುಕೊಡುವವರು ಇವರೇ ಆಗಿದ್ದರು.[೪]

೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ೧೭೭೬ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡಲಾಯಿತು. ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಲೆಂದು ೧೮೩೬ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಮುದಾಯ ದವರಲ್ಲಿ ಮರಾಠ ಸಮುದಾಯದವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇವರು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವವರು ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬರಹಗಾರರಾಗಿ, ಕಾರ್ಯ ನಿಯೋಜಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಗಳಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತೀ ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ದುಡಿಯುವ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪಠಾಣರು ಒಂದು ಸಮುದಾಯವಾಗಿದ್ದು, ಇವರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಸೈನಿಕರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕಕಾರ(Kakars)ಗಳು ಮೂಲತಃ ಅಪಘಾನಿಸ್ತಾನದ ಕಕಾರ ಜಾಹಿ(Kakarzahi) ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವರು. ಇವರು ಕ್ರಿ.ಶ.೮ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಇವರು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು.[೫]

ಮೊದಲಿಯಾರ್ ಸಮುದಾಯವು ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ತಲುಪಿಸುವ ಸಂದೇಶಕಾರರಾಗಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದವರು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು, ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವ ಗುತ್ತಿಗೆದಾರ ರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಾಯುಡುಗಳು ೧೮೪೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಂದವರು. ಇವರು ಕಟ್ಟಡ ಕಟ್ಟುವ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಒಟ್ಟು ೪೪ ಮಂದಿ ಇರುವರು.

ಭಾಟಿಯಾಗಳು ೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತಿನಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಸಮುದಾಯವಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಬೆಳಗಾವಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಂಥವರು. ಇವರು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮಾರಾವಾಡಿಗಳು ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ೧೮೩೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಬಂದವರಾಗಿರುವರು. ಇವರು ಲೇವಾದೇವಿದಾರರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿದ್ದರು.

ನಾರ್‌ವೇಕಾರ(Narvekars) ಸಮುದಾಯವು ಮೂಲತಃ ಗೋವದವರಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ದಿನಸಿ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮಾರಾಟಗಾರರಾಗಿರುವರು. ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ನೇಯ್ದು ಕೊಡುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಸ್ಥಳೀಯವರಿಗೆ ಸಿಹಿ ತಿಂಡಿಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಡುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.[೬]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ೬೦ ಜನರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಜೀವ್ಸ್(ಯಹೂದಿ) ಸಮುದಾಯವಿದ್ದು, ಇವರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಬಳಿಕ ಅನೇಕ ವರ್ತಕ ಸಮುದಾಯಗಳು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆನಿಂತವು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿಗಳು ಒಬ್ಬರು. ಇವರನ್ನು ಗೌಡ ಸಾರಸ್ವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಕರಾವಳಿ ತೀರದ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಸಾರಸ್ವತರು, ಗೌಡ ಸಾರಸ್ವತರು, ಗುರ್ಜರ ಸಾರಸ್ವತರು, ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಸಾರಸ್ವತರು ಮುಂತಾದ ಪಂಗಡಗಳಿದ್ದವು. ಕೊಂಕಣಿಗಳು ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಪ್ರಮುಖ ವರ್ತಕ ಸಮುದಾಯವಾಗಿದ್ದು, ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಕೇರಳದವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಗೋವಾವನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ನಗರಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದರು. ಹೈದರ್ ಆಲಿಯು ಇವರನ್ನು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳ್ವಿಕೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಇವರು ಯಶಸ್ವಿ ವರ್ತಕರಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರೆದರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮತ್ತು ಅರಬ್ ವರ್ತಕರ ನಡುವಿನ ಮನಸ್ತಾಪದ ಲಾಭವನ್ನು ಇವರು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣವಾದ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇವರು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಶರೊಂದಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ಗುಜರಾತಿಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದುದ್ದಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರ ಜಾಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಗುಜರಾತಿ ವರ್ತಕರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಸಿಗಳು, ಬೊಹ್ರಾಗಳು, ಗನಿಯಾಗಳು, ಗುಜರಾತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪ್ರಮುಖರು. ಇವರನ್ನು ಹೈದರ್ ಆಲಿಯು ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಅಕ್ಕಿ, ಕಬ್ಬು, ತೆಂಗು, ಕರಿಮೆಣಸು ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದನು. ಈ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಗುಜರಾತಿಗಳು ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಭದ್ರ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪಂಗಡಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಬ್ಯಾರಿಗಳು, ದಖ್ಖನಿ ಮುಸ್ಲಿಮರು, ಮೆಮೋನ್‌ಗಳು, ಭಟ್ಕಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಬೊಹ್ರಗಳು ಮುಂತಾದವು.

ಬ್ಯಾರಿಗಳನ್ನು ಮಾಪಿಳ್ಳೆಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೆಮೋನ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಖೋಜಗಳು ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ತಕರಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಪರ್ಶಿಯಾ, ಚೀನಾ ಮುಂತಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೊಹ್ರಾಗಳು ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇವರು ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇವರು ಗಡಿಯಾರ ರಿಪೇರಿ, ಗ್ಲಾಸುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ, ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಕೆಲಸ, ಕಲಾಯಿ ಹಾಕುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ನೇರ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧಿಸಿದ್ದವರು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವರ್ತಕರು. ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ಈ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಈ ಕಂಪನಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಿತು. ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದದು ಭಾರತೀಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಹಾಗೂ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದಂಥ ಕಚ್ಚಾ ವಸ್ತುಗಳು, ಲಂಕಶೈರ್ ಮತ್ತು ಮ್ಯಾಂಚೆಸ್ಟರ್‌ಗಳ ಹಿತಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಈಡೇರಿಕೆಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ವರ್ತಕರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್‌ರಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳು. ಇವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ನೆಲೆಸಿದ್ದವು. ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಲು ಹಣಕಾಸಿನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದವು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವರ್ತಕರು ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್‌ಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ವ್ಯಾಪಾರವು ರಫ್ತು ಆಧಾರಿತವಾಗಿದ್ದು, ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್‌ಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ರಫ್ತು ಮಾಡುವುದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವ್ಯಾಪಾರ ನೀತಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವರ್ತಕ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ಹಲವಾರು ಸಮುದಾಯಗಳು ವಸ್ತುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಮಾರಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಕುಶಲ ಕರ್ಮಿಗಳು ವಸ್ತುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಅವುಗಳ ಮಾರಾಟವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಣಿಗರು ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಎಣ್ಣೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಸಮಗಾರರು ಚರ್ಮದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವುಗಳ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಿಂಗಾಯತರು, ಜೈನರು, ಅಂಗಡಿಕಾರರು, ಚಿನಿವಾರರು, ನೇಕಾರರು, ರಜಪೂತರು, ನಾಯರರು, ವೈಶ್ಯರು, ಬೆಸ್ತರು ಮುಂತಾದವರು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ವ್ಯಾಪಾರ ವಾಣಿಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಲಿಂಗಾಯಿತರಲ್ಲಿ ಪಂಚಮ ಬಣಜಿಗರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ನಾಯರರು ಕೇರಳದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದವರು. ಅವರು

ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಕೈಕಸುಬುದಾರರು ಎಣ್ಣೆ ಮಾರುವವರು ಮತ್ತು ಕೃಷಿಕರು.

ವೈಶ್ಯರನ್ನು ಆರ್ಯ ವೈಶ್ಯರು, ಕೋಮಟಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸೆಟ್ಟಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರ ಉದ್ಯೋಗ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಮಂದಿ ಆಭರಣ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಬ್ಯಾಂಕ್ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸುವವರು, ಉದ್ದಿಮೆದಾರರು ಹಾಗೂ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಗಾರರು ಆಗಿದ್ದರು. ಕರಾವಳಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸುವ ಬೆಸ್ತರು ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ಮೊಗವೀರರು, ಬೆಸ್ತರು, ಮರಕ್ಕಳರು ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೀನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ, ಮೀನಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುವ, ಸಮುದ್ರ ಮತ್ತು ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಇತರೆ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಗೆ ನೆರವಾಗುವ, ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬಳಸುವ ದೋಣಿಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಚಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಇತರರಿಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬೆಸ್ತರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬೆಸ್ತರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಗರಿಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಬೆಸ್ತರು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮೀನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಾವೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲೂ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಮಂಗಳೂರಿನಂತಹ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದಾಗಿತ್ತು.[೭]

ವಸಾಹತು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಬಹುತೇಕ ಸಮುದಾಯಗಳು ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಾಪಾರ–ವಾಣಿಜ್ಯ ನೀತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಲವು ಶ್ರೀಮಂತ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಆಯಾ ಸಮುದಾಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧಿಸುವಂತಾಯಿತು ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೂ ದುಡಿದಂತಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಕಡೆ ನೆಲೆಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಿಂದ ನಗರಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೮.೨. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೭–೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮತಪ್ರಚಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳು ವಿವಿಧ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದರು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಅಸ್ಥಿರತೆಗಳನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸಲು ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೆಲವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಇವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರ, ಅಂಗವಿಕರ, ಅಂಧರ ನೆರವಿಗೆ ಬರುವಂತವಾಗಿದ್ದವು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ನಾಗರಿಕರಿಗಾಗಿ, ಅಂಧರಿಗಾಗಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ಇಲ್ಲದವರನ್ನು ಸಲುಹಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

೧. ದಿ ಫ್ರೆಂಡ್ ಇನ್ ನೀಡ್ ಸೊಸೈಟಿ

೨. ದಿ ಎಕ್ಸ್ ಸರ್ವಿಸಸ್ ಅಸೋಸಿಯೇಶನ್

೩. ಸೈಂಟ್ ಮೇರಿಸ್ ಹೋಮ್ ಆ್ಯಂಡ್ ಹೋಮ್ ಫಾರ್ ದಿ ಏಜ್ಡ್

೪. ಪ್ಯಾರಿಷ್ ಪ್ರೀಸ್ಟ್ ಆಫ್ ವೆರಿಯಸ್ ಚರ್ಚ್

೫. ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಇನ್ಸ್‌ಟಿಟ್ಯೂಟ್

೬. ಪೆನ್ಷನರ್ಸ್ ರೀಡಿಂಗ್ ರೂಂ

೧. ದಿ ಫ್ರೆಂಡ್ ಇನ್ ನೀಡ್ ಸೊಸೈಟಿ: ಇದು ೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನ ಕರ್ನಲ್ ಹಿಲ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಜಾತಿ–ಮತಗಳ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಬಡವರಿಗೆ ವೃದ್ಧರಿಗೆ ಮತ್ತು ದಲಿತರಿಗೆ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ನೆರವು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದ ಮಹಿಳೆಯರು, ಸೇವಕರು, ಸಮವಸ್ತ್ರಗಳು, ತಲೆದಿಂಬಿನ ಚೀಲಗಳು, ಮಗ್ಗುಲ ಹಾಸಿಗೆಗಳು ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಭಿಕ್ಷಾಟನೆಯ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಗುರಿ.

೨. ದಿ ಎಕ್ಸ್–ಸರ್ವೀಸಸ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್: ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ನೆರವಿನ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಮಾಜಿ ಯೋಧರು ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಟುಂಬ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೩. ಸೈಂಟ್ ಮೇರಿಸ್ ಹೂಂ: ಇದು ಕೆನ್ಸಿಂಗ್‌ಟನ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಸೈಂಟ್ ಮೇರಿ ವರ್ಗದ ಸನ್ಯಾಸಿನಿಯರು ಇದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವ–ಇಚ್ಚೆಯಿಂದ ಜನರು ನೀಡುವ ದಾನವೇ ಇದರ ಆದಾಯದ ಮೂಲ. ಇದು ನೆರವಿನ ಅಗತ್ಯ ಇರುವ ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಹುಡುಗಿಯರಿಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ. ೧. ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ, ೨. ಸ್ವಲ್ಪ ವಯಸ್ಸಾದ ಹುಡುಗಿಯರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ.

೪. ದಿ ಹೋಂ ಫಾರ್ ದಿ ಏಜ್ಡ್: ಇದನ್ನು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಪಂಥದ ಲಿಟಲ್ ಸಿಸ್ಟರ್ ಆಫ್ ದಿ ಪ್ಯೂರ್ ಎನ್ನುವ ಗುಂಪಿನವರು ಇದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ೬೦ ವರ್ಷ ದಾಟಿ ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗಿರುವವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಥೆಯು ಮತಗಳ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

೫. ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಇನ್ಸ್‌ಟಿಟ್ಯೂಟ್(ಇಂದಿನ ಶೂಲೆ ಕಾಫಿ ರೂಂ): ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಬಡ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಿಗೆ(ಆಂಗ್ಲೋ–ಇಂಡಿಯನ್ಸ್) ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಲಭ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ದುಷ್ಟ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದೂರಬಿಡಲು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ೧೯೦೦ನೇ ಜೂನ್ ೧ರಂದು

ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಸ್ವ-ಇಚ್ಚೆಯಿಂದ ದಾನಿಗಳು ಕೊಡುವ ಸಹಾಯಧನವೇ ಇದರ ಆದಾಯ ಮೂಲ.

೬. ಪೆನ್ಷನರ್ಸ್ ರೀಡಿಂಗ್ ರೂಂ: ಓಲ್ಡೆಪೂರ್ ಹೌಸ್ ರಸ್ತೆ ಮತ್ತು ತಿಮ್ಮಯ್ಯ ರಸ್ತೆಗಳು ಸಂಧಿಸುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಈ ವಾಚನಾಲಯವು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಪೆನ್ಷನ್‌ದಾರರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು.[೮]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ ಮಿಶನರಿ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಅವುಗಳ ವಿವರ ಈ ಮುಂದಿನಂತಿದೆ.

೧. ಅನಾಥರ ಶಾಲೆ: ಈ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಲಂಡನ್ ಮಿಶನರಿಯ ಪ್ರಥಮ ಪಾದ್ರಿಯಾದ ಜಾನ್‌ಹ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ೧೮೧೧ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದರು.

೨. ಅನಾಥ ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿಗೃಹ(ಇಂದು ಸಿ.ಎಸ್.ಡಿ.ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿಗೃಹ): ಈ ವಸತಿಗೃಹವನ್ನು ೧೮೯೨ರಲ್ಲಿ ರೆ.ಎಫ್.ಹೆಚ್. ಬ್ರಾನ್ ಅವರು ಸತ್ಯನಾರಾಯಣಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.[೯]

ಕ್ಲಬ್‌ಗಳು

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕ್ಲಬ್‌ಗಳು, ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಬಳುವಳಿಗಳು. ಇವರ ಮೋಜಿಗಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಜಮ್ಖಾನ, ಪರೇಡ್ ಗ್ರೌಂಡ್, ಬ್ರಿಗೇಡ್ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾದದ್ದು, ಸರ್ ವಾಲ್ಟರ್ ರ್‍ಯಾಲಿ ಮರ್‌ಮೈಡ್ ಟ್ಯಾವರ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಫ್ರೈಡೆ ಸ್ಟ್ರೀಟ್ ಕ್ಲಬ್ ಇದರ ಪರಿಷ್ಕೃತ ರೂಪವೇ ಕ್ಲಬ್. ೧೫-೧೬ನೇ ಶತಮಾನದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಕ್ಲಬ್ಬಿ(ಮಡಿವಂತಿಕೆಯ ಚಿಂತನ ಗುಂಪು) ಹಾಗೂ ಸಮುದಾಯ ಚೈನಿ(ಶೋಕಿ)ಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸ್ಟ್ರೀಟ್ ಕ್ಲಬ್ ಗಳನ್ನು ಮೇಳೈಸಿ ಡಾ.ಸ್ಯಾಮುವಲ್ ಜಾನ್ಸನ್, ಕ್ಲಬ್ಬಲ್ ಎಂಬ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಪಂಥವನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮನೋಲ್ಲಾಸ, ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಳ ತಾಣವಾಗಿ ಇಂದಿನ ಮಾದರಿಯ ಕ್ಲಬ್‌ಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಈ ಕ್ಲಬ್‌ಗಳು ಸಮಾನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಂದು ತಾಣದಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗೂಡಿ ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರ, ಮನೋಲ್ಲಾಸ, ವಿನೋದ, ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಗೆ ಸವಾಲಾಗುವ ಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕ್ಲಬ್‌ಗಳನ್ನು ಸಹಕಾರಿ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಈ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಾದರಿಯ ಕ್ಲಬ್‌ಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಸಾಹತುವಾಗಿದ್ದ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕ್ಲಬ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪಾದಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಕಲ್ಕತ್ತ ನಗರದಲ್ಲಿ. ಅದರ ಎರಡನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ. ೧೮೬೮ರಲ್ಲಿ ಇಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವೆನಿಸಿರುವ 'ಬೆಂಗಳೂರು ಕ್ಲಬ್' ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದ ಸೈನಿಕರ ಮೋಜಿಗಾಗಿ 'ಬೆಂಗಳೂರು ಯುನೈಟೆಡ್

ಸರ್ವಿಸ್ ಕ್ಲಬ್' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಆಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಇದನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಈ ಕ್ಲಬ್ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಉತ್ತಮ ಸುಂದರ ಕ್ಲಬ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ಹೆಸರು ಮಾಡಿದ್ದ ಬೌರಿಂಗ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿದ್ವತ್ ಕ್ಲಬ್(BUS) ಆಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವರು ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದ ಮೊದಲಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟಿಯರ್ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಶಾಸನತಜ್ಞ ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್. ಹೀಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಈ ಕ್ಲಬ್ ಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ಕ್ಲಬ್ ಆಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿತು. ಆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೮೬೮ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೫ರಂದು ಒಂದಷ್ಟು ಮಂದಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕುಳಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ' ಎಂಬ ಕ್ಲಬ್‌ನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ವಾಚನಾಲಯ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಉಪನ್ಯಾಸ, ಚರ್ಚೆ, ಸಂವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧಿಸುವುದು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಚಂದಾ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಆಗಿದ್ದ ಎಲ್.ಬಿ. ಬೌರಿಂಗ್ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರು ಇದರ ಪೋಷಕರು. ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ರಸ್ತೆಯ ಬಾಡಿಗೆ ಕಟ್ಟಡವೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿತು. ೧೮೭೦ರಲ್ಲಿ ಬೌರಿಂಗ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ತೆರಳಿದಾಗ ಅದರ ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದ ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ ಇದರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಲಬ್ ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ರಸ್ತೆಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡಿತು. ೧೮೮೮ರಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ವೃತ್ತದ ಸಮೀಪ ನಿವೇಶನವನ್ನು ನೀಡಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಶಿಲಾನ್ಯಾಸವು ನಡೆಯಿತು. ೩೦.೧೧.೧೮೮೮ರಂದು ನಡೆದ ಸರ್ವ ಸದಸ್ಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ 'ಬೌರಿಂಗ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಯುನೈಟೆಡ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಲೈಬ್ರರಿ: ಸೌತ್ ಪರೇಡ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜಮ್ಖಾನಾ ಪೆವಿಲಿಯನ್ ಹಿಂಬದಿಗಿದ್ದದ್ದು ಈ ಲೈಬ್ರರಿ, ಭೂಸೇನೆ, ನೌಕದಳ, ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ನರ್ಸಿಂಗ್ ಸೇವೆಯ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸದಸ್ಯರಾಗಲು ಅವಕಾಶವಿತ್ತು.

ದಿ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್(ದಿಶೂಲೆ ಕಾಫಿ ರೂಂ): ೧೯೦೦ರ ಜೂನ್ ೧ರಂದು ಮಾರ್ಕ್ಂ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಯುರೋಪ್ ಮತ್ತು ಏಷ್ಯಾ ಮೂಲದ ಪಾಲಕರ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ(ಯುರೇಶಿಯನ್) ಊಟ, ವಸತಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪುಸ್ತಕ, ಆಟದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಹಿಮಾಲಯನ್ ಕ್ಲಬ್: ಈ ಕ್ಲಬ್ ೧೯೨೮ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೭ರಂದು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಫೀಲ್ಡ್ ಮಾರ್ಷಲ್ ಸರ್ ವಿಲಿಯಂ ಬರ್ಡ್‌ವುಡ್ ಅವರ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ ಜಫ್ರಿ ಭಾರತದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಸೇನಾ ಮೇಜರ್ ಕೆನ್ನೆತ್ ಮೇಸತ್ ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತು. ಜಫ್ರಿ ಕಾರ್ಬೆಟ್ ಮತ್ತು ಮೇಸನ್ ಹಿಮಾಲಯದ ಬಗೆಗಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು, ಚಾರಣಾಸ್ತರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಲು ಇದು ಅಂದು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿತ್ತು.[೧೦]

ಮಂಗಳೂರು ಕ್ಲಬ್: ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಇಲ್ಲಿನ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನೋಲ್ಲಾಸ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ೧೮೭೬ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಕ್ಲಬ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ನೇತ್ರಾವತಿ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದು. ಈ ಕ್ಲಬ್ ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆಯ ಸಂಯೋಜಿತವಾದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು.[೧೧]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕ್ಲಬ್: ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾಯ್ದೆಯೊಂದನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಲ್ಯಾಡ್ ಅಸೆಸ್‌ಮೆಂಟ್ ಆ್ಯಕ್ಟ್ ಎಂದು ಕರೆಯ ಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಲಬ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರವು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೯೮ರ ವೇಳೆಗೆ ಕ್ಲಬ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ೧೮೯೮ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್‌ನ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೫ ರೂ.ಗಳ ಬಾಡಿಗೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಲಬ್ ಆರಂಭವಾಯಿತು.[೧೨]

ಮಿಶನರಿಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನಾಲ್ಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧. ಜೆಸುಯಿಟ್ ಸೊಸೈಟಿ

೨. ಲಂಡನ್ ಮಿಶನ್

೩. ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮೆಥಾಡಿಸ್ಟ್ ಮಿಶನ್

೪. ಜರ್ಮನ್ ಇವ್ಯಾಂಜೆಲಿಕಲ್ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜಸುಯಿಟ್ ಸೊಸೈಟಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್‌ರದಾದರೆ, ಉಳಿದ ಲಂಡನ್ ಮಿಶನ್, ವೆಸ್ಲಿಯನ್, ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್‌ಗಳು. ಇವು ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಿಶನರಿ ಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಗಮಿಸಿದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಿಯರು ಹಾಗೂ ಪ್ರಚಾರಕರೆಲ್ಲರೂ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್‌ರು. ಇವರು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಗೋವ ಮತ್ತು ಮಲಬಾರ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಿಶನರಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹರಡಿದರು.[೧೩]

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಮಿಶನರಿಯ ಮೊದಲ ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಪಾದ್ರಿಯಾಗಿ ಲಿಯೋನಾರ್ದೊ ಸಿನ್ನಾಮಿ(೧೬೦೯–೧೬೭೬) ಕಂಡುಬರುವನು. ಇವನ ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೫೦ರಲ್ಲಿ ಚಾರ್ಬೊನಾ ಎಂಬುವನು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿಕಾರ್ ಎಪೊಸ್ಟಿಲಿಕ್ ಆದಾಗಿನಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್‌ರ ಕನ್ನಡ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರಗೊಂಡವು.

ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ನಂತರ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು.

ಲಂಡನ್ ಮಿಶನ್ ಮಿಶನರಿಯ ಜಾನ್ ಹ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ೧೮೧೦ರಂದು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಿಶನರಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿತು. ಆಮೇಲೆ ೧೮೨೦ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ಒಡೆಯರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು ನಗರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಳಿದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು.

ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮೆಥಾಡಿಸ್ಟ್ ಮಿಶನ್ ಮಿಶನರಿಯು ಥಾಮಸ್ ಹಾಡ್ಸನ್(೧೮೩೩) ಅವರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಈತನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹಲವು ನಗರಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಡ್ಸನ್ ನಂತರ ಬಂದ ಜೋಸಿಯ ಹಡ್ಸನ್ನನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಜೊತೆಗೂಡಿ ಇದರ ವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು.

ಜರ್ಮನ್ ಇವ್ಯಾಂಜೆಲಿಕಲ್ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಿಂದೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮಿಶನರಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದ ಸ್ಯಾಮ್ಯುಯಲ್ ಹೆಬಿಕ್ ಅಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಬಂದ ಮೋವ್‌ಗ್ಲಿಂಗ್ ಮತ್ತು ವೈಗ್ಲೆ ಇವರುಗಳು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದರು.[೧೪]

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೧೩ರ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಒಪ್ಪಂದದ ಸನ್ನದನ್ನು ನವೀಕರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಿಶನರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಬ್ರಿಟನ್ ಸಂಸತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಕಂಪನಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಿಶನರಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮೊಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುಮತಿಸಬೇಕೆಂದು

ಒತ್ತಡ ತಂದರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ೧೮೧೩ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಕಾಯ್ದೆಯು ಬ್ರಿಟನ್ ಮೂಲದ ಮಿಶನರಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಭಾರತ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಮಿಶನರಿಗಳ ಪ್ರವೇಶ ಅಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವರುಗಳು ಇಂತಿಷ್ಟು ಮೊತ್ತದ ಠೇವಣಿ ಹೂಡಿ, ಕಂಪನಿಯ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಸಹಿತ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಕೆಲವು ಉತ್ಸಾಹಿ ಯುವಕರು ೧೮೧೩ರ ಅಧಿಕೃತತೆ ದೊರೆಯುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಿಶನರಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲು ಕಂಪನಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ಭಾರತ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹವರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಅವರನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಮಿಶನರಿಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿ ಆಗಮಿಸಿದ ಮಿಶನರಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ ಅಂದರೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಲಂಡನ್ ಮಿಶನ್‌ನ ಮಿಶನರಿ ಜಾನ್‌ಹ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೧೩ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಕಾಯ್ದೆಯು ಕೇವಲ ಬ್ರಿಟನ್ ಮೂಲದ ಮಿಶನರಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿತು. ಇದರ ನಂತರ ತಮಗೂ ಭಾರತ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಯುರೋಪಿನ ಅನ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಿಶನರಿಗಳು ಬ್ರಿಟನ್ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದವು. ಈ ಮನವಿಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಪೂರಕವಲ್ಲದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೩೩ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಿಶನರಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿತು. ೧೮೫೮ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರವು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಾಂತರವಾಯಿತು. ಆನಂತರ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಮಿಶನರಿಗಳಿಗೆ ಭಾರತ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅಧಿಕೃತತೆ ದೊರೆಯಿತು.[೧೫]

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳಿಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಪರ್ಕವು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಒದಗಿ ಬಂದಿತು.

೧. ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಹಾರ

೨. ಮುದ್ರಣ ಯಂತ್ರ

೩. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತ ಪ್ರಚಾರ

೪. ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಹೊಸ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಗಳು

ಈ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ಹಾಗೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಳೀಯರನ್ನು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಬೆನ್ನಲ್ಲೇ ಅವರನ್ನು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಇರಾದೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡಲು ಮುಂದಾದರು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ತಾನೇ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ಇವರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳಿಗೆ ಇದರ

ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮಿಶನರಿಗಳು ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನವಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದವು. ನಿಜಕ್ಕೂ ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯ ಶ್ಲಾಘನೀಯ.

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್‌ರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿತ್ತು. ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇವರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ತೀರ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದರು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್‌ರು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರನ್ನು ಒಮ್ಮೆಗೆ ಮತಾಂತರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಪಂಥದವರು ಈ ಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿಯದೇ ಮತಾಂತರದ ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಮುದ್ರಣ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತಂದರು.

ಮತ ಪ್ರಚಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮಿಶನರಿಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಇಲ್ಲಿನ ಜನರ ಭಾಷೆ ಕಲಿಯಲೆಂದು ಜನಜೀವನ ಅರಿಯಲೆಂದು ಕನ್ನಡದ ವ್ಯಾಕರಣ, ಶಬ್ದಕೋಶಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರಚನೆ ಆರಂಭ ಮಾಡಿದರು. ತಾವು ಟೀಕಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಇಲ್ಲಿನ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಅವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಚೀನ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಅವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಪಾದನೆ, ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಮುಂದಾದರು. ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಮುದ್ರಣದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅದ್ವಿತೀಯ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದರು.[೧೬]

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಪಂಥವು ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿದ್ದಿತು. ದೀರ್ಘಕಾಲ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸಿದ ಮೇಲೆ ರೋಮ್‌ನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್‌ನ ಜೀಸಸ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಸದಸ್ಯರ ವರ್ಗವನ್ನು ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಅದರಂತೆ ೧೮೭೮ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೩೧ರಂದು ಈ ಸದಸ್ಯರು ಮಂಗಳೂರು ನಗರವನ್ನು ಬಂದು ತಲುಪಿದರು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ೧೮೮೬ರಲ್ಲಿ ಜೀಸಸ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದಂತೆ ಸೈಂಟ್ ಅಲೋಶಿಯಸ್ ಕಾಲೇಜನ್ನು ತೆರೆದರು.[೧೭]

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೧೦ರಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ ಮಿಶನರಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಪ್ರಥಮ ಮಿಶನರಿ ಜಾನ್ ಹ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಈ ಮಿಶನರಿಯಲ್ಲಿ ಪಾದ್ರಿಯಾಗಲು ಇಚ್ಚಿಸುವವರಿಗೆ ಅಗಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ೧೮೨೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಈ ಕೇಂದ್ರವು ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಧಾರವಾಡಗಳಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು. ಲಂಡನ್ ಮಿಶನರಿಯು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ, ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಚಾಲನೆ ದೊರೆಯಿತು. ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಥಮ ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೨೧ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಜಾನ್ ಹ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಬಳ್ಳಾರಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಈ ನಗರವು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ನೂತನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಇವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದ ತಮಿಳು ಕ್ರೈಸ್ತರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಿತು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ರೈಸ್ತರ ಧರ್ಮ ಬೋಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಜಾನ್ ಹ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತು, ಲಂಡನ್ ಮಿಶನರಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಹ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಅವರು ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ಅವರಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡದ್ದು ಭಾಷಾ ಕಲಿಕೆ. ಈತನೇ ಮೊದಲ ಮಿಶನರಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಕರಣ, ಕನ್ನಡವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುವ ಕೋಶ, ಇನ್ನಿತರ ಸಾಧನಗಳು ಲಭ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಠಿಣವಾದ ಪರಿಶ್ರಮದ ನಂತರ ಕನ್ನಡ ಕಲಿತು ೧೮೧೨–೧೮೧೩ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಕೋಶವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ವಾಕ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಹೊಂದಿದ ನಂತರ 'ಹೊಸ ಒಡಂಬಡಿಕೆ'ಯ ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬರೆಯಿಸಿ ಹಂಚಿಸಿದರು. ೧೮೨೦ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ತೆರಳಿ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡ ಪ್ರಥಮ ಬೈಬಲ್ ಕೃತಿಯು ಮುದ್ರಣ ಗೊಂಡಿತು.

೧೮೧೧ರಲ್ಲಿ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಜನಿಸಿದ ಮಕ್ಕಳು ಅನಾಥವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವರುಗಳಿಗಾಗಿ ಅನಾಥಾಲಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಿದನು. ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ೧೮೧೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಿಗಾಗಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ 'ಕೇಂದ್ರ ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಶಾಲೆ'ಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ಈ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯಿತು. ಈ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಜಾನ್‌ಸ್ಮಿತ್ ವಾರ್ಡ್‌ಲಾ ಅವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಾಗಿ ಉನ್ನತಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೨೧ರಲ್ಲಿ ಜಾನ್ ಹ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಅವರು ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಿಶನರಿ ವತಿಯಿಂದ ಬಾಲಕಿಯರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಆನಂತರ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯು ೧೮೬೬ರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ೧೮೧೭ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಥಮ 'ಸತ್ಯವೇದ ಸಂಘ'ವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ೧೮೨೫ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ೧೮೨೬ರಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮುದ್ರಣ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದರು. ಈತನ ನಂತರ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗಿ ಹಲವರು ಬಂದರು. ಅವರುಗಳ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ: ವಿಲಿಯಂ ರೀವ್(೧೮೧೬), ಜಾನ್‌ರೀಡ್ (೧೮೩೦), ಜಾನ್‌ಸ್ಮಿತ್ ವಾರ್ಡ್‌ಲಾ(೧೮೪೨), ರೆ. ಥಾಮಸ್ ಹೈನ್, ರೆ.ಸಿ.ಬಿ. ಫಿಂಟೋ(೧೮೭೬), ರೆ.ಎಫ್.ಹೆಚ್. ಬ್ರೌನ್(೧೮೮೬), ಕೆ.ಎ. ಸೆಬಾಸ್ಟಿಯನ್(೧೯೯೯)[೧೮].

ವೆಸ್ಲಿಯಿನ್ ಮೆಥೋಡಿಸ್ಟ್ ಮಿಶನರಿಯು ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೮೨೨ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಒಂದು ದಶಕದವರೆಗೂ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ತಮಿಳು ಭಾಷಿಕರ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ೧೮೩೫ರಂದು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗಾಗಿ ಮಿಶನರಿಯೊಂದನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ೧೮೩೬ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳಿಯರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಿತು. ಮುದ್ರಣಾಲಯವನ್ನು ೧೮೪೦ರಂದು ಆರಂಭಿಸಿತು. ೧೮೪೮ರಲ್ಲಿ ರೆ.ಜಿ.ಗ್ಯಾರೆಟ್ ಹಾಡ್ಸನ್ ವಾಟ್ಸ್ ಅವರುಗಳು ಕನ್ನಡದ ಅಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದರು. ಅಮೆರಿಕನ್ ಮೆಥೋಡಿಸ್ಟ್ ಎಪಿಸ್ಕೋಪಲ್ ಚರ್ಚನ್ನು ೧೮೮೦ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.[೧೯]

೧೮೩೪ರಲ್ಲಿ ಜಾನ್ ಕ್ರಿಸ್ಟೊಫ್ ಲೆಹ್ನರ್, ಕ್ರಿಸ್ಟೊಫ್ ಲಿಯೊನಾರ್ಡ್ ಗ್ರೆನರ್ ಮತ್ತು ಸ್ಯಾಮುವೆಲ್ ಹೆಬಿಕ್ ಎಂಬ ಮೂವರು ಕಲ್ಲಿಕೋಟೆ ಬಂದರಿನ ಮೂಲಕ ಬಂದು ಮಂಗಳೂರನ್ನು ತಲುಪಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಮಿಶನರಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಹೆಬಿಕ್ ೧೮೩೬ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಬಾಲಕರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ೧೮೪೦ರಲ್ಲಿ ಅದು ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಶಾಲೆಯಾಯಿತು.

ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್‌ನವರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಗತಿ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂತಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೫೩ರ ವೇಳೆಗೆ ಸುಮಾರು ೫೦ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು, ೮ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಂಗಳೂರನ್ನೆ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇವರು ನಡೆಸಿದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಬಲ್ಮಠದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಶಾಂತಿಯ ಚರ್ಚ್(೧೮೬೨) ಬಾಸೆಲ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಮಿಶನ್ ಹೌಸ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮತಾಂತರಗೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾದ ಹೊಲೆಯರು ಹಾಗೂ ಆಗ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲವರು ಮುಖ್ಯರು.

ಮತಾಂತರರಾದ ಜನ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ರೆ.ಮೆಟ್ಜ್ ಎಂಬ ಜರ್ಮನ್ ಪಾದ್ರಿ ನೇಯ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನವ ಕ್ರೈಸ್ತರಿಗೆ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲು ೧೮೪೪ರಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಹ್ಯಾಲ್ಲೆನ್ ಎಂಬಾತನು ಓಡುಲಾಳಿ(ಪ್ಲಾಯಿಂಗ್ ಶಟ್ಲೆ) ಇರುವ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಗ್ಗ(ಫ್ರೇಂ ಲೂಂ)ನ್ನು ಕುಳಿಯ ಮಗ್ಗದ(ಪಿಟ್‌ಲೂಂ) ಬದಲಿಗೆ ೧೮೫೧ರಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗೆ ತಂದನು. ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ಖಾಕಿ ವಸ್ತ್ರದ ನೇಯ್ಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದವರೆ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್‌ನವರು.

ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಆರಂಭಿಸಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಆವಿಷ್ಕಾರವೆಂದರೆ ಹೆಂಚಿನ ಉದ್ದಿಮೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಖ್ಯಾತವಾದ ಮಂಗಳೂರು ಹೆಂಚಿನ ಉದ್ದಿಮೆಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿದವರು ಅವರು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಸೀಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾಡ ಹೆಂಚುಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಹೊಸ ಯಂತ್ರೋತ್ಪಾದಿತ ಹೆಂಚು ತಯಾರಿಸಲು ಕಾರಣ ಪ್ಲೆಬಾತ್ ಎಂಬ ಜರ್ಮನ್ ಪಾದ್ರಿ, ಆತ ೧೮೬೫ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ಹೆಂಚಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ೧೨ ಜನ ಕೂಲಿಗಳನ್ನು

ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ದಿನಕ್ಕೆ ೫೬೦ ಹೆಂಚುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ಹೆಂಚುಗಳು ಆಫ್ರಿಕಾ, ಯುರೋಪ್‌ಗಳಿಗೂ ರಫ್ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕನ್ನಡದ ಮುದ್ರಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ನಡೆಸಿರುವ ಸಾಧನೆ ಅದ್ವಿತೀಯ. ೧೮೧೭ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತ ಬಳಿಯ ಶ್ರೀರಾಮಪುರದ ಡೇನಿಶ್ ವಸಾಹತಿನಿಂದ 'ಎ ಗ್ರಾಮರ್ ಆಫ್ ದಿ ಕರ್ನಾಟಾ ಲ್ಯಾಂಗ್ವೇಜ್' ಎಂಬ ಕನ್ನಡಕ್ಷರವಿದ್ದ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಅವರು ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಹಲವಾರು ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಸುಂದರ ಮಂಗಳೂರು ಲಿಪಿಯು ರೂಪು ತಳೆಯಿತು. ಇವರು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ಕನ್ನಡ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೪೩ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಆರಂಭಿಸಿದ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆ 'ಮಂಗಳೂರು ಸಮಾಚಾರ ಹಾಗೂ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ'ದ ಪುಸ್ತಕವು ೧೮೫೭ರಲ್ಲಿ ಕೈಬರಹದಿಂದ ಕಲ್ಲಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾದವು.[೨೦]

ಹೀಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಿಶನರಿಗಳು ಸಮಾಜದ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದವು. ಅಂತೆಯೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯ ಬ್ರಿಟನ್ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನರಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವದ ಎರಡು ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧಗಳ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವಂತೆ ಆದೇಶಿಸಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಜರ್ಮನಿ ದೇಶದ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದ ಮಿಶನರಿಯಾದದ್ದು. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ ರಾಷ್ಟ್ರವು ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಘಟನೆಯು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಯಿತು.

೮.೩. ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರಗಳು

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಮೋಹಕವಾದ ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಎರಡು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ ಆಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಶಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಸಮಾಧಾನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು. ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಗೆ ಅನೇಕ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಗಳು ಕೊನೆಗೊಂಡವು. ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೋಭೆಯಾಗಲಿ, ಅನಾಯಕತ್ವವಾಗಲಿ ಇರದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಲಲಿತಕಲೆಗಳು ಉದಯಿಸಲು ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳು ಬಂದದ್ದು ದೂರದ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ನೆರೆಯ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಮುಂಬಯಿ, ಮದ್ರಾಸ್‌ಗಳಿಂದಲೂ ಬಂದವು. ಈ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಋಣಿಯಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಭಾವವೂ ಸುವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು.[೨೧]

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನವು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಂಡಿತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನವು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಧಿಕಾಲ. ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವು ದೇವಾಲಯಗಳು, ಮಸೀದಿಗಳು ಮತ್ತು ಚರ್ಚ್‌ಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿತು. ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ವಿವಿಧ ಸಮುದಾಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ನಗರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ಬಹುಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಗರಗಳಾಗಿ ಗೋಚರಿಸತೊಡಗಿದವು. ಇಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನತೆಗೆ ತಮ್ಮ ನಡುವಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ವೇದಿಕೆಯೂ ದೊರೆತಂತಾಯಿತು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಮಸೀದಿಗಳು, ಚರ್ಚ್‌ಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇವು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಕುರಿತ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲಸೂರಿನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ, ಸಂಪಿಗೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮುತ್ಯಾಲಮ್ಮ ದೇವಾಲಯ, ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ ದೇವಾಲಯವು ಕ್ಯಾವೆಲ್ರಿ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವುದು, ಅಸ್ಸೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಳಿಯಮ್ಮನ ದೇವಾಲಯಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮಸೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಓಲ್ಡ್‌ಪುರ್ ಹೌಸ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜಮ್ಮ ಮಸೀದಿ, ಫ್ರೇಜರ್ ಟೌನ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಮಸೀದಿ, ಅರಬ್ ಲೈನ್ ಬಳಿ ಇರುವ ಮಸೀದಿಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದವು.

ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಚರ್ಚ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅವು ಹೀಗಿವೆ. ಸೈಂಟ್ ಮೇರಿ ಚರ್ಚ್, ಸೈಂಟ್ ಪ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಚರ್ಚ್, ಸೈಂಟ್ ಫ್ರಾನಿನ್ಸ್ ಜೇವಿಯರ್ ಚರ್ಚ್, ಸೈಂಟ್ ಮಾರ್ಕ್ ಚರ್ಚ್, ಸೇಕ್ರೆಡ್ ಹಾರ್ಟ್ ಚರ್ಚ್, ಸೈಂಟ್ ಆಂಟ್ಯೋನಿ ಚರ್ಚ್, ಮೆಥೋಡಿಯಸ್ಟ್ ಚರ್ಚ್, ಸೆವೆಂತ್ ಡೇ ಆ್ಯಡ್‌ವೆಂಟಿಸ್ಟ್ ಚರ್ಚ್, ಸೈಂಟ್ ಲೂಕ್ ಚರ್ಚ್, ಈಸ್ಟ್ ಪೆರೇಡ್ ಚರ್ಚ್, ಸೈಂಟ್ ಪೌಲ್ ಚರ್ಚ್ ಮತ್ತು ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಚರ್ಚ್.[೨೨]

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಹಲಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವಿದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ರಣಭೈರೇಗೌಡನ ಮಗನಾದ ಜಯಪ್ಪಗೌಡನು(೧೪೨೦–೧೪೫೦) ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಜಯಪ್ಪಗೌಡನು ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸ್ಥಳೀಯವಾದ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಜಯಪ್ಪಗೌಡನು ಈಗಿನ ಹಲಸೂರು ಸಮೀಪದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಹೊರಡುವನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಯಪ್ಪಗೌಡನಿಗೆ ದಣಿವು ಉಂಟಾಗಿ ಅಲ್ಲೇ ಒಂದು ಮರದ ಕೆಳಗೆ ನಿದ್ರೆಗೆ ಜಾರುವನು. ಆಗ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ

ಹಳ್ಳ ತೆಗೆಯಲು ಸೂಚಿಸುವನು. ಅವನ ಆದೇಶದಂತೆ ಆ ಜಾಗವನ್ನು ತೋಡಿದಾಗ ಅಲ್ಲೊಂದು ಶಿವಲಿಂಗ ಪತ್ತೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಒಂದು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.[೨೩]

ದೊಮ್ಮಲೂರಿನ ಬಳಿಯಿರುವ ಚೊಕ್ಕನಾಥ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಚೋಳರು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯವು ೧೧ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಆಸ್ಸೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಳಿಯಮ್ಮನ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಸ್ಯಾಪರ್ ಸೈನಿಕರು ೧೯೧೪-೧೯೧೮ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮರುನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ೧೯೧೪-೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೊದಲ ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ಪಕ್ಷದ ಬ್ರಿಟನ್‌ಗೆ ಒಳಿತಾಗಲಿ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಓಲ್ಡ್‌ಪುರ್ ಹೌಸ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಸೀದಿಯನ್ನು ಜಮ್ಮ ಮಸೀದಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದು. ಈ ಮಸೀದಿಯನ್ನು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಾಜೀ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಕುದ್ದುಸ್ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಈ ಮಸೀದಿಗೆ ಬಳಸಿರುವ ಗ್ರಾನೈಟ್‌ಗಳು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿನ ಟಿಪ್ಪು ಪ್ಯಾಲೆಸ್‌ನದ್ದಾಗಿದೆ.[೨೪]

ಫ್ರೇಜರ್ ಟೌನ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಸೀದಿಯನ್ನು ಗುಜರಾತಿನಿಂದ ಆಗಮಿಸಿದ ಮೆಮೋನ್ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಾದ ಹಾಜೀ ಸರ್ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಸೇಠ್ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿರುವನು. ಈ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ೧೮೭೦ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುವನು. ತನ್ನ ತಂದೆಯು ಕಾಲವಾದ ನಂತರ ೧೮೭೪ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸೀಮೆಎಣ್ಣೆ ಮಾರುವ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವನು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಈತನು ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯ ದವರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಮಸೀದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ, ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ಈತನಿಗೆ ಹಲವು ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿತು.[೨೫]

ವಸಾಹತುಕಾಲದ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ ಚರ್ಚ್ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಈ ಕಾಲದ ಚರ್ಚ್ ವಾಸ್ತುರಚನೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಅಗತ್ಯ. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಈ ಚರ್ಚುಗಳು ಸಮಕಾಲೀನ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯ ಮಾದರಿಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸುಮಾರು ಒಂದುನೂರು ಚರ್ಚುಗಳು ಮತ್ತು ಆರಾಧನಾ ಮಂದಿರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಶಿವಾಜಿನಗರದ ಸೈಂಟ್ ಮೇರಿ ಬೆಸಿಲಿಕಾ ಚರ್ಚ್ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದುದು. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದ್ದ ಇದನ್ನು

೧೮೭೫ರಲ್ಲಿ ಈಗಿರುವಂತೆ ಗಾಥಿಕ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪುನರ್‌ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಾಥಿಕ್ ಗೋಪುರವಿದೆ. ಬಾಗಿಲ ಮೇಲೆ ಚೂಪಾದ ಕಮಾನಿದೆ. ಬಾಗಿಲು, ಕಿಟಕಿಗಳು ಅದೇ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಂಬಗಳಿಗೆ ಕೊರಿಂಥಿಯನ್ ಬೋದಿಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಎಲೆಗಳು ದ್ರಾಕ್ಷಿಗೊಂಚಲು ಅಚ್ಚುಗಳ ಅಲಂಕಾರವಿದೆ. ಈ ಕಂಬಗಳು ಚಾವಣಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಭವ್ಯವಾದ ಕಮಾನುಗಳಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿವೆ. ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಗಾಥಿಕ್ ಗೋಪುರವು ಉತ್ತಮ ಅಭಿರುಚಿಯ ಬಣ್ಣದ ಗಾಜುಗಳ ಕಿಟಕಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಕಿಟಕಿಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿರುವ ಗಾಜುಗಳ ಮೇಲಿನ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಅಪೂರ್ವವಾದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನಿಂದ ತರಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು.

ಸೈಂಟ್ ಫ್ರಾನಿಸ್ಸ್ ಜೇವಿಯರ್ ಕ್ಯಾಥೆಡ್ರಲ್ ಚರ್ಚನ್ನು ಒಟ್ಟು ೩೪,೬೦೦ ಚದರಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ೧೮೫೧ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಚರ್ಚಿನ ಮಧ್ಯಾಂಗಣವು ೧೧೬ ಅಡಿ ಉದ್ದ, ೬೦ ಅಡಿ ಅಗಲ ಇದೆ. ಎರಡು ಬದಿಯ ಪಕ್ಕ ದಾರಿಗಳು ೬೦ ಅಡಿ ೪೦ ಅಡಿ ಇವೆ. ಮೇಲೆ ಭವ್ಯವಾದ ಗುಮ್ಮಟವಿದೆ. ಚರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ ಜೂಡ್, ಸೆಂಟ್ ತೆರೆಸಾ, ಹೋಲಿ ಮೇರಿ, ಸೈಂಟ್ ಜೋಸೆಫ್ ಮತ್ತು ಇತರರ ಆಳೆತ್ತರದ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ.

ಸೈಂಟ್ ಲೂಕ್ ಚರ್ಚನ್ನು ೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಕೆಡವಿ ಹಾಕಿ ಮತ್ತೆ ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಕಲ್ಲಿನ ಮುಂಭಾಗವಿರುವ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಕಟ್ಟಡವಿರುವ ಈ ಚರ್ಚ್‌ಗೆ ಚೌಕಾಕಾರದ ಅಚ್ಚುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ೨೫ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರವಾದ ಗೋಪುರವಿದೆ.

ಸೈಂಟ್ ಜೋಸೆಫ್ ಚರ್ಚನ್ನು ೧೮೫೭ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ಒಂದು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಪಂಥದವರ ಚರ್ಚ್ ಆಗಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ೧೮೬೯ರಲ್ಲಿ ಮರುನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಭಾರಿ ಗುಮ್ಮಟವೊಂದಿದೆ. ಅದರ ತಳವು ೪೦ ಅಡಿ ವ್ಯಾಸದ ವರ್ತುಲವಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಚರ್ಚ್ ಬ್ರಿಗೇಡ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸೈಂಟ್ ಪ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಚರ್ಚ್. ಗ್ರೀಕೋ-ರೋಮನ್ ರಿನೈಸಾನ್ಸ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿರುವ ಚರ್ಚ್ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇದೊಂದೆ.

ಎಂ.ಜಿ. ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸೈಂಟ್ ಆಡ್ರ್ಯೂಸ್ ಚರ್ಚನ್ನು ೧೮೬೨ರಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾದಿ ಬಣ್ಣದ, ಗಾಥಿಕ್ ಶೈಲಿಯ ಒಂದು ಗೋಪುರ ಗಡಿಯಾರವು ೯೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಚರ್ಚಿನ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಪೋರ್ಟಿಕೊ ಇದೆ. ಈ ಚರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ೧೮೮೧ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಪೈಪ್ ಆರ್ಗನ್ ಇದೆ. ಅದು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟವೆನಿಸಿದೆ.

ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹೋಲಿ ಟ್ರಿನಿಟಿ ಚರ್ಚನ್ನು ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿದ್ದು ೧೮೫೧ರಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೊಗಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಯೋನಿಕ್ ಕಂಬಗಳಿವೆ. ಚರ್ಚಿನ ಮಧ್ಯಾಂಗಣವು ೯೦ ಅಡಿ ಇದೆ.

ಹಿಂದಿನ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸುಂದರವಾದ ಮರದ ಕೆತ್ತನೆ ಅಲಂಕಾರಗಳಿವೆ. ಜಾನ್ ದಿ ಬ್ಯಾಪಿಸ್ಟ್‌ನು ಯೇಸುವಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯದ ಸುಂದರವಾದೊಂದು ವರ್ಣಚಿತ್ರ ಈ ಚರ್ಚನಲ್ಲಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಚರ್ಚಿನ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸ್ಮಾರಕ ಫಲಕಗಳಿದ್ದು, ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಅವು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ.[೨೬]

ಮಂಗಳೂರಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಭವ್ಯವಾದ ಚರ್ಚುಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಕೊಡಿಯಾಲ್‌ಬೈಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಅವರ್ ಲೇಡಿ ಆಫ್ ಸಾರಿ ಚರ್ಚ್ ಅತೀ ಪ್ರಾಚೀನವಾದದು. ಇದನ್ನು ೧೮೫೭ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದರ ಮುಂಭಾಗವು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಎತ್ತರವಾದ ಮುಂಭಾಗವನ್ನು ಸಮಾನ ಅಳತೆಯ ನಾಲ್ಕು ಆಯತಾಕಾರಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸೈಂಟ್ ಪೌಲ್ ಚರ್ಚ್ ಒಂದು ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಚರ್ಚ್, ೧೮೪೧ರ ವೇಳೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯವು ಇಲ್ಲಿನ ತನ್ನ ತುಕಡಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಾಪ್ಲಿನ್‌ರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೆವರೆಂಡ್ ವೈಟ್‌ಫರ್ಡ್ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಒಂದು ಚರ್ಚ್ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಕೋರುತ್ತಾರೆ. ೧೮೪೨ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಇದಕ್ಕೆ ತಗಲುವ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದು ಎಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಇವರ ನಂತರ ಆಗಮಿಸಿದ ರೆವೆರೆಂಡ್ ಆಲ್ಫ್ರೆಡ್ ಫಿನೆಲ್ ಸೈಂಟ್ ಪೌಲ್ ಚರ್ಚನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಒಟ್ಟು ೬೦೦೦ ರೂ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಚರ್ಚ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಬಿಷಪ್‌ರಾದ ಸ್ಪೆನ್ಸರ್ ಅವರಿಂದ ಜನವರಿ ೫, ೧೮೪೩ರಂದು ಉದ್ಘಾಟಿಸಲಾಯಿತು. ನಂತರ ೧೯೭ರಲ್ಲಿ ನವೀಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಚರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಅವರು ಒಂದು ಗಡಿಯಾರವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದ್ದರು.[೨೭]

೧೮೮೦ರಲ್ಲಿ ಸೈಂಟ್ ಅಲೋಶಿಯಸ್ ಚಾಪೆಲ್ ಚರ್ಚ್ ಜೆಸುಯಿಟ್ ಮಿಶನರಿಯಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುದಾಗಿದೆ. ಈ ಚಾಪೆಲ್‌ನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಇಟಾಲಿಯನ್ ಜೆಸುಯಿಟ್ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ೧೮೯ರಲ್ಲಿ ಆಂಟೋನಿಯೋ ಮೊಸ್‌ಚೆನಿ(Antonio Moscheni) ಈ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಬಳಿಸಿದನು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೂರು ಚರ್ಚ್‌ಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ದಿ ಕಿಂಗ್ ಚರ್ಚನ್ನು ಫಾದರ್ ಪ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಡಾಯ್ಲ್ ಅವರಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತು. ಸೇಕ್ರೆಡ್ ಹಾರ್ಟ್ ಚರ್ಚನ್ನು ೧೯೦೨ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಸೈಂಟ್ ಮೇರಿಸ್ ಚರ್ಚ್ ೧೮೭೯ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದದ್ದು. ಈ ಭವ್ಯವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿದವರು ರೆ. ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಗೆಲ್

ಪ್ರಾರ್ಥನಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಚಾಚುಕಟ್ಟೆಗಳಿವೆ. ಬಾಗಿಲು ಮತ್ತು ಕಿಟಕಿಗಳಿಗೆ ಅದ್ಧೂರಿಯಾದ ಬಣ್ಣದ ಗಾಜು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಒಳಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಹಿತವಾದ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಅವೆಲ್ಲಾ ಬೈಬಲ್ಲಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು. ಎಡಗಡೆಯ ಕೈಸಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ಎತ್ತರವಾದ ಶಿಲುಬೆಯಿದೆ. ೧೮೫೭ರ ಬಂಡಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀವತೆತ್ತ ೬ನೇ ರೆಜಿಮೆಂಟಿನ ಯೋಧರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಈ ಸಿಲುಬೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ.[೨೮]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದ ಮಹಾರ್ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ ಎದುರಿಗೆ ಇರುವ ಸಾಫಾ ಮಸೀದಿ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹನ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಸದ್‌ಖಾನನಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತೆಂದು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೧೮ ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೯೯ರ ಪರ್ಶಿಯನ್ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ದೇವಾಲಯ ಮಸೀದಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದ ಇದು ಮೊಗಲ್ ದಖ್ಖನಿ ಶೈಲಿಯ ಸುಂದರ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಸದ್‌ಖಾನ್ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ದರ್ಗಾ, ಈತನ ಗೋರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ರಂಗುರಂಗಿನ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ನಯ-ನಾಜೂಕಿನ ಕೆತ್ತನೆಯ ಅಲಂಕರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ೧೫೩೦ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತೆಂದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[೨೯]

ಹೀಗೆ ವಸಾಹತು ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಭಾಗವಾಗಿವೆ. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಪರಂಪರೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿವೆ.

೮.೪. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಗಳು

ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಭಾರತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಬಂದ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಭಾರತವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯರನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದ ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಪಾರ-ವಹಿವಾಟು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ನಡೆಸುವುದು ಕಷ್ಟದ ವಿಚಾರವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಜನರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಾಗಿ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರು ಇಲ್ಲಿನ ಸಮುದಾಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ೧೮-೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡರು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿಯೇ(Ethnopgraphic Survey of India)ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಇವರು ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜಾತಿಗಳಿಗಿಂತ ಭಾರತದ ಕುಶಲಕರ್ಮಿ ಆದಿವಾಸಿ, ಅಲೆಮಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದರು. ಇವತ್ತು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡಿದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಪುಟಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಲೆಮಾರಿ, ಆದಿವಾಸಿ, ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಗುಂಪಿನ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆದ್ಯತೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿಯ ಇಂತಹ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯು ಹಲವು ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಆ ಸಮುದಾಯಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದವು. ಇಡೀ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗುವ ರೀತಿಯ ಸಂರಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಪ್ರತಿ ಸಮುದಾಯವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿ ಗೌರವ ಕೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲ್ಲೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ಸ್ವಯಂ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಎನ್ನುವಂತಹ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿರದೇ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರ ಭಾರತದ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ತರುವಾಯ ಭಾರತದ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬದಲಾಗತೊಡಗಿತು. ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತದ ಹೊಸ ಕೃಷಿ ನೀತಿ, ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ಎಂಬಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಂಪನಿಯ ಹೊಸ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದವು. ಭಾರತದ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿರಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಕುಶಲಕರ್ಮಿ, ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸೇವಕ ವರ್ಗಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂಲಕ ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತದ ಉದ್ದೇಶವೂ ಅದೇ ಆಗಿದ್ದಿತು.

ಅಲೆಮಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ನಗರ ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳ ನಡುವೆ ಸೇತುವೆಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸ್ಥಳೀಯ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೇವಕ ವರ್ಗವೂ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತ ತಂದ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಭಾರತದ ಪಾರಂಪರಿಕ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಮಾಡಿದವು. ಕಂಪನಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಇಲ್ಲಿನ ಅಲೆಮಾರಿ, ಆದಿವಾಸಿ, ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಕಸುಬುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ದಿಕ್ಕೇಡಿಗಳಾಗಿ ಉಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿ ದಿಕ್ಕೇಡಿಗಳಾಗಿ ಉಳಿದ ಸಮುದಾಯಗಳು ತಮ್ಮ ಅನ್ನ ಕಸಿದುಕೊಂಡವರ ವಿರುದ್ಧ ನಿಲ್ಲುವುದು ಸಹಜವೂ, ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಸಮುದಾಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ನೇರವಾಗಿಯೋ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೋ ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದವು. ಈ ನಿರಾಕರಣೆಯೇ ತರುವಾಯ ಆಕ್ರೋಶವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಒಂದು ಕಡೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಅಲೆಮಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳು, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸರ ಅವನತಿಯ ನಂತರ ಚದುರಿಹೋದ ಕುಶಲಕರ್ಮಿ ಮತ್ತು ಮೂಲ ನಿವಾಸಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ತಾವು ನೆಲೆನಿಂತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡವು. ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪ್ರವೇಶವಾದ ನಂತರ ಅವರ ಹೊಸ ನೀತಿ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಇವರನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಅಧೋಗತಿಗೆ ತಳ್ಳಿದವು. ಈ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಕಂಪನಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

ಈ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಅನುಮಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತಮ್ಮದಲ್ಲದ ಅನ್ಯದೇಶಿಯ ಜನರ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಸಿಲುಕುವ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಾಗ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ನಿಂತವು.

೧೭೭೪-೧೮೭೧ರ ನಡುವಿನ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆ ಅತ್ಯಂತ ರಕ್ತಪಾತದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತವು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಆಂಗ್ಲೋ-ಮರಾಠ ಯುದ್ಧ, ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ, ಹೋಳ್ಕರ್‌ಶರಣಾಗತಿ, ಪೇಶ್ವೆಗಳ ಸೋಲು, ವೇಲೂರಿನ ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆ, ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಕೂರ್ಗ್‌ಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡದ್ದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಿಂಧ್, ಸಿಖ್, ಔದ್ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ೧೮೫೭ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆಗಳು ಹಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ನೆಲೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದವು. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳೇ ಮುಂದೆ ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಧುನಿಕಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಪಾಳೇಪಟ್ಟುಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತದ ಜೊತೆಗೆ ಕೈ ಜೋಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಇಲ್ಲವೆ ಅವರೊಡನೆ ಕಾದಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇಶಿಯ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕುಸಿದು ಹೋಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಅದರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರು ಸಾಕಬೇಕಿತ್ತು. ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತದ ವಿರುದ್ಧ ತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದು ಕಾದಾಡಿದರೆ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಪಾಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡವು.

ಮೊಗಲ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ನಂತರದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಭೂ ಕಂದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಇನ್ನೂ ಕಠಿಣಗೊಂಡವು. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯಲೆಂದೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಯೇತರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೇ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮೊಗಲರ ಭೂ ಕಾಯ್ದೆಗೆ ೧೭೯೩ರಲ್ಲಿ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ ಹಲವು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರುವ ರಷ್ಯನ್ ಲೇಖಕ ಎ.ಐ.ಮಿದವೋಯ್ ಅವರು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧೭೯೩ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ "ಶಾಶ್ವತ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ" ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಈ ಪದ್ಧತಿ ಯಿಂದಾಗಿ, ಇನಾಮು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿ ಅದರ ಒಡೆತನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಕರಕುಶಲ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜಮೀನುಗಳು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿದಾರರ ವಶವಾದವು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಕಂಪನಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಖಜಾನೆಗೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಂದ ಅಪ್ಪಟ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಗುಣವುಳ್ಳ ಕಾಯ್ದೆ ಇದು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಗುಜರಾತ್,

ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಒರಿಸ್ಸಾ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಸಮುದಾಯಗಳು ವಲಸೆ ಬರಬೇಕಾಯ್ತು ಅಲ್ಲದೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತವನ್ನು ದಿಢೀರನೆ ಲಗ್ಗೆ ಹಾಕಿದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಗುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಂಬಿದ್ದ ಸಮುದಾಯಗಳ ವಲಸೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಇರ್ಫಾನ್ ಹಬೀಬ್ ಅವರು "೧೮೨೦ರಿಂದ ೧೮೫೦ರ ನಡುವೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ವಾಯುವ್ಯ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಾಗಿತ್ತು" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವ ಬ್ರಿಟಿಶರ ದುರಾಸೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಜಮೀನುಗಳು ವಶವಾಗಿಹೋದವು.

ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಸೈನ್ಯದ ತುಕಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಮರಣದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದರು. ಹಾಗೆ ತಮ್ಮ ವಿರುದ್ಧ ಧ್ವನಿಯೆತ್ತಿದ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲೆಂದೇ ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ ರೆಗ್ಯುಲೇಶನ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಪೀನಲ್‌ಕೋಡ್ ಆಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಭೂಮಾಲೀಕತ್ವದ ಕೃಷಿಯು ಹೆಚ್ಚು ವಾಣಿಜ್ಯೀಕೃತಗೊಂಡಿತು. ಭೂಮಿಯಿಂದ ಅಧಿಕ ಲಾಭ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಒಡೆತನದ ಕುರಿತ ನಿಯಮಗಳೂ ನಿಖರವಾದವು. ಕಂಪನಿ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಹೆಚ್ಚು ವಾಣಿಜ್ಯೀಕರಣಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಸಣ್ಣ ರೈತರೆಲ್ಲಾ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಭೂ ಮಾಲೀಕರು ಮತ್ತು ಭೂರಹಿತರು ಎಂಬ ಪ್ರಬಲ ವರ್ಗಗಳು ಬೆಳೆದವು ನಿಂತವು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವಿರುದ್ಧ ಆದಿವಾಸಿಗಳು ಮತ್ತು ತಳಸಮುದಾಯಗಳು ಬಂಡೆದ್ದರು. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಮಟ್ಟಹಾಕಲು ಇದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಒಂದು ಮಾರಣಾಂತಿಕ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಅದು ೧೮೭೧ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆ(Criminal Tribes Act) ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೧೮೭೧ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಅವಲಂಬಿತ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಆಡಳಿತದ ಪರಿಧಿಗೆ ಬಾರದೇ ಇರುವ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿತು. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಆಡಳಿತದ ಪರಿಧಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ೧೮೭೧ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರವು ಹಲವು ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಎಂದು ಆದೇಶಿಸಿತು. ಅವರನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆ ಸೇರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಹಾಗೂ ಅವರಿಗಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ೧೮೭೧ರ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು.

೧೮೭೨ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕಾಯ್ದೆ: ೧೮೭೨ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸರ್ಕಾರವು ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕುರಿತು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಇದು ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕುರಿತಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಸಾಹತುಗಳ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಕುರಿತು ವೃತ್ತಿ ಕೌಶಲ್ಯತೆ ಮತ್ತು ವಿಧೇಯ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಪುನರ್ವಸತಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸತನದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಯಾವುದಾದರೂ ಕುಟುಂಬವು ಅವರ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಕುಟುಂಬದ ಜನರಿಗೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ಮತ್ತು ಅಲೆಮಾರಿತನ ಬಿಟ್ಟು ಪುನಃ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ವಿಧೇಯವಾಗಿರುವ ನಾಗರಿಕರನ್ನಾಗಿಸುವುದು. ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಅವರು ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ನಡೆದರೆ ಅಂಥವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ದಂಡಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದಿತು.

ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆ-II, ೧೮೭೨ರ ಕಾಯ್ದೆಯ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನ್ಯೂನತೆಗಳಿವೆ. ೧೯೦೨-೦೩ ಪೊಲೀಸ್ ಕಮೀಷನ್(ಆಯೋಗ)ರವರು ಮೇಲಿನ ಕಾಯ್ದೆಯ ವಿರುದ್ಧ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೮೭೨ ಮೇಲಿನ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅವಗುಣಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಹೊಸ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ತರಲಾಗಿದೆ.

ನೋಂದಾಯಿತ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರ ಬೆರಳಿನ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಅವರು ನೆಲೆ ಬದಲಿಸಿ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಂಥವರ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತಾವು ಎಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ಬದಲಿಸಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಪಾಲಕರಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ವಯಸ್ಸನ್ನು ನಾಲ್ಕರ ಬದಲಾಗಿ ಆರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಏರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಸಮಾಜ ವಿರೋಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಕಾಯ್ದೆಗಳಿಂದ ನಿರುಮ್ಮಳವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆಯವರು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೧೧ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆ

ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆ ಪೊಲೀಸ್ ಕಮೀಷನ್ ೧೯೦೨-೦೩ರ ಮೂಲ ವರದಿಯು ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೧೧ರಲ್ಲಿದೆ. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪೊಲೀಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಪಡೆಯುವುದು ಮತ್ತು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅಪರಾಧಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಕೆಲವು ಗ್ಯಾಂಗ್‌ಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಪರಾಧಿ

ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪೊಲೀಸ್ ಕಮೀಷನ್ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದಂತೆ ೧೯೨೪ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಗೆ ಕೆಲವು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ತರಲಾಯಿತಾದರೂ ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು ಕೆಲವು ನ್ಯೂನ್ಯತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದನ್ನು ೧೯೧೧ರ ಕಾಯ್ದೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ೧೯೨೪ರ ಕಾಯ್ದೆ ಬದಲಾಗಿ ೧೯೧೧ರ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿಗೊಂಡಿತು.

೧೯೧೧ರ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮಹತ್ವಗಳು

೧೯೧೧ರ ಕಾಯ್ದೆಯ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳು, ೧. ಅಧಿಸೂಚನೆ, ೨. ನೋಂದಣಿ, ೩. ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಮುನ್ನಡೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು, ೪. ವಸಾಹತುಗಳು, ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ದಂಡಗಳು ಕುರಿತಾದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರವು ಯಾವುದೇ ಗ್ಯಾಂಗ್, ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ವ್ಯಕ್ತಿ, ಯಾವುದೇ ಗುಂಪು ಅಥವಾ ವರ್ಗ ಜಾಮೀನುರಹಿತ ಅಪರಾಧಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ತೊಡಗಿದೆಯೆಂದು ನಂಬಿಕೆ ಬಂದರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಚೇರಿಯ ಗೆಜೆಟ್‌ನ ಅನುಸೂಚಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಅಂಥವರನ್ನು ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಗುಂಪನ್ನು ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸೆಕ್ಷನ್-೩ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದು. ಈ ಜನಗಳ ಕುರಿತು ನೋಂದಣಾವಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿರಿಸುವುದು. ಈ ಎರಡೂ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಹುದು. ಅಂತಹ ಸಮುದಾಯಗಳು ಜೀವಿಸುವ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ತಮ್ಮ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಜನರ ಗುರುತಿಗಾಗಿ ಅವರ ಕೈ ಬೆರಳಿನ ಮತ್ತು ಇತರ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಆ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೨ರ ಕಾಯ್ದೆಯೊಳಗೆ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಕುಟುಂಬದ ಯಾವುದೇ ಸದಸ್ಯರು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆದರೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿರಿಸುವುದು. ಮೊದಲನೇ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ಜೈಲು, ಎರಡನೇ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಜೈಲು, ಅದಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿದರೆ ಅಂಥವರನ್ನು ಕುರಿತು ಸಭೆ ಕರೆದು ಏನು ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೧೮೭೧ ಮತ್ತು ೧೯೧೧ ಕಾಯ್ದೆಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು

೧೮೭೧ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಯು ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅಂದರೆ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೆನಾಲ್, United Provinces, ವಾಯುವ್ಯ ಪ್ರದೇಶ(North West Province) ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬ್‌ಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ೧೯೧೧ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಯು ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ೧೮೭೧ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಯು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸಲು ಕೆಲವು ತೊಡಕುಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ ೧೯೧೧ರ ಕಾಯ್ದೆಯು ೧೮೭೧ರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ಅದು ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೧೯೧೧ರ ಕಾಯ್ದೆಯ

ವಿಶೇಷತೆ ಏನೆಂದರೆ ಅದರ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಲ ನೀಡುವ ಮತ್ತು ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು ನೊಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡದೇ ಅವರನ್ನು ನೋಂದಾವಣೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿ ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು.

೧೯೧೧ರ ಕಾಯ್ದೆಯಿಂದಾಗಿ ದೊರೆತ ಸವಲತ್ತುಗಳು

೧೯೧೧ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಯು ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಲವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿತು.

೧. ಯಾವುದೇ ಬುಡಕಟ್ಟು, ಪಂಗಡ, ಗುಂಪನ್ನು ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟೆಂದು ಗುರುತಿಸುವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಎಸಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಂಥವುಗಳನ್ನು ಜಾಮೀನುರಹಿತ ಅಪರಾಧಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಿತ್ತು.

೨. ಯಾವುದೇ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ನೋಂದಣಿಗೊಂಡ ಸದಸ್ಯರ ಬೆರಳಿನ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದಿತ್ತು.

೩. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನೋಂದಾವಣಿಗೊಂಡ ಸದಸ್ಯರು ತಾವು ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಯನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ನೇರವಾಗಿ ವರದಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರವು ಘೋಷಿಸಬೇಕು. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ತಮ್ಮ ಚಲನವಲನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ನಿರ್ಧರಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. (ಸೆಕ್ಷನ್-೧೨) ಆದರೆ ಅದರ ಕುರಿತು ಮೊದಲೇ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜೀವನ ಶೈಲಿ, ಅವರು ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ರೀತಿಯ ದುಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಅವರ ಕುರಿತು ತೃಪ್ತಿ ಎನಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅವರ ನೆಲೆಯ ಕುರಿತು ಪರವಾನಗಿ ನೀಡಬಹುದಿತ್ತು.

ಇದರ ಹೊರತಾಗಿ ಆ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶವೆಂದರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರವು ಅಂತಹ ಜನರಿಗಾಗಿ ಕೆಲವೊಂದು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ವ್ಯವಸಾಯ ಕುರಿತು ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡುವ ಶಾಲೆಗಳು, ಪಾಲಕರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಉಪಯಕ್ತತೆಯಾಗಿದೆ.

ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಯುವ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ದೊರಕಿತಲ್ಲದೆ, ಆ ಮಕ್ಕಳ ವಾತಾವರಣ ಬದಲಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ, ಇತರೆ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆ ಮಕ್ಕಳು ವಿಧೇಯ ನಾಗರಿಕನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರವು ಭಾವಿಸಿದ್ದಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಸೆಕ್ಷನ್ ೩೦ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಆ ನಿಯಮಗಳು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಉದ್ದೇಶ ಈಡೇರಿಸಲು ಬಳಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ನೋಟಿಸ್ ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ದಂಡ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ವಿಧಿಸಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೧೯೨೩ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆ

೧೯೧೯ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ೧೯೨೪ರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಬಂಧಿಖಾನೆ ಕಮಿಟಿಯನ್ನು ಇದು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಜೈಲ್ ಕಮಿಟಿಯು ಕೇವಲ ಇತರೆ ಸ್ವರೂಪದ ಜೈಲುಗಳಿಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುವುದಲ್ಲದೆ ವಸಾಹತುಗಳಿಗೂ ಒತ್ತು ನೀಡಿತು. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ವಸಾಹತು ಸ್ಥಳಗಳು ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವಂತಿರಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿತು. ಅದು ಯಾವುದೇ ಸಂಭ್ರಮ, ಆರಾಧನೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡದೆ ಕೇವಲ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ವಸಾಹತುಗಳು ಕೇವಲ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಾಯುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ, ಸೆಟ್ಲ್‌ಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಜನರ ಕುರಿತು ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ಸೆಟ್ಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಉದ್ದೇಶ ಈಡೇರಿಕೆಗೆ ಔದ್ಯಮಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು. ಈ ವಸಾಹತು ಜನ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್ ವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕೃಷಿಯ ಕುರಿತ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕೊರತೆ ಇತ್ತು ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ನೀಡುವಷ್ಟು ಭೂಮಿ ದೊರೆಯುವುದು ಅಸಂಭವವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಸಮಿತಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಈ ಸಮಿತಿಯ ಔದ್ಯಮಿಕ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಸಹ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರು ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಅನುಮಾನದ ವಿಚಾರವೇ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಇವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಈ ಸಮಿತಿ ಮಾಡಿತು. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಅವುಗಳ ಕುರಿತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತನ್ನು ನೀಡಿತು ಹಾಗೂ ಆ ಸಮುದಾಯಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯತ್ತ ಗಮನಹರಿಸಿತು.

೧೯೨೪ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆ

೧೯೨೪ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಯು ಮರಳಿ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ಬಂಧಿಖಾನೆ ವಿಚಾರಣಾ ಸಮಿತಿಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು. ಇದು ೧೯೨೪ರ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ೧೯೧೧ರ ಕಾಯ್ದೆಯು ಹಲವಾರು ನ್ಯೂನತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಅದು ಅಪರಾಧಿಗಳ ಪುನರ್ವಸತಿ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಕುರಿತು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಅಪರಾಧಿ ಪಾಲಕರಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಪಾಲಕರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಮಧ್ಯೆ ಹೊಸ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಂಡವು. ಅಪರಾಧಿ ಭಾವನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

೧. ಅಧಿಸೂಚನೆ, ೨. ನೋಂದಣಿ, ೩. ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ವಲಸೆ, ಚಲನೆಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು, ೪. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ವಸಾಹತುಗಳು, ೫. ಶಿಕ್ಷೆ.

೧೯೨೪ರ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು

೧. ನೋಂದಣಿ: ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಅಪರಾಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದಾದ ಅಪರಾಧಿಗಳು ಎಂದು ಹಣೆಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿಂದ ತಿಳಿದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವು ಆ ಪಂಗಡಗಳನ್ನು ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವನ್ನು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವಂತಹ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಇಂತಹ ನೋಂದಣಿಯಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

೨. ನೋಂದಣಿಗೊಂಡ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಣ್ಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಷಾರಾಗಿ ಕಾಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರ ತೆರಳಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದರೆ ತಾನು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯಾವಾಗ ಮರಳಿ ಬರುತ್ತೇನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿವರವನ್ನು ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಹೆಸರು ವಿಳಾಸ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ತೆರಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಆತನ ಕುರಿತು ಯಾವ ರೀತಿಯ ಕಾವಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪಿಸಬಹುದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೩. ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿಡುವಿಕೆ: ಅಪರಾಧವನ್ನು ಭೇದಿಸಲು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಇಡೀ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಒಳಗು ಮಾಡಲು ನೋಂದಣಿ ಅಥವಾ ವರದಿಗಳು ಆಧಾರವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳು ಅವರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಮತ್ತು ಕಾಯಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತುಂಬಾ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಅಪರಾಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಮಿಷನರಿಗಳು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವರಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಮತ್ತು ಪೊಲೀಸರಿಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯವಸಾಯ ಯೋಗ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದವರಿಗೆ ನೀಡಿ ಅವರಿಂದ ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಫಲ ತೆಗೆಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರ ಅಥವಾ ಮ್ಯಾನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್‌ನ ವರದಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ದಿನಕ್ಕೆ ಮೂರು ಬಾರಿಯಂತೆ ಅಂದರೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ರಾತ್ರಿ ಅವರನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಡುವ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವು ವಸಾಹತುಗಳ ಗಡಿಗೆ ಮುಳ್ಳುತಂತಿ ಬೇಲಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೧೯೧೬ರಿಂದ ೧೯೧೭ರೊಳಗೆ ಇಂತಹ ೫ ಸೆಟ್ಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೦ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸೆಟ್ಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಗದಗ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಖಾನಪುರ, ಬಿಜಾಪುರ, ಬೆಳಗಾವಿ, ದಾಂಡೇಲಿ, ಇಂಡಿ, ಗೋಕಾಕ್ ಫಾಲ್ಸ್ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸೆಟ್ಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೆಲವು ಸೆಟ್ಲಮೆಂಟ್‌ಗಳು ನಾಮಾವಶೇಷಗೊಂಡಿವೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಈ ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕಾಯ್ದೆಯ ಸೆಕ್ಷನ್ ೩ರಂತೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರವು ಯಾವುದೇ ವರ್ಗ, ಬುಡಕಟ್ಟು ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವರು ಜಾಮೀನುರಹಿತ ಅಪರಾಧಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದ ವಿಚಾರಗಳು ತಿಳಿದುಬಂದರೆ ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟೆಂದು ಘೋಷಿಸ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಸೆಕ್ಷನ್ ೪ ಮತ್ತು ೫ರಂತೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್‌ರು ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯಾಧೀಕರಣದೊಳಗೆ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನೋಂದಣಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್‌ರು ಬುಡಕಟ್ಟನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಅವರಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿ ಅವರ ಕುರಿತ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕಾಯ್ದೆಯ ಸೆಕ್ಷನ್ ೧೬ರ ಪ್ರಕಾರ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು, ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಕೃಷಿ ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಪುನರ್ವಸತಿ ಶಾಲೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರವು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಯು ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೩ರ ಪ್ರಕಾರ ಆ ವರ್ಗದ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಹೊತ್ತು, ದಂಡನೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಐ.ಪಿ.ಸಿ. (Indian Pinal Code -ಇಂಡಿಯನ್ ಪಿನಲ್ ಕೋಡ್) ಪ್ರಕಾರ ಮರಳಿ ಎರಡನೆಯ ಬಾರಿಯು ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಏಳು ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದರೆ ಮರಣ ದಂಡನೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪೊಲೀಸ್ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಯ ವರದಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಕೂಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಪಾಸ್‌ಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೧೯೪೮ರ ಮದ್ರಾಸ್‌ನ ನಿರ್ಬಂಧಿತ ರೂಢಿಗತ ಅಪರಾಧಿಗಳ ಕಾಯ್ದೆ

೧೯೪೭ರ ಪ್ರಕಾರ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೩ರ ಪ್ರಕಾರ ಎರಡನೇ ಬಾರಿ ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದವನಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಏಳು ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮೂರನೇ ಬಾರಿ ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದರೆ ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸಜೆಯನ್ನು ಮರು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಏಳು ವರ್ಷದ ಸಜೆಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿತು. ಅದೂ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ಆ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿವೆ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಬಹುದಿತ್ತು.

ಇದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ೨೯ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಗುರಿ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅಪರಾಧವನ್ನೇ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿಗೊಂಡ ತರುವಾಯ ಫೋರ್ಟ್‌ಸೈಂಟ್ ಜಾರ್ಜ್‌ಗೆಜೆಟ್ ದಿನಾಂಕ ೨೨ ನವೆಂಬರ್ ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅರ್ಜಿಯು ಕೇವಲ ಸೀಮಿತ ವಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು. ಇದು ಕೇವಲ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಪರಾಧಿ ಮನೋಭಾವದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ನೊಳಗೆ ಇರಿಸಬಹುದೆಂದು ಈ ಕಾಯ್ದೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ರೂಢಿಗತ ಅಪರಾಧಿಗಳ ಬಿಲ್ ಅಪರಾಧವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆ ತುಂಬಾ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಯಿತು.

೧೯೫೨ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾನೂನು ರದ್ದುಪಡಿಸುವ ಕಾಯ್ದೆ

ಇದನ್ನು ೧೯೫೨ರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾನೂನು ಕಾಯ್ದೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ೩೧ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಅಫಿಷಿಯಲ್ ಗೆಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಹೊರಡಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸು ವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿತು. ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾಯ್ದೆ-ಕಾನೂನು ಗಳು ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ೧೯೬೫ರವರೆಗೂ ಮುಂದುವರೆದವು. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗತ ಅಪರಾಧ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೬೨ರವರೆಗೂ ಇದ್ದಿತು.

ಭಾರತ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದ ನಂತರ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಪ್ರಧಾನಿಯಾದ ನೆಹರೂರವರು ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಸೆಟ್ಲ್‌ಮೆಂಟಿನ ಮುಳ್ಳುತಂತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಸೆಟ್ಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದರು.

೮.೫. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ನರ ಜನಗಣತಿ

ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ವ್ಯಾಪಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದವರು. ೧೭ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ದೃಢ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಇವರುಗಳು ತಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಏಕಸೌಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೋಠಿಗಳನ್ನು ಬಾಂಬೆ, ಮದ್ರಾಸ್, ಪಾಂಡಿಚೇರಿ, ಗೋವಗಳಂತಹ ಸಮುದ್ರ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕುಟಿಲ ನೀತಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಉಳಿದವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಭಾರತದ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ತಲುಪಲು ಸಾರಿಗೆ-ಸಂಪರ್ಕದ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಯುರೋಪಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿತ್ತು. ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ಸರ್ಕಾರವು ತನ್ನ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ನಾಡಿನಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ತಂಡಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕರೆತಂದು ವಿವಾಹಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರಾದರೂ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕಂಪನಿಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ದುಬಾರಿಯಾಗ ತೊಡಗಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಈ ಅಂತರ್ ವಿವಾಹಗಳು ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರಿಗೆ ಭಾರತೀಯರ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು. ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯರೊಂದಿಗೆ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಯಿತು.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಯುರೋಪಿನ ವಿವಿಧ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳಿಲ್ಲದೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಬೆಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ಆರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಂದರಗಳು ಕಂಡುಬಂದವಾದರೂ ಭಾರತೀಯರೊಂದಿಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ವಿವಾಹಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳು ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳೊಂದಿಗೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಟ್ಟವರನ್ನು 'ಯುರೋಪಿಯನ್' ರೆಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿದರಾದರೂ ತದನಂತರ 'ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್'ರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

೧೯೨೧ರ ಅನ್ವಯ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್‌ರು

ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು	ಎಲ್ಲ ವಯಸ್ಸಿನವರು		
೯೬೭೮	೪೮೩೭	೪೮೪೧	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
ವಯಸ್ಸು			೪೦೨೯	೨೩೯೫	೧೬೩೪
೦-೧೩	೩೩೩	೩೬೪			
೧೪-೧೬	೭೪	೬೩			
೧೭-೨೩	೫೨೭	೧೫೬			
೨೪-೩೩	೭೫೭	೨೫೧			
೩೪-೪೩	೧೮೮	೨೪೩			
೪೪-೫೩	೧೪೬	೧೯೭			
೫೪ರ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು	೩೭೦	೩೬೦			

ಇತರರು

ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು	ವಯಸ್ಸು	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
ಎಲ್ಲಾ ವಯಸ್ಸಿನವರು			೪೪–೫೩	೫	೧೨
ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ			೫೪ರ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು	೨೧	೩೫
೧೨೯	೪೧	೮೮			
ವಯಸ್ಸು					
೦–೧೩	೨	೯			
೧೪–೧೬	–	೪			
೧೭–೨೩	೧	೩			
೨೪–೩೩	೭	೧೬			
೩೪–೪೩	೫	೯			

ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ನರು

ಎಲ್ಲಾ ವಯಸ್ಸಿನವರು			ವಯಸ್ಸು	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು	೧೭–೧೯	೧೩೨	೨೨೬
೫೫೨೦	೨೪೦೧	೩೧೧೯	೨೦–೨೯	೨೫೭	೪೭೯
ವಯಸ್ಸು			೩೦–೩೯	೧೭೦	೩೧೯
೦–೩	೧೬೯	೧೭೪	೪೦–೪೯	೧೩೮	೩೪೨
೪–೬	೧೬೮	೧೪೪	೫೦–೫೯	೧೯೯	೩೨೭
೭–೧೩	೫೮೮	೫೧೮	೬೦–೬೯	೧೮೨	೨೦೮
೧೪–೧೬	೨೯೩	೨೬೯	೭೦ರ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು	೧೦೫	೧೧೩

೧೯೩೧ರ ಜನಗಣತಿಯ ಅನ್ವಯ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಆಂಗ್ಲೋ–ಇಂಡಿಯನ್ನರು

ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು	ಎಲ್ಲ ವಯಸ್ಸಿನವರು		
೫೦೮	೩೩೫	೧೭೩	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
ವಯಸ್ಸು			೩೮೨	೨೬೭	೧೧೫
೦–೧೩	೩೪	೨೬			
೧೧–೧೬	೫	೧			
೧೭–೨೩	೪೦	೯			
೨೪–೩೩	೧೦೦	೨೭			
೩೪–೪೩	೫೨	೩೬			
೪೪–೫೩	೩೦	೮			
೫೪ರ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು					

ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ನರು

ಎಲ್ಲಾ ವಯಸ್ಸಿನವರು					
ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು
೩೬	೧೯	೧೭	೯೦	೪೯	೪೧
ವಯಸ್ಸು			ವಯಸ್ಸು		
೦-೧೩	೨	೪	೦-೩	೧೩	೫
೧೪-೧೬	-	-	೪-೬	೨	೮
೧೭-೨೩	೨	೨	೭-೧೩	೨	೧
೨೪-೩೩	೮	೪	೧೪-೧೬	೪	೩
೩೪-೪೩	೪	೫	೧೭-೧೯	೧	೨
೪೪-೫೩	೧	೧	೨೦-೨೯	೭	೪
೫೪ರ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು	೨	೧	೩೦-೩೯	೭	೧೦
			೪೦-೪೯	೧೦	೪
			೫೦-೫೯	೨	೨
			೬೦-೬೯	೧	೧
			೭೦ರ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು	-	೧

(Census Reprot -1921 - 1913)

ಕೊನೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. Janaki Nair, 2005, The Promise of the Metropolis: Bangalore's Twentieth Century, Oxford University Press, 2005, P. 44.

೨. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭, ಪು. ೪೦.

೩. Rice B.L., Mysore Gazetteer, Vol.1, Archibald Constable and Company, London, 1837, P. 259-260.

೪. Janaki Nair, Ibid, 2005, P. 45.

೫. James M.Compbell, Belgaum Gazetteer, Govt. Central Press, Bombay, 1884, P.211.

೬. James M.Compbell, Ibid, 1884, P. 105.

೭ ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೪೧-೪೨.

೮. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್., ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ, ಸಂ.೩, ಉದಯಬಾನು ಕಲಾ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫, ಪು. ೭೫೧.

೯. ಲೋಹಿತ್ ಕುಮಾರ್ ಆರ್., ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಅಪ್ರಕಟಿತ ಎಂ.ಫಿಲ್. ಸಂಪ್ರಬಂಧ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭, ಪು.೪೨.

೧೦. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೫, ಪು.೭೩೫-೭೩೭.

೧೧. ಮಂಗಳೂರು ಕ್ಲಬ್‌ನ ಆಫಿಷಿಯಲ್ ವೆಬ್‌ಸೈಟ್‌ನ ಮಾಹಿತಿ.

೧೨. ಬೆಳಗಾವಿ ಕ್ಲಬ್‌ನ ಅಫಿಶಿಯಲ್ ವೆಬ್‌ಸೈಟ್‌ನ ಮಾಹಿತಿ.

೧೩. ಲೋಹಿತ್ ಕುಮಾರ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೨೦.

೧೪. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರು, ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಅರುಣೋದಯ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦, ಪು. ೧೫.

೧೫. ಲೋಹಿತ್ ಕುಮಾರ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೧೯.

೧೬. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸದ ಹಲವು ಮುಖಗಳು, ಸುಮುಖ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬, ಪು. ೧೪೨.

೧೭. ದಿವಾಕರ್ ಆರ್.ಆರ್., ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಂಪರೆ, ಸಂ.೨, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨, ಪು. ೪೨೭.

೧೮. ಲೋಹಿತ್ ಕುಮಾರ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೭, ಪು. ೨೫.

೧೯. Rice B.L., Mysore Gazetteer, Vol.1, Archibald Constable and Company, London, 1837, P. 486-87.

೨೦. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೬, ಪು. ೧೧೪.

೨೧. ಷೇಕ್ ಅಲಿ ಬಿ.(ಪ್ರಸಂ.) ಸೆಬಾಸ್ಟಿಯನ್ ಜೋಸೆಫ್(ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ-೬, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೭, ಪು. ೨೨೫.

೨೨. Rajan M.D., History of Bangalore Contonment upto 1930, Unpublished M.Phil Thesis, Bangalore University, Bangalore, 1981, P. 155.

೨೩. Oct-14, 2013, Decan Herald, News Paper.

೨೪. Dec-10, 2015, Economic times News Paper.

೨೫. Nadwi, Khursid Alam, 2012, Karnataka Muslims, Bangalore.

೨೬. ಷೇಕ್ ಅಲಿ ಬಿ.(ಪ್ರಸಂ.) ಸೆಬಾಸ್ಟಿಯನ್ ಜೋಸೆಫ್(ಸಂ), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೧೯೯೭, ಪು. ೨೬೭-೬೮.

೨೭. Oct-29, 2010, Decan Herald, News Paper.

೨೮. ಸ್ಮಿತಾ ಸುರೇಬಾನಕರ, ಬೆಳಗಾವಿ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ನಿಧಿ, ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬೆಳಗಾವಿ, ೨೦೧೩, ಪು. ೯೫.

೨೯. ಅದೇ, ಪು. ೬೦.

೩೦. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಎಲ್.(ಸಂ), ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮಾನ್ಪಡೆ(ಲೇ), ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮಾಜಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೨ ಪು. ೧೫೬-೧೬೪.

೩೧. Gaikwad V.R., The Anglo-Indians, Asia Publishing House, New, Delhi, 1967, P. 14.

❖❖

ಅಧ್ಯಾಯ : ಒಂಬತ್ತು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು

೯.೧. ಭೌತಿಕ ರಚನೆಗಳು

೯.೨. ಜನಪದ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ : ಒಂಬತ್ತು

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸ್ಥಿತಿಗಳು

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಂಥವು. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರಷ್ಟೇ ವಾಸಿಸುವ ನಗರಗಳ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಘಟನಾವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ ಇವು ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ದಂಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಮಂಗಳೂರು ನಗರಗಳು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಇವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು.

೯.೧. ಭೌತಿಕ ರಚನೆಗಳು

ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾದ ಅಸ್ಮಿತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವು. ಹಾಗೆಯೇ ಬದಲಾದ ಚರಿತ್ರೆ ರಚನಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇವು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕಗಳಾದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಭಾರತೀಯರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವಂತಿದ್ದರೂ ಈ ಹಿಂದಿನ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸೋತಿದ್ದವು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿತಾದರೂ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಮೂಡಿಸಿರುವ ವಸಾಹತು ಛಾಯೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬದಲಾದ ಪರಿಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವಸಾಹತು ನಂತರದ ಏಕೀಕರಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಚಹರೆಗಳು ಹಲವಾರು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಅ. ರಕ್ಷಣಾಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಚೇರಿಗಳು

ಆ. ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಕಟ್ಟಡಗಳು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರ ಎನ್ನುವುದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ರಕ್ಷಣಾಪಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲು ಇರುವಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಕಂಡುಬರುವುದು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳಲ್ಲಿಯೇ. ಈ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಸೈನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಕಚೇರಿಗಳಿವೆ.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಮಡಿದವರಿಗಾಗಿ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಕಟ್ಟಡಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧೮೦೯ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಹಲವಾರು ಕಟ್ಟಡಗಳು ಇವರ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ತೆರನಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಅದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು ಮದ್ರಾಸ್ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಗ್ರೂಪ್‌ಗೆ ಸೇರಿದ ಮದ್ರಾಸ್ ಸ್ಯಾಪರ್ಸ್ ಸೈನಿಕರ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರದ ಆವರಣದಲ್ಲಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳು. ಇವು ಹಲಸೂರು ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಕಚೇರಿಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಭಾರತೀಯ ಸೈನ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ.[೧]

ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ರಕ್ಷಣಾಪಡೆಗಳ ಭೂ ಸೈನ್ಯ ವಿಭಾಗವು ಹಲವಾರು ಏರಿಯಾ, ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಸಬ್ ಏರಿಯಾಗಳನ್ನು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ವಿಭಾಗಗಳು ನಾಗರಿಕ ಆಡಳಿತದೊಂದಿಗೆ ರಕ್ಷಣಾ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ, ಕೇರಳ, ಗೋವಾಗಳ ರಕ್ಷಣಾ ಆಡಳಿತವು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಬ್ಬನ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಬ್ ಏರಿಯಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಬ್ರಿಗೇಡಿಯರ್ ರ್‍ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬರು ಸಬ್ ಏರಿಯಾದ ಕಮಾಂಡೆಂಟ್ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ರಕ್ಷಣಾಪಡೆಗಳ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಪ್ರಮುಖ ವಿಭಾಗವಾದ ಆರ್ಮಿ ಸರ್ವಿಸ್ ಕೋರ್(ಎ.ಎಸ್.ಸಿ.)ನ ದಕ್ಷಿಣ ವಲಯ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಸೈನ್ಯದ ಯೋಧರ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರ ಅಗತ್ಯವಾದ ಅಹಾರ, ಬಟ್ಟೆ, ಪೆಟ್ರೋಲಿಯಂ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು, ಔಷಧ ಮತ್ತಿತರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಎ.ಎಸ್.ಸಿ.ಯು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿದೆ.[೨]

ಭಾರತದ ರಕ್ಷಣಾಪಡೆಯ ಪದಾತಿದಳದ ಪೈಕಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಘಟಕವಾಗಿರುವ ಪ್ಯಾರಾಚ್ಯೂಟ್ ರೆಜಿಮೆಂಟ್ ಟ್ರೈನಿಂಗ್ ಸೆಂಟರ್‌ನ ರೆಜಿಮೆಂಟ್ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಜೆ.ಸಿ. ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದು, ಇದು ಮೊದಲಿಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು.

ಕೋರ್ ಆಫ್ ಮಿಲಿಟರಿ ಪೊಲೀಸ್ ಸೆಂಟರ್ ಅಂಡ್ ಸ್ಕೂಲ್ ನಾಗರಿಕ ಪೊಲೀಸ್ ಪಡೆಗಳಿರುವಂತೆಯೇ ಮಿಲಿಟರಿಯಲ್ಲೂ ಪೊಲೀಸ್ ಪಡೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇವರು ರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾಪಾಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೋರ್ ಆಫ್ ಮಿಲಿಟರಿ ಪೊಲೀಸ್‌ನ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿಯು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬ್ರಿಗೇಡ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಭಾರತದ ರಕ್ಷಣಾಪಡೆಗಳಿಗೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ತಯಾರಿಕಾ ಘಟಕವಾದ ೫೧೫ ಆರ್ಮಿ ಬೇಸ್ ವರ್ಕ್‌ಶಾಪ್ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹಲಸೂರಿನಲ್ಲಿದೆ. ಈ ವರ್ಕ್‌ಶಾಪ್ ಬ್ರಿಗೇಡಿಯರ್ ರ್‍ಯಾಂಕಿಂಗ್‌ನ ಅಧಿಕಾರಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿದೆ.[೩]

ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ರಾಜಭವನ ಕಟ್ಟಡವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದ್ದು ಮೊದಲಿಗೆ ಕಮೀಶನರ್ ವಾಸದ ಗೃಹವಾಗಿತ್ತು. ಆನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್‌ಗಳು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಇದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

೧೮೭೦ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಗರ್ವನರ್ ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಆಗಿ ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಯೊ ಅವರು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಬರ್ಮಾದಲ್ಲಿ ಕೊಲೆಗೀಡಾದರು. ಇವರ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಯೊಹಾಲ್ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಬೆಂಗಳೂರು ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಯ ಕಚೇರಿಗಳು, ಕೆಂಪೇಗೌಡ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ.[೪]

ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಸೈನಿಕ ಗೃಹಗಳು ಅಪಾರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದಿವೆ. ಇವರು ಅರಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸದಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ತಮ್ಮ ಶೈಲಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದುಂಟು. ಇವು ಇಂದು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಆಡಳಿತ, ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹಿತ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಸತಿ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಅವಿವಾಹಿತರು ಆಗಾಗ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಸೌಕರ್ಯ ನಿಗದಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದಂಡು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಸುಮಾರು ಆರು ಸಾಲಿನ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಇಂದು ಕನ್ನಡಿಗೇತರ ಆಂಧ್ರದ

ರೆಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ನಾಯ್ಡುಗಳ ಪಾಲಾಗಿದೆ. ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಮನೆ, ಕಾಂಪೌಂಡ್, ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೊಠಡಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರುವುವು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಗೃಹಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಇತರರಿಗೆ ಸಾರಿಗೆ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುದುರೆಲಾಯದಂತಿರುವ ಈ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೦೦ರ ನಂತರ ವಿವಿಧೋದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಈ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಮೌಲಾನ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಾಂ ಆಜಾದ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಗಾರೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯ ಅತ್ಯಂತ ವಿರಳವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇದರಲ್ಲಿವೆ.[೫]

ರಾಸಾಯನಿಕ ಮದ್ದು ತಯಾರಿಸುವ ಘಟಕ: ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಸುಮಾರು ೧೫ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಕಟ್ಟಡ ನೆಲದಿಂದ ಮೂರು ಅಡಿ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿದ್ದು, ಇವುಗಳನ್ನು ಸಾಲಾಗಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯ ವಿಶೇಷವಾದ ಕಟ್ಟಡ. ಯುದ್ಧೋಪಕರಣಗಳು, ಸಿಡಿಮದ್ದು, ಇತರೆ ಮಾರಕಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಆಂಗ್ಲರು ಈ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಕಟ್ಟಡ ೧೨ ಅಡಿ ಉದ್ದ ಮತ್ತು ೧೨ ಅಡಿ ಅಗಲ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಸೈನ್ಯದ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಯ ಬಂಗಲೆಯು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು, ಪ್ರಸ್ತುತ ಆಂಧ್ರದ ರೆಡ್ಡಿ, ನಾಯ್ಡುಗಳ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಮೊದಲ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅತಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಬಂಗಲೆಯೂ ಒಂದು. ಇದು ಅನಂತಪುರ ರಸ್ತೆಯ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ೧೨ ಎಕರೆ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶ ಮೊದಲಿತ್ತು. ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಈಗ ೨ ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಆಂಗ್ಲರ ಆರಂಭದ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಸ್ತು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಎರಡಂತಸ್ತಿನ ೬೦ ಕೋಣೆಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದಿದೆ. ಈ ಕಟ್ಟಡ ಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವಸತಿಗೃಹವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಭಿಯಂತರರ ಕಚೇರಿ: ನಾಲ್ಕು ಕಮಾನು ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಕಟ್ಟಡ ಎರಡು ಅಂತಸ್ತಿನದ್ದಾಗಿದೆ. ಹೆಂಚು, ಕಲ್ಲು, ಗಾರೆ, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಬಳಸಿದುದರಿಂದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪ ದೊರೆತಿದೆ. ಆಗಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದುರಸ್ತಿ, ಕಾಮಗಾರಿ, ರಸ್ತೆ ನಿರ್ಮಾಣಗಳಿಗೆ ಅಭಿಯಂತರರು ಉತ್ಸಾಹಕರಾಗಿದ್ದರು. ಕಮಾನು ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕೀಸ್ಟೋನ್ ಬಳಸಿರುವುದರಿಂದ ಬಿಗಿ ಭದ್ರತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ.[೬]

ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ರ ಕಚೇರಿ: ಇದು ಐರೋಪ್ಯರ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಹೋಲುವಂಥ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಗೋಡೆ ಹಾಗೂ ಮೇಲ್ಛಾವಣಿಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿವೆ. ಮಧ್ಯಭಾಗದ ೧ನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ವಿದೇಶದಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬೆ, ಕಲ್ಕತ್ತ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್‌ನ ಕೆಲವು ಕಂಪನಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಇವೆ.

ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಅವರ ಕಚೇರಿಯು ಮೂರು ಅಂತಸ್ತಿನ ಕಟ್ಟಡವಾದರೂ ಎರಡು ಅಂತಸ್ತುಗಳು ಮಾತ್ರ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಮುಖ್ಯದ್ವಾರಗಳು ಕಮಾನಿನಾಕಾರವಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲೇ ಕೀ ಸ್ಟೋನ್ ಬಳಸಿರುವುದರಿಂದ ಕಟ್ಟಡದ ಬಿಗಿ ಭದ್ರತೆಯಿಂದ ಇದೆ. ಇದು ಮುಸ್ಲಿಂ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿನ ಕೊನೆಹಂತದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪುಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಮಂಗಳೂರಿನ ಹೆಂಚನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಸುಂದರವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಈ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ೧೮೫೦ರ ದಶಕಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಎಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡು ಅಂತಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ೧೮೧೮ರ ನಂತರ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಚೌಕಾಕಾರದ ಬೃಹತ್ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ. ಮಹಾದ್ವಾರಗಳು ಮೂರು ಇದ್ದು ಕಮಾನು ಆ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಟ್ರಾಬಿಯನ್ ವಿಧಾನ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಶೈಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿಪುರ ಜೈಲು: ೧೮೮೪ರ ದಶಕಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಈ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು ೬೦ ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ೨೦ ಅಡಿಗಳಿಗೂ ಎತ್ತರವಾದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏಕೈಕ ದೊಡ್ಡ ಜೈಲು ಬಳ್ಳಾರಿಯದ್ದು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಕಟ್ಟಡ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದು, ಸ್ಥಳೀಯ ಇತರ ದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಬಾಲ ಮಂದಿರವಾಗಿರುವ ಈ ಜೈಲಿನ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಬರ್ಮಾದ ತೇಗ, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಹೆಂಚುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು ಸಾವಿರ ಜನರನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆಯಲ್ಲದೆ, ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಹಿಂಭಾಗ ಹಾಗೂ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಿಟಕಿಗಳಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಾಕೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೭]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ಸದರನ್ ಮರಾಠ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಿಲಿಟರಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಯನ್ನು ಹೊತ್ತ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕರ ಹಿತವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್ ಒಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ನೆಲೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿತು. ಕ್ಯಾಂಪ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕೆಲವು ವಸತಿಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಶ್ರೀಮಂತರು ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ.

೧೮೮೭ರಲ್ಲಿ ಕೋರ್ಟ್‌ಹೌಸ್‌ನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ಪಿರಮಿಡ್ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಯುಕ್ತರ ಕಚೇರಿಯ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಈ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ. ಎರಡಂತಸ್ತಿನ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೋರ್ಟ್‌ಹಾಲ್, ಸಭಾಂಗಣ, ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಕೋಣೆ, ಕಚೇರಿ ಕೊಠಡಿಗಳು, ರೆಕಾರ್ಡ್ ರೂಮ್, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕೊಠಡಿ, ಸಾಗುವಾನಿ ಮರದ ಪೀಠೋಪಕರಣಗಳು, ಕಟೆಕಟೆ ಕಂಬಗಳಿರುವ ಇಡೀ ಸೌಧವನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದ ಬಾಲ್ಕನಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಕಟ್ಟಡ(ಹಳೆಯದು): ಕೋರ್ಟ್ ಆವರಣದೊಳಗೆ ಇರುವ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಪಾರಂಪರಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಕಟ್ಟಡವೆಂದರೆ ಮೊದಲು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಕಚೇರಿಯಿದ್ದ ಕಟ್ಟಡ(ಈಗ ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಕಚೇರಿಯು ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿದೆ. ಎರಡಂತಸ್ತಿನ ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ. ಅಗಲವಾದ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರ, ಎತ್ತರವಾದ ಕಮಾನುಗಳು, ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ಕಿಟಕಿಗಳು, ಎರಡು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಗೋಪುರಗಳು, ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿರುವ ಗಡಿಯಾರ, ಹೂವಿನ ವಿನ್ಯಾಸದ ಅಲಂಕರಣಗಳು ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ.[೮]

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಾಚನಾಲಯ: ಇದು ೧೮೪೮ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಪ್ರದೇಶದ ನಾಗರಿಕರಿಗಾಗಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಗಾಡ್ಗೀಳ ಕುಟುಂಬದ ಉದಾರತೆಯಿಂದ ಗಣಪತಿ ಗಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು. ನಂತರ ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಮರುವಿನ್ಯಾಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮುಗಿದು ವೆಂಟಮುರಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜ ಲಖಮನ ಗೌಡ ಸರ್‌ದೇಸಾಯಿ ಅವರಿಂದ ಉದ್ಘಾಟನೆಗೊಂಡಿತು. ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಎತ್ತರವಾದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳು, ವಿಶಾಲವಾದ ಓದು ಕೊಠಡಿ, ಗೋಡೆಯ ಒಳಗಡೆ ಇರುವ ಮರದ ಕಪಾಟುಗಳು, ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ ಹಳದಿ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಇಟಾಲಿಯನ್ ನೆಲದ ಹಾಸು ಉಪಯುಕ್ತಕರ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಾಕರ್ಷಕವಾಗಿದೆ. ಹಾಲ್‌ನ ತುದಿಗೇರುವ ಬಾಲ್ಕನಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸರಳುಗಳಿವೆ. ೨೫ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ವಿಶಾಲವಾದ ಗಡಿಯಾರದ ಗೋಪುರ ಅತ್ಯಂತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು, ಲಂಡನ್ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ಗಡಿಯಾರವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಂಪು ಹೆಂಚಿನ ಇಳಿಜಾರಿನ ಮೇಲ್ಛಾವಣಿ ಇದೆ.[೯]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕ್ಯಾಂಪ್ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ೬೨ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು ೨೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.[೧೦]

೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶವು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯದ ಮೇಲಾಟದಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಇಲ್ಲೊಂದು ಜೈಲನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಈ ಜೈಲಿನ ಕಟ್ಟಡದ ಮುಖ್ಯದ್ವಾರವು ೭ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಇಡೀ ಕಟ್ಟಡದ ಸುತ್ತಳತೆಯು ೨೪೦ ಅಡಿಗಳಷ್ಟಿತ್ತು. ಒಟ್ಟು ೫೦೦ ಜನ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು.[೧೧]

ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ಕಚೇರಿಯ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ೧೮೮೩ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಇಂದಿಗೂ, ಜಿಲ್ಲಾ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೊಲೀಸ್ ಪಡೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಮುನಿಸ್ಸಿಪ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿಯ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳೆಲ್ಲವು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಅಸ್ಮಿತೆಯನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ನಮಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.[೧೨]

೯.೨. ಜನಪದ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸ್ತ್ರೀ ದೈವಗಳಲ್ಲಿ ದಂಡಿನ ಮಾರಿಯಮ್ಮಳು ಜನಪದ ದೈವವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾಳೆ. ದಂಡಿನ ಮಾರಿಯಮ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಒಂದು ಕಥನವಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಆಧುನಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೦ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್‌ನು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದಾಗ ಮಳವಳ್ಳಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ವಶದಲ್ಲಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ಜನ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದೆ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯಾದ ಮಾರೆಮ್ಮನ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕರು. ಆಗ ಈ ದೇವತೆ ಜನಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿ ಬ್ರಿಟಿಶರನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟಿಸಿತು. ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಈ ದೇವತೆಯನ್ನು ದಂಡಿನ ಮಾರಿಯಮ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು.[೧೩] ಹಾಗೆಯೇ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಹಾಗೂ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಬಗೆಯ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಕನ್ಯಾಮೇರಿ ಮೇರಿಯಮ್ಮ ಆಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಮೇರಿಯಮ್ಮಳನ್ನು ಸಲುಹುವ, ರಕ್ಷಿಸುವ, ದೇವತೆಯಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಸ್ಲಿಂಮರು ಸಹ ಈ ದೇವತೆಯನ್ನು 'ಸಯೀದಾ ಮರಿಯಮ್' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಾರಿಯಮ್ಮಳನ್ನು ಹೋಲುವ ಸ್ತ್ರೀದೇವತೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಜನಪದ ಕಥನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶಿವಾಜಿ ನಗರದಲ್ಲಿರುವ 'ದಂಡಿನ ಮಾರಿಯಮ್ಮ' ದೇವಾಲಯವು ಮೂಲತಃ ೨೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್‌ನಿಂದ ಆಗಮಿಸಿದ ತಮಿಳು ಸೈನಿಕರು ಮೊದಲಿಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡುವರು. ೧೯೧೯ರವರೆಗೂ ಅಂದರೆ ಮೊದಲ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ತಮಿಳು ಸೈನಿಕರು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ ಪೂಜೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದವರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗಡೆ ಯುದ್ಧಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಈ ದೇವಿಗೆ ಹರಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಚೈತ್ರಮಾಸದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಾರಿಯಮ್ಮನಿಗೆ ಚಂಡಿ ಪಾರಾಯಣಗಳು, ಕಡೇ ದಿನ ಚಂಡಿಯಾಗ ಕೂಡ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ 'ಆಡಿಮಾಸ'ದಲ್ಲಿ ದೇವಿಗೆ 'ಆಡಿ ಉತ್ಸವ' ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಒಂದು ತಿಂಗಳು ನಡೆಯುವುದು. ಪ್ರತಿ ಶುಕ್ರವಾರ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಭಕ್ತರು ವಿಶೇಷವಾದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಕೂಡ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಗೋಧಿ ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ತಂಬಿಟ್ಟಿನಿಂದ ದೀಪರಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ರಾಗಿ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಸಹ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಿಗೆ ಪ್ರಾಣಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೫೦ರ ನಂತರ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ದೇವಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಬಹುಪಾಲು ತಮಿಳು ಸಮುದಾಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಆರಾಧನೆ, ಪೂಜಾ ವಿಧಾನಗಳು ಇವರ ಪದ್ಧತಿಗಳಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಾಲಯದ ನವೀಕರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿ ೨೦೧೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.[೧೪]

ಇದೊಂದು ಜನಪದ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ್ಯಾದಂತ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನತೆ ಸ್ತ್ರೀದೈವಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಾಯಕರುಗಳನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಉದಾ:- ರೌದ್ರರೂಪಿಯಾಗಿ ಕಾಳಿ, ಚಂಡಿ, ಮಾರಿ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸೌಮ್ಯರೂಪಿಯಾಗಿ ಭುವನೇಶ್ವರಿ, ಶಾರದೆ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಕಥನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.[೧೫]

ಇಲ್ಲಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯವೆಂದರೆ ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ಬ್ರಿಟಿಶರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಈ ದೇವತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ರೌದ್ರರೂಪಿ ಸ್ತ್ರೀ ದೈವಗಳು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ದೇವತೆಗಳಾಗಿಯೇ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂದು ನೆಲೆಸಿರುವ ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಬದುಕಿನ ಕುರಿತಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ೨ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉತ್ತರದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಮಾಧಿಗಳು ಕಂಡು ಬರುವವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯರು ಇಂದಿಗೂ 'ಫರಂಗೇರು ಸುಡುಗಾಡು' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.[೧೬]

ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯರು 'ದಂಡಿನ ಪೇಟೆ(ಪ್ಯಾಟೆ)' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಬಂದೂಕು ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಣ್ಣಿನ ದಿಬ್ಬಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು 'ಉಪ್ಪಾರ ಮಾಳ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ದಕ್ಷಿಣ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು 'ಕ್ಯಾಡರ್‌ಕೆರೆ' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಸಲು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಇದರ ಸುತ್ತಲೂ ಬಿಗಿ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಜಾಗವನ್ನು 'ಕುದುರೆ ಮೈದಾನ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.[೧೭]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎನ್ನುವುದು ಅಂದಿನ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವಂತಹ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ತಯಾರುಗೊಳಿಸುವ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. 'ಅರ್ಥರ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ' ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಈ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೆ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಾಗಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಕೆಲವು ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳ ರಾಜರನ್ನು ಗೃಹಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಇಡಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಎರಡು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ 'ಪನ್ನ' ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನವು ವಜ್ರವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರಸನು ಅಧಿಕಾರದ ಆಸೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ಆತನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿತು. ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರೆ ದಂಗೆಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಇಡಲಾಯಿತು.

ಕರ್ನೂಲು ಮತ್ತು ಆದೋನಿಯ ನವಾಬರುಗಳ ನಡುವೆ ವೈಷಮ್ಯಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟು ಅವರು ಕಾದಾಡುವ ಸಂದರ್ಭ ಎದುರಾದಾಗ ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ

ಕಾರಣವನ್ನು ನೀಡಿ ಎರಡು ಕಡೆಯ ರಾಜ ಪ್ರಮುಖರನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಅವರುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬಂಧಿಸಿಡಲಾಯಿತು.

ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸರಹದ್ದಿನದಲ್ಲಿ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಅನೇಕ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ಆ ತರನಾದವುಗಳನ್ನು 'ದೊಡ್ಡಬಾವಿ' ಕೂಡ ಒಂದು. ಇದು ಇಂದಿನ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ ಈಜುಕೊಳದ ಬಳಿ ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಮತ್ತೊಂದು ಬಾವಿ ಸೈನ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಕಛೇರಿಯ ಮುಂದೆ ಒಂದಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಈಗ ಮುಚ್ಚಿ ಹಾಕಿರುವರು. ಇನ್ನೊಂದು ಬಾವಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಏರ್‌ಪೋರ್ಟ್‌ಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಇದನ್ನು 'ದೊಡ್ಡಬಾವಿ' ಎಂತಲೇ ಕರೆಯುವರು.

ನೀಲಮ್ಮನ ಬಾವಿ ಎನ್ನುವಂತಹದು ವಾರ್ಡ್ಲಾ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಬಳಿ ಇತ್ತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಆ ಬಾವಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಹಾಕಿರುವರು. ನೀಲಮ್ಮ ಎಂಬುವವರು ಹಂಡೆ ಹನುಮಂತಪ್ಪನವರ ವಂಶದವರಾಗಿದ್ದು, ಅಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಎಂದರೆ ಅದು ಉಪಕಾರದ ಕೆಲಸ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೊದಲನೆ ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧ ನಡೆದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಟರ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕ ಯುದ್ಧ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಜೈಲುಗಳಿಗೆ ತರಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಟರ್ಕಿಯ ರಾಜವಂಶದ ಯುವರಾಜರುಗಳು ಹಾಗೂ ಇವರೊಂದಿಗೆ ೧೮೦೦ ಜನ ಯುದ್ಧ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಿ ಶುಕ್ರವಾರ ನಮಾಜ್ ಮಾಡಲು ಮಸೀದಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಕೆಲವು ಯುದ್ಧ ಖೈದಿಗಳು ನಮಾಜ್‌ನ್ನು ತಡವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾದರು. ಇದನ್ನು ಸಹಿಸದ ಕೆಲವರು ಆ ಯುದ್ಧ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಮಸೀದಿಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಕೊಂದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಮಸೀದಿಗೆ 'ಕೂನಟಾನಾ ಮಸೀದಿ' ಎಂದು ಕರೆದರು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೌಲ್‌ಬಜಾರ್ ಎನ್ನುವ ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದು, ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಂದ ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಾರಾಯಿ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಗಡಂಗ್‌ಗಳು ಇದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ರಸ್ತೆಗೆ 'ಗಡಂಗ್ ಸ್ಟ್ರೀಟ್' ಎನ್ನುವ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಹಾಗೇ ಇಲ್ಲಿ 'ಕರು ಮಾರೆಮ್ಮನ ಗುಡ್ಡ' ಎಂಬ ಸ್ಥಳ ಒಂದಿದ್ದು. ಇಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡದ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೇ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದು. ಈ ದೇವಾಲಯವು ಟಿಪ್ಪು ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುವರು.[೧೮]

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಹಜರತ್ ಪೀರ್ ಹಟ್ಟಿ ಮಸೀದಿಯು ಬಹಳಷ್ಟು ಪುರಾತನವಾದುದು. ಪ್ರತಿ ಶುಕ್ರವಾರ ನಡೆಯುವ ನಮಾಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮದ ಜನರು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವು ಇಲ್ಲಿನ ದೈವಗಳಾದ ಹಜರತ್ ಅಲೀ,

ಬೇಬಿ ಫಾತಿಮಾ, ಇವರು ಮಕ್ಕಳಾದ ಇಮಾಮ್ ಹಸೇನ್, ಇಮಾಮ್ ಹುಸೇನ್‌ರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಮೊಹರಂ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಹಿಂದೂಗಳ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಆಚರಿಸಲಾಗುವುದು. ಮೊಹಂನ ೯ನೇ ದಿನ ಬೆಂಕಿ ಹಾಕುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದ್ದು ಅದನ್ನು 'ಅಲಾವ' ಎನ್ನುವರು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಏನಾದರೂ ಕಷ್ಟಗಳು ಇದ್ದಾಗ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹರಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಕಷ್ಟಗಳು ದೂರ ಆಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ.[೧೯]

ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು, ಶೂ ಮೇಕರ್, ಟೇಲರ್ ಮತ್ತು ಕಟಿಂಗ್ ಮಾಡುವ ಸಮುದಾಯಗಳು ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಂದ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ಇವರು ತಮ್ಮಮ್ಮ ಸಮುದಾಯಗಳ ಒಳಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ೩ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ದುರ್ಗಾಮಾತ

೨. ಮಾರಿಮಾತ

೩. ಕುಂತಿದೇವಿ

ದುರ್ಗಾಮಾತ ದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ದಸರಾ ಹಬ್ಬದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುವುದು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.[೨೦]

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈಂಟ್ ಮೇರಿ ಶಾಲೆಯ ಎದುರಿಗೆ 'ದವೂರೂ ಬಂಗಲೆ' ಎಂಬ ಒಂದು ಕಟ್ಟಡವಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ಭೂತಗಳ ಕಾಟವಿದೆ ಎನ್ನುವ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ. ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ಗಿಡಗಳು ಬೆಳೆದಿವೆ. ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಮಾಲೀಕರು 'ದವೂರು' ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು. ಈತನ ಸಾವಿನ ಬಳಿಕ ಈ ಬಂಗಲೆಯು ಪಾಳುಬಿದ್ದಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿಗೆ ತೆರಳಿದರೆ ಕೆಡಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಸ್ಥಳೀಯರಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ನೀರು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವ ಕೆರೆ ಒಂದಿದ್ದು ಈ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನಿದ್ದನು. ಇವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಕೆರೆಗೆ 'ರಾಕಸ್ ಸ್ಕೋಪ್' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಇಂದು ಇದಕ್ಕೆ ROCKS ಕೋಪ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ಆರ್ಮಿಲೈನ್ ಮತ್ತು ಕ್ಯಾಂಪ್ ಏರಿಯಾ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಆರ್ಮಿಲೈನ್ ಎಂದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಸೈನಿಕರಷ್ಟೇ ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ಕ್ಯಾಂಪ್ ಏರಿಯಾ ಎನ್ನುವುದು ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.[೨೧]

ವಸಾಹತುಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹಜರತ್ ಪೀರ್ ಹಟ್ಟಿ ಮಸೀದಿಯ ಒಟ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ೧೧೯ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ನಂತರ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ತಳ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸಲು ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಇದರಲ್ಲಿ ದನಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಅಂಗಡಿಗಳು ಇದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು 'ಕತ್ತಲಖಾನ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಮೀನು, ಕುರಿ, ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡಿದ್ದರು.[೨೨]

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಾಲವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರೊಂದಿಗೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಅನೇಕ ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಸಮುದಾಯಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಉಪನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ವಿಸ್ತರಣೆ ಆದಂತೆ ಅದರ ಹೆಸರುಗಳು ಬದಲಾದವು. ಹೀಗೆ ಬದಲಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಕ್ಸ್‌ಟೌನ್ ಕೂಡ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಕಾಕ್ಸ್‌ಟೌನ್ ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರು 'ದೊಡ್ಡಕುಂಟೆ' ಎಂಬುವುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಊರಿಗೆ 'ದೊಡ್ಡಕುಂಟೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಕಾರಣ ಈ ಊರಿನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡದಾದ ಕುಂಟೆ ಇದ್ದ ಕಾರಣ ಆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ತಿಂತಿಣಿ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮೌನ ಗುರುಸ್ವಾಮಿ ಅವರ ಮಠ ಒಂದು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯರಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಗೇ ಜನಪದ ಕಥೆಯೊಂದಿದೆ. ಲಿಂಗಸೂಗೂರಿನ ಬಳಿಯ 'ತಿಂತಿಣಿ ಕ್ಷೇತ್ರ'ದಿಂದ 'ಮೌನ ಗುರು'ಗಳೆಂಬ ಶರಣರು ದೊಡ್ಡ ಕುಂಟೆಗೆ ಆಗಮಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರವಚನಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ಪ್ಲೇಗ್ ಕಾಯಿಲೆಯು ಬಂದಾಗ ದೊಡ್ಡಕುಂಟೆಯ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಮಠದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಇವರ ಸಮಾಧಿಯೂ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಮಠದ ಆವರಣದಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಮಠದ ವತಿಯಿಂದ ಅನ್ನ ಪ್ರಸಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿಕೊಡಲಾಗುವುದು. ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ದಿನದಂದು ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದ ಹರಿಕಥೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ದೊಡ್ಡ ಕುಂಟೆಯಲ್ಲಿ ವರಸಿದ್ದಿ ವಿನಾಯಕ ಎಂಬ ದೇವಾಲಯವಿದ್ದು ಈ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ರಸೂಲ್ ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಈ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದನು. ಈ ದೇವಾಲಯದ ಭಕ್ತರು ಹೆಚ್ಚು ತಮಿಳು ಸಮುದಾಯದವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ಆರ್.ಬಿ.ಎನ್.ಎಸ್. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ 'ಗಣೇಶ ಉತ್ಸವ'ವನ್ನು ಮಾಡುವರು.

ಇದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ದೇವಾಲಯವಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ 'ಗಂಗಮ್ಮ ದೇವಾಲಯ' ಎನ್ನುವರು. ಗಂಗಮ್ಮ ದೇವಿಗೆ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವು ಊರಹಬ್ಬವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಲೆಲ್ಲಾ

ಕೋಣನ ಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೋಣವನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತಿದ್ದವರು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು. ಇಲ್ಲಿನ ತಳಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ(ಎಸ್.ಸಿ./ಎಸ್.ಟಿ.) ಸೇರಿದವರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣಕ್ಕೆ ತಳಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇಂದಿಗೂ ಹಾಗೆಯೆ ಮುಂದುವರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಊರಹಬ್ಬ ನಡೆದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ತಳಸಮುದಾಯಗಳು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಊರಿನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯಿಂದ ಸಂಜೆ ಆರು ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ದೇವಿಗೆ ಆರತಿಯನ್ನು ಹೂರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಜೆ ಆರು ಗಂಟೆಯಿಂದ ಎಂಟು ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ಆರತಿ ಬೆಳಗುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ತಳ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಎಸ್.ಸಿ., ಎಸ್.ಟಿ. ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ನಿರಾಕರಿಸ ಲಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾನೂನುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಾಗಿ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಡಿಲಿಕೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ದೊಡ್ಡ ಕುಂಟೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೊದಲಿಯರ್, ತಿಗಳರು, ಗೊಲ್ಲರು, ಒಕ್ಕಲಿಗ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕೆಲವೇ ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದವು. ಇವರ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಎಂ.ಇ.ಜಿ.(ಮದ್ರಾಸ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಗ್ರೂಪ್) ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದು, ಈಗ ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ರಕ್ಷಣಾ ವಲಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದ ಟ್ಯಾನರಿ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಹ ಗೌರನ್‌ಮೆಂಟ್ ಸ್ಲಾಟರ್ ಹೌಸ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯರು 'ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ದೊಡ್ಡಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ರಸೂಲ್ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಸಾಯಿಖಾನೆಯನ್ನು 'ಶಿವಾಜಿನಗರ ದೊಡ್ಡಿ' ಎಂತಲೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.[೨೩]

ಹೀಗೆ ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ನರು, ಭಾರತದ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಗಳು ಹಾಗೂ ತಳ ಸಮುದಾಯಗಳು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿರುವ ತಳಸಮುದಾಯಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದ ಬಗೆಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಲೋಪಗಳ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳು ಮಾಡಿ ಬೇಸರ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವರು.

ಕರ್ನಾಟಕವು ಭಾಷಾವಾರು ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಉದಯಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ನೋಡಿದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದಲೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿಗಳು ಸಹ ನೋಡಲು

ಮುಂದಾದರು. ಹಾಗಾಗಿ 'ಆಧುನಿಕ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ಇವರ ಕಾಲದ ಕಟ್ಟಡಗಳು ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವೇ ವಿನಾ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಎಂದರೆ ಅವು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಬಸದಿಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲುಗಳು, ಶಾಸನಗಳು ಮಾತ್ರ ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಸರ್ಕಾರಗಳು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಬ್ರಿಟಿಶರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಅನೇಕ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿರುವರು. ಇವು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಸುರೇಶ್ ಮೂನ, ಇದು ನಮ್ಮ ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೯, ಪು. ೧೪೧.

೨. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್.(ಪ್ರ.ಸಂ.), ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ ಸಂ–೧, ಉದಯಬಾನು ಕಲಾ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫, ಪು. ೨೨೦.

೩. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್.(ಪ್ರ.ಸಂ.), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೫, ಪು.೨೨೧.

೪. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ಎಸ್., Deccan Herald News Paper, June 3, 2014.

೫. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ವಸಾಹತುಕಾಲೀನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೯, ಪು. ೮೫.

೬. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೦೯, ಪು. ೮೯.

೭. ಅದೇ, ಪು. ೮೩.

೮. ರವೀಂದ್ರ ವಿ. ಚಿಕ್ಕಮಠ, ಬೆಳಗಾವಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಅಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೨, ಪು. ೧೫೩.

೯. ಸ್ಮಿತಾ ಸುರೇಬಾನಕರ, ಬೆಳಗಾವಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ, ಸಂ.೨೫, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦, ಪು. ೪೪೭.

೧೦. ರವೀಂದ್ರ ವಿ. ಚಿಕ್ಕಮಠ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ೨೦೧೨, ಪು. ೧೨೬.

೧೧. Report on the Medical Topography and Statistics of the Provinces of Malabar and Canara, 1844, Madras, P. 45.

೧೨. Mohankrishna Rai K., Urbanization of Mangalore, A Colonial Experience(1799-1947), Mangalore University, Mangalore, 2003, P. 203.

೧೩. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳು, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫, ಪು. ೨೪೯.

೧೪. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್., ಕನ್ನಡಮ್ಮ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೫, ಪು. ೭೩.

೧೫. ನಾಗೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್, ಅರ್ಚಕರು, ದಂಡಿನ ಮಾರಿಯಮ್ಮ ದೇವಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೧೬. ಕರಿಬಸಪ್ಪ, ಸುದ್ದಿ ಮೂಲ ಪತ್ರಿಕೆ, ಸಂಪಾದಕರು, ಬಳ್ಳಾರಿ.

೧೭. ಕುಮಾರರೆಡ್ಡಿ ಎಚ್., ನಿವೃತ್ತಿ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು, ಬಳ್ಳಾರಿ.

೧೮. ವಿಠ್ಠಲ್, ಸಮಾಜ ಸೇವಕರು, ಬಳ್ಳಾರಿ.

೧೯. ಅಲ್ಲಾಬಕ್ಷ್ .ಯು ಮುಜಾವರ್, ಟೇಲರ್, ಬೆಳಗಾವಿ ಕ್ಯಾಂಪ್.

೨೦. ಚಂದ್ರಕಾಂತ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಪಾಟೀಲ್, ಬೆಳಗಾವಿ ಕ್ಯಾಂಪ್.

೨೧. ಪ್ರಮೋದ್ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಪಾಟೀಲ್, ಬೆಳಗಾವಿ ಕ್ಯಾಂಪ್.

೨೨. ಪ್ರಮೋದ್ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಪಾಟೀಲ್, ಬೆಳಗಾವಿ ಕ್ಯಾಂಪ್.

೨೩. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ಸಮಾಜ ಸೇವಕರು, ಬೆಂಗಳೂರು.

❖❖

ಅಧ್ಯಾಯ : ಹತ್ತು

ಸಮಾರೋಪ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಹತ್ತು

ಸಮಾರೋಪ

ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟದವರೆಗೂ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೊಸದೇನೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಎನ್ನುವುದು ಭಾರತವನ್ನು ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ಎನ್ನುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಕೊಂಡಿತು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವ ವಿಷಯವಾಗ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಆಯಾ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕನಾದ ಹಾಗೇ ವಿನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡವು ಎನ್ನುವ ವಿಷಯವೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಿತಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಎರಡು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿತ್ವ ಮತ್ತೊಂದು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ನೀತಿ. ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ತರದೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡರು. ತನ್ನ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ಬಂಡವಾಳ ಹುಡುಕಲು ಅನ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅದು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಏಷ್ಯಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದ ದೇಶವೆಂದರೆ ಅದು ಭಾರತ. ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ ಅನೈಕ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತದ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನತೆ ಎಲೈಟ್ ಶಕ್ತಿಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅಧೀನತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಅಸಹಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶ ಎಂದರೆ ಅದು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸುಧಾರಿತ ಸೈನ್ಯ ಇರುವಂತಹ ಸ್ಥಳ. ಇವರು ಭಾರತವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಭಾರತವನ್ನಾಗಿ

ರೂಪಾಂತರಗೊಳಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿಯ ಆಧುನಿಕತೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತರಬೇಕಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಇವರು ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ರಂಗವು ಒಂದು. ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅವರು 'ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಸೈನ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಅನ್ನುವುದು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳು ಇವೆ ಎಂದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಯದ್ಧ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ವಾಪಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವರು ಯಾರೂ ಸೈನಿಕರಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಅವರು ಮೂಲತ ಕೃಷಿಕರು, ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಯದ್ಧ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಸೈನಿಕರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದವರು ಅಗಲ್ಲ. ಇವರು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸೈನಿಕರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯ ಅಂದರೆ ಅದು ಸೈನ್ಯವೇ ಆಗಿರುತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದು 'ನಾವು' ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಸಾಮಾಜ್ರಶಾಹಿ ಚರಿತ್ರೆ ಬರವಣಿಗೆಯು ಈ ನಿಲುವನ್ನೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿತು.

ಭಾರತದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಗಳ ಮಾದರಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಸೈನ್ಯ ಎಂದು ಬಿಂಬಿಸಿದರು. ಇದು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಉತ್ಪಾದನಾ ವಿಧಾನದ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ಅವರು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳು ಅವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬರುವ ಹಾಗೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರ ಮೂಲಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುತಿದ್ದರು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬರಲು ಸೈನ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಮನಗಂಡು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸುಸಜ್ಜಿತವಾಗಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿ ತಾವು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಾನೂನು-ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯಪದ್ಧತಿ', 'ದತ್ತುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ', 'ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಶಿಕ್ಷಣ' ಮುಂತಾದವು ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು. ಇವುಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಆಳರಸರಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರತಿರೋಧಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಅವಕಾಶವಾದಿ ವರ್ಗವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ಸೈನಿಕ ನೀತಿಗಳಿಗೂ ನೇರವಾದ ಸಂಬಂಧ ಇರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಾಳ್ಯಗಳು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಇವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಒಪ್ಪದೇ ತಮ್ಮ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯ

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿರೋಧ ಕಂಡುಬಂದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಸೈನ್ಯವು ಇವರ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾಗದೆ ಹಲವು ಬಾರಿ ಸೋಲನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಳೀಯ 'ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಯದ್ಧತಂತ್ರ'ವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ 'ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿ'ಯ ಸೈನ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯರ ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಯದ್ಧತಂತ್ರವನ್ನು ಎರವಲು ಪಡೆದರು. ಈ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧೀನವಾಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೭ರಿಂದ ೧೮೫೭ರವರೆಗೂ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮಗೆ ನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಧೀನ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ಸೈನಿಕರು ಸಿಡಿದೇಳಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸದಾ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಇವರು ೧೮೫೭ರ ವೇಳೆಗೆ ಸೈನ್ಯದ ಬಂದೂಕಿನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಇದರ ಬಳಕೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವೈಮನಸ್ಸು ಉಂಟಾಗಿ ಅದು ೧೮೫೭ರ ಬಂಡಾಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಬಂಡಾಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಕುತ್ಸಿತ ಚಾಣಾಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಂಡಾಯವನ್ನು ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡಿದರು. ೧೭೫೭ರಿಂದ ೧೮೫೭ರ ಈ ಅವಧಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಆರಂಭದ ಕಾಲಘಟ್ಟವೆಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ನಂತರ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಯುರೋಪ್ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಸ್ವರೂಪದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ವಲಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ, ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾದ, ಕ್ರಮಬದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಾನೂನು-ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದರು. ಅವುಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ. ೧೮೦೯-೧೮೧೦ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ನಿಯಮಾವಳಿಯೊಂದನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು ಹಾಗೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಜಾರ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅನುಮೋದಿಸಿದರು.

೧೮೩೨ರ ಕಾಯ್ದೆಯು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೋರ್ಟ್ ಮಾರ್ಷಲ್‌ಗೆ ಒಳಗಾದ ಸೈನಿಕರ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ, ಬಜಾರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತುಪಾಲನೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೬೪ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸಹಾಯಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲಘು ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೫೭ರ ಸಿಪಾಯಿದಂಗೆಯ ಬಳಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ನಿಲುವುಗಳು ವಸಾಹತು ಶಾಹಿ ಸೈನಿಕರ ಪರವಾಗಿದ್ದವು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿರುವುದರ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯರ ಮೇಲಿನ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಿಗಿಗೊಳಿಸಿದರು. ೧೮೮೯ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ, ಅಧಿಕಾರಿವರ್ಗಗಳಿಗೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಹೊಸದಾದ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಕೌಂಟ್ ·ಜನರಲ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು 'ಸಿವಿಲ್ ಅಕೌಂಟ್ ಜನರಲ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಪಬ್ಲಿಕ್ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ, ಪ್ರೈವೇಟ್ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ.

ಈ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಿತು. ಈ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೯೦೨ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯ ವೇಳೆಗೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಾಣಿಜ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮೀಸಲಿರಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮೂಲಕ ಚಾಲ್ತಿಗೆ ತಂದರು. ಹಾಗಾಗಿ ೧೯೦೨ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಹೌಸ್ ಅಕಮಂಡೇಶನ್ ಕಾಯ್ದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸಮಿತಿ ಎಂಬ ಹೊಸ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.

ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ "ಡಿವಿಜಿನ್" ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಭಾನು, ದೇರಾಜತ್, ಕೋಹತ್ ಬ್ರಿಗೇಡ್‌ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ 'ಡಿವಿಜಿನ್ ಕಮಾಂಡಿಗ್ ಆಫೀಸರ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಮಿಲಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ವಾಸ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ೧೯೧೦ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೦೨ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರುವ ಮುಖಾಂತರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯ ಆಗುವ ರೀತಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಆಫೀಸರ್, ಮಿಲಿಟರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಮಿಲಿಟರಿ ಆಫೀಸರ್ ಎಂಬ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕ ವಸಾಹತು ಸೈನ್ಯದ ಯಾವುದೇ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಿಲಿಟರಿ ವಾರೆಂಟ್ ಆಫೀಸರ್ ಆಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅನ್ವಯ ವಸಾಹತು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸೈನಿಕನನ್ನು ಖಾಯಂ ಸೈನಿಕನೆಂದು ಕರೆಸಿ ಕೊಂಡನು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಂರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಕಮಾಂಡಿಗ್ ಆಫೀಸರ್ ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ ೨೪ರ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹೊಸದಾದ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡನು. ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಚಾಲ್ತಿಗೊಂಡ ನಂತರ ಪ್ರತಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನೇ ಹೊಂದುವುದು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿದರು. ೧೯೧೨ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯು ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಯುರೋಪ್ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಏಕೀಕರಣವು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಬ್ರಿಟನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶಕ್ತಿಯುತ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಜರ್ಮನಿಯು ಜಗತ್ತಿನ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಬ್ರಿಟನ್ ಈ ವೇಳೆಗೆ ತನ್ನ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಶೋಷಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ವಿರೋಧವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

೧೯೧೨ರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯು ಮಂದಗಾಮಿ ಬಳಗದಿಂದ ತೀವ್ರಗಾಮಿ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಾಂತರವಾಯಿತು. ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ವದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಿಂದಾಗಿ ವಸಾಹತುಗಳ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಲು, ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಂತರಗೊಳಿಸಲು ಸೈನ್ಯವನ್ನು

ಮತ್ತಷ್ಟು ಸುಸಜ್ಜಿತಗೊಳಿಸಲು ೧೯೧೨ರಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ವಸಾಹತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

೧೯೨೪ರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಚಳುವಳಿಯು ಗಾಂಧಿ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದು ಭಿನ್ನವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರು ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಮೊದಲಿಗೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರಾದರೂ, ಸಮಾಜವಾದಿ ಅಲೆಯು ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಸರ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳವರೆಗೆ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದ ಯಶಸ್ಸು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಇವರ ಸಮಾನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇವರು ಅನುಸರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಮಾರ್ಗಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಮೊದಲಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಖಜಾನೆಗಳನ್ನು ದೋಚುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಲ್ಲಿ ಆತಂಕ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ಭ್ರಷ್ಟ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಮುಂದಾದರು. ಇದರಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೨೪ರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಹಾಗೂ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿ ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವವು. ಇವು ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಷ್ಟೆ ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ನಗರಗಳಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವವು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಇಲ್ಲಿನ ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಒಂದು ಉದ್ದಿಮೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದ ಮೇಲೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಇವು ಭಾರತದ ನಗರಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎರಡು ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ವಸಾಹತು ಪೂರ್ವ ದಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ನಗರಗಳು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದ ನಗರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಅವು ವ್ಯಾಪಾರ ಹಾಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ನಗರಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಇಂಥ ನಗರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಲ್ಕತ್ತ, ಮದ್ರಾಸ್, ಬಾಂಬೆ ನಗರಗಳು. ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ನಗರಗಳೆಂದರೆ ಅವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ಅನತಿ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದಂಥವು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸ ಲಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯರನ್ನು ಆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ದೂರ ಇಡಲಾಗುತಿತ್ತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಮೊದಲಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರ ಹಿಂದೆ ಆರ್ಥಿಕ ಅಜೆಂಡಾಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದವು. ೧೭೬೪ರ ಬಕ್ಸಾರ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದ ನಾಯಕನಾದ

ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್‌ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯ ಗಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ದಿವಾನಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಿ ಬಾಯಿನ್‌ಪುರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ತನ್ನ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದನು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ, ಒರಿಸ್ಸಾ ಮೊದಲಿನವು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲಗೊಂಡಂತೆ ಅವರ ಸೈನ್ಯಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬಲಿಷ್ಠಗೊಂಡಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಇವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಮೂಲಕ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ, ಆಧುನಿಕತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ್ದು ನಗರಕೇಂದ್ರಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಗೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದು ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ೧. ದೇಶೀಯ ಸೈನಿಕರು, ೨. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರು, ೩. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು.

ಇಲ್ಲಿ ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರ ಮನೆಗಳು ಸ್ಥಳೀಯರಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬಿದಿರಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿಗಳನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಅಥವಾ ಮರಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ದೇಶಿ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳನ್ನು ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಸೈನಿಕರ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಮುಖ ಮಾಡಿದಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿಗೃಹಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಅತಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸೈನಿಕರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಮೇಲಿನ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಒಂದೆಡೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದ್ದರೆ, ಇವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕ ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಮನೋರಂಜನೆಗಳಿಗಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಕ್ಕೂಟವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿಗೃಹಗಳು ಮತ್ತು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆ ಮಾಡಿದ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಸಮಾನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿ ನಗರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಭಾರತದ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನಲುಬಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜಮೀನ್ದಾರರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ ಭಾರತೀಯ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಗರಗಳ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಉದಯಿಸಿದವು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಬಹಳ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಲು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಯಿತು.

೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಯುರೋಪಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಯುರೋಪಿನ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿತು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರವೇ ಆರಂಭಿಸಿದ ರೈಲ್ವೆ, ಅಂಚೆ-ತಂತಿ, ರಸ್ತೆ ಸಂಪರ್ಕಗಳ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಉದ್ಯೋಗವಕಾಶಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿತು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ನವೀನ ಮಾದರಿಯ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶ ಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನಗಾರಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವ್ಯಾಪಾರ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿಯೂ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡವು. ಇದನ್ನರಿತ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹತೋಟಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಬ್ರಿಟನ್‌ನಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಗರಾಡಳಿತದ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ಹೇರಿದರು.

ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಪತನದ ಬಳಿಕ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತದ ಅನುಕೂಲಗಳಿಗಾಗಿ ಹಲವು ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಹಾಗೂ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡದ ದೇಶಿ ಅರಸರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಹ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಘಟಕಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಣೆಯಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳಾಗಿ

ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಮಂಗಳೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ೧೮೦೦ರಿಂದ ೧೮೩೦ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಿಗೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ನಗರಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ನೀಡಿ ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಏಕರೂಪಗೊಳಿಸುವ, ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಮುಂದಾದರು. ಭಾರತದೊಳಗಿನ ಹಲವಾರು ಭಾರತಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಕರ್ನಾಟಕದೊಳಗಿನ ಹಲವಾರು ಕರ್ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಮಟ್ಟ ಹಾಕಿ ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಬ್ರಿಟಿಶರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ವಸಾಹತು ಧೋರಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ನೋಡುವಾಗ ಒಂದು ಘಟಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಅದು ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಾಗಿ ಒಡೆದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಬ್ರಿಟಿಶರ ಮೊದಲ ಆದ್ಯತೆಯಾಗಿತ್ತು. ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ಅವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ.

ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಮರಣದ ನಂತರ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೈನಿಕ ಶಕ್ತಿ ನಾಶವಾದರೂ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಅದನ್ನು ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಹವಾಗುಣ ಮತ್ತು ಮಲೇರಿಯಾ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸಿತು. ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸನ ಸಹವರ್ತಿ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಜಾನ್ ಬ್ಲಾಕಿಸ್ಟನ್ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯು ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ೧೪೭೦ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ಇಟಲಿಯ ಪ್ರವಾಸಿಯೊಬ್ಬ ಬೆಳಗಾವಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡಲೆಂದು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಗಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ "ದತ್ತುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ" ಎನ್ನುವ ಕಾಯ್ದೆಯು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿತ್ವ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಬೆಳಗಾವಿ ಪರಿಸರದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸುಮನೆತನಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತೂರು, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ, ಮನವಳ್ಳಿ, ಚಿಂಚೋಳಿ, ಅಥಣಿ, ಕುರಂದವಾಡಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಈ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸುಮನೆತನಗಳು ಇವರ ವಿರುದ್ಧ ಸಶಸ್ತ್ರ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡವು. ಅದಲ್ಲದೆ ಕಡಲ ತೀರವಾದ ಗೋವಾ ಪ್ರದೇಶವು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿತ್ತು. ಇವರ ದಾಳಿಯ ಭೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ೧೮೩೭ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್‌ಪೂರ್ವ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದಶಕಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ದತ್ತಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ(ಸೀಡೆಡ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಸ್) ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರುದ್ಧ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಧ್ಯಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ದಂಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದವರು ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು. ೧೮೦೦ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಾಗೂ ಹತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರದಾರರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ರಚಿಸಲು ಮುಂದಾದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಂದರು. ಈ ಪಟ್ಟಣ ಆಂಗ್ಲೋ–ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಗಳ ತರುವಾಯ ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಕೆನರಾದ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಮುನ್ರೊ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸುಮನೆತನಗಳ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳಿಂದಾಗಿ ಅರಾಜಕತೆ ಉಂಟಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ವರಮಾನ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಹುದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಕಲೋನಿಯಲ್ ಹಾರ್ಟ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೇಟೆ–ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸದೆ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೀತಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ನಗರಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಜಧಾನಿಗಳು, ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದ, ತಾಲ್ಲೂಕುಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಂತಹ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಯುರೋಪ್ ಮಾದರಿಯ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರೀಕರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದರು. ಅದರ ಮೂಲಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವಿನ್ಯಾಸದ ತಮ್ಮ ಛಾಪನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದರು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ಭಾರತದ ಪೇಟೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಭಾರತದ ಇತರೆಡೆಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿರುವ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಪಟ್ಟಣಗಳ ಬಳಿಯ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಗೊಂಡಿದ್ದವು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಹುತೇಕ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಂತಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ದೇಶೀಯರಿಂದ ದೂರವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಸತಿಗಳನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಸ್ಥಳೀಯರಿಂದ ದೂರವಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪ್ರಾಯಶಃ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು

ಸ್ಥಳೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಅಸಹನೆ. ಹಾಗೆಂದು ಎಲ್ಲಾ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ವಸತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ, ಅವರ ನಡುವಿನ ವರ್ಗತಾರತಮ್ಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಬೀದಿಗಳು ರೂಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದ ಸರಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ವಸತಿನಿಲಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೈರುತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿನಿಲಯಗಳಿದ್ದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ಸಹ ರೈಲ್ವೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಸ್ಥಳೀಯರು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದ ಬಂಡಾಯವನ್ನು ಹೂಡಿದರೆ ತಕ್ಷಣ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ರವಾನಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ರೈಲ್ವೆ ಸಾರಿಗೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸೈನಿಕರು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ, ಗುರುತರವಾದ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾದಾಗ, ಆಕಾಲಿಕ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರ ಬ್ಯಾರಕ್‌ಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಮಶಾನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅವರ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಆರ್ಥಿಕತೆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವರ್ತಕ ಸಮುದಾಯಗಳ ವಸತಿಗೃಹಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಜನರಲ್ ಬಜಾರ್' ಅಥವಾ 'ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬಜಾರ್', ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಸದರ್ ಬಜಾರ್' ಎಂಬುದಾಗಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಕೌಲ್‌ಬಜಾರ್' ಎಂತಲೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಾವು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳನ್ನು ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾಗಿ ವಿನ್ಯಾಸ ಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ರಸ್ತೆಗಳು ಅಗಲವಾಗಿ, ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ರಸ್ತೆಯ ಎರಡು ಬದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದ್ದವು. ಅದರೊಟ್ಟಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ಮನೋರಂಜನೆಗಾಗಿ ಕ್ಲಬ್‌ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಜ್ಞಾನದ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು, ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಯುರೋಪಿಯನ್, ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್‌ರಿಗಾಗಿ, ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಶಾಲಾ-ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಧರ್ಮೀಯರು ನೆಲೆಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತಾವು ವಾಸವಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶ ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಮಸೀದಿಗಳು, ಚರ್ಚ್‌ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ

ಪ್ರತಿ ನಗರಗಳಲ್ಲೂ ಸರ್ಕಾರವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿರಂತರವಾದ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅಂಚೆ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಅವುಗಳಿಂದ ಸರ್ಕಾರ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದರೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಭಾಗಗಳಿಗೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಯುರೋಪಿನ ಆಡಳಿತ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಈ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿತು. ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ತಂದಿತು. ಇವರ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಕೈಗಾರಿಕಾ ನೀತಿಯ ಪ್ರವೇಶದಿಂದಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳೆರಡೂ ಹಲವಾರು ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳು ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಆಡಳಿತಕ್ರಮವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ತರುವುದು ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ತಕರನ್ನು ನಗರಗಳ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಶ್ರೀಮಂತ ಭೂಮಾಲೀಕರನ್ನು ತೆರಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ, ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತಂದು, ಅವರನ್ನು ನಗರಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಹೊರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಹಿಡಿತದೊಳಗೆ ಬರುವಂತಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವುದು ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ನಗರಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಖರ್ಚಿನ ಹೊರೆಯನ್ನು ಅದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತವನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳು ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಮರೆಯಾದರೂ ಅವುಗಳ ಮಾದರಿ, ಬೀರಿದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಆಧುನಿಕ ನಗರೀಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಮುಂದುವರಿದು ಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತಗಳು

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದ ಸೈನಿಕ ನೀತಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದಾಗ ಸೈನಿಕರು ಯಾರು? ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯ ಯಾರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು? ಎನ್ನುವ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನತೆಯನ್ನೇ ಸೈನಿಕರನ್ನಾಗಿಸುವ ಹಾಗೂ ಆ ಮೂಲಕ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಸೈನಿಕರು ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಸ್ಥಳೀಯ ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡವರು ಬೇರೆಯಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತು. ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಹಾಗೂ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಜೀವನಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಮಿಲಿಟರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದವು ಎನ್ನುವ ಅಂಶವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನತೆ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ಮಧ್ಯೆ ಸೇತುವೆಯಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನತೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಎಲೈಟ್ ನೆಲೆಯ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸೈನ್ಯವು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದೆ.

ಸೈನಿಕ ನೆಲೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸುಮನೆತನಗಳ ನಡುವಿನ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ, ಜನಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಪರಿಧಿಯೊಳಗೆ ತರುವಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದವು. ಇಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆ ಎನ್ನುವುದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಎನ್ನುವುದೇ ಸುಸಜ್ಜಿತ, ಯೋಜನಾಬದ್ಧ ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಿಂಬಿತವಾಯಿತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಈ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಮಾತ್ರ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಚರಿತ್ರೆ ಯಾವ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸಾಗಿತು ಎನ್ನುವ ಅಂಶ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಚರಿತ್ರೆ ಎನ್ನುವುದು ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಆಯಾಮಗಳಿಂದ ಪುನಾರಚನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಾದರಿಯ ಆಧುನೀಕರಣವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಪುನಾರಚನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ. 'ಆಧುನಿಕ' ಎನ್ನುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಡ್ಡುವ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯ

ಅಜೆಂಡಾಗಳನ್ನು ಅಂದಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ನೋಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಅಷ್ಟಾಗಿ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮಿಲಿಟರಿ ನೀತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ಕುರಿತು ಒಂದಷ್ಟು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿವೆಯಾದರೂ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ನಡೆದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುವ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆ(ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್)ಗಳ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಏಕರೂಪ ಗೊಳಿಸಲು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಏಕರೂಪದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ವಲಯವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಬ್ರಿಟಿಶರು ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿದ್ದವು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ನಗರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇಂದಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಕೆಲವು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಇಂದು ಸರ್ಕಾರದ ಸ್ವಾಮ್ಯದಲ್ಲಿವೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದ ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾಗಿರುವ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಒಳಗಾದವು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ತನ್ನ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶದ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಠಿಣವಾಗಿದ್ದವು. ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಯು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಭೂಮಾಫಿಯಾ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದೆ ಸೈನ್ಯದ ಸುಪರ್ದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ದೇಶದ ಹಿತವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿಯೇ ಇಂದಿಗೂ ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಶರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಸೈನ್ಯದ ರೀತಿಯನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತ, ಇವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನಿಲುವುಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ರೀತಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇದರರ್ಥ ಸೈನ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಬದಲಾಯಿತು ಎಂದಲ್ಲ. ಹಿಂದಿದ್ದ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹಲವಾರು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರೆದವು. ಆದರೆ 'ಆಧುನಿಕ'

ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಿನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೈನಿಕ ನೆಲೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಅದರ ಮೂಲಕ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸೈನ್ಯ ಎಂದರೆ ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವೂ ಮಾಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ವಸಾಹತು ಪ್ರಭುತ್ವದ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಹಾಗೂ ಧೋರಣೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಸೈನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಆಯಿತು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಹುದ್ದೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪದನಾಮಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದಿವೆ. ವಸಾಹತು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸುವಾಗ ಬಳಸುವ ಪದಗಳಾದ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ಬೆಟಾಲಿಯನ್‌ಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಅದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ. ವಸಾಹತು ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ರ್‍ಯಾಕಿಂಗ್ ಪದ್ಧತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿಸುವ ವಿಧಾನವಿತ್ತು. ಆ ವಿಧಾನ ಇಂದಿಗೂ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಹ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಂದಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇವತ್ತಿಗೂ ಮಿಲಿಟರಿ ಕಚೇರಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಂತಹ ನಗರಗಳು ಇವತ್ತು ಬೃಹತ್ ಕಾಸ್ಮೊಪಾಲಿಟನ್, ಮೆಟ್ರೋಪಾಲಿಟನ್ ಹಾಗೂ ಮೆಗಲೋಪಾಲಿಟನ್ ನಗರಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿವೆ. ಈ ನಗರಗಳು ಹೀಗೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟವು. ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ರೈಲ್ವೆ ಸಂಪರ್ಕಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳು, ರಕ್ಷಣಾವಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಚೇರಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕಗಳು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿರುವುದು ಇಂದಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟುಗಳಲ್ಲಿಯೇ. ಇವು ನಗರಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದವು.

ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಬಗೆ, ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹಾಗೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

❖❖

ಅನುಬಂಧಗಳು

೧. ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು
೨. ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು
೩. ನಕ್ಷೆಗಳು
೪. ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

೧. ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಪ್ರಕಟಿತ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಅಂತೋನವ ಕೆ, ಜಿ. ಬೋಗಾರ್ಡ್ ಲೆವಿನ್, ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ, ಪ್ರಗತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಾಸ್ಕೋ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೭.

೨. ಅಂತೋನವ ಕೆ. ಕತೋವ್‌ಸ್ಕಿ ಜಿ., ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ, ಪ್ರಗತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಾಸ್ಕೋ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೮.

೩. ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೈದರಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಮೋಚನ ಚಳವಳಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦.

೪. ಅಮರೇಶ ಯತಗಲ್, ಇತಿಹಾಸ ಇಂಚರ, ಅದಿತಿ ಪ್ರಕಾಶ, ಲಿಂಗಸೂಗೂರು, ೨೦೦೭.

೫. ಇರ್ಫಾನ್ ಹಬೀಬ್(ಮೂಲ), ಅಬ್ದುಲ್ ರೆಹಮಾನ್ ಪಾಷ ಎಂ.(ಅನು), ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸದ ಅಧ್ಯಯನಗಳು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨.

೬. ಇರ್ಫಾನ್ ಹಬೀಬ್(ಮೂಲ), ಲೋಕೇಶ್ ಕೆ ಎಂ.(ಅನು), ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕತೆ, ಚಿಂತನ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೪.

೭. ಕರೋವ್ಕಿನ್ ಎಫ್.(ಮೂಲ), ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಕೆ.ಎಲ್.(ಅನು), ಪುರಾತನ ಜಗತ್ತಿನ ಇತಿಹಾಸ, ಪ್ರಗತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಾಸ್ಕೋ ಮತ್ತು ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೭.

೮. ಕೃಷ್ಣ ಕೊಲ್ಹಾರ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.

೯. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಎಂ.ವಿ. ಮತ್ತು ಕೇಶವಭಟ್ಟ ಎಂ., ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೦.

೧೦. ಕೇಶವ ಶರ್ಮ ಕೆ., ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವ, ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಕಾಶನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೨೦೧೧.

೧೧. ಗಿರಿರಾಜ ಹೊಸಮನಿ, ಲಿಂಗಸೂಗೂರು ತಾಲೂಕ ದರ್ಶನ, ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೬.

೧೨. ಗೂಗಿ ವಾ ಥೀಯೊಂಗೊ(ಮೂಲ), ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ.,(ಅನು), ವಸಾಹತು ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವಿಮೋಚನೆ, ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೧

೧೩. ಗೋಪಾಲರಾವ್ ಹೆಚ್.ಎಸ್., ನಮ್ಮನಾಡು ಕರ್ನಾಟಕ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೫.

೧೪. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್., ಕನ್ನಡಮ್ಮ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೫.

೧೫. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್., ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.

೧೬. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್.(ಸಂ), ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಸಮಿತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦.

೧೭. ಗೋಶಾಲ್ ಯು.ಎನ್.(ಮೂಲ), ಜಯವಂತ ಕುಳ್ಳಿ(ಅನು), ಭಾರತೀಯ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ (ಸರಂಜಾಮಿ)ಪದ್ಧತಿ, ಕೆ.ಎಸ್. ಮುದ್ದಪ್ಪ ಸ್ಮಾರಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨.

೧೮. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್., ಆಧುನಿಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಂದೋಲನಗಳು, ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಿಳಿಗೆರೆ, ತಿಪಟೂರು, ೨೦೦೨.

೧೯. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಎಸ್., ವಸಾಹತುಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.

೨೦. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಎಸ್.,(ಮೂಲ), ನಾಗಣ್ಣ(ಅನು)., ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ : ವಸಾಹತುಶಾಹಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦.

೨೧. ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ., ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸ ಪರಂಪರೆ, ಡಿವಿಜಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫.

೨೨. ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ ಎನ್., ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಿವಿಜಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.

೨೩. ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ ಎನ್., ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪.

೨೪. ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ ಎನ್., ವಸಾಹತು ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೦.

೨೫. ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ ಎನ್(ಸಂ)., ೨೦೧೨, ದಿವಾನ್ ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಎಂ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಕಾಲದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೨.

೨೬. ಜಯಪ್ಪಗೌಡ ಡಿ.ಎಸ್., ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಡಲಾಚೆಯ ಸಂಪರ್ಕಗಳು, ಶುಭೋದಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೩.

೨೭. ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ (ಮೂಲ), ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿರಾವ್ ಎಸ್.ವಿ (ಅನು), ಭಾರತ ದರ್ಶನ (ಭಾಗ–೨), ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೭.

೨೮. ತಲಕಾಡು ಚಿಕ್ಕರಂಗೇಗೌಡ ಎಂ.ಎ., ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು, ಚಂದ್ರಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೪.

೨೯. ಧ್ರುವನಾರಾಯಣ ಎಂ. (ಸಂ), ಕಪಟರಾಳ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಸುರಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಇತಿಹಾಸ, ಪುಸ್ತಕ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫.

೩೦. ನಂಜಮ್ಮಣ್ಣಿ ಎಂ., ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ೨೦೦೩.

೩೧. ನಾಗರಾಜ ಟಿ.ವಿ. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೀರಾವರಿ: ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಜನನಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು. ೨೦೦೮.

೩೨. ಪಂಚಮುಖಿ ಆರ್.ಎಸ್., ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ–೧, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನ ಮಂಡಲ, ಧಾರವಾಡ, ೨೦೦೮.

೩೩. ಪಣಿಕ್ಕರ್ ಕೆ.ಎಂ. (ಮೂಲ), ನಾರಾಯಣಮೂರ್ತಿ ಜಿ.ವಿ (ಅನು), ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೫.

೩೪. ಪ್ರಭಾಕರ ಎ.ಎಸ್., ಬುಡಕಟ್ಟು ಬದುಕಿನ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦.

೩೫. ಪ್ರಭಾಕರರಾವ್ ಕೆ., ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು, ರವೀಂದ್ರ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೨೦೧೩

೩೬. ಬಂಜಗೆರೆ ಜಯಪ್ರಕಾಶ್, ಕರ್ನಾಟಕತ್ವ ಸಮಾಜೋ ಆರ್ಥಿಕ ತಳಹದಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬

೩೭. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ (ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗಾತಿ, ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೨.

೩೮. ಬಾರ್ಕೂರು ಉದಯ, ವಾಸ್ತವದ ಒಡಕುಗಳು ಇತಿಹಾಸದ ತೊಡಕುಗಳು, ಚಿಂತನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨.

೩೯. ಬಾರ್ಕೂರು ಉದಯ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ: ಚಿಂತನೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮಂಗಳೂರು, ೨೦೦೭.

೪೦. ಬಾರ್ಕೂರು ಉದಯ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದ, ಜನವಾದಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬

೪೧. ಬೋರಲಿಂಗಯ್ಯ ಹಿ.ಚಿ. (ಸಂ), ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಥ, ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ, ಸಂಪುಟ–೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭.

೪೨. ಮಂಜುನಾಥ ಎಂ.ಜಿ., ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸ, ಸುಮುಖ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೯.

೪೩. ಮಂಜುನಾಥ ಬೇವಿನಕಟ್ಟಿ (ಸಂ), ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಹಲಗಲಿ ಬಂಡಾಯ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೯.

೪೪. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮಾನ್ಪಡೆ., ತಂತಿಬೇಲಿಯೊಳಗಿನ ಜಗತ್ತು, ಗೀತಾಂಜಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೨೦೧೪.

೪೫. ಮಾರ್ಗರೇಟ್ ಬರ್ಕ್‌ವೈಟ್ (ಮೂಲ), ಸಂಧ್ಯಾರೆಡಿ (ಅನು), ಬರ್ಕ್‌ವೈಟ್ ಕಂಡ ಭಾರತ, ಸುಮುಖ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು,. ೨೦೧೧.

೪೬. ಮಾಧವ ಬಿ. (ಅನು), ಇ.ಎಂ.ಎಸ್. ನಂಬೂದಿರಿಪ್ಪಾಡ್ (ಮೂಲ), ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ, ಭಾರತೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೮.

೪೭. ಮುನ್ಷಿ ಕೆ.ಎಂ.(ಮೂಲ), ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ (ಅನು), ಭಗವಾನ್ ಕೌಟಿಲ್ಯ, ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೪

೪೮. ಮೆಡೋಸ್ ಟೇಲರ್ (ಮೂಲ), ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್ ಎನ್.ಪಿ.(ಅನು), ಠಕ್ಕನೊಬ್ಬನ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ., ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೇಂಗಳೂರು. ೨೦೦೦.

೪೯. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಜನತೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪.

೫೦. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಗರ ಚರಿತ್ರೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೬

೫೧. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭

೫೨. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಚರಿತ್ರೆ ಕಥನ, ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ, ೨೦೦೯.

೫೩. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ಕೆನರಾದ ವಿಭಜನೆ ಹತ್ತಿ ರಾಜಕೀಯದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೦

೫೪. ಮೋಹನ್‌ಕೃಷ್ಣ ರೈ ಕೆ., ತುಳುನಾಡು ಕನ್ನಡ ನುಡಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೨.

೫೫. ಯೋಗೀಶ್ವರಪ್ಪ ಡಿ.ಎನ್., ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಳೆಗಾರರು, ಧಾತ್ರಿ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೯.

೫೬. ರಂಗಸ್ವಾಮಯ್ಯ ಜಿ.ಆರ್ ಮತ್ತು ಶಿವಣ್ಣ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೩.

೫೭. ರಂಗಸ್ವಾಮಯ್ಯ ಜಿ.ಆರ್., ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ, ಚೇತನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೫.

೫೮. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ., ನಡೆದಷ್ಟೂ ನಾಡು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೫.

೫೯. ರಮೇಶ್ ಸ.ಚಿ. (ಸಂ), ಅಲೆಮಾರಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೫.

೬೦. ರಾಮೇಶ್ವರ ಎ.ಕೆ., ೧೮೫೭ ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶನ, ಗುಲಬರ್ಗಾ, ೨೦೦೭.

೬೧. ರೋಮಿಲ ಥಾಪರ್ ಮತ್ತು ಇತರರು, ಕೋಮುವಾದ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಲೇಖನ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೮.

೬೨. ಲಕ್ಷ್ಮಣ್ ತೆಲಗಾವಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಾಯಕ ಅರಸರು ರಾಜಕೀಯ ಚಿತ್ರ, ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪದ, ಹರ್ತಿಕೋಟೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ೨೦೦೯.

೬೩. ವಸು ಎಂ.ವಿ.(ಸಂ), ಕನ್ನಡದೋಳ್ ಭಾವಿಸಿದ ಜನಪದಂ, ಚಿಂತನ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೯.

೬೪. ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂಡ, ಆಧುನಿಕ ಕೊಡಗು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦.

೬೫. ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂಡ, ಕೊಡಗು ವಿವರಣೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೫.

೬೬. ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂಡ, ಕೆಳವರ್ಗದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಸಬಾಲ್ಟರ್ನ್ ಚರಿತ್ರೆ ಬರವಣಿಗೆ ಕ್ರಮ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೯.

೬೭. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ವಸಾಹತುಕಾಲೀನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೯.

೬೮. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಬೇಡ ನಾಯಕರ ಹೋರಾಟಗಳು, ಚಿನ್ನಹಗರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೦೦೯.

೬೯. ಸುರೇಶ ಮೂನ, ಇದು ನಮ್ಮ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೯.

೭೦. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು. ಕಾಮತ್, ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದ ಹಲವು ಮುಖಗಳು, ಸುಮುಖ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.

೭೧. ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್ ಎನ್.ಪಿ., ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗಂಗೆಯ ಸಾವಿರ ತೊರೆಗಳು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೧.

೭೨. ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್ ಎನ್.ಪಿ., ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗುರಿ ಭಾರತದ ದಾರಿ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೬.

೭೩. ಶರ್ಮ ಆರ್.ಎಸ್.(ಮೂಲ), ಜಯವೀರನಾಥ ಜಿ.ಎಂ. (ಅನು), ಭಾರತೀಯ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ (ಸರಂಜಾಮಿ) ಪದ್ಧತಿ, ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಅನುಸಂಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಸಿವಿಜಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೭.

೭೪. ಶರ್ಮ ತೀ.ತಾ., ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೧.

೭೫. ಶರ್ಮ ತೀ.ತಾ., ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಸಂಗ್ರಮ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೧.

೭೬. ರಾಹುಲ ಸಾಂಕೃತ್ಯಾಯನ(ಮೂಲ), ಶರ್ಮಾ ಬಿ.ಎಂ. (ಅನು), ವೋಲ್ಗಾ ಗಂಗಾ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೭.

೭೭. ಶ್ಯಾಮಲ ಸಿ. ಆರ್., ಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಳೇಯಗಾರರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೮.

೭೮. ಶ್ರೀಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿ ಎಸ್., ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.

೭೯. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಎಲ್. ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮಾಜಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೦.

೮೦. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರು(ಸಂ), ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಅರಣೋದಯ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦.

೮೧. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್(ಪ್ರ.ಸಂ), ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ ಸಂ-೧ ಮತ್ತು ಸಂ-೨, ಉದಯಬಾನು ಕಲಾಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫.

೮೨. ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಶಂಕರ ಭಾರತೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳು., ಕೌಟಿಲ್ಯ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦.

೮೩. ಹಿರೇಮಠ ಬಿ.ಆರ್., ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವರ್ತಕರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೮೬.

ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು(ಅಪ್ರಕಟಿತ)

೧. ಪ್ರಭಾಕರರಾವ್ ಕೆ., ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳು, ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಶಂಕರಘಟ್ಟ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೨೦೦೬.

೨. ಮಂಜುನಾಥ ಟಿ., ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸ, ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಶಂಕರ ಘಟ್ಟ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೨೦೦೬.

೩. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಮ್ಮ ಬಿ.ಜಿ., ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು: ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೨೦೦೭.

೪. ಸೋಮಶೇಖರ್ ಎಸ್.ವೈ., ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಸೈನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ನೀತಿ, ಸಂಚಿಕೆ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ (ಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ), ೨೦೦೯.

೫. ಶಿವಪ್ಪ. ಆರ್., ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೇಗಾರರ ಕಾಲದ ಸೈನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ನೀತಿ: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಅಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪ್ರಬಂಧ, ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೨೦೦೬.

ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್‌ಗಳು

೧. ಅನೀಸ್ ಸಿರಾಜ್ ಎಸ್(ಸಂ), ಚಿಕ್ಕಮಾದು ಎನ್.ಎನ್.(ಲೇ), ಮೈಸೂರು ತಾಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦.

೨. ಅನೀಸ್ ಸಿರಾಜ್ ಎಸ್(ಸಂ), ಶಾಮಸುಂದರ್ ಬಿ(ಲೇ). ಹುಣಸೂರು ತಾಲೂಕು ಗ್ಯಾಸಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೧.

೩. ಜಿಲಾನಿ ಎಸ್.ಎ.,(ಸಂ), ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦.

೪. ಪಾರ್ಥಸಾರಥಿ ಟಿ.ಎ.,(ಸಂ), ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩.

೫. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು. ಕಾಮತ್,(ಸಂ), ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೨.

೬. ಮುನಿಸ್ವಾಮಿ ಆರ್., (ಸಂ), ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೯.

೭. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು. ಕಾಮತ್,(ಸಂ), ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆ, ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೯.

೮. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು. ಕಾಮತ್,(ಸಂ), ಧಾರವಾಢ ಜಿಲ್ಲೆ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೫.

೯. ಅಭಿಶಂಕರ ಕೆ,.(ಸಂ)., ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೦.

೧೦. ಅಭಿಶಂಕರ ಕೆ,.(ಸಂ)., ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೫.

ವಿಶ್ವಕೋಶಗಳು

೧. ವಿಜಯ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂಡ (ಸಂ), ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ–೪, ಚರಿತ್ರೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೧.

೨. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ (ಸಂ), ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂ–೨, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೫.

೩. ರಾಮಚಂದ್ರೇಗೌಡ ಹಿ.ಶಿ. (ಸಂ), ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂ–೨, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೭.

ಸಂಪುಟಗಳು

೧. ದಿವಾಕರ್ ಆರ್.ಆರ್., ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಂಪರೆ ಸಂಪುಟ ೧ ಮತ್ತು ೨, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.

೨. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಎ.ವಿ. (ಪ್ರ.ಸಂ), ಭಾರತೀಯ ಜನತೆಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪುಟಗಳು–೧–೨೫, ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು,

೩. ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂಡ (ಪ್ರ.ಸಂ), ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಚರತ್ರೆ ಸಂಪುಟ ೧ ರಿಂದ ೮ ಸಂಪುಟಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೦.

೪. ಷೇಕ್ ಅಲಿ ಬಿ (ಪ್ರ.ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ, ೧ ರಿಂದ ೭ ಸಂಪುಟಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೭.

೨. ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು

ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಪಣ

ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ

ಚರಿತ್ರೆ ಅಧ್ಯಯನ

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ

ಬುಡಕಟ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ

ಲೋಕ ಜ್ಞಾನ

ಹೊಸತು

ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಗ್ರಂಥಗಳು

Primary Source

Reports

1. Annual Administration Report on the Working of the Criminal Tribes Act in the Bombay Presidency, Part 1, Government Press, Bombay, 1933.
2. Annual Report on the administration of the Mysore and Coorg, 1864-65.
3. Annual Report on the administration of the Mysore, 1865-66.
4. Report of the Department of Industries Madras, March 1930.

5. Report of the Department of Industries Madras, March 1932.
6. Report of the Department of Industries Madras, March 1935.
7. Report of the Department of Industries Madras, March 1936.
8. Report of the Department of Industries Madras, March 1938.
9. Report of the Measures Adopted for the Sanitary Improvements in India from June 1869 to June 1870, London, 1870.
10. Report on the administration of the Madras Presidency, 1862-63, Government Press, Madras, 1864.
11. Report on the administration of the Madras Presidency, 1864-65, Government Press, Madras, 1866.
12. Report on the administration of the Madras Presidency, Government Press, Madras, 1877-78.
13. Report on the administration of the Madras, 1869-70, Government Press, Madras, 1870.
14. Report on the administration of the Madras, 1869-70, Government Press, Madras, 1870.
15. Report on the administration of the Mysore, 1863-64.
16. Report on the Medical Topography and Statistic of the Ceded Districts, Madras, 1844.
17. Report on the Station, Barracks and Hospitals, Bangalore, Gantz Brother, Madras, 1865.
18. Report on the Medial Topography and Statistics of the Mysore Division of the Madras Army, Government of Madras, Madras, 1844.
19. Report on the Medial Topography and Statistics of the Province of Malabar and Canara, Government of Madras, Madras, 1844.
20. Report upon the Military and Civil Station of Bellary and upon the Mountain Sanatorium of Ramandroog, Bellary, 1867,
21. Reports of Medical and Sanitary the Native Army of Madras For the Year 1872, Government Press, Madras, 1874.

22. Sanitary Report on the Town of the Belgaum 1868.

23. The Thirty- Second Annual Report on the Sanitary Commissioner and the Sixth Report of the Sanitary Engineer to Government, Government Press, 1896.

Proceedings

1. Proceedings of the Government of India, Home Department, Govt Press, Calcutta, 1864.

2. Proceedings of the Sanitary commissioner for Madras, Govt Press, Madras, 1895.

3. Proceedings of the Sanitary Commissioner for Madras for the Second Quarter of 1895, Govt Press, Madras. 1896.

Karnataka State Archives, Bangalore

1. Sl, No-109, File no- 464-1885 'A' List of Acts and Rules Declared Applicable to Civil and Military station After Its Assignment to British Government.

2. File No – 125, 1904, Dismantling of Certain Barr Sepoys Huts at Chitaldurg.

3. Sl No – 151, File No – 15-95, 1895, Construction and Establish of Dispensaries in The Bangalore District.

4. Sl, No- 157, File No - 241, 1886, 'A' List of Aided and Unaided School in The Civil and Military Station Bangalore

5. Sl, No-237, File No - 277, 1887, 'A' Administration report of The Civil and Military Station of Bangalore.

6. File No -268, 1892, 'A' – A Construction of a Roman Catholic Church near the Mayo Hall.

7. Sl, No-444 to 446, File No – 321, 1891, 'A' Application of The Indian Factories Act XII Of 1911 to Civil and Military Station of Bangalore.

8. Sl No – 968, File No – 1, 1857, Houses in Bangalore Cantonment.

9. Sl No -10580, File No –1, 1867, Taxation in The Cantonment and Pettah Of Bangalore.

10. Sl No -10568, File No-1, 1811, Construction of Buildings Markets etc in Bangalore Cantonment.

11. Sl No – 11805, File No – 226, 1909, Rules For The Preservation of Cavalry and Infantry.

12. Sl, No- 2455, File No - 224, 1928, Civil and Military Station Factories Rules Amendment.

Gazetteers

1. Edward Thurston, A Gazetteer of the territories under the Government of the East India Company and the Native States Content of India, Allen and Co, London 1858.
2. Francis W, Bellary Gazetteer, Government of Karnataka, Bangalore, 1904.
3. Hayavadana Rao C, Mysore Gazetteer, Vol –1 to 5, Govt Press, Bangalore, 1930.
4. John Walker, Charles Walker, A Gazetteer of Southern India, Pharaoh and Co, Madras, 1856.
5. Maclean C.D.(ED), Manual of The Administration of the Madras Presidency 3-vol Asian Educational Services, New Delhi, 1987.
6. Richter G., Manual of Coorg, Basel Mission Book Depository, Mangalore, 1870.
7. Rice B.L., Mysore Gazetteer, Asian Publication Services, New Delhi, 2001.
8. Stocks H. J., An Historical Account of The Belgaum District in The Bombay Presidency, Educational Society's Press, Bombay, 1870.

Census Reports

1. Boag G. T., Census of India, 1921, Vol-XIII, Madras, Govt of Madras, Madras, 1922.
2. Cornish. R., A Report on the Census of the Madras Presidency, Government of Madras, Madras, 1871.
3. Lewis McIver., Imperial Census of 1881, Operations and Results in the Presidency of Madras, 1883.

4. Marten, J .T, Census of India 1921, Vol-1, India, Govt of India, Calcutta, 1923.

5. Yeatts M. W. M., Census of India, 1931, Vol-XIV, Govt of India, Calcutta, 1932.

Printed Books

1. Allen's Indian Mail, and Register of the Intelligence for The British and Foreign India , China and All Part of The East vol- IV, ALLEN and Co, London, 1846.

2. Allen's Indian Mail, and Register of the Intelligence for The British and Foreign India , China and All Part of The East vol- XI, ALLEN and Co, London, 1853.

3. Army Department, Selections from the Army Regulations, India, Govt of India, Calcutta, 1907.

4. Army Department, Selections from the Army Regulations, India, Govt of India, Calcutta, 1926.

5. Huttmann.G.H., Recollections of the Deccan with Miscellaneous Sketches and Letters, Calcutta, 1838.

6. Macpherson, J.M., List of British Enactments in Force in Native State, Govt of India, Calcutta, 1888.

7. Mark Wilks, Murray Hammick(ed), Historical Sketches of The South India in an Attempt to Trace the History of Mysore, Asian Public Services, New Delhi, 1981.

8. Origin and Administration of the Civil and Military Station Bangalore, (1807-1859), Government Press, Bangalore, 1934.

9. The Administration of Military Cantonments in The Bombay Presidency – Act No III Of 1867.

10. The Cantonments (House Accommodation) Act 1902(II of 1902).

11. The Cantonments Act, 1924(II of 1924).

12. The Duke of Willington, Supplementary Despatches and Memoranda of the Field Marshal Arthur Duke of Wellington, India, (1797-1805), Vol- 3, John Murray, Albemarle Street, London, 1859.

13. Thurston Edgar, Castes and Tribes of Southern India, Volume V & VII, Government Press, Madras, 1909.

Secondary Source

1. Alfred Lyall, The Rise and Expansion of the British Dominion in India Omson Publication, New Delhi, 1999

2. Anil Saxena, Encyclopaedia of Indian History, Land, People, Culture,& Civilization Vol-26, Anmol Publications pvt Ltd, New Delhi, 2006

3. Badenb.H Powel, The Land System of the British India (vol1-3), Low Price Publication, Delhi, 1983

4. Barbara D Metcalf and Thomas R Metcalf, A Concise History of India, Cambridge University Press, New Delhi, 2002.

5. Bayly C.A., Rulers, Townsman and Bazaars: North Indian society in the age of British expansion, Cambridge University Press, New Delhi, 1983.

6. Dharma Kumar (Ed), The Cambridge Economic History of India, Orient Longman, New Delhi, 1983.

7. Douglas M Peer., Contours of the Army and the Historiography of Early Nineteenth Century India, Edwin Millen Press, and New York, 1991.

8. Edward Thompson, Garratt G.T., vol-2, Atlantic Publisher and Distributors, New Delhi, 1999.

9. Fazlul Hasan M, Bangalore through the Centuries, Historical Publications, Bangalore, 1970.

10. Forbes Royle J., On the Culture and Commerce of Cotton in India, Smith, Elder co, London, 1851.

11. George Watt, A Dictionary of the Economic Products of India, W H Allen co, London, 1890.

12. Gopal M H, British sources of the Economic Political and Social History of the Mysore State 1799-1812, Bombay Popular Prakashana, Bombay, 1993.

13. Gopal M.H., British sources of the Economic Political and Social History of the Mysore State 1813-1832, Bombay Popular Prakashana, Bombay, 1993.

14. Gopal S, British policy in India [1858-1905], Cambridge University Press, New Delhi, 1992.

15. Hammick, M., The Madras Municipal Manual, Varadachari&co, Madras, 1903.

16. Hicken Glen, Beautiful Bangalore, God Shepherd Press historical publications, Bangalore, 1929.

17. Indian Local Self Government policy, Governor General in Council, Calcutta, 1915.

18. Indraini Chatterjee, Gender Slavery and Law in Colonial India, Oxford University Press, New Delhi, 1999.

19. Issar T.P., Blossoms of Bangalore, Mytec Process Pvt Ltd, Bangalore, 1994.

20. Janaki Nair, The Promise of Metropolis: Bangalore's Twentieth Century, Oxford University Press, New Delhi, 2005.

21. John Capper, The Three Presidencies of India, Asian Educational Services, New Delhi, 1853.

22. John Preamble, Miss Fame in India, Alan Sutton, Gloucester, London, 1985.

23. Kaushik Roy (Ed), War and Society in Colonial India, Oxford University Press, New Delhi, 2006.

24. Lanchester H.V., Town Planning in Madras, Govt of Madras, Madras, 1918.

25. Malli Gandhi, Denotifited Tribes, Kanishka Publishers, New Delhi, 2008.

26. Mushirul Hasan, Narayani Guptha, India's Colonial Encounter, Manohar Publisher, New Delhi, 1993.

27. Naidu B.N, Intellectual History of Colonial India- Mysore 1831-1920, Rawat Publication, New Delhi, 1996.

28. Narayana Rao D., Report Survey of Cottage Industries in the Madras Presidency, Govt of Madras, Madras, 1929.

29. Nile Green, Islam and the Army in Colonial India, Cambridge University Press, New York, 2009.

30. Oddie G.A., Social Protest in India, South Asia Books, Columbia, 1978.

31. Om Prakash, European Commercial Enterprise in Pre- Colonial India, Cambridge University Press, New Delhi, 1998.

32. Panikkar, K.N., Colonialism, Culture, and Resistance, Oxford University Press, New Delhi, 2007.

33. Percival Spear, A History of India, Vol-2, Penguin Books, New Delhi, 1990.

34. Peter Van Der Veer, Imperial Encounter, Permanent Black, New Delhi, 2001.

35. Pruthi R K, History of Modern India, APH Publishing Corporation, New Delhi, 2004.

36. Saki, Making History, Karnataka's People and Their past (vol I&II), Vimukthi Prakashana, Bangalore, 2004.

37. Saxena K.M.L., The Military System of India, 1850–1900, Sterling Publishers, New Delhi, 1974.

38. Seema Alavi, The Eighteenth Century in India, Oxford University Press, New Delhi, 2002.

39. Shamarao M, Modern Mysore, Vol-1&2, Higginbotham's, Bangalore, 1936.

40. Sharada Raju A., Economic Conditions in the Madras Presidency (1800-1850), University of Madras, Madras, 1941.

41. Sheelasaha DN Saha, The Company Rule in India, Kalpaz Publications, New Delhi, 2004.

42. Somerset Playne Bond J W, Southern India Its History, People, Commerce and Industrial Resource, Asian Public Services, New Delhi, 2004.

43. Srinivasa Raghavaigangar S, Memorandum on the Progress of the Madras Presidency, Asian Public Services, New Delhi, 1988.

44. Surendra Rao B, South Kanara in the 19th Century: Contradictions in the Colonial Discourse, Mangalore University Decennial Volume, Mangalore University, Mangalore.

45. Upasanasingh, British Administration in India, Anmol Publication, New Delhi, 1992.

46. West Edward, A Memories of the States of The South Maratha Country, Educational Society's Press, Bombay, 1869.

South Indian History Congress Proceedings

1. Basavaraj N Akki and Balaram V Lamani., Colonial Policies and Deterioration of Agriculture in Bombay Karnataka.

2. Devandra T.S., Creation of Residency and its Impact on the state Mysore 1799-1831 A.D.

3. Dua J.C., Poligars, Their Rise in the Ceded Districts.

4. Dua J.C., Nature of the Poligar Revolts in the Ceded Districts during the First Half the Nineteenth Century: A Case Study.

5. Rajan M.D., 1982, Administration of Bangalore Cantonment, South Indian History Congress Proceedings, vol-3.

6. Sophia Begum Path an, 2007, Role of Municipalities in Promotion of Education in Bombay Karnataka (1870-1947), 27th Session.

7. Shivanaidu P, 2009, Changing Pattern of Cantonment Lands in the Madras Presidency1865, 29th Session.

8. Venkata Subba Reddy N, 2006, Famine in Bellary District 1875-76, 26th Session.

Q.J.M.S. Journals

1. Rajinipani, The Impact of Missionary European School Patterns on Bangalore Cantonment, 1988.

2. SrinivasS, Bangalore Cantonment-its Origin, Growth and Retrocession with Bangalore Town, 2004.

3. Srinivas S, Municipal Administration and General Amenities in Bangalore Town and Cantonment Municipalities, 2009.

Phd Thesis and M.phil Thesis

1. Akki B.N., Municipal Administration in the Princely State of Mysore, Published PhD Thesis, Karnataka University, Dharwad, 1996.
2. Fredrick Sunil Kumar N.I, The Basel Mission and Social Change-Malabar and South Canara A Case Study (1830-1956)" Unpublished PhD Thesis, Mangalore University, Mangalore, 2006.
3. Joshi R.R., A cultural History of Dharwad Region, Unpublished PhD Thesis, Karnataka University, Dharwad, 1993.
4. Kurian K.V., Land System in the Dharwad District since: 1857 Movement Study, Unpublished PhD Thesis, Karnataka University, Dharwad, 1993.
5. Kulkarni N.H., British Relations with the Principality of Surapur Unpublished PhD Thesis, Karnataka University, Dharwad, 1979.
6. Malathi K Moorthy, Trade and Commerce in Colonial South Canara, Unpublished PhD Thesis, Mangalore University, 1992.
7. Mohan Krishna Rai K, Urbanisation of Mangalore – A colonial Experience 1799-1947, Unpublished PhD Thesis, Mangalore University, Mangalore, 2004.
8. Ningappagol A.N., Social – Economic History of Belgaum Region, Unpublished PhD Thesis, Karnataka University, Dharwad, 2002.
9. Pathan Sophia Begam., Municipal Administration in Bombay Karnataka (1850-1947), Unpublished PhD Thesis, Karnataka University, Dharwad, 2006.
10. Rajan M.D., History of Bangalore Cantonment Up to 1930, Unpublished M Phil Thesis, Bangalore University, Bangalore, 1981.
11. Sarada Raju A, Economic Conditions in the Madras Presidency 1800- 1850, Unpublished PhD Thesis, University of Madras, Madras, 1941.
12. Umesh M N., 20thCcentury Bangalore Urban Growth: A Historical Study, Unpublished PhD Thesis, Bangalore University, Bangalore, 2013.

❖❖

೩. ನಕ್ಷೆಗಳು

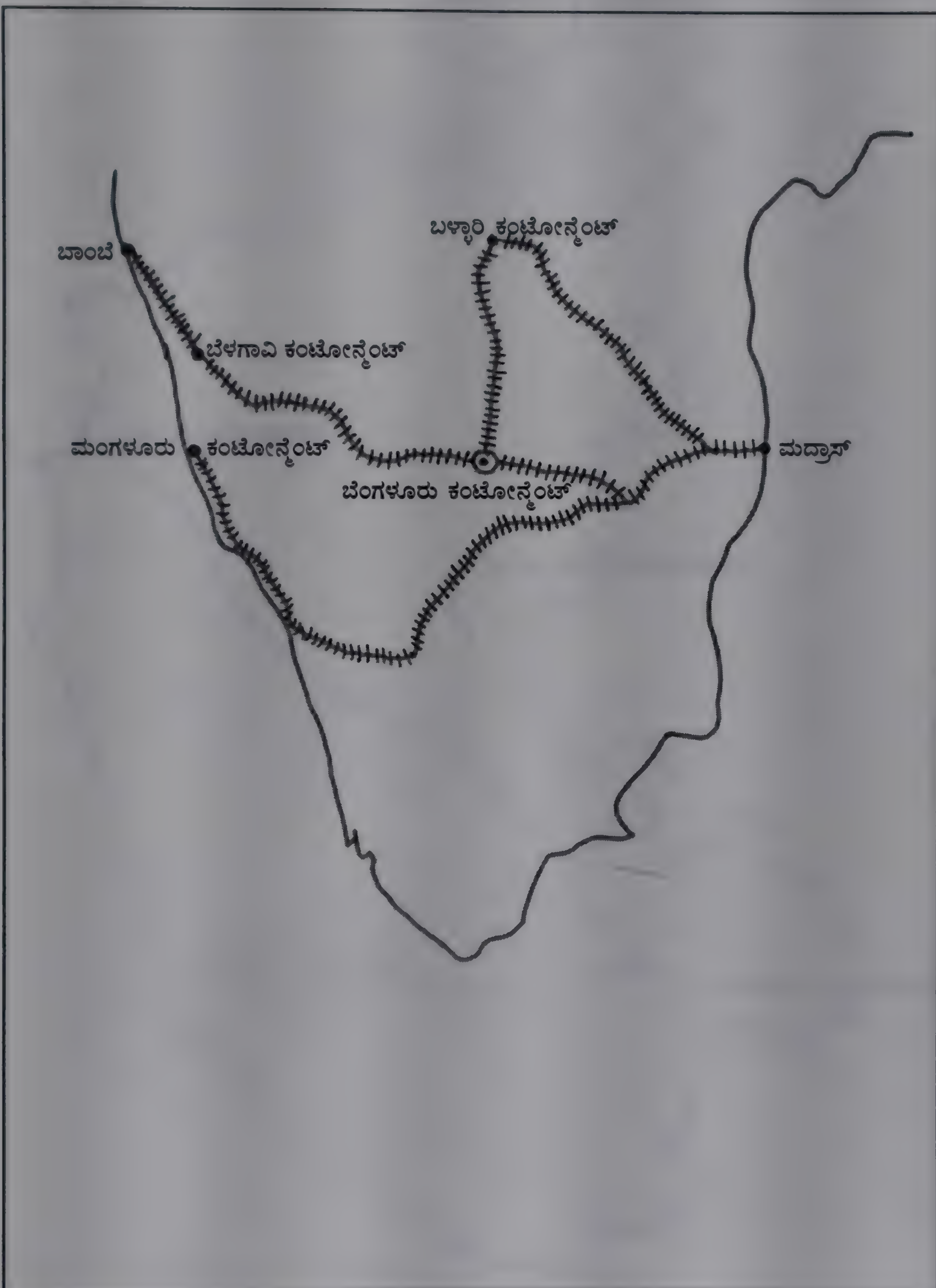
ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಶ್ವತ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ನಕ್ಷೆ

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ನಕ್ಷೆ

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ರೈಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗಗಳ ನಕ್ಷೆ

ವಸಾಹತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್‌ಗಳ ರಸ್ತೆ ಸಂಪರ್ಕಗಳ ನಕ್ಷೆ

೪. ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಈಸ್ಟ್ ಪರೇಡ್ ಚರ್ಚ್ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಸರಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜ್ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಮದ್ರಾಸ್ ಸಫೈರ್ಸ್ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ದಂಡಿನ ಮಾರಿಯಮ್ಮ ದೇವಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಬಳ್ಳಾರಿ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣ ಬಳ್ಳಾರಿ

ಸೈಂಟ್ ಫಿಲೋಮಿನ ಫ್ರೌಢಶಾಲೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಮರಸೌಧ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಜಾನ್ ಹನ್ಸ್ ಮೆಮೊರಿಯಲ್ ಚರ್ಚ್ ಕಾರ್ ಸ್ಟ್ರೀಟ್ ಬಳ್ಳಾರಿ

ಯೊರೋಪಿಯನ್ ಸೈನಿಕರ ವಸತಿ ಗೃಹಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಬೆಳಗಾವಿ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಬೋರ್ಡ್ ಬೆಳಗಾವಿ

ಸೈಂಟ್ ಮೇರಿಸ್ ಚರ್ಚ್ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

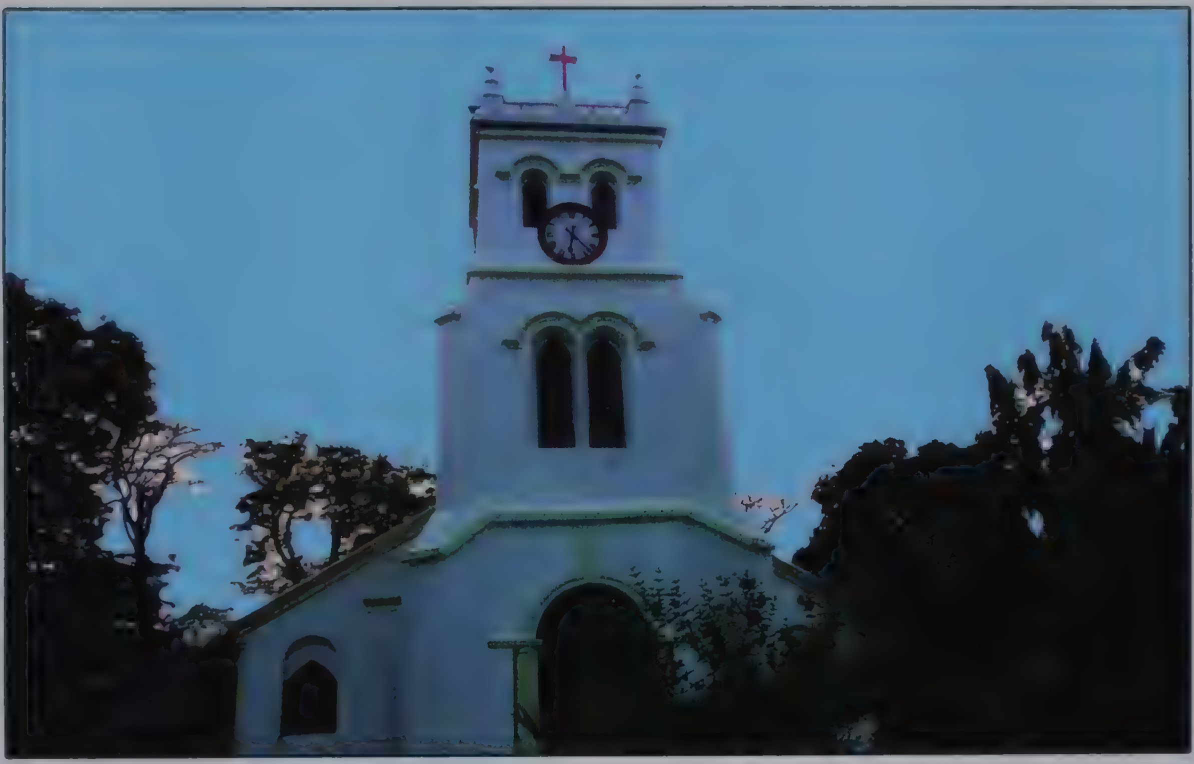
ಹಜರತ್ ಪೀರ್ ಹಟ್ಟಿ ಮಸೀದಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಮಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣ ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ರೋಸರಿ ಆಫ್ ಅವರ್ ಲೇಡಿ ಕ್ಯಾಥೆಡ್ರಲ್ ಚರ್ಚ್ ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಸೈಂಟ್ ಪೌಲ್ ಚರ್ಚ್ ಮಂಗಳೂರು ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ದಂಡಿನ ಮಾರಿಯಮ್ಮ ದೇವಾಲಯ ಮಡಿಕೇರಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಸೈನಿಕರ ವಸತಿಗೃಹ ಲಿಂಗಸುಗೂರು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಸರಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್ ಶಾಲೆ ಧಾರವಾಡ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಕಲಾದಿಗಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಹರಿಹರ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಕುದುರೆ ಲಾಯ ಪಾಂಡವಪುರ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಸರಕಾರಿ ಮರಾಠಿ ಶಾಲೆ ಸದಾಶಿವಗಡ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಟ್ಟಡ ಹುಣಸೂರು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಮಾಧಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್

ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ